

Luonto- ja ympäristöalan perustutkinto

Luonto- ja ympäristöalan perustutkinto

Luonto- ja ympäristöalan perustutkinnon suorittaneella on laaja-alainen osaaminen luonto- ja ympäristöalalta ja erikoistuneempi osaaminen luonto-ohjauksen, luonnonvarojen tuottamisen, luonto- ja ympäristöneuvonnan, poronhoidon tai ympäristönhoidon alalta. Tutkinnon suorittanut osaa toimia kestäväällä tavalla ja huolehtia turvallisuudesta omalla toimialallaan.

Luontoalan osaamisalan suorittanut *luonto-ohjaaja* osaa toimia luontoon liittyvissä käytännön ohjaustehtävissä. Hän omaa hyvät tiedot luonnosta ja sen ilmiöistä. Hän osaa kertoa ryhmälle luonnosta ja huolehtia ohjaustoiminnassa tarvittavista välineistä. Hän osaa huolehtia ryhmän turvallisuudesta ja toimia ja asiakaslähtöisesti.

Luontoalan osaamisalan suorittanut *luonnonvaratuottaja* osaa hyödyntää paikallista luontoa luonnontuotealalla. Hän osaa huolehtia marjojen, sienten ja yrttien keräyksestä ja jatkojalostuksesta. Hän tuntee kattavasti luonnontuotealan toimijoita ja luonnontuotteita.

Luontoalan osaamisalan suorittanut *luonto- ja ympäristöneuvoja* osaa opastaa ja ohjata kansalaisia vastuulliseen ja ympäristömyönteiseen toimintaan. Hän osaa lisätä ihmisten luonto- ja ympäristötietoutta ja neuvoa ympäristöongelmien ratkaisemisessa.

Porotalouden osaamisalan suorittanut *poronhoitaja* osaa huolehtia poroelinkeinon kannattavuudesta, porojen hyvinvoinnista ja ympäristön kestävydestä. Hän osaa toimia paliskuntayhteisössä tai itsenäisenä yrittäjänä. Poronhoitaja osaa käyttää työssä tarvittavia koneita ja laitteita. Hän osaa toimia saamelaisen kulttuurin ylläpitäjänä ja kehittäjänä.

Ympäristöalan osaamisalan suorittanut *ympäristönhoitaja* osaa työskennellä rakennetun tai luonnon ympäristön kunnostamisen ja hoidon tehtävissä. Hän osaa määritellä ympäristön tilaa ja hoitotarpeet. Hän osaa käyttää ympäristön tilan selvittämisessä laitteita ja välineitä ja toimia materiaalien kierrätyksen ja jätehuollon työtehtävissä.

Luonto- ja ympäristöalan perustutkinnon suorittanut voi toimia työntekijänä tai yrittäjänä luonto- ja ympäristöalalla ohjauksen ja neuvonnan, luonnontuotealan, ympäristönhoidon tai poronhoidon työtehtävissä.

Perusteen nimi	Luonto- ja ympäristöalan perustutkinto
Määräyksen diaarinumero	OPH-2847-2017
Koulutuskoodit	Luonto- ja ympäristöalan perustutkinto (361902)
Osaamisalat	Ympäristöalan osaamisala (1766) Porotalouden osaamisala (1765) Luontoalan osaamisala (1764)
Tutkintonimikkeet	Luonto-ohjaaja (10135) Luonnonvaratuottaja (10136) Luonto- ja ympäristöneuvoja (10137) Poronhoitaja (10138) Ympäristönhoitaja (10083)
Voimaantulo	01.08.2018

SISÄLTÖ

1. Tutkinnon muodostuminen.	1
2. Tutkinnon osat.	5
2.1. Ekokohteiden tunnistaminen ja tuotteistaminen, 15 osp (106025).	5
2.2. Erityiskohteiden kunnostaminen ja hoitaminen, 15 osp (106026).	11
2.3. Erityisryhmien ohjaaminen luonnossa, 15 osp (106027).	16
2.4. Huippuosaaajana toimiminen, 15 osp (400010).	20
2.5. Hyvinvoinnin tuottaminen eläinten avulla, 15 osp (106028).	24
2.6. Hyvinvoinnin tuottaminen luonnontuotteiden avulla, 15 osp (106029).	31
2.7. Jäte- ja kierrätysneuvonta, 15 osp (106030).	37
2.8. Jätehuollon järjestäminen, 15 osp (106031).	41
2.9. Jätevesihuollon järjestäminen, 15 osp (106032).	45
2.10. Kalastus ja kalan käsittely, 15 osp (106033).	49
2.11. Kestävällä tavalla toimiminen, 40 osp (106034).	54
2.12. Kestävän kehityksen toimintaohjelmien laatiminen, 15 osp (106035).	63
2.13. Kulttuuriympäristöjen kunnostaminen ja hoitaminen, 15 osp (106036).	67
2.14. Kädentaidoissa osaaminen ja ohjaaminen, 15 osp (106037).	72
2.15. Luonnonkoristemateriaalien kerääminen ja tuotteistaminen, 15 osp (106038).	77
2.16. Luonnonsuojelualueiden kunnostaminen ja hoitaminen, 15 osp (106039).	83
2.17. Luonnontuotekasvien viljeleminen, 15 osp (106040).	87
2.18. Luonnontuotteiden jatkojalostaminen, 15 osp (106041).	93
2.19. Luonnontuotteiden tuottaminen, 35 osp (106042).	100
2.20. Luonnossa ohjaaminen, 35 osp (106043).	107
2.21. Luonto- ja ympäristöneuvonta, 35 osp (106044).	115
2.22. Luontopalveluissa toimiminen, 15 osp (106045).	121
2.23. Luontoselvitysten laatiminen, 15 osp (106046).	125
2.24. Maaseutu- ja kylämatkailupalveluiden tuotteistaminen ja toteuttaminen, 15 osp (106047).	130
2.25. Maastossa ruokaileminen, 15 osp (106048).	136
2.26. Matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen, 6 osp (400013).	141
2.27. Matkailuympäristöjen kunnostaminen ja hoitaminen, 15 osp (106049).	150
2.28. Metsästys ja riistan käsittely, 15 osp (106050).	155

2.29. Perinnemaisemien kunnostaminen ja hoitaminen, 15 osp (106051).	159
2.30. Pilaantuneen maaperän kunnostaminen, 15 osp (106052).	164
2.31. Poron käyttö matkailussa, 15 osp (106053).	169
2.32. Poronhoito, 35 osp (106054).	174
2.33. Poronlihan jatkojalostus, 15 osp (106055).	181
2.34. Ryhmässä voimaantuminen ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen, 15 osp (106056).	185
2.35. Työpaikkaohjaajaksi valmentautuminen, 5 osp (400011).	191
2.36. Ulkoilureittien rakentaminen ja hoitaminen, 15 osp (106057).	194
2.37. Uusiutuvien energialähteiden hyödyntäminen, 15 osp (106058). . .	199
2.38. Vaelluksen ohjaaminen, 15 osp (106059).	203
2.39. Vesihuollon järjestäminen, 15 osp (106060).	209
2.40. Vesistöjen kunnostaminen ja hoitaminen, 15 osp (106061).	213
2.41. Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen, 11 osp (400012).	218
2.42. Yhteiskunta- ja työelämäosaaminen, 9 osp (400014).	278
2.43. Ympäristökohteiden kunnostaminen ja hoitaminen, 15 osp (106062).	301
2.44. Ympäristön hoitaminen, 35 osp (106063).	306
2.45. Ympäristön tilan selvittäminen, 15 osp (106064).	311
2.46. Ympäristöviestintään ohjaaminen, 15 osp (106065).	316
2.47. Ympäristöä säästäviin kulutusvalintoihin ohjaaminen, 15 osp (106066).	320
2.48. Yrityksessä toimiminen, 15 osp (400009).	323
2.49. Yritystoiminnan suunnittelu, 15 osp (400008).	325
3. Arviointiasteikko.	329

1. Tutkinnon muodostuminen

Luonto- ja ympäristöalan perustutkinnon laajuus on 180 osaamispistettä. Tutkinto muodostuu ammatillisista tutkinnon osista (145 osaamispistettä) ja yhteisistä tutkinnon osista (35 osaamispistettä). Ammatillisista tutkinnon osista pakollisia on 75 osaamispistettä ja valinnaisia 70 osaamispistettä.

Luonto- ja ympäristöalan perustutkinnossa on kolme osaamisalaa:

- ympäristöalan osaamisala, ympäristöhoitaja
- luontoalan osaamisala, luonto-ohjaaja, luonnonvaratuottaja ja luonto- ja ympäristöneuvoja
- porotalouden osaamisala, poronhoitaja.

AMMATILLISET TUTKINNON OSAT 145 osp
Pakolliset tutkinnon osat 75 osp
Kestävällä tavalla toimiminen, 40 osp, P
Ympäristöalan osaamisala 35 osp <i>ympäristöhoitaja</i>
Ympäristön hoitaminen, 35 osp, P
Luontoalan osaamisala 35 osp <i>luonto-ohjaaja</i>
Luonnossa ohjaaminen, 35 osp, P
Luontoalan osaamisala 35 osp <i>luonnonvaratuottaja</i>
Luonnontuotteiden tuottaminen, 35 osp, P
Luontoalan osaamisala 35 osp <i>luonto- ja ympäristöneuvoja</i>
Luonto- ja ympäristöneuvonta, 35 osp, P
Porotalouden osaamisala 35 osp <i>poronhoitaja</i>
Poronhoito, 35 osp, P
Valinnaiset tutkinnon osat 70 osp
Ympäristön tilan selvittäminen, 15 osp
Luontoselvitysten laatiminen, 15 osp
Uusiutuvien energialähteiden hyödyntäminen, 15 osp
Ympäristökohteiden kunnostaminen ja hoitaminen, 15 osp
Erityiskohteiden kunnostaminen ja hoitaminen, 15 osp
Ulkoilureittien rakentaminen ja hoitaminen, 15 osp
Kulttuuriympäristöjen kunnostaminen ja hoitaminen, 15 osp
Matkailuympäristöjen kunnostaminen ja hoitaminen, 15 osp
Perinnemaisemien kunnostaminen ja hoitaminen, 15 osp
Luonnonsuojelualueiden kunnostaminen ja hoitaminen, 15 osp
Vesistöjen kunnostaminen ja hoitaminen, 15 osp
Pilaantuneen maaperän kunnostaminen, 15 osp
Jätehuollon järjestäminen, 15 osp
Jätevesihuollon järjestäminen, 15 osp
Jäte- ja kierrätysneuvonta, 15 osp
Vesihuollon järjestäminen, 15 osp
Luontopalveluissa toimiminen, 15 osp
Erityisryhmien ohjaaminen luonnossa, 15 osp
Maastossa ruokaileminen, 15 osp

Vaelluksen ohjaaminen, 15 osp
Ympäristöä säästäviin kulutusvalintoihin ohjaaminen, 15 osp
Ekokohteiden tunnistaminen ja tuotteistaminen, 15 osp
Maaseutu- ja kylämatkailupalveluiden tuotteistaminen ja toteuttaminen, 15 osp
Hyvinvoinnin tuottaminen eläinten avulla, 15 osp
Kädentaidoissa osaaminen ja ohjaaminen, 15 osp
Ryhmässä voimaantuminen ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen, 15 osp
Kestävän kehityksen toimintaohjelmien laatiminen, 15 osp
Ympäristöviestintään ohjaaminen, 15 osp
Luonnontuotekasvien viljeleminen, 15 osp
Luonnonkoristemateriaalien kerääminen ja tuotteistaminen, 15 osp
Hyvinvoinnin tuottaminen luonnontuotteiden avulla, 15 osp
Luonnontuotteiden jatkojalostaminen, 15 osp
Kalastus ja kalan käsittely, 15 osp
Metsästys ja riistan käsittely, 15 osp
Poronlihan jatkojalostus, 15 osp
Poron käyttö matkailussa, 15 osp
Yritystoiminnan suunnittelu, 15 osp
Työpaikkaohjaajaksi valmentautuminen, 5 osp
Yrityksessä toimiminen, 15 osp
Huippuosaajana toimiminen, 15 osp
Paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin perustuva tutkinnon osa 5-15 osp <i>Tutkinnon osa sisältää työelämän paikallisten tarpeiden mukaista osaamista, joka soveltuu useamman kuin yhden työpaikan tarpeisiin. Koulutuksen järjestäjä nimeää tutkinnon osan työelämän toimintakokonaisuuden pohjalta ja määrittää sille laajuuden osaamispisteinä. Koulutuksen järjestäjä määrittelee ammattitaitovaatimukset ja osaamisen arvioinnin vastaavasti kuin ammatillisissa tutkinnon osissa.</i>
Tutkinnon osa toisesta ammatillisesta perustutkinnosta, ammattitutkinnosta tai erikoisammattitutkinnosta 5-15 osp <i>Tutkintoon voi sisällyttää tutkinnon osan toisesta ammatillisesta perustutkinnosta, ammattitutkinnosta tai erikoisammattitutkinnosta. Riippumatta sisällytettävän tutkinnon osan laajuudesta, tutkinnon osan laajuus on tässä kohdassa enintään 15 osaamispistettä.</i>
Korkeakouluopinnot 5-15 osp <i>Tutkinnon osa sisältää ammatillista osaamista tukevia korkeakouluopintoja.</i>
Yhteisten tutkinnon osien osa-alueita, lukio-opintoja tai muita jatko-opintovalmiuksia tukevia opintoja 1-25 osp
YHTEISET TUTKINNON OSAT 35 OSP <i>Viestintä- ja vuorovaikutusosaamisen laajuus on vähintään 11 osaamispistettä, matemaattis-luonnontieteellisen osaamisen laajuus on vähintään 6 osaamispistettä ja yhteiskunta- ja työelämäosaamisen laajuus on vähintään 9 osaamispistettä. Lisäksi yhteisiin tutkinnon osiin tulee sisältyä valinnaisia osaamistavoitteita opiskelijan valitsemasta yhdestä tai useammasta yhteisestä tutkinnon osasta ja tutkinnon osan osa-alueelta tai osa-alueilta siten, että yhteisten tutkinnon osien 35 osaamispisteen laajuus täyttyy.</i>

Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen, 11 osp, P
Matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen, 6 osp, P
Yhteiskunta- ja työelämäosaaminen, 9 osp, P
Yhteisten tutkinnon osien valinnaiset osaamistavoitteet 9 osp <i>Yhteisten tutkinnon osien valinnaiset osaamistavoitteet voivat olla tutkinnon perusteissa määrättyjä tai koulutuksen järjestäjän päättämiä muita valinnaisia osaamistavoitteita, jotka tukevat kyseisen tutkinnon osan ja sen osa-alueiden tutkinnon perusteissa määrättyjä tavoitteita. Valinnaisiin osaamistavoitteisiin voidaan sisällyttää myös opiskelijan aiemmin hankkimaa osaamista, joka tukee kyseisen tutkinnon osan ja sen osa-alueiden tutkinnon perusteissa määrättyjä osaamistavoitteita.</i>

2. Tutkinnon osat

2.1. Ekokohteiden tunnistaminen ja tuotteistaminen, 15 osp (106025)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- työskennellä ekokriteerit täyttävässä kylässä tai yrityksessä, kuten maaseutumatkailutilalla, luomutilalla, matkailuyrityksessä, kaupassa, kotieläinpihalla, elintarvikkeita tai luonnontuotteita valmistavassa pienyrityksessä
- tunnistaa ekokriteerit täyttäviä kohteita ja palveluiden toteutustapoja
- avustaa valmisteltaessa ja toteutettaessa ekokriteerit täyttäviä ohjelmapalveluja ja aktiviteetteja
- kertoa paikallisesta kulttuurista ja perinteestä ekomatkailun tai muun ekokriteerit täyttävän elinkeinon näkökulmasta
- avustaa kohteiden ja palvelujen kehittämistehtävissä
- tehdä kunnostus- ja huoltotehtäviä ekokriteerit täyttävissä kohteissa
- palvella asiakkaita
- noudattaa yrityksen laatu- ja kustannustavoitteita
- verkostoitua eri toimijoiden ja yrittäjien kanssa
- edistää kestävän kehityksen toimintatapoja.

Arviointi

1 Työprosessin hallinta

Ekokohteiden tunnistaminen ja tuotteistaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• laatii ohjattuna suunnitelman yrityksen toimintaan liittyvästä ekopalvelun kokonaisuudesta ja toteuttaa sen ohjattuna • avustaa paikallisissa toteutuksissa tuotannon eri vaiheissa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• laatii alkuohjauksen jälkeen suunnitelman yrityksen toimintaan liittyvästä ekopalvelun kokonaisuudesta ja toteuttaa sen • toimii osana työryhmää paikallisissa toteutuksissa tuotannon eri vaiheissa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• laatii itsenäisesti suunnitelman yrityksen toimintaan liittyvästä ekopalvelun kokonaisuudesta • toteuttaa itsenäisesti paikallisia ekomatkailupalveluita

Toimiminen kestävän kehityksen kriteerien mukaisesti	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	toimii ohjattuna kestävän kehityksen kriteerien mukaisesti, erikoistuotteen laatutavoitteet täyttää.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	toimii kestävän kehityksen kriteerien mukaisesti ja omaa toimintaansa kehittäen, erikoistuotteen laatutavoitteet täyttää.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	analysoi ja kehittää toimintaansa kestävän kehityksen kriteerien mukaisesti erikoistuotteen laatutavoitteet täyttää, seuraa tavoitteiden toteutumista.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Ekokohteiden ja palveluiden kartoittaminen sekä ohjeiden mukainen kehittäminen ja työskenteleminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- kartoittaa ohjattuna ja tekee selvityksiä ekokohteista ja niiden palveluista - tekee ohjattuna kohteiden ja palveluiden kehittämistehtäviä - työskentelee ohjattuna tai ryhmän mukana ekopalveluja tarjoavassa yrityksessä - toimii ohjattuna kestävän kehityksen kriteerien mukaisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- kartoittaa ja tekee selvityksiä ohjeiden mukaan ekokohteista ja palveluista - tekee ohjeiden mukaisia kohteiden ja palveluiden kehittämistehtäviä sekä havaitsee ja tuo esille ongelmia ja mahdollisuuksia - työskentelee ohjeiden mukaan ekopalveluja tarjoavassa yrityksessä - toimii alkuohjauksen jälkeen kestävän kehityksen kriteerien mukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- kartoittaa, tekee selvityksiä ja esityksiä ekokohteista ja palveluista - tekee ohjeiden mukaisia kohteiden kunnostus- ja palveluiden kehittämistehtäviä sekä analysoi toimintaa ja tekee kehittämissesityksiä - työskentelee itsenäisesti ekopalveluja tarjoavassa yrityksessä - toimii kestävän kehityksen kriteerien mukaisesti ja tekee oma-alotteisesti kehittämis ehdotuksia

Ekokohteiden päivittäisten kunnostus- ja huoltotehtävien tekeminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• valitsee ja käyttää ohjatusti ekokriteerit täyttäviä työmenetelmiä • avustaa ohjattuna ekokohteiden päivittäisissä kunnostus- ja huoltotehtävissä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• valitsee ja käyttää ekokriteerit täyttäviä työmenetelmiä • avustaa ekokohteiden kunnostus- ja huoltotehtävissä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• valitsee ja käyttää omaaloitteisesti ekokriteerit täyttäviä työmenetelmiä • toimii ekokohteiden kunnostus- ja huoltotehtävissä

Välineiden ja varusteiden valinta, huoltaminen ja kunnostaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• huoltaa ja kunnostaa ohjattuna ekokriteerit täyttäviä työvälineitä ja varusteita • käyttää tavallisimpia perinteisiä työvälineitä ja menetelmiä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• ohjattuna huoltaa ja kunnostaa ekokriteerit täyttäviä työvälineitä ja varusteita • käyttää perinteisiä työvälineitä ja menetelmiä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• huoltaa ja kunnostaa ekokriteerit täyttäviä työvälineitä ja varusteita • käyttää perinteisiä työvälineitä ja menetelmiä sujuvasti

Asiakkaiden palveleminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- työskentelee vastuuntuntoisesti yrityksen tavoitteiden mukaisesti - on motivoitunut kehittämään itseään asiakaspalvelijana - selviytyy auttavasti myös toisella kotimaisella kielellä tai jollakin vieraalla kielellä oman alan yksinkertaisissa viestintätilanteissa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- työskentelee sitoutuneesti, on ystävällinen asiakaspalvelutilanteissa ja tukee toiminnallaan yrityksen toimintaa - arvioi omaa osaamistaan asiakaspalveluntehtävissä ja tunnistaa parannettavia yksityiskohtia - käyttää myös toista kotimaista kieltä tai jotain vierasta kieltä oman alan viestintätilanteissa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- työskentelee yrittäjämäisesti ja huomioi toiminnassaan asiakkaan tarpeet ja toimii joustavasti muuttuvissa tilanteissa - arvioi omaa onnistumistaan sekä tekee esityksiä työmenetelmien/ käytäntöjen parantamiseksi - käyttää sujuvasti myös toista kotimaista kieltä tai jotain vierasta kieltä oman alan erilaisissa viestintätilanteissa

Palvelujen tuotteistaminen ja hinnoitteleminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- kartoittaa ohjatusti maaseudun palveluvaihtoehtojen paikallisia tarpeita - noudattaa annettuja ohjeita materiaalin käytössä - laatii laskun ja tarjouksen ohjatusti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- kartoittaa maaseudun palveluvaihtoehtojen paikallisia tarpeita - seuraa materiaalivalintoja sekä käyttää materiaaleja kohteen ohjeiden mukaan - laatii laskun ja tarjouksen
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- kartoittaa maaseudun palveluvaihtoehtojen paikallisia tarpeita ja arvioida niiden tulevaisuutta - tekee esityksiä materiaalivalinnoista sekä käyttää materiaaleja itsenäisesti kohteen ohjeiden mukaan - laatii laskun, tarjouksen ja soveltaa tietotekniikkaa niiden laadinnassa

Markkinointi ja verkostoituminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	osallistuu yrityksen markkinointiin sekä luo verkostoja muiden yrittäjien kanssa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	markkinoi yrityksen palveluja sekä luo verkostoja yrittäjien kanssa molemminpuolisen hyödyn edistämiseksi
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	markkinoi yrityksen palveluja ja kehittää markkinointia edelleen sekä luo verkostoja aktiivisesti muiden yrittäjien kanssa molemminpuolisen hyödyn edistämiseksi ja toimii luotettavana kumppanina

Kestävän kehityksen kriteerien mukainen seurantamenetelmien käyttäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	ohjattuna seuraa ohjeiden toteutumista ja täyttää raportteja.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	seuraa tavoitteiden toteutumista, raportoi poikkeamista ja perustelee esitystensä.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	raportoi poikkeamista ja tekee kehittämissesityksiä sekä perustelee mielipiteensä.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Ekokriteerien käytännön sovellusten hyödyntäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- ottaa huomioon asiantuntijan avulla kestävän kehityksen eri osa-alueet ekopalveluiden tuottamisessa - perehtyy asiantuntijan avulla ekokriteereihin sekä niiden kansallisiin ja kansainvälisiin käytännön soveltamistapoihin - tunnistaa joitakin alueensa ekologisesti ja kulttuurisesti arvokkaita kohteita
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- ottaa huomioon kestävän kehityksen eri osa-alueet ekopalveluiden tuottamisessa - perehtyy ekokriteereihin sekä niiden käytännön soveltamiseen kotimaassa ja kansainvälisesti - tunnistaa keskeiset alueensa ekologisesti ja kulttuurisesti arvokkaat kohteet
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- soveltaa ekopalvelujen tuottamisessa kestävän kehityksen eri osa-alueita - perehtyy ekokriteereihin sekä niiden käytännön soveltamiseen kotimaassa ja kansainvälisesti ja tekee kehittämissuhteita omassa työssään - tunnistaa monipuolisesti alueensa ekologisesti ja kulttuurisesti arvokkaita kohteita

Ekopalveluiden toiminta- ja tuotantoympäristön kustannusten muodostumisen seuraaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	seuraa ohjattuna merkittävimpiä tuotanto- ja yritystoimintojen kustannuksien muodostumista.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tekee vertailuja merkittävimmistä tuotanto- ja yritystoimintojen kustannusten muodostumiseen vaikuttavista tekijöistä.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tekee vertailuja monipuolisesti tuotanto- ja yritystoimintojen kustannusten muodostumiseen vaikuttavista tekijöistä.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmanratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	osaa ohjattuna soveltaa ekokriteerejä käytäntöön ja ratkoa eteen tulevia ongelmia niiden pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	soveltaa ekokriteerejä käytäntöön ja ratkoo eteen tulevia ongelmia niiden pohjalta ja ottaa huomioon muiden ammattiryhmien toiminnan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	soveltaa ekokriteerejä käytäntöön ja ratkoo eteen tulevia ongelmia niiden pohjalta sekä ottaa huomioon muiden ammattiryhmien toiminnan ja edistää yhteistyötä

Vuorovaikutus ja yhteistyö	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- tuo myönteisesti esille kestävän kehityksen kriteerien arvomaailmaa - kuuntelee asiakasta ja ottaa huomioon saamansa viestit, toimii yhteistyössä työryhmän ja asiakasryhmän kanssa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- toimii rakentavassa yhteistyössä eri ammattialojen kanssa ja tuo myönteisesti esille kestävän kehityksen kriteerien arvomaailmaa - kuuntelee asiakasta ja ottaa huomioon saamansa viestit, toimii rakentavassa yhteistyössä erilaisten asiakasryhmien kanssa ja on työryhmässä aktiivisena jäsenenä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- toimii rakentavassa yhteistyössä eri ammattialojen kanssa ja on työryhmässä aktiivinen jäsen, joka edistää kestävän kehityksen kriteerien arvomaailman hyväksyntää - kuuntelee asiakasta ja vastaa saamaansa palautteeseen, toimii rakentavassa yhteistyössä asiakasryhmien kanssa ja on työryhmässä aktiivisena jäsenenä

Ammattietiikka	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• suhtautuu myönteisesti kestäväällä tavalla toimimiseen ja arvostaa ekotuotteistamiseen liittyviä eettisiä arvoja • toimii sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestäväällä tavalla.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• suhtautuu myönteisesti kestäväällä tavalla toimimiseen ja arvostaa ekotuotteistamiseen liittyviä eettisiä arvoja ja toimii ohjausta saatuaan niiden mukaisesti • toimii sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestäväällä tavalla.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• on sisäistänyt kestäväällä tavalla toimimisen ja ekotuotteistamisen eettisen arvomaailman sekä toimii sen mukaisesti • toimii sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestäväällä tavalla.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä osallistumalla ekokohteen määrittelyyn, ekotuotteen kehittämiseen ja kestäväen kehityksen sekä ekokriteerien mukaiseen toimintaan ja työskentelyyn esimerkiksi kriteerit täyttävässä yrityksessä tai maatila- ja kylämatkailukohteessa. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.2. Erityiskohteiden kunnostaminen ja hoitaminen, 15 osp (106026)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- nimetä mahdollisia erityiskohteita metsistä, maaseudulta, matkailuympäristöistä tai taajamista
- laatia pienialaisten erityiskohteiden hoidon, kuten suojavyöhykkeiden, monivaikutteisten kosteikoiden, laskeutusaltaiden ja pohjavesialueiden ympäristöjen, luonnon monimuotoisuutta edistävien reunavyöhykkeiden ja metsäsaarekkeiden, lähdealueiden, pientareiden, vanhojen latojen, puukujanteiden tai kiviaitojen tukihakemuksia ja kustannuslaskelmia
- laatia pienialaisille kohteille hoitosuunnitelmia
- hoitaa erityiskohteita ja noudattaa niille asetettuja suunnitelmia
- käyttää ja huoltaa erityiskohteiden hoidossa tarvittavia työvälineitä, kuten raivaussahaa ja moottorisahaa sekä vesuria
- hoitaa alueilla tarvittavia eläimiä, kuten lampaita ja hiehoja
- käyttää erityiskohteiden hoidossa tarvittavia ajoneuvoja
- käyttää henkilökohtaisia suoja- ja turvavälineitä, ottaa huomioon työturvallisuusnäkökohdat ja ylläpitää työkykyä
- edistää kestäväen kehityksen toimintatapoja.

Arviointi

1 Työprosessien hallinta

Erityiskohteiden nimeäminen, hoidon suunnitteleminen ja kunnostustöiden tekeminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• avustaa erilaisten kohteiden nimeämisessä, hoidon suunnittelussa ja kunnostustöissä • on mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa ryhmän työtehtäviä.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• tekee ohjeistuksen mukaisen esityksen pienialaisen kohteen nimeämisestä erityiskohteeksi, osallistuu hoidon suunnitteluun ja kunnostustöihin • suunnittelee ohjattuna ryhmän ajankäyttöä ja tarvittavia kulku- ja työvälineitä sekä tekee sovittuja työtehtäviä.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• määrittää työryhmän kanssa erilaisia alueita, osallistuu valittujen alueiden hoidon suunnitteluun ja kunnostustöihin • suunnittelee ryhmän kanssa ajankäyttöä ja tarvittavia kulku- ja työvälineitä sekä vastaa jonkin kokonaisuuden työn toteuttamisesta.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Kunnostus- ja hoitosuunnitelmien laatiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• laatii yhdessä asiantuntijan kanssa valitun kohteen suunnitelman • seuraa ohjattuna rahoituksen suunnittelua
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• laatii asiantuntijalta ohjeet saatuaan valitun kohteen suunnitelmia • on mukana selvittämässä rahoitusmahdollisuuksia
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• laatii esityksiä valitun kohteen suunnitelmaksi • selvittää ryhmän kanssa erilaisia rahoitusmahdollisuuksia

Tukihakemuksien täyttäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	on asiantuntijan mukana laatimassa tarvittavia laskelmia
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	laatii ohjausta saatuaan valitun alueen kunnostamisen ja hoidon kustannuslaskelman hoitosuunnitelman ja tukihakemuksen yhteistyössä asiantuntijan/maanomistajan kanssa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	laatii valitun alueen kunnostamisen ja hoidon kustannuslaskelman hoitosuunnitelman ja tukihakemuksen ja neuvottelee asiantuntijan/maanomistajan kanssa

Suunnitelman mukaisen erityiskohteen kunnostaminen ja hoitaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- lukee erityiskohteen kunnostussuunnitelmaa ja toimii ohjattuna sen mukaisesti - tekee hoitotyöt ohjattuna määrärahan riittävyyttä seuraten
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- toimii kunnostussuunnitelman mukaisesti erilaisissa kohteissa saatuaan ohjeita toteuttamiseen - hoitaa ohjauksen saatuaan alueen kustannusarviota noudattaen
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- toimii kunnostussuunnitelman mukaisesti yksin tai ryhmän jäsenenä erilaisissa kohteissa ja erilaisissa olosuhteissa - hoitaa alueen laaditun kustannusarvion mukaisesti ja raportoi tuloksista

Kohteen kunnostamisessa tarvittavien työvälineiden ja kulkuneuvojen käyttö	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	käyttää tavallisimpia kunnostustöissä tarvittavia työvälineitä ja kulkuneuvoja ohjausta saatuaan tarkoituksenmukaisesti ja turvallisesti.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	käyttää kunnostustöiden työvälineitä ja kulkuneuvoja ohjausta saatuaan tarkoituksenmukaisesti, turvallisesti ja energiaa säästäen.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	käyttää monipuolisesti erilaisia työvälineitä ja kulkuneuvoja, valitsee itse kohteeseen sopivat välineet ja käyttää niitä tarkoituksenmukaisesti, turvallisesti ja energiaa säästäen.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Erityiskohteiden hoitoon liittyvän lainsäädännön noudattaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	noudattaa erityiskohteiden hoitoa koskevia lakeja ja viranomaismääräyksiä ja ohjattuna etsii tietoa kohdetta koskevista muista toteutussuunnitelmista
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	noudattaa erityiskohteiden hoitoa koskevia lakeja, viranomaismääräyksiä ja ohjausta saatuaan etsii kohdetta koskevia muita toteutussuunnitelmia
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	noudattaa erityiskohteiden hoitoa koskevia lakeja, viranomaismääräyksiä ja etsii kohdetta koskevia muita toteutussuunnitelmia

Erityiskohteiden tunnistaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	tunnistaa luontoarvoja käyttäen alueelle tyypillisiä erityiskohteita
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tunnistaa luontoinventoinnin menetelmiä käyttäen erilaisia alueellisia erityiskohteita
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tunnistaa erilaisin menetelmin alueellisia ja valtakunnallisia erityiskohteita

Erilaisten hoitotoimenpiteiden vaikutusten selvittäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	käyttää ohjattuna perusasioita erityiskohteiden hoitotoimenpiteitä ja niiden mahdollisista vaikutuksista
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	käyttää erilaisia erityiskohteiden hoitotoimenpiteitä ja selvittää niiden mahdollisia vaikutuksia
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	käyttää monipuolisesti erityiskohteiden hoitotoimenpiteitä ja selvittää menetelmien vaikutuksia esimerkiksi alueen ennallistamisessa

Erilaisten tukimuotojen selvittäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• selvittää ohjattuna erilaisia tukimuotoja ja pyytää neuvoja tukimuotojen käyttämisessä.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• selvittää erilaisia tukimuotoja, niiden käyttömahdollisuuksia ja ottaa ohjausta saatuaan yhteyttä asiantuntijoihin.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• selvittää erilaisia tukimuotoja, niiden käyttömahdollisuuksia ja ottaa yhteyttä asiantuntijoihin.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmanratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• selviytyy perustyövaiheista moitteettomasti ryhmän mukana ja neuvottelee ongelmatilanteista
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• tekee esityksiä ongelmatilanteissa ja oppii tilanteista uusia erityistukialueiden hoitoon liittyviä asioita
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• neuvottelee ratkaisusta kohteen kanssa, esittää ratkaisumalleja ongelmatilanteissa ja omaksuu uusia asioita

Vuorovaikutus ja yhteistyö	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• toimii yhteistyössä työryhmän jäsenten kanssa ja huomio kestävän käytön ohjattuna työssään ja työvälineiden valinnassa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• toimii rakentavassa yhteistyössä erilaisten henkilöiden kanssa ja työryhmässä aktiivisena jäsenenä ja huomio ohjausta saatuaan kestävän käytön työssään ja työvälineiden valinnassa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• toimii rakentavassa yhteistyössä erilaisten ihmisten kanssa ja työryhmässä aktiivisena jäsenenä sekä edistää työryhmän toimintaa ja huomio kestävän käytön työssään ja työvälineiden valinnassa

Terveys, turvallisuus ja työkyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• asennoituu myönteisesti turvalliseen toimintaan sekä välttää riskejä työssään, noudattaa työstä annettuja turvallisuusohjeita eikä aiheuta vaaraa itselleen • käyttää turvallisesti ohjeiden mukaisia suojaimia, työvälineitä ja työmenetelmiä • toimii tarvittaessa EAll ensiaputaitojen mukaisesti.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• vastaa toimintansa turvallisuudesta, noudattaa työyhteisön ohjeita ja ottaa huomioon työssään työyhteisön muut jäsenet • varmistaa työvälineiden ja materiaalien turvallisuuden ja poistaa ja vie huoltoon vialliset työvälineet • toimii tarvittaessa EAll ensiaputaitojen mukaisesti.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• kehittää toimintansa turvallisuutta, havaitsee ja tunnistaa työhönsä liittyvät vaarat ja ilmoittaa niistä • arvioi suojainten, työvälineiden ja työmenetelmien soveltuvuutta kyseiseen työhön ja huolehtii itsenäisesti työympäristönsä työturvallisuudesta • toimii tarvittaessa EAll ensiaputaitojen mukaisesti.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä laatimalla pienialaiselle erityistukikohteeksi määritellylle kohteelle tukihakemuksen ja hoitosuunnitelman ja hoitaa aluetta suunnitelman ja tukimäärärahan puitteissa. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.3. Erityisryhmien ohjaaminen luonnossa, 15 osp (106027)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- suunnitella erityisryhmien palvelukokonaisuuksia
- toimia erityisryhmien kanssa ja ottaa huomioon heidän tarpeensa ja rajoitteensa
- valmistella ja purkaa erityisryhmille suunnattujen palvelujen toteutuspaikkoja
- auttaa ja ohjata erityisryhmiin kuuluvia asiakkaita esimerkiksi liikuntaesteisiä eri tilanteissa
- ottaa työssään huomioon toiminnan turvallisuuden ja vastuullisuuden
- käyttää henkilökohtaisia suojaimia, ottaa huomioon työturvallisuusnäkökohdat ja ylläpitää työkykyä
- edistää kestävä kehityksen toimintatapoja.

Arviointi

1 Työprosessien hallinta

Erityisryhmien ohjaaminen luonnossa	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- osallistuu yrittäjän, asiantuntijan tai ryhmän kanssa erityisryhmille suunnattujen palvelujen suunnitteluun - toimii ohjatusti avustajana erilaisissa tilanteissa erilaisten erityisryhmien kanssa.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- osallistuu yrittäjän, asiantuntijan tai ryhmän kanssa erityisryhmille suunnattujen palvelujen suunnitteluun ja vastaa palvelun jostakin kokonaisuudesta itsenäisesti - toimii ohjeet saatuaan avustajana erilaisissa tilanteissa erilaisten erityisryhmien kanssa ja ottaa huomioon turvallisuuteen liittyviä erityistarpeita.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- osallistuu yrittäjän, asiantuntijan tai ryhmän kanssa erityisryhmille suunnattujen palvelujen suunnitteluun, tekee itsenäisesti ehdotuksia palvelun kehittämiseksi ja vastaa palvelun jostakin kokonaisuudesta itsenäisesti - toimii luontevasti ryhmän aktiivisena avustajana erilaisissa tilanteissa erilaisten erityisryhmien kanssa ja ottaa huomioon turvallisuuteen liittyviä erityistarpeita ja ohjaa asiakkaita toimimaan luontoa vahingoittamatta.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Palvelujen toteuttamispaikkojen valmistelu ja purkaminen erityisryhmille	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	valmistelee ja purkaa ohjattuna erityisryhmille tarkoitettuja tapahtumien toteutuspaikkoja ja tilaisuuksia ympäristöä vaurioittamatta ja ryhmien tarpeet ja rajoitteet huomioon ottaen sekä raportoi mahdollisista ongelmista
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	valmistelee ja purkaa ohjauksen saatuaan erityisryhmille tarkoitettuja tapahtumien toteutuspaikkoja ja tilaisuuksia ympäristöä vaurioittamatta ja ryhmien tarpeet ja rajoitteet huomioon ottaen ja tuo esille mahdolliset ongelmat
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	valmistelee ja purkaa erityisryhmille tarkoitettuja tapahtumien toteutuspaikkoja ja tilaisuuksia ympäristöä vaurioittamatta ja ryhmien tarpeet ja rajoitteet huomioon ottaen ja tekee itsenäisesti ratkaisuja ongelmatilanteissa

Erityisryhmien kohtaaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	on asiantuntijan apuna ja käyttää ohjattuna sovittuja menetelmiä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	käyttää sovittuja menetelmiä yhdessä asiantuntijan kanssa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	käyttää sovittuja menetelmiä yhdessä asiantuntijan kanssa ja vertaa niitä omiin havaintoihinsa

Apuvälineiden ja auttamistekniikoiden käyttäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	käyttää ohjattuna erilaisia apuvälineitä, avustamistekniikoita ja otteita
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	käyttää ohjauksen saatuaan erilaisia apuvälineitä, avustamistekniikoita ja otteita
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	käyttää tilannekohtaisesti valitsemiaan apuvälineitä, avustamistekniikoita ja otteita

Erikoisrakenteiden tekeminen maastooloissa	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	tekee ohjattuna pienimuotoisia avustavia rakenteita luonnon materiaalista.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tekee avustavia rakenteita luonnon materiaalista.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tekee erilaisia avustavia rakenteita luonnon materiaalista ja arvioi niiden soveltuvuutta käyttötarkoitukseensa.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Erialaisten erityisryhmien tunnistaminen ja tarpeiden huomioon ottaminen luonnossa ohjaamisessa	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	tunnistaa, minkälaisia erityisryhmiä on olemassa ja minkälaisia tarpeita, rajoitteita ja mahdollisuuksia tulee noudattaa aktiviteettien toteutuksessa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	ottaa työssään huomioon ohjausta saatuaan erilaisten erityisryhmien tarpeita, rajoitteita ja mahdollisuuksia aktiviteettien toteutuksessa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	ottaa työssään huomioon erilaisten erityisryhmien tarpeita, rajoitteita ja mahdollisuuksia aktiviteettien toteutuksessa ja toimii ohjeiden mukaisesti

Apuvälineiden, kuten luonnonmateriaalista tehtyjen rakenteiden ja auttamistekniikoiden hyödyntäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	hyödyntää työssään apuvälineiden ja avustamistekniikoiden ominaisuuksia.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	hyödyntää työssään apuvälineiden ja avustamistekniikoiden ominaisuuksia ja turvallisia sovellusmahdollisuuksia.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	hyödyntää työssään erilaisten apuvälineiden ja, avustamistekniikoiden ominaisuuksia ja turvallisia sovellusmahdollisuuksia.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmanratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	toimii annettujen ohjeiden mukaisesti ja kysyy ohjeita tarvittaessa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	toimii oppimishaluisesti, kertoo ongelmatilanteista ja noudattaa annettuja ohjeita
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	omaksuu uusia menetelmiä, tekee esityksiä ongelmatilanteissa ja noudattaa annettuja ohjeita

Ammattietiikka	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• asennoituu myönteisesti erilaisiin erityisryhmiin ja haluaa auttaa heitä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• asennoituu myönteisesti erilaisiin erityisryhmiin, haluaa auttaa heitä ja ottaa huomioon asiakkaan edun
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• asennoituu myönteisesti erilaisiin erityisryhmiin, haluaa oma-aloitteisesti auttaa heitä ja ottaa huomioon asiakkaan edun

Terveys, turvallisuus ja työkyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• käyttää ohjattuna ergonomisesti oikeita työskentelytapoja avustaessaan erityisryhmiä ja ottaa huomioon turvallisuusohjeet.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• käyttää ergonomisesti oikeita työskentelytapoja avustaessaan erityisryhmiä ja työskentelee turvallisuusohjeita noudattaen.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• käyttää omatoimisesti ergonomisesti oikeita työskentelytapoja avustaessaan erityisryhmiä ja työskentelee turvallisuusohjeita noudattaen.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä toimimalla avustajana jollekin erityisryhmälle suunnatun tilanteen tai tapahtuman valmistelussa ja toteutuksessa alan yrityksessä, julkisella sektorilla tai järjestöissä. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.4. Huippuosaajana toimiminen, 15 osp (400010)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- arvioida ja kehittää omaa osaamistaan ja työympäristöään
- työskennellä alan huippuosaamista vaativissa tehtävissä
- huomioida huipputuotannon, -tuotteen tai -palvelun laatuvaatimukset
- toimia alan verkostoissa ja yhteistyössä asiakkaan kanssa.

Arviointi

Opiskelija arvioi ja kehittää omaa osaamistaan ja työympäristöään.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• arvioi työnsä onnistumista ja omaa osaamistaan • kehittää osaamistaan ja työtapojaan • laatii itselleen yksilöllisen kehityssuunnitelman • sopeutuu muutoksiin ja työskentelee pitkäjänteisesti huippuosaamista vaativissa työtehtävissä • kehittää työympäristöään yhdessä muiden kanssa • toimii luontevasti osana tiimiä ja sopeutuu työyhteisöön
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• arvioi realistisesti työnsä onnistumista ja omaa osaamistaan sekä perustelee arviotaan • kehittää aktiivisesti osaamistaan ja työtapojaan • laatii itselleen yksilöllisen kehityssuunnitelman niin, että se tukee kasvua alan huippuammattilaiseksi • sopeutuu nopeasti muutoksiin ja työskentelee pitkäjänteisesti työtään kehittäen huippuosaamista vaativissa työtehtävissä • tukee yhdessä muiden kanssa työympäristön kehittymistä huippuosaamisen vaatimalle tasolle • toimii aktiivisesti osana tiimiä ja sopeutuu hyvin työyhteisöön
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• arvioi realistisesti työnsä onnistumista ja omaa osaamistaan sekä perustelee arviotaan ja määrittelee kehittämistarpeitaan • kehittää aktiivisesti osaamistaan ja työtapojaan haastavien työtehtävien tasolle • uudistaa aktiivisesti omaa osaamistaan niin, että se tukee kasvua alan huippuammattilaiseksi • ennakoii muutoksia, jotta voi helpommin sopeutua niihin ja työskentelee pitkäjänteisesti työtään itseään kehittäen huippuosaamista vaativissa tehtävissä • arvioi työympäristöään ja antaa siihen kehitysehdotuksia ja palautetta • toimii huippuammattilaisena tiimissä ja jakaa aktiivisesti osaamistaan muille.

Opiskelija työskentelee alan huippuosaamista vaativissa tehtävissä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• käyttää omatoimisesti työmenetelmiä, työvälineitä ja materiaaleja • työskentelee huolellisesti • hankkii ja käyttää työssä tarvittavaa tietoa omatoimisesti ja kysyy tarvittaessa neuvoa • toimii aika- ja muut käytettävissä olevat resurssit huomioiden kustannustehokkaasti ja tuloksellisesti • toimii työssään edistäen pysyviä asiakassuhteita • käyttäytyy työpaikan sääntöjen mukaisesti ja noudattaa työaikoja • toimii vastuullisesti ja noudattaa alan ammattieettisiä periaatteita • ottaa vastuun oman toimintansa työturvallisuudesta ja noudattaa työturvallisuusmääräyksiä ja -ohjeita • varmistaa asiakkaiden ja muiden käyttäjien turvallisuuden ohjeiden mukaan • työskentelee ergonomisesti ja pitää työympäristönsä siistinä koko työprosessin ajan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• valitsee omatoimisesti työmenetelmät, työvälineet ja materiaalit sekä käyttää niitä muuttuvissa tilanteissa • työskentelee huolellisesti, luovasti ja innovatiivisesti • hankkii ja soveltaa työssä tarvittavaa tietoa omatoimisesti ja pystyy ratkomaan ongelmatilanteita yhdessä muiden kanssa • toimii oma-aloitteisesti aika- ja muut käytettävissä olevat resurssit huomioiden kustannustehokkaasti ja yrityksen tai organisaation tuloksellisuutta edistävasti • edistää aktiivisesti toiminnan jatkuvuutta ja pysyviä asiakassuhteita • käyttäytyy työpaikan sääntöjen mukaisesti ja noudattaa työaikoja • toimii vastuullisesti ja oma-aloitteisesti alan ammattieettisten periaatteiden mukaan • ottaa vastuun oman toimintansa työturvallisuudesta ja havaitsee ja ilmoittaa työhönsä liittyvät vaarat sekä noudattaa työturvallisuusmääräyksiä ja -ohjeita • varmistaa asiakkaiden ja muiden käyttäjien turvallisuuden itsenäisesti • työskentelee ergonomisesti ja pitää työympäristönsä siistinä koko työprosessin ajan myös haasteellisissa työtilanteissa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• valitsee rohkeasti uusiakin työmenetelmiä, työvälineitä ja materiaaleja sekä käyttää niitä sujuvasti muuttuvissa tilanteissa • työskentelee järjestelmällisesti, tarkasti ja varmasti sekä luovasti ja innovatiivisesti • hankkii ja soveltaa itsenäisesti työssä tarvittavaa tietoa vaihtelevissa työtilanteissa ja perustelee ratkaisujaan hankkimansa tiedon pohjalta • työskentelee yrittäjämäisellä asenteella huomioiden ajan ja muut käytettävissä olevat resurssit kustannustehokkaasti ja yrityksen tai organisaation tuloksellisuutta edistävasti • edistää itsenäisesti toiminnan jatkuvuutta ja pysyviä asiakassuhteita

	• käyttäytyy työpaikan sääntöjen mukaisesti ja noudattaa työaikoja • on ylpeä ammatistaan ja osaamisestaan, toimii vastuullisesti ja kehittää työtään alan ammattieettisten periaatteiden mukaan • ottaa vastuun oman ja työtiimin toiminnan työturvallisuudesta, noudattaa työturvallisuusmääräyksiä ja -ohjeita sekä havaitsee ja ilmoittaa työhönsä liittyvät vaarat • varmistaa asiakkaiden ja muiden käyttäjien turvallisuuden aktiivisesti ja muuttuvissa tilanteissa • työskentelee ergonomisesti ja pitää työympäristönsä siistinä koko työprosessin ajan myös haasteellisissa työtilanteissa ja osallistuu työolosuhteiden kehittämiseen.
--	--

Opiskelija huomioi huipputuotannon, -tuotteen tai -palvelun laatuvaatimukset.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• havaitsee poikkeamia • selviytyy tavallisimmista ongelmatilanteista oppimateriaaleja ja ohjekirjoja hyödyntäen • asettaa tavoitteensa ja suunnittelee oman työnsä ja aikataulun realistiseksi ja toteuttamiskelpoiseksi huomioiden korkeat laatuvaatimukset • toimii yrityksen tai organisaation laatu- ja kestävän kehityksen tavoitteiden mukaisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• neuvottelee ja etsii ratkaisuja poikkeamille • selviytyy itsenäisesti ongelmatilanteista • asettaa tavoitteensa ja suunnittelee oman työnsä ja aikataulun realistiseksi ja toteuttamiskelpoiseksi muuttuvissa olosuhteissa huomioiden korkeat laatuvaatimukset • toimii aktiivisesti yrityksen tai organisaation laatu- ja kestävän kehityksen tavoitteiden mukaisesti ja havaitsee kehittämiskohteita
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• neuvottelee ja etsii ratkaisuja poikkeamille sekä korjaa toimintaa sovittujen ratkaisujen mukaan • selviytyy itsenäisesti ongelmatilanteista ja pystyy perustelemaan valintansa • asettaa tavoitteensa ja suunnittelee oman työnsä itsenäisesti ja aikataulun realistiseksi ja vaiheiltaan toteuttamiskelpoiseksi muuttuvissa olosuhteissa huomioiden korkeat laatuvaatimukset ja kykenee tarvittaessa muuttamaan suunnitelmaa • toimii sitoutuneesti yrityksen tai organisaation laatu- ja kestävän kehityksen tavoitteiden mukaisesti sekä kehittää toimintamalleja näiden tavoitteiden aikaansaamiseksi.

Opiskelija toimii alan verkostoissa ja yhteistyössä asiakkaan kanssa.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• kommunikoi asiakkaiden kanssa ja työyhteisössä omalla kielellään sekä välttävästi vähintään yhdellä itselleen vieraalla kielellä • tuntee toimialan keskeiset kansalliset verkostot ja tutustuu alansa toimijoihin
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• kommunikoi asiakkaiden kanssa ja työyhteisössä omalla kielellään sekä vähintään yhdellä itselleen vieraalla kielellä • tuntee toimialan keskeiset kansalliset ja kansainväliset verkostot ja tutustuu alansa toimijoihin
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• kommunikoi sujuvasti asiakkaiden kanssa ja työyhteisössä omalla kielellään sekä sujuvasti yhdellä itselleen vieraalla kielellä • tuntee toimialan keskeiset kansalliset ja kansainväliset verkostot ja osaa hyödyntää verkostoja työssään.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa osaamisensa näytössä toimimalla huippuosaamista vaativissa oman alan työtehtävissä. Osaaminen on mahdollista osoittaa myös kansallisissa ja kansainvälisissä kilpailutilanteissa. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.5. Hyvinvoinnin tuottaminen eläinten avulla, 15 osp (106028)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- toimia paikallisesti käytettävien lemmikki- ja kotieläinten (esim. porot, koirat, ponit, hevoset, kanit, lampaat, vasikat) kanssa
- seurata eläinten kuntoa ja tehdä päivittäiset hoitotoimenpiteet
 - ottaa työssään huomioon eläinten käsittelyyn liittyvät voimassa olevat säädökset
- käyttää ja hoitaa tarvittavia välineitä ja varusteita
- toimia avustajana tilanteissa, joissa eläimet ovat hyvinvoinnin edistäjinä
- neuvoa asiakkaita, miten toimia eläinten kanssa erilaisissa tilanteissa
- ohjelmapalveluna kertoa eläimistä ja niiden hoidosta
- ottaa huomioon tilanteet, joissa eläimet ovat osa yhteisön tai yrityksen toimintaa ja yksittäisten henkilöiden turvallisuuden tunteen ja hyvinvoinnin luojia
- ottaa työssään huomioon toiminnan turvallisuuden ja vastuullisuuden
- edistää kestävä kehityksen toimintatapoja.

Arviointi

1 Työprosessien hallinta

Asiakkaan ohjaamisen suunnitteleminen ja asiakkaan kanssa työskenteleminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• suunnittelee ohjatusti tai yhdessä ryhmän kanssa toimintatuokioita asiakasryhmille eläinten kanssa toimimiseen • toimii ohjatusti avustajana erilaisissa tilanteissa erilaisten asiakkaiden kanssa ja ottaa huomioon eläinten käyttäytymisen työturvallisuustekijänä • toimii ohjattuna asetettujen laatutavoitteiden mukaisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• suunnittelee yhdessä ryhmän kanssa toimintatuokioita asiakasryhmille eläinten kanssa toimimiseen • toimii ohjeet saatuaan avustajana erilaisissa tilanteissa erilaisten asiakasryhmien kanssa ja ottaa huomioon turvallisuuteen liittyviä erityistarpeita eläinten kanssa työskennellessä • toimii asetettujen laatutavoitteiden mukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• suunnittelee itsenäisesti toimintatuokioita asiakasryhmille eläinten kanssa toimimiseen • toimii luontevasti ryhmän aktiivisena avustajana erilaisissa tilanteissa erilaisten asiakasryhmien kanssa ja ennakoi ja välttää riskejä eläinten kanssa työskennellessä ja ohjaa asiakkaita käsittelemään eläimiä luontevasti • toimii asetettujen laatutavoitteiden mukaisesti ja kehittää omaa toimintaansa niiden saavuttamiseksi

Eläinten hoitaminen ja käsitteleminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• suunnittelee omat tehtävänsä ja ajankäyttönsä työpäiväksi • työskentelee vastuuntuntoisesti • suoriutuu päivittäisistä eläinhoitotoista.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• suunnittelee omat tehtävänsä ja ajankäyttönsä viikon ajalle • työskentelee sitoutuneesti omaa työtään arvostaen • tekee eläinten hoitotyöt suunnitelmallisesti.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• suunnittelee toimintaa tietylle ajanjaksolle sekä siihen omat tehtävänsä ja ajankäyttönsä • työskentelee sitoutuneesti ja aloitteellisesti omaa työtään arvostaen • tekee eläinten hoitotyöt sujuvasti, joutuisasti ja omatoimisesti.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Palvelun valmistelu ja asiakkaiden kanssa toimiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• avustaa ohjattuna eläinten kanssa toimimisessa palveluiden valmistelussa toteutuksessa ja purkamisessa • kertoo ohjeiden mukaan eläimistä ja ohjaa asiakkaita niiden kanssa toimimisessa • toimii turvallisesti ja eettisesti kestäväällä tavalla eläinten kanssa • noudattaa ohjeita kertoessaan eläinten vaikutuksesta asiakkaan hyvinvointiin
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• avustaa ohjeiden mukaan eläinten kanssa toimimisessa palvelutilanteiden toteutuksessa, valmistelussa ja purkamisessa • kertoo eläimistä ja ohjaa asiakkaita niiden kanssa toimimisessa • toimii turvallisesti ja eettisesti kestäväällä tavalla eläinten kanssa • kertoo eläinten vaikutuksesta asiakkaan hyvinvointiin
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• avustaa eläinten kanssa toimimisessa palvelutilanteiden toteutuksessa, valmistelussa ja purkamisessa • kertoo oma-aloitteisesti eläimistä ja niiden tavoista sekä ohjaa asiakkaita eläinten kanssa toimimisessa • toimii turvallisesti ja eettisesti kestäväällä tavalla eläinten kanssa • kertoo ja ideoi oma-aloitteisesti eläinten vaikutuksia asiakkaiden hyvinvointiin

Toimiminen eläinten kanssa ja eläinten hoitaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• avustaa ohjattuna päivittäisessä eläinten ruokinnassa ja hoidossa, annostelee ohjattuna eläinten ravinnon • seuraa ohjattuna eläinten kuntoa ja hyvinvointia ja kertoo tilanteesta • avustaa ohjattuna eläinten valmennuksessa ja koulutuksessa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• avustaa päivittäisessä eläinten ruokinnassa ja hoidossa sekä annostelee ohjattuna eläinten ravinnon • seuraa eläinten ja niiden elinympäristön kuntoa ja ilmoittaa vastuulliselle hoitajalle tapahtumista • avustaa eläinten valmennuksessa ja koulutuksessa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• hoitaa ja ruokkii eläimiä päivittäin itsenäisesti ohjeiden mukaan • seuraa eläinten kuntoa ja hyvinvointia, tunnistaa poikkeavuudet ja ilmoittaa vastuulliselle hoitajalle tapahtumista • avustaa eläinten valmennuksessa ja koulutuksessa ja ottaa myös itse vastuuta eläimen tai eläinryhmän kouluttamisesta

Eläinten hoidon ja ympäristönhoidon työvälineiden käyttäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• käyttää ohjattuna eläinten päivittäiseen hoitoon liittyviä välineitä • tekee ohjattuna päivittäiset ympäristönhoitotyöt
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• käyttää ohjeet saatuaan eläinten päivittäiseen hoitoon liittyviä välineitä • tekee päivittäiset ympäristönhoitotyöt ja huoltotoimenpiteet
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• valitsee välineet ja tekee eläinten päivittäiset hoidot • tekee oma-aloitteisesti päivittäiset ympäristönhoitotyöt ja huoltotoimenpiteet

Eläinten ja välineiden käyttäminen palvelutilanteissa	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• käyttää avustajana ohjelmiin tarvittavia apuvälineitä ja turvalaitteita ja neuvoo välineiden käytössä • käsittelee avustajana eläimiä sekä neuvoo asiakkaita eläinten käsittelyssä • noudattaa turvallisuussuunnitelmaa.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• käyttää ohjattuna ohjelmiin tarvittavia apuvälineitä ja turvalaitteita ja neuvoo välineiden käytössä • käsittelee ohjausta saatuaan eläimiä ja neuvoo asiakkaita eläinten käsittelyssä • noudattaa turvallisuussuunnitelmaa.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• käyttää ohjattuna ohjelmiin tarvittavia apuvälineitä ja turvalaitteita ja neuvoo välineiden käytössä • käsittelee eläimiä ja neuvoo asiakkaita eläinten käsittelyssä • noudattaa turvallisuussuunnitelmaa.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Eläinten hyvinvoinnin edistäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• alkuohjauksen jälkeen hyödyntää tietoa eläinten rakenteesta, käyttäytymisestä ja terveyteen liittyvistä asioita sekä lajikohtaisista käyttömahdollisuuksista • ottaa huomioon ohjausta saatuaan käytössä olevien eläinten ravinnontarpeen ja ruokintatavat • ottaa huomioon ohjausta saatuaan päivittäiset perushoitotoimenpiteet sekä joitain valmennus- sekä koulutusmenetelmiä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• hyödyntää tietoa eläinten rakenteesta, käyttäytymisestä ja terveyteen liittyvistä asioita sekä lajikohtaisista käyttömahdollisuuksista • ottaa huomioon käytössä olevien eläinten ravinnontarpeen ja ruokintatavat • ottaa huomioon ohjeiden mukaan ja kysyttyään päivittäiset hoitotoimenpiteet ja valmennus- ja koulutusmenetelmiä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• hyödyntää monipuolisesti tietoa eläinten rakenteesta, käyttäytymisestä ja terveyteen liittyvistä asioita sekä lajikohtaisista käyttömahdollisuuksista • ottaa huomioon käytössä olevien eläinten ravinnontarpeen ja ruokintatavat ja osaa soveltaa sitä työssään • ottaa työssään huomioon päivittäiset hoitotoimenpiteet ja soveltaa monipuolisesti valmennus- ja koulutusmenetelmiä

Lakien, asetusten ja määräysten noudattaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• noudattaa toimintaa ohjaavia määräyksiä eläinten suojelusta ja hyvinvoinnista sekä kysyy tarvittaessa neuvoa kokeneemmalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• noudattaa toimintaa ohjaavia määräyksiä eläinten suojelusta ja hyvinvoinnista
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• noudattaa toimintaa ohjaavia määräyksiä eläinten suojelusta ja hyvinvoinnista sekä seuraa oma-toimisesti määräyksien muutoksia

Asiakaspalvelutilanteen turvallisuuden ylläpitäminen ja riskien välttäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	välttää riskejä työssään ja omaa valmiudet tarvittaviin toimenpiteisiin
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	välttää ja ennakoi riskejä työssään ja omaa valmiudet tarvittaviin toimenpiteisiin
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	välttää ja ennakoi riskejä työssään ja omaa valmiudet tarvittaviin toimenpiteisiin sekä kehittää työskentelytapojaan turvalisiksi

Yrityksen palveluiden toiminta- ja tuotantoympäristön ja kustannusten laskeminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	laskee ohjattuna merkittävimpiä tuotanto- ja yritystoimintojen kustannusten muodostumista.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	laskee ja tekee vertailuja merkittävimmistä tuotantoja yritystoimintojen kustannusten muodostumiseen vaikuttavista tekijöistä.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	laskee ja tekee vertailuja monipuolisesti tuotanto- ja yritystoimintojen kustannusten muodostumiseen vaikuttavista tekijöistä.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmanratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	toimii avoimesti ja kysyy ohjeita ongelmatilanteissa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	on oppimishaluinen, kertoo eläinten ja asiakkaiden välisistä ongelmatilanteista ja tekee esityksiä niiden ratkaisemiseksi
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	omaksuu uusia menetelmiä, arvioi eläinten ja asiakkaiden välistä toimintaa ja tekee esityksiä ongelmatilanteissa

Vuorovaikutus ja yhteistyö	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	toimii yhteistyössä eläinten omistajan ja hoitajan kanssa ja ohjattuna asiakkaiden kanssa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	toimii yhteistyössä eläinten omistajan ja hoitajan sekä erilaisten asiakkaiden kanssa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	toimii tapauskohtaisessa yhteistyössä eläinten omistajan ja hoitajan sekä erilaisten asiakkaiden kanssa

Ammattietiikka	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	suhtautuu myönteisesti eläimiin ja asiakkaisiin ja huolehtii ohjattuna molempien hyvinvoinnista
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	suhtautuu myönteisesti eläimiin ja asiakkaisiin ja huolehtii ohjausta saatuaan molempien hyvinvoinnista
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	suhtautuu myönteisesti eläimiin ja asiakkaisiin ja huolehtii molempien hyvinvoinnista

Terveys, -turvallisuus ja toimintakyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- välttää riskejä eläinten kanssa toimiessaan - noudattaa työstä annettuja turvallisuusohjeita eikä aiheuta vaaraa itselleen eikä asiakkailleen.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- tekee tapauskohtaisen riskianalyysin eläinten kanssa toimimisesta ja toimii riskitekijöitä välttäen - noudattaa työyhteisön ohjeita ja ottaa huomioon asiakkaat ja työyhteisön muut jäsenet.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- tekee tapauskohtaisen riskianalyysin eläinten kanssa toimimisesta, kertoo riskitekijöistä ja korjaa niitä - havaitsee ja tunnistaa työhönsä liittyvät vaarat ja ilmoittaa niistä ja ohjaa asiakkaita toimimaan turvallisesti.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä alan yrityksessä, laitoksessa tai järjestön tehtävissä palvelemalla ja avustamalla asiakkaita eläinten kanssa toimittaessa. Hän osoittaa ammattitaitonsa myös eläinten päivittäisessä hoidossa. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.6. Hyvinvoinnin tuottaminen luonnontuotteiden avulla, 15 osp (106029)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- valita hyvinvointituotteeksi soveltuvat luonnon keruutuotteet (esim. turve, savi, yrtit)
- käyttää luonnontuotteita ihmisen hyvinolon edistämiseen hoidoissa, kylvyissä hauteina ja osana elämyksiä
- hyvinvointituotteiden valmistaminen, käsitteleminen ja varastoiminen
- jatkojalostaa hoitotuotteita
- käyttää hyvinvointituotetöihin kuuluvia koneita ja laitteita
- palvella erilaisia asiakasryhmiä
- markkinoida ja toimia verkostoituneena
- ottaa työssään huomioon toiminnan turvallisuuden ja vastuullisuuden
- käyttää henkilökohtaisia suojaimia, ottaa huomioon työturvallisuusnäkökohdat ja ylläpitää työkykyä
- edistää kestävän kehityksen toimintatapoja
- hyödyntää alueensa perinnettä ja kulttuuria toiminnassaan.

Arviointi

1 Työprosessien hallinta

Luonnon hyvinvointituotteiden keruuprosessien suunnitteleminen, toteuttaminen ja tuotteiden tuotteistaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• arvioi ja suunnittelee asiantuntijan avustamana luonnonmateriaalien käyttöä hyvinvointituotteina • osallistuu ryhmän mukana materiaalin keräämiseen ja tuotteistamiseen • kehittää toimintaansa ohjattuna asetettujen laatu- ja ympäristötavoitteiden mukaisesti • arvioi työn onnistumista.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• arvioi ja suunnittelee valittujen materiaalien soveltuvuutta hyvinvointituotteiksi • organisoii materiaalin keräämistä ja tuotteistamisesta • kehittää toimintaansa asetettujen laatu- ja ympäristötavoitteiden mukaisesti • arvioi työn onnistumista ja perustelee kulloinkin käytetyt työmenetelmät.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• arvioi ja suunnittelee omatoimisesti valitsemiensa materiaalien soveltuvuutta jatkojalostukseen ja kehittämiseen • organisoii materiaalin keräämistä ja tuotteistamisen joustavasti erilaisiin olosuhteisiin sopeutuen • kehittää toimintaansa asetettuja laatu- ja ympäristötavoitteiden mukaisesti ja on aloitteellinen laadukkaan ja ympäristövastuullisen toiminnan kehittämisessä • tekee havaintoja työn laadusta ja tekee johtopäätökset tarvittavista toimenpiteistä.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Hyvinvointituotteeksi soveltuvan materiaalin kerääminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	kerää ohjattuna hyvinvointituotteeksi soveltuvaa materiaalin
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	kerää hyvinvointituotteeksi soveltuvaa materiaalin
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	kerää itsenäisesti hyvinvointituotteeksi soveltuvaa materiaalin

Hyvinvointituotetyön koneiden ja välineiden käyttäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	käyttää ohjattuna hyvinvointituotetyön oikeita työmenetelmiä ja niihin kuuluvia työvälineitä, koneita ja laitteita
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	käyttää pääosin omatoimisesti hyvinvointituotetyön oikeita työmenetelmiä ja niihin kuuluvia työvälineitä, koneita ja laitteita
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	käyttää omatoimisesti hyvinvointituotetyön oikeita työmenetelmiä ja niihin kuuluvia työvälineitä, koneita ja laitteita

Hyvinvointituotteen laadun arvioiminen ja seuraaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- arvioi ohjattuna raaka-aineen ja tuotteen laatua niin, että erottaa virheellisen, hyvinvointituotteeksi soveltumattoman tuotteen - toimii ohjattuna asetettujen laatu- ja ympäristötavoitteiden mukaisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- arvioi ohjeistettuna raaka-aineen ja tuotteen laatua niin, että erottaa virheellisen raaka-aineen ja määrittää tuotteen laatuun vaikuttavia tekijöitä - toimii asetettujen laatu- ja ympäristötavoitteiden mukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- arvioi itsenäisesti raaka-aineen ja tuotteen laatua niin, että erottaa virheellisen raaka-aineen ja määrittää tuotteen laatutekijöitä - toimii asetettujen laatu- ja ympäristötavoitteiden mukaisesti ja on aloitteellinen laadukkaan ja ympäristövastuullisen toiminnan kehittämisessä

Hyvinvointituotteiden valmistaminen, käsitteleminen ja varastoiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• valitsee ohjattuna materiaaleja ja valmistaa niistä suunniteltuja tuotteita • käsittelee materiaalia ohjattuna ja säilyttää materiaalia ohjeiden mukaan • laskee ohjattuna valitun tuotteen elinkaaren ja hinnoittelee tuotteen
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• valitsee ohjeistettuna materiaaleja ja valmistaa niistä sovittuja tuotteita • käsittelee ja säilyttää materiaalia tuoteturvallisuusohjeiden mukaan • laskee valitun tuotteen elinkaaren ja hinnoittelee tuotteen ohjeiden mukaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• valitsee itsenäisesti materiaaleja ja valmistaa niistä tuotteita myyntiin • käsittelee ja säilyttää materiaaleja omatoimisesti tuoteturvallisuusohjeiden mukaan • laskee valitun tuotteen elinkaaren ja hinnoittelee tuotteen ohjeiden mukaan sekä tekee vertailuja vastaaviin tuotteisiin

Asiakkaiden palveleminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• toimii asiakasryhmien ohjauksessa avustajana • työskentelee vastuuntuntoisesti yrityksen tavoitteiden mukaisesti • on motivoitunut kehittämään itseään asiakaspalvelijana • selviytyy auttavasti myös toisella kotimaisella kielellä tai jollakin vieraalla kielellä oman alan yksinkertaisissa viestintätilanteissa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• ohjaa asiakasryhmiä ja esittelee kohdetta sovittujen ohjeiden mukaan • työskentelee sitoutuneesti, on ystävällinen asiakaspalvelutilanteissa ja tukee toiminnallaan yrityksen toimintaa • arvioi omaa osaamistaan asiakaspalveluntehtävissä ja tunnistaa parannettavia yksityiskohtia • käyttää myös toista kotimaista kieltä tai jotain vierasta kieltä oman alan viestintätilanteissa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• ohjaa asiakasryhmiä ja toimii kohteen esittelijänä, ottaa vastaan palautetta ja tekee muutosesityksiä • työskentelee yrittäjämäisesti ja huomioi toiminnassaan asiakkaan tarpeet ja toimii joustavasti muuttuvissa tilanteissa • arvioi omaa onnistumistaan sekä tekee esityksiä työmenetelmien/ käytäntöjen parantamiseksi • käyttää sujuvasti myös toista kotimaista kieltä tai jotain vierasta kieltä oman alan erilaisissa viestintätilanteissa

Palvelujen tuotteistaminen ja hinnoittelu	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• kartoittaa ohjatusti maaseudun palveluvaihtoehtojen paikallisia tarpeita • noudattaa annettuja ohjeita materiaalin käytössä • laatii laskun ja tarjouksen ohjatusti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• kartoittaa maaseudun palveluvaihtoehtojen paikallisia tarpeita • seuraa materiaalivalintoja sekä käyttää materiaaleja kohteen ohjeiden mukaan • laatii laskun ja tarjouksen
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• kartoittaa maaseudun palveluvaihtoehtojen paikallisia tarpeita ja arvioida niiden tulevaisuutta • tekee esityksiä materiaalivalinnoista sekä käyttää materiaaleja itsenäisesti kohteen ohjeiden mukaan • laatii laskun, tarjouksen ja soveltaa tietotekniikkaa niiden laadinnassa

Markkinointi ja verkostoituminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• osallistuu yrityksen markkinointiin sekä luo verkostoja muiden yrittäjien kanssa.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• markkinoi yrityksen palveluja sekä luo verkostoja yrittäjien kanssa molemminpuolisen hyödyn edistämiseksi.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• markkinoi yrityksen palveluja ja kehittää markkinointia edelleen sekä luo verkostoja aktiivisesti muiden yrittäjien kanssa molemminpuolisen hyödyn edistämiseksi ja toimii luotettavana kumppanina.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Luonnon hyvinvointituotteeksi soveltuvan materiaalin tunnistaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• tunnistaa omissa työtehtävissään käytettäviä tavallisimpia hyvinvointituotteita
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• tunnistaa omissa työtehtävissään käytettävät hyvinvointituotteet ja ottaa huomioon keskeisimpiä materiaalin laadun vaikutuksia tuotteen laatuun
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• tunnistaa itsenäisesti omissa työtehtävissään käytettävät tavallisimmat hyvinvointituotteet ja määrittää materiaalin vaikutuksen tuotteen laatuun

Materiaalien käsittelyyn ja säilytykseen liittyvien ominaisuuksien huomioon ottaminen luonnon hyvinvointituotteiden käyttämisessä	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	tunnistaa ohjattuna työssään käytettävien materiaalien ominaisuuksia sekä valmistusprosessissa mikrobiologisia, fysikaalisia ja kemiallisia tekijöitä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tunnistaa työssään käytettävien materiaalien ominaisuuksia sekä valmistusprosessissa mikrobiologisia, fysikaalisia ja kemiallisia tekijöitä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tunnistaa itsenäisesti työssään käytettävien materiaalien ominaisuuksia sekä valmistusprosessissa mikrobiologisia, fysikaalisia ja kemiallisia tekijöitä

Määräysten ja säädösten tunteminen ja lupien hankkiminen ammattimaiseen toimintaan	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	ohjattuna toimii lainsäädännön ja määräysten mukaisesti ja hankkii tarvittavat luvat ammattimaiseen toimintaan.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	ohjeet saatuaan toimii lainsäädännön ja määräysten mukaisesti ja hankkii tarvittavat luvat ammattimaiseen toimintaan.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	toimii lainsäädännön ja määräysten mukaisesti ja hankkii tarvittavat luvat ammattimaiseen toimintaan oma-aloitteisesti.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmanratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	osaa ohjattuna ratkoa pulmatilanteita ja ilmoittaa esille tulleista ongelmista
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	osaa ratkoa pulmatilanteita ja ilmoittaa oma-aloitteisesti esille tulleet ongelmat
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	ilmoittaa itsenäisesti ongelmatilanteista ja etsii niihin ratkaisuja

Vuorovaikutus ja yhteistyötaidot	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	toimii asiallisesti vuorovaikutustilanteessa ja osaa toimia työryhmissä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	toimii yhteistyökykyisesti vuorovaikutustilanteissa ja verkostoissa, osaa toimia vaihtuvissa työryhmissä ja työympäristöissä joustavasti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	toimii aktiivisesti ja yhteistyökykyisesti vuorovaikutustilanteissa ja verkostoissa, osaa toimia vaihtuvissa työryhmissä ja työympäristöissä joustavasti

Ammattietiikka	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	suhtautuu asioihin myönteisesti, huolehtii ohjattuna hyvinvoinnista ja kunnioittaa asiakkaan yksilöllisyyttä ja arvoja
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	suhtautuu myönteisesti, huolehtii ohjausta saatuaan asiakkaan hyvinvoinnista ja, kunnioittaa yksilöllisyyttä ja arvoja
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	suhtautuu myönteisesti, huolehtii hyvinvoinnista ja kunnioittaa yksilöllisyyttä ja arvoja

Terveys, turvallisuus ja työkyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	edistää toiminnallaan asiakkaan terveyttä ja toimii omasta, työyhteisön jäsenten ja asiakkaan turvallisuudesta huolehtien.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	edistää toiminnallaan asiakkaan terveyttä, seuraa toimintansa laatutavoitteiden toteutumista ja toimii omasta, työyhteisön jäsenten ja asiakkaan turvallisuudesta huolehtien sekä olosuhteiden tuomat riskit huomioiden.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	edistää omatoimisesti toiminnallaan asiakkaan terveyttä ja seuraa toimintansa laatutavoitteiden toteutumista toimii aktiivisesti omasta, työyhteisön jäsenten ja asiakkaan turvallisuudesta huolehtien ja olosuhteiden tuomat riskit ennakoiden.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä keräämällä maastosta tai hankkimalla muulla tavalla hyvinvointituotteeksi sopivaa materiaalia ja valmistamalla niistä hyvinvointituotteita tai tuotteen. Ammattitaito osoitetaan asianmukaisissa tiloissa, kuten harjoitusyrityksissä, yrityksissä, laitoksissa, liikunta- ja kuntoilukeskuksissa tai kylpylöissä, joissa hyvinvoinnin tuottaminen asiakkaalle on mahdollista. Materiaaleja hankitaan ja käsitellään riittävän monipuolisesti, jotta ammattitaitovaatimukset saavutetaan. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei

voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.7. Jäte- ja kierrätysneuvonta, 15 osp (106030)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- tunnistaa, lajitella ja käsitellä erilaisia jätejakeita ja kierrätettävää materiaalia
- laatia neuvontamateriaalia erilaisiin jätehuoltoon ja kierrätystä koskeviin tilanteisiin
- neuvoa erilaisia ryhmiä jätehuoltoon ja kierrätystä koskevissa tilanteissa
- tehdä suunnitelmia materiaalivirtojen vähentämiseksi yhdessä kohteen toimijoiden kanssa
- laatia neuvontamateriaalia ja neuvoa materiaalivirtojen vähentämiseen kohteessa
- tehdä roskaamistarkastuksia ja raportoida niistä
- huomioida muut työntekijät ja ylläpitää työhyvinvointia.

Arviointi

1 Työprosessien hallinta

Jäte- ja kierrätyssekä materiaalitehokkuus- neuvonnan järjestäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• osallistuu jäte-, kierrätys- ja materiaalitehokkuusneuvonnan järjestämiseen tutulle kohteelle • arvioi työn onnistumista.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• järjestää jäte-, kierrätys- ja materiaalitehokkuusneuvontaa valitulle kohteelle • arvioi työn onnistumista ja perustelee kulloinkin käytetyt työmenetelmät.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• järjestää jäte-, kierrätys- ja materiaalitehokkuusneuvontaa erilaisille kohteille • tekee havaintoja työn laadusta ja tekee johtopäätökset tarvittavista toimenpiteistä.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Jäte- ja kierrätysneuvontamateriaalin ja materiaalitehokkuusmateriaalin laatiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• laatii tutulle kohteelle jätteisiin, kierrätykseen ja materiaalitehokkuuteen liittyvää neuvontamateriaalia ohjeiden mukaisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• laatii tutulle kohteelle jätteisiin, kierrätykseen ja materiaalitehokkuuteen liittyvää neuvontamateriaalia
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• laatii itsenäisesti erilaisille kohteille jätteisiin, kierrätykseen ja materiaalitehokkuuteen liittyvää neuvontamateriaalia

Roskaamistarkastusten tekeminen ja raportointi	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	osallistuu roskaamistarkastuksiin ja niistä raportointiin
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tekee ohjeiden mukaisia roskaamistarkastuksia tutuissa kohteissa ja raportoi niistä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tekee itsenäisesti roskaamistarkastuksia ja raportoi niistä

Materiaalivirtalaskelmien ja elinkaariarviointien tekeminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	osallistuu ohjattuna materiaalivirtalaskelmien ja elinkaariarviointien tekemiseen
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tekee ohjeiden mukaan yksinkertaisia materiaalivirtalaskelmia ja elinkaariarviointeja tutuille kohteille
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tekee ohjeiden mukaan yksinkertaisia materiaalivirtalaskelmia ja elinkaariarviointeja

Ympäristöviestinnän menetelmien käyttäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	käyttää ohjattuna tavallisimpia ympäristöviestinnän menetelmiä.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	käyttää ohjausta saatuaan erilaisia ympäristöviestinnän menetelmiä jäteneuvonnan järjestämisessä.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	käyttää itsenäisesti ympäristöviestinnän menetelmiä jäteneuvonnan järjestämisessä.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Jätehuollon lainsäädännön ja viranomaismääräysten noudattaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- noudattaa itse jätehuoltoa koskevaa lainsäädäntöä ja viranomaismääräyksiä ja ohjeita saatuaan ohjaa toisia lakien ja määräysten mukaan toimimiseen - noudattaa ohjattuna jätehuolto- ja kierrätystoiminnan paikallisia ohjeita
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- noudattaa itse jätehuoltoa koskevaa lainsäädäntöä ja viranomaismääräyksiä ja ohjaa toisia lakien ja määräysten mukaan toimimiseen - ohjeet saatuaan noudattaa jätehuollon ja kierrätyksen paikallisia toimintaohjeita
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- noudattaa itse jätehuoltoa koskevaa lainsäädäntöä ja viranomaismääräyksiä ja ohjaa toisia lakien ja määräysten mukaan toimimiseen - noudattaa jätehuollon ja kierrätyksen paikallisia toimintaohjeita

Jätejakeiden tunnistaminen ja lajitleminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	tunnistaa ohjeiden mukaisesti tutut jätejakeet
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tunnistaa ja lajittelee jätejakeet ohjeiden mukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tunnistaa ja lajittelee itsenäisesti jätejakeet

Jätehuollon ja kierrätyksen ympäristövaikutusten arvioiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	on mukana jätehuolto- ja kierrätystoiminnan ympäristövaikutusten selvittämisessä ja vähentämisessä tutussa ympäristössä.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tekee asiantuntijoiden kanssa selvityksiä jätehuollon ja kierrätyksen ympäristövaikutuksista ja vaikutusten vähentämisestä ja soveltaa tietoja ohjausta saatuaan.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tekee asiantuntijoiden kanssa selvityksiä jätehuollon ja kierrätyksen ympäristövaikutuksista ja vaikutusten vähentämisestä ja soveltaa tietoja jäte- ja kierrätysneuvonnassa.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmanratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	selviytyy jätehuollon ja kierrätyksen perustehtävistä ja kysyy neuvoa ongelmatilanteissa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	on oppimishaluinen ja selvittää jätehuollon ja kierrätyksen tulkinnallisia ongelmatilanteita
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	omaksuu uusia menetelmiä ja tekee esityksiä jätehuollon ja kierrätyksen ongelmatilanteiden ratkaisuksi

Vuorovaikutus ja yhteistyö	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	toimii yhteistyössä asiakkaiden ja työryhmän jäsenten kanssa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	toimii rakentavassa yhteistyössä erilaisten asiakkaiden kanssa ja työryhmässä aktiivisena jäsenenä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	toimii rakentavassa yhteistyössä erilaisten asiakkaiden kanssa ja työryhmässä aktiivisena jäsenenä sekä edistää asiakassuhteita ja työryhmän toimintaa

Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	asennoituu myönteisesti turvalliseen toimintaan sekä tunnistaa turvallisuusriskit neuvontakohteessaan.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tunnistaa ja arvioi turvallisuusriskejä neuvontakohteessaan.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	kehittää toimintaansa ja ottaa neuvontakohteessa huomioon turvallisuusvaatimukset.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä järjestämällä jäte- ja kierrätysneuvontaa sellaisessa kohteessa, jossa on useamman käyttäjän yhteinen jätehuoltopiste. Tämän lisäksi kierrätysneuvonnan ammattitaito osoitetaan paikallisessa kierrätyspisteessä. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.8. Jätehuollon järjestäminen, 15 osp (106031)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- tehdä kartoituksen perusteella jätehuoltomääräysten mukaisen jätehuoltosuunnitelman
- tehdä kiinteistölle jätekartoituksen
- järjestää kiinteistön jätehuollon jätehuoltosuunnitelmaa noudattaen
- antaa jäteneuvontaa ja laatia jäteneuvontamateriaalia kiinteistöllä toimiville
- selvittää jätehuollon toimivuuden ja raportoida siitä
- toimia jätteiden vastaanotossa ja kierrätyksessä
- tunnistaa, lajitella ja käsitellä erilaisia jätelajeja
- toimia ohjeistuksen mukaan ongelmajätteiden vastaanotossa, varastoinnissa ja niiden toimittamisessa edelleen käsittelyyn
- käyttää tarvittaessa jätteiden käsittelylaitteita
- ottaa työssään huomioon toiminnan turvallisuuden ja vastuullisuuden
- käyttää henkilökohtaisia suojaimia, ottaa huomioon työturvallisuuskäytännöt ja ylläpitää työkykyä
- edistää kestävä kehityksen toimintatapoja.

Arviointi

1 Työprosessien hallinta

Jätehuollon suunnitteleminen, jätehuollon järjestäminen ja ympäristövaikutusten selvittäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• selvittää tavallisimpia jätteiden käsittely- ja hyödyntämismenetelmiä ja niiden ympäristövaikutuksia • on mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa jätehuoltoa sovitulle kohteelle.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• selvittää useita jätteiden käsittely- ja hyödyntämismenetelmiä ja niiden ympäristövaikutuksia • suunnittelee ja toteuttaa ohjattuna sovitun kohteen jätehuoltoa.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• selvittää useita jätteiden käsittely- ja hyödyntämismenetelmiä ja niiden ympäristövaikutuksia sekä tekee valintoja menetelmiä käytössä • suunnittelee ja toteuttaa sovitun kohteen jätehuoltoa.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Jätehuollon suunnitteleminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	tekee jätehuoltokartoituksen ja laatii jätehuoltosuunnitelman ohjattuna tutulle kiinteistölle tai pienyhteisölle
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tekee jätehuoltokartoituksen ja laatii jätehuoltosuunnitelman ohjeiden mukaisesti kiinteistölle tai pienyhteisölle
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tekee jätehuoltokartoituksia ja laatii jätehuoltosuunnitelmia erilaisille kiinteistöille tai pienyhteisöille

Jätteiden vastaanotossa tai kierrätyspisteessä toimiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	toimii jätteiden vastaanotossa tai kierrätyksessä hänelle tuttujen jätteiden parissa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	toimii jätteiden vastaanotossa tai kierrätyksessä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	valitsee kohteeseen sopivat ohjeet, toimii itsenäisesti jätteiden vastaanotossa tai kierrätyksessä ja kehittää toimintaa

Erilaisten jätejakeiden tunnistaminen ja käsitteleminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	tunnistaa ohjeiden mukaisesti tutut jätejakeet, kuten ongelmajätteet ja käsittelee niitä ohjeiden mukaisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tunnistaa ohjeiden mukaisesti jätejakeet, kuten ongelmajätteet ja käsittelee niitä oikein
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tunnistaa jätejakeita, kuten ongelmajätteitä ja ottaa selvää vieraista jätejakeista sekä käsittelee niitä oikein

Kiinteistön jäteneuvonnan järjestäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• avustaa kiinteistön jäteneuvonnan järjestämisessä • lajittelee jätteitä ja seuraa ohjeiden mukaisesti jätehuollon toimivuutta ja kirjoittaa siitä ohjattuna raportin
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• laatii ohjeiden mukaista materiaalia kiinteistön jätehuollon järjestämisestä ja neuvonnasta • lajittelee jätteitä ja neuvoo lajittelussa sekä tarkkailee jätehuollon toimivuutta ja kirjoittaa siitä raportin
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• laatii materiaalia kiinteistön jätehuollon järjestämisestä ja neuvoo jätehuoltoasioissa • lajittelee jätteitä ja neuvoo lajittelussa sekä tarkkailee jätehuollon toimivuutta ja kirjoittaa siitä raportin

Jätteiden käsittelylaitteiden käyttäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• käyttää ohjausta saatuaan joitakin tavallisia jätteenkäsittelylaitteita, esimerkiksi paalaimia.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• käyttää ohjausta saatuaan erilaisia jätteenkäsittelylaitteita.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• käyttää ja valvoo ohjausta saatuaan erilaisia jätteidenkäsittelylaitteita esimerkiksi REF-laitoksessa.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Jätehuoltoa koskevan lainsäädännön ja viranomaismääräysten noudattaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• noudattaa jätehuoltoa koskevia lakeja ja viranomaismääräyksiä.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• noudattaa jätehuoltoa koskevaa lainsäädäntöä ja viranomaismääräyksiä ja ohjeita saatuaan etsii lisätietoa kohteeseen tehdyistä selvityksistä.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• noudattaa jätehuoltoa koskevaa lainsäädäntöä ja viranomaismääräyksiä ja etsii lisätietoa kohteeseen tehdyistä selvityksistä sekä tarvittaessa osaa tarkistaa määräysten ajantasaisuuden.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmanratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	selviytyy perustehtävistä jätehuollon järjestämisessä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	on oppimishaluinen ja selvittää jätteiden lajittelun ongelmatilanteita
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	omaksuu uusia menetelmiä ja tekee esityksiä jätehuoltosuunnitelman toimivuudesta ja jätteiden lajittelusta ongelmatilanteissa

Vuorovaikutus ja yhteistyö	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	toimii yhteistyössä työryhmän jäsenten kanssa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	toimii rakentavassa yhteistyössä erilaisten henkilöiden kanssa ja työryhmässä aktiivisena jäsenenä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	toimii rakentavassa yhteistyössä erilaisten ihmisten kanssa ja työryhmässä aktiivisena jäsenenä sekä edistää työryhmän toimintaa

Terveys, turvallisuus ja työkyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- asennoituu myönteisesti turvalliseen toimintaan sekä välttää riskejä työssään, noudattaa työstä annettuja turvallisuusohjeita eikä aiheuta vaaraa itselleen - käyttää turvallisesti ohjeiden mukaisia suojaimeja, työvälineitä ja työmenetelmiä - toimii EAIL- ja työturvallisuusohjeiden mukaisesti.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- vastaa toimintansa turvallisuudesta, noudattaa työyhteisön ohjeita ja ottaa huomioon työssään työyhteisön muut jäsenet - toimii EAIL- ja työturvallisuusohjeiden mukaisesti. - varmistaa työvälineiden ja materiaalien turvallisuuden sekä poistaa ja vie huoltoon vialliset työvälineet
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- kehittää toimintaansa turvallisemmaksi, havaitsee ja tunnistaa työhönsä liittyvät vaarat ja ilmoittaa niistä - arvioi suojainten, työvälineiden ja työmenetelmien soveltuvuutta kyseiseen työhön ja huolehtii itsenäisesti työympäristönsä työturvallisuudesta - toimii EAIL- ja työturvallisuusohjeiden mukaisesti.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä tekemällä jätehuoltokartoituksen ja suunnitelman. Lisäksi hän lajittelee jätteitä ja järjestää valitun kohteen jätehuollon. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.9. Jätevesihuollon järjestäminen, 15 osp (106032)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- ohjaa jäteveden käsittelyssä haja-asutusalueilla
- toimia avustajana haja-asutusalueiden jätevesijärjestelmiä suunniteltaessa
- rakentaa suunnitelmien mukaan jätevesijärjestelmiä haja-asutusalueille
- huoltaa haja-asutusalueiden jätevesijärjestelmiä
- hoitaa jäteveden käsittelyprosessin perustoimenpiteitä
- ottaa näytteitä jätevedestä
- arvioida jäteveden laatua ennen puhdistusprosessia ja sen jälkeen
- ottaa työssään huomioon toiminnan turvallisuuden ja vastuullisuuden
- käyttää henkilökohtaisia suojaimia, ottaa huomioon työturvallisuuskäytännöt ja ylläpitää työkykyä
- edistää kestävä kehityksen toimintatapoja.

Arviointi

1 Työprosessien hallinta

Haja-asutusalueiden jäteveden käsittelyn suunnitteleminen ja toteuttamiseen osallistuminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• avustaa haja-asutusalueiden jätevesijärjestelmien suunnittelussa • on mukana toteuttamassa jätevesihuoltoa sovitulle kohteelle.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• osallistuu haja-asutus-alueiden jäteveden käsittelyn suunnitteluun • suunnittelee ohjattuna sovitun kohteen jätevesihuoltoa.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• osallistuu aktiivisena ryhmän jäsenenä haja-asutusalueen jäteveden käsittelyn suunnitteluun • suunnittelee sovitun kohteen jätevesihuoltoa.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Suunnitelman laatiminen ja rakentaminen ohjeiden mukaisesti	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	tekee ohjauksessa jätevesijärjestelmien suunnitelmia haja-asutusalueille ja rakentaa kohteelle sopivan pienimuotoisen järjestelmän
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tekee ohjeita saatuaan jätevesijärjestelmien suunnitelmia ja rakentaa ohjattuna kohteelle sopivan pienimuotoisen järjestelmän
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tekee valitulle kohteelle jätevesijärjestelmäsuunnitelman ja rakentaa kohteelle sopivan pienimuotoisen järjestelmän

Jäteveden käsittelyprosessin hoitaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	osallistuu ohjattuna jätevedenpuhdistamon käsittelyprosessin jonkin osaproessin hoitoon
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	osallistuu jätevedenpuhdistamon käsittelyprosessin hoitoon
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	hoitaa pienen jätevedenpuhdistamon käsittelyprosessia tai suuremman jätevedenpuhdistamon jotakin osaproessia

Haja-asutusalueen jätevesijärjestelmien huoltaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	avustaa haja-asutusalueiden jätevesijärjestelmien huoltamisessa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	osallistuu haja-asutusalueiden jätevesijärjestelmien huoltamiseen
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	osallistuu aktiivisena ryhmän jäsenenä haja-asutusalueen jätevesijärjestelmien huoltamiseen

Näytteen ottaminen jätevesistä	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	ottaa määräysten mukaisia näytteitä jätevesistä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	ottaa ohjeet saatuaan näytteitä jätevesistä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	ottaa itsenäisesti tarvittavia näytteitä työkohteissa ja arvioi mitä näytteitä tarvitaan

Jäteveden käsittelyprosessiin liittyvän laitteiston käyttäminen ja huoltaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• käyttää joitakin käsittelyprosessiin liittyviä laitteistoja ohjattuna
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• käyttää käsittelyprosessin laitteistoja ohjattuna
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• käyttää käsittelyprosessin laitteistoja

Jätevesien laadun arvioiminen (matematiikka ja luonnontieteet)	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• arvioi jäteveden laatua tulosten perusteella annettujen ohjeiden mukaisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• arvioi jäteveden laatua tulosten perusteella ja vertaa arvoja suositusarvoihin
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• arvioi jäteveden laatua tulosten perusteella ja etsii selitystä laadun vaihteluille

Jätevedenpuhdistukseen liittyvän opastusmateriaalin laatiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• avustaa opastusmateriaalin laatimisessa.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• laatii ohjeiden mukaisesti opastusmateriaalia jäteveden tuottajia varten ja haja-asutusalueen jätevedenpuhdistusta varten.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• laatii opastusmateriaalia jäteveden tuottajia varten ja haja-asutusalueen jätevedenpuhdistusta varten.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Ympäristöasioiden huomioon ottaminen jäteveden huollossa	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• ottaa huomioon erilaisten jätevedenpuhdistustekniikoiden ympäristövaikutuksia ja toimii niiden vähentämiseksi
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• ottaa huomioon erilaisten jätevedenpuhdistustekniikoiden vaikutukset ympäristölle ja toimii niiden vähentämiseksi
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• ottaa huomioon erilaisten jätevedenpuhdistustekniikoiden vaikutukset ympäristölle ja vähentää ympäristövaikutuksia

**Jäteveden puhdistusvaatimusten ja erilaisten
puhdistusmenetelmien vaikutusten selvittäminen**

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• selvittää ohjattuna perusasioita jätevedenpuhdistusmenetelmistä ja puhdistusvaatimuksista
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• hallitsee erilaisia jätevedenpuhdistustekniikoita, selvittää ohjeet saatuaan puhdistusvaatimuksia ja niiden käyttömahdollisuuksia kohteessa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• hallitsee erilaisia jätevedenpuhdistustekniikoita, arvioi kohteeseen soveltuvia tekniikoita ja selvittää puhdistusvaatimuksia

Jätevedenpuhdistukseen liittyvän lainsäädännön noudattaminen

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• noudattaa jätevesihuoltoa koskevia lakeja ja viranomais määräyksiä.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• noudattaa jätevesihuoltoa koskevaa lainsäädäntöä ja viranomais määräyksiä ja ohjausta saatuaan etsii lisätietoa kohdetta koskevista selvityksistä.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• noudattaa jätevesihuoltoa koskevaa lainsäädäntöä ja viranomais määräyksiä ja etsii lisätietoa kohdetta koskevista selvityksistä sekä osaa tarvittaessa tarkistaa määräysten ajantasaisuuden.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmanratkaisu

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• selviytyy jätevesihuollon perustehtävistä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• on oppimishaluinen ja selvittää haja-asutusalueiden jätevesihuollon ongelmatilanteita
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• omaksuu uusia menetelmiä ja tekee esityksiä jätevesihuollon järjestämisen eri vaihtoehtoista ja perustelee mielipiteensä ongelmatilanteissa

Vuorovaikutus ja yhteistyö	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• toimii yhteistyössä työryhmän jäsenten kanssa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• toimii rakentavassa yhteistyössä erilaisten henkilöiden kanssa ja työryhmässä aktiivisena jäsenenä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• toimii rakentavassa yhteistyössä erilaisten ihmisten kanssa ja työryhmässä aktiivisena jäsenenä sekä edistää työryhmän toimintaa

Terveys, turvallisuus ja työkyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• asennoituu myönteisesti turvalliseen toimintaan sekä välttää riskejä työssään, noudattaa työstä annettuja turvallisuusohjeita eikä aiheuta vaaraa itselleen • käyttää turvallisesti ohjeiden mukaisia suojaimia, työvälineitä ja työmenetelmiä • toimii EAll ja työturvallisuusohjeiden mukaisesti.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• vastaa toimintansa turvallisuudesta, noudattaa työyhteisön ohjeita ja ottaa huomioon työssään työyhteisön muut jäsenet • varmistaa työvälineiden ja materiaalien turvallisuuden sekä poistaa ja vie huoltoon vialliset työvälineet • toimii EAll ja työturvallisuusohjeiden mukaisesti.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• kehittää toimintaansa turvallisemmaksi, havaitsee ja tunnistaa työhönsä liittyvät vaarat ja ilmoittaa niistä • arvioi suojainten, työvälineiden ja työmenetelmien soveltuvuutta kyseiseen työhön ja huolehtii itsenäisesti työympäristönsä työturvallisuudesta • toimii EAll ja työturvallisuusohjeiden mukaisesti.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä osallistumalla jätevedenpuhdistamon päivittäiseen käyttöön ja näytteenottoon ja / tai osallistumalla haja-asutusalueiden jätevedenpuhdistamoiden suunnitteluun, rakentamiseen ja huoltoon. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.10. Kalastus ja kalan käsittely, 15 osp (106033)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- tunnistaa yleisimmät kalalajit ja niiden elintavat ja elinympäristövaatimuksia
- käsitellä, asettaa pyyntiin ja huoltaa verkko-, saarto- ja koukkupyödyksiä
- käsitellä kalat myyntiä varten

- toimia avustajana kalastusmatkailun työtehtävissä, kuten tuotteen suunnittelussa, valmistelussa, ohjaamisessa ja jälkihoitotehtävissä
- kertoa kaloista, niiden elintavoista ja elinympäristövaatimuksista, kalastusmenetelmistä ja kalastuskulttuurista
- ottaa työssään huomioon toiminnan turvallisuuden ja vastuullisuuden
 - ottaa työssään huomioon eläinten käsittelyyn liittyvät voimassa olevat säädökset
 - hygieniapassin suorittamiseen vaadittavat valmiudet
- käyttää henkilökohtaisia suojaimia, ottaa huomioon työturvallisuusnäkökohdat ja ylläpitää työkykyä
- edistää kestävä kehityksen toimintatapoja.

Arviointi

1 Työprosessien hallinta

Kalan pyynnin ja käsittelyn suunnitleminen ja toteuttaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• suunnittelee ja toteuttaa asiantuntijan tai ryhmän kanssa kalan pyynnin tutuilla kalavesillä • suunnittelee oman työnsä ohjattuna kalankäsittelylaitoksessa tai -yrityksessä • arvioi työn onnistumista ja hankkii tietoa toimintansa kehittämiseksi • toimii ohjattuna asetettujen laatu- ja ympäristötavoitteiden mukaisesti.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• suunnittelee ja toteuttaa ryhmän tai toisen henkilön kanssa kalan pyynnin • suunnittelee oman työnsä ohjeen mukaan kalankäsittelylaitoksessa tai -yrityksessä • arvioi työn onnistumista ja toiminnan kehittämisessä huomioiden asiakaspalautteen • toimii asetettujen laatu- ja ympäristötavoitteiden mukaisesti.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• suunnittelee ja toteuttaa ryhmän tai toisen henkilön kanssa kalan pyynnin varmaotteisesti • suunnittelee oman työnsä itsenäisesti ja vastuullisesti kalankäsittelylaitoksessa tai -yrityksessä • tekee havaintoja työn laadusta ja toimii aktiivisesti saamiensa palautteiden täyttämiseksi • toimii asetettujen laatu- ja ympäristötavoitteiden mukaisesti ja on aloitteellinen laadukkaan toiminnan kehittämisessä.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Kalastaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- kalastaa ohjatusti koukku-, verkko- ja saartopyydyksillä - asettaa ohjattuna matalia verkkoja pyyntiin ja toimii avustajana rysä- ja pintaverkkopyynnissä - huolehtii ohjattuna ympäristövastuullisesti kalavesien kunnosta ja ilmoittaa havainnoistaan - avustaa kalastusmatkailun retkillä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- kalastaa omatoimisesti koukku-, verkko- ja saartopyydyksillä - valitsee omatoimisesti sopivat pyyntivälineet ja muut kalastuksessa tarvittavat välineet ja asettaa ne pyyntiin sulan veden aikana - huolehtii ympäristövastuullisesti kalavesien kunnosta ja ilmoittaa havainnoistaan - avustaa kalastusmatkailun retkillä ja ohjaa ryhmän osallistujia tarvittaessa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- huolehtii omatoimisesti käyttämiensä pyydysten kunnosta ja rakentaa tarvittavia pyydyksiä - kalastaa monipuolisesti eri pyyntimenetelmillä kaikkina vuodenaikoina - huolehtii aktiivisesti ja ympäristövastuullisesti kalavesien kunnosta ja ilmoittaa havainnoistaan - avustaa kalastusmatkailun retkillä ja ohjaa ryhmää sekä kertoo elävästi ja innostuneesti kalastamisesta

Kalan käsitteleminen ja jatkojalostaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• on mukana ohjatusti laatimassa kalastajan ja pienimuotoisen jalostusyrityksen omavalvontasuunnitelmaa ja toimii hygieniavaatimusten mukaisesti • käsittelee ohjattuna kalansaaliin myyntikuntoon • toimii ohjattuna jatkojalostuksen valmistelemissä työvaiheissa • laskee ohjattuna esimerkkituotteelle hinnan ja seuraa hävikin määrää.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• laatii ohjeet saatuaan yhdessä kalastajan ja pienimuotoisen jalostusyrityksen kanssa omavalvontasuunnitelman ja toimii hygieniavaatimusten mukaisesti • perkaa ja fileoi omatoimisesti kalansaaliin myyntikuntoon • pakkaa eri kalalajeja, esivalmistelee kalaa erilaisia jatkojalostusmenetelmiä varten ja ohjattuna valmistaa erilaisia jalostustuotteita • laskee esimerkkituotteelle hinnan ohjeiden mukaisesti ja toimii hävikkiä vähentäen ja jätteen määrää seuraten.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• laatii kalastajan ja pienimuotoisen jalostusyrityksen omavalvontasuunnitelman ja toimii hygieniavaatimusten mukaisesti • käsittelee, jalostaa ja markkinoi itsenäisesti kalastustuotteita • savustaa, graavaa ja marinoi kalatuotteita ja valmistaa täyssäilykkeitä • laskee esimerkkituotteelle hinnan ja toimii hävikkiä vähentäen ja jätteen määrää ja käsittelyä seuraten ja siitä raportoiden.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Kalastuskulttuurien huomioon ottaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• ottaa huomioon erilaisten kalastuskulttuurien toimintatavat
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• ottaa huomioon kotimaan erilaiset kalastuskulttuurit
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• ottaa huomioon eri kansallisuuksien kalastuskulttuurit

Lainsäädännön noudattaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	noudattaa kalaa koskevaa elintarvikelainsäädäntöä ja kalastuslakia ja -asetusta ja kysyy tarvittaessa neuvoa kokeneemmalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	noudattaa kalankäsittelyä ja kalastusta koskevan lainsäädännön
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	noudattaa kalankäsittelyä ja kalastusta koskevan lainsäädännön ja soveltaa sitä omaan työhönsä

Kalojen biologian ja elintapojen huomioon ottaminen kalastuksessa	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	tunnistaa yleisimmät saaliissa esiintyvät kalalajit.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tunnistaa keskeisimmät kalalajit ja tuntee niiden elintapoja ja lisääntymisaikoja.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tuntee keskeisimpien saaliskalojen elintavat ja elinympäristövaatimukset ja suunnittelee kalastamisen sen mukaan.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmanratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	osaa ratkaista ohjattuna erilaisia kalastamisen ja jatkokäsittelyn ongelmatilanteita
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	osaa valita ongelmatilanteeseen ratkaisun erilaisista vaihtoehdoista
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tekee ongelmatilanteisiin erilaisia toteuttamishdotuksia

Vuorovaikutus ja yhteistyö	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	toimii ohjattuna vuorovaikutustilanteessa, vaihtuvissa työryhmissä ja työympäristöissä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	toimii joustavasti vuorovaikutustilanteessa, vaihtuvissa työryhmissä ja työympäristöissä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	toimii aktiivisesti vuorovaikutustilanteissa ja huomioi toiminnoissaan koko työyhteisön tarpeita

Terveys, turvallisuus ja työkyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- huolehtii omasta turvallisuudestaan ja tekee havaintoja riskitekijöistä - ohjaa ryhmää varustautumaan asianmukaisesti ja toimimaan turvallisesti vesillä.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- huolehtii omasta turvallisuudesta, työergonomian toteutumisesta ja määrittää riskitekijät - ohjaa ryhmää varustautumaan kalastusretken vaatimalla tavalla sekä huolehtii asiakasryhmän turvallisuudesta.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- toimii aktiivisesti työyhteisön jäsenten turvallisuuden ja työergonomian kehittämisen puolesta - ohjaa ryhmää varustautumaan kalastusretken vaatimalla tavalla sekä huolehtii asiakasryhmän turvallisuudesta sekä toimii tilanneherkästi huomioiden erilaisten asiakkaiden käyttäytymisen vesillä.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä kalastamalla ja käsittelemällä kaloja asianmukaisissa jalostustiloissa. Tilanteeseen kuuluu myös erilaisten välineiden sekä laitteiden käyttöä ja huoltoa sekä kalastus- ja jalostustapahtuman suunnittelua, valmistelua ja toteutusta. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.11. Kestävällä tavalla toimiminen, 40 osp (106034)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- selvittää yhteisön tai ryhmän arkipäivän toimintaa ja tekee esityksen kestävästä elämäntavan toimintamalliksi
- tehdä yhdessä paikallisten asukkaiden ja yritysten kanssa havaintoja ympäristön tilasta (Kohteena voivat olla esim. kylä, koulun piha, julkinen ulkoalue ja teollisuus- tai matkailualue) ja raportoida tilanteesta
- tunnistaa paikallisia kasveja ja eläimiä ja määrittää niiden avulla ympäristön laatua

- suunnitella ja tehdä luonnon- ja rakennetun ympäristön kunnostukseen ja hoitoon liittyviä töitä
- liikkua ja toimia ympäristöä säästävällä tavalla esim. ympäristövastuullinen retkeily, reittivalinnat, jälkien jättäminen, kestäväällä tavalla asuminen tai kulttuuriarvojen kunnioittaminen
- tavallisimmat luonnossa selviytymisen taidot, kuten varustautuminen ja leiriytyminen eri vuodenaikoina
- valita työ- ja retkeilyvarusteet ja -välineet
- ottaa työssään huomioon toiminnan turvallisuuden ja vastuullisuuden
 - omaa tiedollisesti ja taidollisesti EA1 vastaavat taidot
- käyttää ja huoltaa paikallisesti tarvittavia, tarkoituksenmukaisia pientyövälineitä ja paikallisesti tarvittavia motorisoituja työvälineitä kuten perustöiden vaatimia pientyövälineitä, maastossa ja vesillä liikkumisen välineitä, moottorisahaa, raivaussahaa, tiedonsiirto- ja paikantamisvälineitä, moottorivenettä, traktoria, mönkijää, maastomoottoripyörää tai moottorikelkkaa
- edistää kestävä kehityksen toimintatapoja.

Suosituslista tunnistettavista kasveista, eläimistä ja luonnonilmiöistä on liitteenä 2.

Arviointi

1 Työprosessien hallinta

Kestävän elämäntavan mallittaminen ja ympäristöä säästävien kulutusvalintojen suunnitteleminen ja toteuttaminen (kohteena hankinnat, sähkön, veden ja polttoaineen kulutus, kierrätys, jätejakeet ja jätteen määrä)	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• selvittää ryhmän kanssa valitun kohteen toimintatapoja ja valitsee kulutukseen liittyvän parantamiskohteen ja toteuttaa sen asiantuntijan ohjaamana tai yhdessä ryhmän kanssa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• selvittää valitun kohteen toimintatapoja, valitsee parantamiskohteen ja tekee esityksen kestäväksi elämäntavaksi sekä vastaa jonkin osa-alueen toteuttamisesta
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• valitsee kohteen, selvittää toimintatapoja, vertaa tuloksia ja tekee muutosesityksen sekä toteuttaa sen

Yhteisössä tai ryhmässä toimiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• toimii työyhteisössä annettujen ohjeiden mukaisesti • suhtautuu positiivisesti eri kulttuureihin • ottaa huomioon työturvallisuuden luonto- ja ympäristöalalla sekä välttää riskejä työssään • käyttää työhön tarkoitettuja suojavarusteita.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• arvioi oman työnsä tuloksia ja seuraa ajankäyttöä annettujen työohjeiden mukaisesti • suhtautuu positiivisesti eri kulttuureihin ja arvostaa paikallista kulttuuria • vastaa toimintansa turvallisuudesta • käyttää asianmukaista suojavaatetusta ja työhön tarkoitettuja suojavarusteita.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• toimii omaa työtään kehittäen työyhteisön tavoitteiden mukaisesti ja seuraa ajankäyttöä annettujen ohjeiden mukaan • suhtautuu positiivisesti eri kulttuureihin, arvostaa paikallista kulttuuria ja edistää yhteistyötä monikulttuurisessa ympäristössä • vastaa itsenäisesti toimintansa turvallisuudesta • käyttää siistiä ja asianmukaista suojavaatetusta sekä työhön tarkoitettuja suojavarusteita.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Lähiympäristön tilan selvittäminen ja alueen hoitaminen (kohteena vesi, ilma tai maaperä paikallisen ympäristön mukaan)	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• arvioi ohjattuna valitun lähiympäristön tilaa ja siihen vaikuttavia tekijöitä ja ympäristöriskejä • etsii ja tunnistaa ohjatusti valitun alueen tyypillisimpiä kasveja ja eläimiä, tekee havaintoja alueen monimuotoisuudesta • tekee ohjatusti luonnon ja rakennetun ympäristön hoitotöitä • seuraa ohjattuna valitun alueen töiden kustannuksia ja töiden edistymistä • toimii annettujen ohjeiden mukaan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• selvittää ryhmässä valittua lähiympäristön tilaa ja siihen vaikuttavia tekijöitä ja ympäristöriskejä annettujen työohjeiden mukaisesti • etsii ja tunnistaa valitulle alueelle tyypillisiä kasveja ja eläimiä, arvioi alueen monimuotoisuuden tilaa • tekee ryhmän mukana luonnon ja rakennetun ympäristön hoitotöitä ohjeiden mukaisesti • laatii ohjauksen jälkeen valitun alueen kustannusarvion ja seuraa suunnitelman toteutumista • noudattaa työmaakohtaisia lakeja ja määräyksiä ohjeiden mukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• toimii ympäristön tilan ja ympäristöriskien selvittämisessä työohjeiden mukaisesti ja tekee esityksiä mahdollisista korjaavista toimenpiteistä • etsii ja tunnistaa valitulle alueelle tyypillisiä kasveja ja eläimiä, arvioi alueen monimuotoisuuteen vaikuttavia tekijöitä • tekee luonnon ja rakennetun ympäristön hoitotöitä suunnitelmia noudattaen • laatii valitulle alueelle hoitosuunnitelman mukaisen kustannusarvion ja raportoi tuloksista • noudattaa työmaakohtaisia lakeja ja määräyksiä

Luonnossa ja rakennetussa ympäristössä selviytyminen

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- tulkitsee karttamerkintöjä ja käyttää ohjattuna paikantamisvälineitä - kulkee ohjattuna luonnossa ja rakennetussa ympäristössä sekä selviytyy ryhmän mukana päivittäisestä työtehtävästä - käyttää ja huoltaa ohjattuna yleisimpiä välineitä ympäristöä kuormittamatta - ottaa ohjattuna huomioon välineiden ja varusteiden valinnassa varusteiden kestävyys ja ympäristöystävällisyys - varustautuu alkuohjauksen jälkeen tilanteen mukaisesti (esim. sääolosuhteet huomioiden)
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- kulkee luonnossa ja rakennetussa ympäristössä karttaa ja paikantamisvälineitä käyttäen - toimii ryhmälle annettujen ohjeiden mukaisesti päivittäisessä työtehtävässä ja käyttää apunaan ohjeiden mukaisesti luonnonmerkkejä - käyttää ja huoltaa tilanteeseen sopivia välineitä ja laitteita turvallisuutta noudattaen ympäristöä kuormittamatta - ottaa huomioon välineiden ja varusteiden valinnassa varusteiden kestävyys ja ympäristöystävällisyys - varustautuu, käyttää varusteita ja huoltaa ne tilanteen mukaisesti (esim. sääolosuhteet huomioiden)
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- kulkee luonnossa ja rakennetussa ympäristössä karttaa ja erilaisia paikantamisvälineitä käyttäen - toimii ryhmän tarpeiden ja ohjeiden mukaisesti päivittäisessä työtehtävässä ja käyttää apunaan luonnonmerkkejä - valitsee työhön sopivat välineet ja laitteet ja käyttää ja huoltaa niitä turvallisuutta noudattaen ja ympäristöä kuormittamatta - vertailee ja arvioi välineiden ja varusteiden valinnassa varusteiden kestävyyttä, kierrätettävyyttä ja ympäristöystävällisyyttä - varustautuu itsenäisesti ja ennakoiden tulevia tilanteita, käyttää varusteita ja huoltaa ne tilanteen mukaisesti (esim. sääolosuhteet huomioiden)

Kulutuksen vähentäminen (materiaalin ja koneiden käyttöikä, uusiutuvat luonnonvarat, hankintojen tarpeellisuus ja uusiokäyttö)	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- lajittelee ohjeiden mukaisesti kierrätettävää materiaalia ja tuntee jätteen synnyn ehkäisyn periaatteet - toimii positiivisella asenteella ja seuraa kulutuskäyttäytymistä annettujen ohjeiden mukaan - etsii ohjattuna kestävään elämäntapaan kuuluvia asioita - seuraa ohjattuna kulutusvalintojen kustannusvaikutuksia ja tekee ohjattuna asiantuntijan kanssa valitun elinkaarianalyysin
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- lajittelee kierrätettävän materiaalin ja arvioi kustannussäästöjä ja tuntee jätteen synnyn ehkäisyn periaatteet - toimii positiivisella asenteella yhteistyötä edistäen ja valitsee kulutusta vähentäviä laitteita ja työmenetelmiä - löytää erilaisia kestävä elämäntavan esimerkkejä - seuraa kulutusvalintojen kustannusvaikutuksia ja tekee sovitun tarvikkeen kevennetyn elinkaarianalyysin
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- lajittelee kierrätettävän materiaalin ja ohjaa kustannussäästöihin ja tuntee jätteen synnyn ehkäisyn periaatteet - toimii positiivisella asenteella yhteistyötä edistäen, tekee kulutusta vähentäviä valintoja ja lisää valintojensa energiatehokkuutta - määrittää oma-aloitteisesti kestävä elämäntavan ja toimii sen suuntaisesti - tekee johtopäätöksiä kulutusvalintojen kustannusvaikutuksista ja tekee sovitun tarvikkeen elinkaarianalyysin

Tiedon hallinnan menetelmien käyttäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- käyttää ohjattuna tietoliikennettä, yleisimpiä tiedonkäsittelyohjelmia ja noudattaa verkoissa työskentelyyn annettuja ohjeita - käyttää ohjattuna annettuja oppaita ja tiedostoja.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- käyttää tarvittavaa tietoliikennettä, yleisimpiä ohjelmia ja noudattaa verkoissa työskentelyyn annettuja ohjeita - käyttää työssään tarvittavia oppaita ja tiedostoja.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- hyödyntää ja soveltaa tietoliikennettä, käyttää itsenäisesti eri ohjelmia ja noudattaa verkoissa työskentelyyn annettuja ohjeita - etsii tarvittavaa tietoa oppaista ja tiedostoista ja soveltaa sitä työssään.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Tuotteen ja palvelun valitseminen niiden elinkaaren mukaisesti	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	valitsee ohjattuna tarvitsemiaan tuotteita ja palveluita niiden elinkaaren mukaisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	valitsee tuotteita ja palveluita niiden elinkaaren mukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	edellisten lisäksi perustelee valintaansa niiden elinkaaren mukaisesti

Luonnonilmiöiden ja ekosysteemien seuraaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	tunnistaa yleisimpiä luonnonilmiöitä ja ohjattuna seuraa valitun ekosysteemin kehittymistä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	seuraa ohjeita saatuaan erilaisia luonnonilmiöitä ja seuraa valitun ekosysteemin kehittymistä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	seuraa erilaisia luonnonilmiöitä ja ekosysteemien kehittymistä

Eläin- ja kasvilajien tunnistaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	tunnistaa keskeisimmät kasvi- ja eläinlajit
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tunnistaa alan töissä tarvittavia kasvi- ja eläinlajeja
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tunnistaa alan töissä tarvittavia kasvi- ja eläinlajeja ja käyttää yleisimpiä opaslajeja

Perinnemaisemien ja kulttuuriympäristöjen tunnistaminen ja nimeäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	löytää ohjattuna perinnemaisemien ja kulttuuriympäristöjen tunnistamisen periaatteita
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	löytää erilaisia perinnemaisemien ja kulttuuriympäristöjen tunnistamisen periaatteita ja käyttää tietoa kohteiden nimeämiseen ohjeiden mukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	käyttää perinnemaisemien ja kulttuuriympäristöjen yleisiä tunnistamisen periaatteita kohteiden nimeämisessä

Karttamerkintöjen ja toimintaa ohjaavien suunnitelmien hyödyntäminen (turvallisuus-, kriisi-, työ-, hoito-, jätehuoltosuunnitelmat ja kestävän kehityksen toimintaohjelma)	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	hyödyntää toiminnassaan ohjattuna tärkeimpiä karttamerkintöjä ja toimintaa ohjaavia suunnitelmia
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	hyödyntää tarvittavia karttoja ja suunnitelmia
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	löytää itsenäisesti tarvittavat kartat ja suunnitelmat ja hyödyntää niiden tietoja toiminnassaan

Alan toimintaa ohjaaviin lakeihin ja määräyksiin tutustuminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	tutustuu ohjattuna tärkeimpiin kohteen toimintaan vaikuttaviin lakeihin ja määräyksiin.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tutustuu tärkeimpiin lakeihin ja määräyksiin.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	etsii itsenäisesti kohteen toimintaan liittyviä lakeja ja määräyksiä.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmanratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	toimii ryhmän mukana ja tekee ratkaisuesityksiä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	toimii ryhmän jäsenenä ja tekee ratkaisuesityksiä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tukee ryhmänsä jäseniä ja arvioi eri ratkaisuvaihtoehtoja

Vuorovaikutus ja yhteistyö	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	toimii yhteistyöhaluisesti ryhmän mukana ja saa onnistumisen kokemuksia
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	ottaa vastaan myönteiset ja kielteiset palautteet, huomioi toisten kokemukset ja ottaa mukaan erilaisia toimijoita
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	osallistuu aktiivisesti, löytää yhdessä toisten kanssa ratkaisuja ja löytää uusia yhteisiä toteuttamisideoita

Ammattietiikka	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- ei vahingoita toiminnallaan luontoa eikä tuota kärsimystä eläimille - toimii työssään suvaitsevaisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- perustaa toimintansa luonnon ja eläinten kunnioittamiseen - kunnioittaa kanssaihminen (esim. työyhteisön ja naapuruston) arvoja ja oikeuksia
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- perustaa toimintansa esimerkilliseen luonnon ja eläinten kunnioittamiseen, eikä sulje silmiään vääryydeltä - kunnioittaa kanssaihminen (esim. työyhteisön ja naapuruston) arvoja ja oikeuksia sekä pyrkii noudattamaan tasa-arvon ja tasapuolisuuden periaatteita

Terveys, turvallisuus ja työkyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- huolehtii alkuohjauksen jälkeen fyysisen ja psyykkisen toimintakyvyn ylläpitämisestä maastossa ja rakennetussa ympäristössä - noudattaa turvallisuussuunnitelmia, välttää tapaturmavaaroja ja käyttää EA1 tason ensiaputaitoja - käyttää koneiden, laitteiden ja työvälineiden mukaisia suojaimeja.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- huolehtii fyysisen ja psyykkisen toimintakyvyn ylläpitämisestä maastossa ja rakennetussa ympäristössä - noudattaa turvallisuussuunnitelmia, tunnistaa vaaratekijöitä välttää tapaturmavaaroja ja käyttää EA1 tason ensiaputaitoja - käyttää tarvittavia suojaimeja ja tarkastaa konekohtaiset suojavarustukset.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- huolehtii omasta ja tarvittaessa auttaa toisia fyysisen ja psyykkisen toimintakyvyn ylläpitämisessä maastossa ja rakennetussa ympäristössä - noudattaa turvallisuussuunnitelmia, ennakoii mahdollisen vaaran olemassaolon ja käyttää EA1 tason ensiaputaitoja - tarkistaa suojainten kunnon ennen työvaihetta ja tarvittaessa huoltaa tai uusii rikkoutuneet suojaimet.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä. Lähtökohtana on ympäristön tilan selvittäminen ja valitun alueen hoitaminen. Opiskelija osoittaa selviytymisensä luonnossa ja rakennetussa ympäristössä erilaisia tilanteeseen soveltuvia varusteita, välineitä ja koneita käyttäen. Hän tekee havaintoja omista ja ympäristönsä toimintatavoista ja kulutuskäyttäytymisestä sekä määrittää ympäristönsä laatua ja tekee havaintojensa mukaisia muutosesityksiä. Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa toimimalla eri tilanteissa kestäväällä tavalla. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.12. Kestävän kehityksen toimintaohjelmien laatiminen, 15 osp (106035)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- tehdä sovitun järjestelmän mukaisen katselmuksen
- arvioida ympäristövaikutuksia ja laatia kestävän kehityksen mukaisen itsearviointiraportin nykytilanteesta
- yhdessä kohteen toimijoiden kanssa valita keskeiset kehittämiskohteet
- yhdessä kohteen toimijoiden kanssa laatia tai päivittää kestävän kehityksen toimintaohjelmaa
- laatia ohjeistuksia ja ohjata kestävän kehityksen mukaiseen toimintaan
- laatia tiedotusmateriaalia ja antaa neuvoja kestävän kehityksen toimintaohjelman laatimisesta esimerkiksi päiväkodeissa, pienyrityksissä, kouluissa, oppilaitoksissa tai järjestöissä.

Arviointi

1 Työprosessien hallinta

Kestävän kehityksen toimintaohjelman laatiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• tekee ohjattuna tutulle kohteelle katselmuksen ja avustaa ympäristövaikutusten arvioinnissa ja raportoinnissa • noudattaa työaikoja ja toimii ohjattuna työohjeiden mukaisesti • arvioi toimintaa ja ottaa vastaan palautetta omasta toiminnastaan.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• tekee ohjausta saatuaan tutulle kohteelle katselmuksen ja osallistuu ympäristövaikutusten arviointiin ja raportointiin • noudattaa työaikoja ja annettuja työohjeita • tunnistaa omat vahvuudet ja kehittämistarpeet.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• tekee ohjausta saatuaan kohteelle katselmuksen ja osallistuu aktiivisena jäsenenä ympäristövaikutusten arviointiin ja raportointiin • noudattaa työaikoja ja annettuja työohjeita sekä neuvottelee mahdollisista poikkeamista • muuttaa toimintaansa itsearvioinnin ja palautteen pohjalta.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Kestävän kehityksen toimintaohjelman tekeminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• avustaa tutun kohteen kestävän kehityksen toimintaohjelman laatimisessa • tekee ohjattuna esityksen kehittämiskohteista • avustaa tutun kohteen tulosten kirjaamisessa kestävän kehityksen toimintaohjelmaan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• avustaa kestävän kehityksen toimintaohjelman laatimisessa • tekee esityksiä kehittämiskohteista • osallistuu tutun kohteen kestävän kehityksen toimintaohjelman laatimiseen tai päivittämiseen
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• avustaa kestävän kehityksen toimintaohjelman laatimisessa ja vastaa itsenäisesti jostakin osa-alueesta • tekee esityksen keskeisistä kehittämiskohteista • osallistuu aktiivisena jäsenenä kohteen kestävän kehityksen toimintaohjelman laatimiseen tai päivittämiseen

Havaintojen tulkinta	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• arvioi ohjattuna kohteesta saatuja mittaus- ja muita tuloksia (esim. energiankulutusta)
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• arvioi kohteesta saatuja tuloksia
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• kerää katselmuksessa tarvittavia tuloksia ja arvioi niiden merkitystä

Haastattelu ja raportointi	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• tekee ohjeen mukaisia haastatteluita ja kokoaa tulokset
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• tekee sovittujen kriteerien mukaisia haastatteluita ja raportoi tuloksista
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• suunnittelee haastattelukysymyksiä, tekee sovittujen kriteerien mukaisia haastatteluita ja raportoi tuloksista

Tiedotus- ja ohjeistusmateriaalin laatiminen ja käyttäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• laatii ohjeistuksia tutulle kohteelle annettujen ohjeiden mukaisesti ja käyttää niitä eri tilaisuuksissa.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• laatii ohjeistuksia kohteelle annettujen ohjeiden mukaisesti ja osallistuu neuvontaan.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• laatii ohjeistuksia erilaisille kohteille annettujen ohjeiden mukaisesti ja osallistuu aktiivisena jäsenenä neuvontaan.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Lainsäädännön ja erilaisten viranomaismääräysten huomioon ottaminen kestävän kehityksen toimintaohjelman laatimisessa	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• ottaa huomioon perusasiat tuttua kohdetta koskevista laeista ja viranomaismääräyksistä ja ohjattuna etsii tietoa kohdetta koskevista säännöksistä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• ottaa huomioon tuttua kohdetta koskevan lainsäädännön ja viranomaismääräykset ja etsii tietoa kohdetta koskevista säännöksistä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• ottaa huomioon tehtävään kuuluvan lainsäädännön ja viranomaismääräykset ja soveltaa niitä käytäntöön

Kestävän kehityksen käsitteiden tunnistaminen työkohteessa	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• tunnistaa kestävän kehityksen periaatteita tutussa kohteessa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• tunnistaa kestävän kehityksen periaatteita tutuissa kohteissa ja vertailee tietoja
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• tunnistaa kestävän kehityksen periaatteita erilaisissa kohteissa ja vertailee tietoa

Erilaisten ympäristöjärjestelmien hyödyntäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	ottaa työssään huomioon perusasiat joistakin ympäristöjärjestelmistä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	vertailee perusasioita erilaisista ympäristöjärjestelmistä ja tietää käyttötarkoituksen
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	vertailee perusasioita erilaisista ympäristöjärjestelmistä ja tietää käyttötarkoituksen ja arvioi niiden toteutumista kohteessa

Viestintämenetelmien ja -välineiden tilannekohtainen käyttäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	tuntee tilanteeseen valitut menetelmät ja välineet.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tuntee tilanteeseen sopivat menetelmät ja välineet.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tuntee erilaisiin tilanteisiin sopivat menetelmät ja välineet.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmanratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	selviytyy perustyövaiheista, kuten haastattelusta moitteettomasti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	ratkoo ohjausta saatuaan haastattelun ja mittaustulosten tulkinnan ongelmatilanteita ja tekee ratkaisuesityksiä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	ratkoo haastattelun ja mittaustulosten tulkinnan ongelmatilanteita ja tekee ratkaisuesityksiä

Vuorovaikutus ja yhteistyö	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	toimii yhteistyössä työryhmän ja haastateltavien kanssa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	toimii rakentavassa yhteistyössä ja työryhmässä aktiivisena jäsenenä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	toimii rakentavassa yhteistyössä ja työryhmässä aktiivisena jäsenenä sekä edistää työryhmän toimintaa

Terveys, turvallisuus ja työkyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• asennoituu myönteisesti turvalliseen toimintaan ja tekee havaintoja.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• huomio turvallisuuden kohteen arvioinnissa.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• kehittää tulosten perusteella kohteen toimintaa.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä osallistumalla kestävän kehityksen toimintaohjelman laatimiseen tai päivittämiseen valitussa kohteessa. Hän osoittaa ammattitaitonsa myös tiedotus- ja ohjeistusmateriaalin laadinnassa sovitulle kohteelle. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.13. Kulttuuriympäristöjen kunnostaminen ja hoitaminen, 15 osp (106036)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- tehdä lähtötasoselvityksen valitun paikan, esimerkiksi läänin kulttuuriympäristöohjelmassa tai kunnan kulttuuriympäristöohjelmassa mainitun paikan, kuten maalaistalon pihapiirin, myllyn, kirkon, koulun, pappilan, uiton rakennusten ympäristön, kuten hiihtokeskusten, luontokeskusten, tienvarsimotellien, leirintäalueiden tai mökkikyläjen maisema-arvoista, paikan historiasta ja kulttuuriperinnöstä
- tehdä esityksen kunnostus- ja hoitotoimenpiteistä sekä hoidon luokituksesta
- laatia asiantuntijan kanssa esityksen toimenpiteiden kustannusarvioksi
- kunnostaa ja hoitaa kulttuuriympäristöjä
- käyttää kohteen kunnostamisessa tarvittavia työvälineitä ja kulkuneuvoja
- asiantuntijan kanssa tehdä selvityksen rakennusten kunnosta
- tyypitellä alueen luontotekijät
- inventoida asiantuntijan kanssa alueen tyypillisimmät rakennetun ympäristön kasvit
- käyttää henkilökohtaisia suojaimeja, ottaa huomioon työturvallisuusnäkökohdat ja ylläpitää työkykyä
- edistää kestävän kehityksen toimintatapoja.

Arviointi

1 Työprosessien hallinta

Kulttuuriympäristön kasvillisuuden, rakennusten ja rakenteiden kunnostus- ja hoitotöiden ja toimenpiteiden suunnitteleminen ja töiden tekeminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• on ryhmän mukana suunnittelemassa kulttuuriympäristön kunnostamista ja hoitoa sovitusta kohteesta • noudattaa ohjattuna yleisiä ja kohteen tarkentamia työsuojelu- ja turvallisuusmääräyksiä • on mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa ryhmän työtehtäviä.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• osallistuu kulttuuriympäristön hoidon suunnitteluun • ohjeet saatuaan noudattaa yleisiä ja kohteen tarkentamia työsuojelu- ja turvallisuusmääräyksiä välineiden käytössä • suunnittelee ohjattuna ryhmän ajankäyttöä ja tarvittavia kulku- ja työvälineitä sekä tekee sovittuja työtehtäviä.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• osallistuu itsenäisesti kulttuuriympäristön hoidon suunnitteluun ja hoitoon • noudattaa yleisiä ja kohteen tarkentamia työsuojelu- ja turvallisuusmääräyksiä välineiden käytössä • suunnittelee ryhmän kanssa ajankäyttöä ja tarvittavia kulku- ja työvälineitä sekä vastaa jonkin kokonaisuuden työn toteuttamisesta.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Kasvillisuusalueiden kunnostaminen ja hoitaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• määrittää ryhmän mukana historiatietojen ja visuaalisten havaintojen perusteella alueen luonteen • on mukana tietyn kasvillisuusalueen töiden suunnittelussa • osallistuu kuntoarvion laadintaan ja sen mukaisiin kunnossapitotöiden suunnitteluun ja töiden tekemiseen • tekee ohjattuna annettuja kunnostus- ja hoitotöitä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• määrittää historiatietojen ja visuaalisten havaintojen perusteella alueen luonteen • suunnittelee annetun kasvillisuusalueen töitä • tekee yhdessä asiantuntijan kanssa kuntoarviota, suunnittelee ryhmän kanssa annettua työtä ja osallistuu kunnostustyöhön • kunnostaa ja hoitaa kasvillisuusalueita annettujen ohjeiden ja kustannusarvion mukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• määrittää itsenäisesti historiatietojen ja visuaalisten havaintojen perusteella alueen luonteen • hoitaa itsenäisesti annetun kasvillisuusalueen hoitotöiden suunnittelun • tekee yhdessä asiantuntijan kanssa kuntoarvion ja suunnittelee itsenäisesti annetun työn • kunnostaa ja hoitaa kasvillisuusalueita kustannusarvion ja perinnekasvien kasvuominaisuuksien mukaisesti

Rakennusten kunnostaminen ja hoitaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• kunnostaa ja hoitaa ohjattuna tiettyä osaa rakennuksesta tai rakenteesta • tekee ohjattuna kustannusarviota kohteelle
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• ohjeet saatua kunnostaa ja hoitaa sovitun rakennuksen tai rakenteen käyttäen perinteisiä menetelmiä ja kestäväää materiaalia • tekee kohteelle kustannusarvion annettujen tietojen mukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• kunnostaa ja hoitaa valitun rakennuksen tai rakenteen perinteisiä menetelmiä ja kestäväää materiaalia käyttäen ja arvioi työnsä tuloksia • tekee asiantuntijan kanssa kohteelle kustannusarvion ja esittää sen hyväksyttäväksi

Valtakunnallisten hoitoluokitusten mukaan toimiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	toimii annetun hoitoluokan mukaisesti ja osallistuu alueen inventointiin ja noudattaa annettuja hoitoohjeita
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	määrittelee sovitun alueen hoitoluokan, osallistuu sovitun alueen inventointiin ja noudattaa alueen kulttuuri- ja luontoympäristöjen hoito-ohjeita
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	määrittää tietyn alueen hoitoluokan, osoittaa itsenäisyyttä inventointitaidoissa ja noudattaa oma-aloitteisesti alueen kulttuuri- ja luontoympäristömäärittysten mukaisia ohjeita

Kohteen kunnostamisessa tarvittavien työvälineiden ja kulkuneuvojen käyttäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	käyttää tavallisimpia kunnostustöissä tarvittavia työvälineitä ja kulkuneuvoja ohjausta saatuaan oikein ja turvallisesti ja huomioi ohjattuna työssään ja työvälineiden valinnassa ympäristön kestävyys.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	käyttää kunnostustöiden työvälineitä ja kulkuneuvoja ohjausta saatuaan oikein, turvallisesti ja kestävästi ja huomioi ohjausta saatuaan työssään ja työvälineiden valinnassa ympäristön kestävyys.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	käyttää monipuolisesti erilaisia työvälineitä ja kulkuneuvoja, valitsee itse kohteeseen sopivat välineet ja käyttää niitä oikein, turvallisesti ja kestävästi sekä huomioi monipuolisesti työssään ja työvälineiden valinnassa ympäristön kestävyys.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Kulttuuriympäristön määrittäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	tunnistaa kulttuuriympäristökäsitteen mukaisia kohteita
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tunnistaa kulttuuriympäristön merkityksen eri kohteissa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tunnistaa kulttuuriympäristö merkityksen eri kohteissa paikallisesti ja alueellisesti

Alueen kasvillisuuden inventoiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	tunnistaa ohjattuna alueen perinnekasveja ja luetteloit ne
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tunnistaa ohjausta saatuaan alueen kasveja ja tekee löytämistään kasveista luettelon
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tunnistaa alueen perinnekasvit ja tekee inventoinnin

Alueen rakennusperinteen ja perinteisten työtapojen hyödyntäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	hyödyntää ohjattuna perinnerakentamisen tavallisimpia työtapoja ja tilanteeseen sopivia materiaaleja
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	hyödyntää perinnerakentamisen työtapoja ja käyttää sovittuja materiaaleja
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	käyttää sovitussa töissä perinnerakentamisen menetelmiä ja käyttää sovittuja materiaaleja

Alan lainsäädännön noudattaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	noudattaa ohjattuna kohteeseen liittyvää lainsäädäntöä.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	noudattaa kohteeseen liittyvää lainsäädäntöä.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	noudattaa kohteeseen liittyvää lainsäädäntöä ja tarvittaessa tarkistaa sen ajantasaisuuden.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmanratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	selviytyy perustehtävistä ja on mukana ongelmatilanteita selvittäessä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	on oppimishaluinen ja tekee esityksiä kulttuuriympäristöjen määrittämisestä ja materiaalien käytöstä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	omaksuu uusia menetelmiä ja tekee esityksiä kulttuuriympäristöjen määrittämisestä ja materiaalien käytöstä

Vuorovaikutus ja yhteistyö	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	toimii työtilanteissa saamia ohjeita noudattaen ja tehtyjen sopimusten mukaisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	toimii työtilanteissa omaaloitteisesti, vastuuntuntoisesti ja tehtyjen sopimusten mukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	työskentelee itsenäisesti, joustavasti ja yhteistyökykyisesti sekä toimii vastuuntuntoisesti ja tehtyjen sopimusten mukaisesti

Terveys, turvallisuus ja työkyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- asennoituu myönteisesti turvalliseen toimintaan sekä välttää riskejä työssään, noudattaa työstä annettuja turvallisuusohjeita eikä aiheuta vaaraa itselleen - käyttää turvallisesti ohjeiden mukaisia suojaimia, työvälineitä ja työmenetelmiä - noudattaa EAll, työturvallisuus ja tulityömääräyksiä.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- vastaa toimintansa turvallisuudesta, noudattaa työyhteisön ohjeita ja ottaa huomioon työssään työyhteisön muut jäsenet - varmistaa työvälineiden ja materiaalien turvallisuuden sekä poistaa ja vie huoltoon vialliset työvälineet - noudattaa EAll, työturvallisuus ja tulityömääräyksiä.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- kehittää toimintaansa turvallisemmaksi, havaitsee ja tunnistaa työhönsä liittyvät vaarat ja ilmoittaa niistä - arvioi suojainten, työvälineiden ja työmenetelmien soveltuvuutta kyseiseen työhön ja huolehtii itsenäisesti työympäristönsä työturvallisuudesta - noudattaa EAll, työturvallisuus ja tulityömääräyksiä.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä valtakunnallisesti, alueellisesti tai paikallisesti määritellyssä kulttuuriympäristössä taajamassa tai maaseudulla. Ammattitaito osoitetaan kasvillisuuden inventointiin ja rakennusten ja – rakenteiden kuntoarvioon perustuvissa perinteisissä kunnostus- ja hoitotoissa. Työssä käytetään valtakunnallisia hoitoluokituksia ja työtapasuosituksia. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.14. Kädentaidoissa osaaminen ja ohjaaminen, 15 osp (106037)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- suunnitella kohderyhmälle (eri-ikäiset, toimintatavoiltaan ja kulttuuritaustoiltaan erilaiset henkilöt) soveltuvan työtilan ja materiaalimenekin
- valita ja hankkia kohderyhmälle sopivan luonnon- ja kierrätysmateriaalin (esimerkiksi paju, kaisla, olki, sammal, luonnonkasvit, koneiden sisärenkaat, tekstiilit ja esineet)
- käyttää ja työstää luonnon- ja kierrätysmateriaaleja aistihavaintojen aktivoimiseen, käden motoriiikan tai sosiaalisten taitojen parantamiseen
- käyttää erilaisia koneita ja työvälineitä
- etsiä ideoita, käyttää niitä ja antaa työn tuloksista palautetta erilaisten kohderyhmien kanssa
- ohjata taustoiltaan ja iältään erilaisia henkilöitä ja ryhmiä ja toimia heidän kanssa
- arvioida tuotoksen vaikutuksia ryhmään ja yksittäiseen henkilöön
- järjestää tuotoksista näyttelyn tai esittelyn
- ottaa työssään huomioon toiminnan turvallisuuden ja vastuullisuuden
- edistää kestävästä kehityksen toimintatapoja.

Arviointi

1 Työprosessien hallinta

Erilaisten henkilöiden ja ryhmien kohtaaminen ja tuotoksien valmistaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• suunnittelee tilanteen ja toimii kädentaidoissa ohjatusti avustajana • arvioi ohjattuna työn vaikutuksia.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• suunnittelee tilanteen ja toimii kädentaidoissa ohjeet saatuaan avustajana • arvioi ohjeet saatuaan työn tuloksia.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• suunnittelee tilanteen ja toimii asiantuntijan kanssa aloitekykyisesti ja sovittujen ohjeiden mukaisesti • arvioi työn tuloksia ja kehittää osaamistaan seuraavaa tilannetta varten.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Luonnon- ja kierrätysmateriaalin hankkiminen ja varastoiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• on mukana materiaalihankinnoissa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• hankkii ohjeet saatuaan tilanteeseen soveltuvaa materiaalia ja varastoi ne sovitulla tavalla
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• hankkii tilanteeseen soveltuvaa materiaalia ja varastoi ne sovitulla tavalla

Erilaisiin aistihavaintoihin ohjaaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• toimii avustajana
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• neuvoo sovittujen työtapojen ja menetelmien käyttämisessä ja toimii avustajana
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• neuvoo sovittujen työtapojen ja menetelmien käyttämiseen ja toimii ohjaajana tapauskohtaisesti sovitulla tavalla

Sosiaalisten taitojen seuraaminen ja niihin vaikuttaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• on mukana asiantuntijan kanssa, seuraa tilannetta ja osallistuu ryhmän toimintaan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• esittelee omaa ja asiantuntijan kanssa asiakkaan tuotosta ja keskustelee tuloksista
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• arvioi asiantuntijan kanssa rakentavasti omaa ja toisten tuotoksia

Luonnon- ja kierrätysmateriaalin työstäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• toimii avustajana
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• ohjaa materiaalin valinnassa ja neuvoo materiaalin käytössä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• löytää uusia materiaalien käyttötapoja ja ohjaa materiaalin käytössä

Pienkoneiden ja välineiden käyttäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• käyttää ohjattuna turvallisesti erilaisia koneita ja välineitä materiaalin työstämisessä.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• käyttää sovittuja koneita ja välineitä turvallisesti ja ympäristövastuullisesti materiaalin työstämiseen.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• käyttää yhdessä valittuja koneita ja välineitä turvallisesti ja ympäristövastuullisesti materiaalin työstämiseen.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Tilannekohtainen materiaalien hyödyntäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	vertailee ohjattuna erilaisten materiaalien käyttömahdollisuuksia
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	valitsee ohjausta saatuaan käytettävät materiaalit niiden ominaisuuksien ja vaikutuksien perusteella
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	hyödyntää käytettävän materiaalin ominaisuuksia työssään ja osaa kertoa niiden vaikutuksista

Aistien (tunto, näkö, haju, kuulo) ja tunteiden merkityksen sisäistäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	havaitsee ohjattuna aistien ja tunteiden merkityksiä erilaisissa käyttäytymistilanteissa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tekee havaintoja asiantuntijan kanssa aistien ja tunteiden merkityksistä erilaisissa käyttäytymistilanteissa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	havainnoi asiantuntijan kanssa aistien ja tunteiden merkityksiä erilaisissa aisteja aktivoivissa tilanteissa ja tekee havaintoja tilanteen vaikutuksesta käyttäytymiseen

Kohderyhmän kulttuuritaustan (ulkomaiset ja kotimaiset kulttuurit) huomioon ottaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	toimii asiakasta arvostaen ja ottaa ohjattuna toiminnassa huomioon etukäteen sovittujen kulttuurien käyttäytymistapoja.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	toimii asiakasta arvostaen ja ottaa ohjausta saatuaan huomioon kohteessa vaikuttavien kulttuurien toimintatapoja.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	hyödyntää tietopohjaa sovittujen kulttuurien toimintatavoista ja ottaa ne huomioon tuotosta tehtäessä ja sitä esiteltäessä.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmanratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• oppii uusia toimintatapoja
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• oppii ja tekee ongelmanratkaisuja omassa työssään
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• ohjaa kohderyhmää oppimisen onnistumisiin ja ratkaisee työhön liittyviä ongelmia

Vuorovaikutus ja yhteistyö	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• toimii työtilanteissa saamia ohjeita noudattaen ja tehtyjen sopimusten mukaisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• toimii työtilanteissa omaaloitteisesti, vastuuntuntoisesti ja tehtyjen sopimusten mukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• työskentelee itsenäisesti, joustavasti ja yhteistyökykyisesti sekä toimii vastuuntuntoisesti ja tehtyjen sopimusten mukaisesti

Ammattietiikka	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• toimii ohjattuna ja kunnioittaa eri kulttuurien ja erilaisten ryhmien tapaa toimia
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• toimii ohjausta saatuaan ja kunnioittaa eri kulttuurien ja erilaisten ryhmien tapaa toimia
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• kunnioittaa eri kulttuurien ja erilaisten ryhmien tapaa toimia

Terveys, turvallisuus ja työkyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• asennoituu myönteisesti turvalliseen toimintaan sekä välttää riskejä työssään • noudattaa työstä annettuja turvallisuusohjeita eikä aiheuta vaaraa itselleen, asiakkaille eikä työyhteisön muille jäsenille • käyttää turvallisesti ohjeiden mukaisia suojaimia, työvälineitä ja työmenetelmiä • toimii tarvittaessa EAll -ohjeiden mukaisesti.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• vastaa toimintansa turvallisuudesta • noudattaa työyhteisön ohjeita ja ottaa huomioon työssään asiakkaat ja työyhteisön muut jäsenet • varmistaa työvälineiden ja materiaalien turvallisuuden sekä poistaa ja vie huoltoon vialliset työvälineet • toimii tarvittaessa EAll -ohjeiden mukaisesti.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• kehittää toimintaansa turvallisemmaksi • edellisten lisäksi havaitsee ja tunnistaa työhönsä liittyvät vaarat ja ilmoittaa niistä • arvioi suojainten, työvälineiden ja työmenetelmien soveltuvuutta kyseiseen työhön ja huolehtii itsenäisesti työympäristönsä työturvallisuudesta • toimii tarvittaessa EAll -ohjeiden mukaisesti.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä alan yrityksessä, laitoksessa tai erilaisten järjestöjen toiminnassa ohjaten ja neuvoen erilaisia kohderyhmiä. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.15. Luonnonkoristemateriaalien kerääminen ja tuotteistaminen, 15 osp (106038)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- määrittää alueen yleisimmät hyödynnettävät koristemateriaalit (esim. sammalet, jäkälät, heinät, kaislat, sarat, ruohot, varvut, puut, pensaat ja kivet tai niiden osat, oksat, lehdet, varret, tuohi, pihat, havut, marjat, kävyt, juuret ja muut tuotteet) ja niiden käytön
- hakee tarvittaessa toimintaan tarvittavat luvat
- tuotteistaa osaamistaan
- kerätä koristemateriaaleja
- valmistaa ja jalostaa keräämänsä koristemateriaalit
- kunnostaa ja huoltaa koristemateriaalien käsittelyssä käytettäviä erikoistyövälineitä
- markkinoida ja toimia verkostoituneena
- hyödyntää alueensa perinnettä ja kulttuuria
- ottaa työssään huomioon toiminnan turvallisuuden ja vastuullisuuden
- käyttää henkilökohtaisia suojaimia ja ottaa työssään huomioon työergonomian
- edistää kestävä kehityksen toimintatapoja.

Arviointi

1 Työprosessien hallinta

Luonnonmateriaalin keruuprosessien suunnitleminen, toteutus ja tuotteistaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- organisoi asiantuntijan avulla tai ryhmän mukana luonnonmateriaalin keruun, valmistamisen ja myynnin - kehittää toimintaansa ohjattuna asetettujen laatu- ja ympäristötavoitteiden mukaisesti - arvioi työn onnistumista
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- organisoi alkuohjauksen jälkeen luonnonmateriaalin keruun, valmistamisen ja myynnin - kehittää toimintaansa asetettujen laatu- ja ympäristötavoitteiden mukaisesti - arvioi työn onnistumista ja perustelee kulloinkin käytetyt työmenetelmät
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- organisoi itsenäisesti luonnonmateriaalin keruun, valmistamisen ja myynnin ja vastaa jonkin kokonaisuuden toteuttamisesta itsenäisesti - kehittää toimintaansa asetettuja laatutavoitteiden mukaisesti ja on aloitteellinen laadukkaan ja ympäristövastuullisen toiminnan kehittämisessä - tekee havaintoja työn laadusta ja tekee johtopäätökset tarvittavista toimenpiteistä

Luonnon kestävän käytön vaatimusten mukainen toimiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	toimii ohjattuna niin, että kerättävän materiaalin lajistolle ja sen lisääntymiselle ei aiheudu haittaa.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	toimii ohjeet saatuaan luonnon monimuotoisuutta edistään.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	toimii omatoimisesti luonnon monimuotoisuutta edistään.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Koristemateriaalin kerääminen ja tarkoituksenmukaisten työmenetelmien ja välineiden käyttäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• kerää ohjattuna tai ryhmän kanssa koristemateriaalia • käyttää ohjattuna oikeita työmenetelmiä ja niihin kuuluvia työvälineitä, koneita ja laitteita • käyttää työhön tarkoitettuja suojavarusteita
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• kerää koristemateriaalia • käyttää pääosin omatoimisesti oikeita työmenetelmiä ja niihin kuuluvia työvälineitä, koneita ja laitteita • käyttää asianmukaista suojavaatetusta ja työhön tarkoitettuja suojavarusteita
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• kerää koristemateriaalia itsenäisesti ja suhteuttaa sen suunnitteilla olevaan työhön • käyttää omatoimisesti oikeita työmenetelmiä ja niihin kuuluvia työvälineitä, koneita ja laitteita • käyttää siistiä ja asianmukaista suojavaatetusta sekä työhön tarkoitettuja suojavarusteita

Raaka-aineen ja tuotteen laadun arvioiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• arvioi raaka-aineen ja tuotteen laatua
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• arvioi alalla käytettävillä menetelmillä raaka-aineen ja tuotteen laatua
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• arvioi itsenäisesti alalla käytettävillä menetelmillä raaka-aineen ja tuotteen laatua niin, että erottaa virheellisen raaka-aineen ja tuotteen

Valitun tuotteen valmistaminen, tuotteen käsitteleminen ja varastointi	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• toimii ohjatusti valitun tuotteen valmistuksessa, jatkokäsittelee ohjattuna valmistamansa tuotteet ja varastoi ne oikein • laskee ohjattuna valitun tuotteen elinkaaren ja hinnoittelee tuotteen
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• toimii valitun tuotteen valmistuksessa, valitsee käytettävän materiaalin ohjeiden mukaisesti, valmistaa tuotteen, jatkokäsittelee sen ja varastoi ne oikein • laskee valitun tuotteen elinkaaren ja hinnoittelee tuotteen ohjeiden mukaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• toimii itsenäisesti valitun tuotteen valmistuksessa, valitsee itsenäisesti materiaaleja ja valmistaa niistä tuotteita sekä jatkokäsittelee ne laadukkaasti ja varastoi ne oikein • laskee valitun tuotteen elinkaaren ja hinnoittelee tuotteen ohjeiden mukaan sekä tekee vertailuja vastaaviin tuotteisiin

Palvelujen tuotteistaminen ja hinnoittelu	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• kartoittaa ohjatusti maaseudun palveluvaihtoehtojen paikallisia tarpeita • noudattaa annettuja ohjeita materiaalin käytössä • laatii laskun ja tarjouksen ohjatusti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• kartoittaa maaseudun palveluvaihtoehtojen paikallisia tarpeita • seuraa materiaalivalintoja sekä käyttää materiaaleja kohteen ohjeiden mukaan • laatii laskun ja tarjouksen
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• kartoittaa maaseudun palveluvaihtoehtojen paikallisia tarpeita ja arvioida niiden tulevaisuutta • tekee esityksiä materiaalivalinnoista sekä käyttää materiaaleja itsenäisesti kohteen ohjeiden mukaan • laatii laskun, tarjouksen ja soveltaa tietotekniikkaa niiden laadinnassa

Markkinointi ja verkostoituminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	osallistuu yrityksen markkinointiin sekä luo verkostoja muiden yrittäjien kanssa.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	markkinoi yrityksen palveluja sekä luo verkostoja yrittäjien kanssa molemminpuolisen hyödyn edistämiseksi.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	markkinoi yrityksen palveluja ja kehittää markkinointia edelleen sekä luo verkostoja aktiivisesti muiden yrittäjien kanssa molemminpuolisen hyödyn edistämiseksi ja toimii luotettavana kumppanina.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Koristeeksi soveltuvan keruutuotemateriaalin määrittäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	tunnistaa omassa työtehtävissään käytettäviä tavallisimpia materiaaleja
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tunnistaa omassa työtehtävissään käytettäviä tavallisimpia materiaaleja ja niiden vaikutusta koristeen laatuun
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tunnistaa itsenäisesti omassa työtehtävissään käytettäviä tavallisimpia materiaaleja ja niiden vaikutusta koristeen laatuun

Materiaalien käsittely- ja säilytysominaisuuksien huomioon ottaminen luonnonkoristemateriaalin tuotantoprosessissa	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	tunnistaa ohjattuna käytettävien materiaalien mikrobiologisten, fysikaalisten ja kemiallisten ominaisuuksien vaikutuksia
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tunnistaa käytettävien materiaalien mikrobiologisia, fysikaalisia ja kemiallisia ominaisuuksia, käsittelee ja säilyttää materiaalia ohjeiden mukaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tunnistaa itsenäisesti käytettävien materiaalien mikrobiologisia, fysikaalisia ja kemiallisia ominaisuuksia, käsittelee ja säilyttää materiaalia omatoimisesti ohjeiden mukaan

Paikallisen kulttuurin ja perinteen hyödyntäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	ottaa työssään huomioon alueensa luonnonkoristamateriaalien käytön kulttuurin ja perinteen
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tunnistaa alueensa luonnonkoristamateriaalin valmistusperinteen ja hyödyntää sitä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tunnistaa alueensa luonnonkoristamateriaalin valmistusperinteen ja hyödyntää ja kehittää sitä itsenäisesti

Määräysten ja säädösten mukaan toimiminen ja lupien hankkiminen ammattimaiseen toimintaan	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	toimii ohjattuna lainsäädännön ja määräysten mukaisesti ja on mukana hankkimassa tarvittavia lupia ammattimaiseen toimintaan.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	ohjeet saatuaan toimii lainsäädännön ja määräysten mukaisesti ja hankkii tarvittavat luvat ammattimaiseen toimintaan ohjeiden mukaisesti.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	toimii itsenäisesti lainsäädännön ja määräysten mukaisesti ja hankkii tarvittavat luvat ammattimaiseen toimintaan.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmanratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	ohjattuna selvittää materiaalihankinnan pulmatilanteita ja ilmoittaa esille tulleista ongelmista
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	selvittää materiaalihankinnan pulmatilanteita ja ilmoittaa oma-aloitteisesti esille tulleita ongelmia
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	ilmoittaa itsenäisesti materiaalihankinnan ongelmatilanteista ja etsii niihin ratkaisuja

Vuorovaikutus ja yhteistyötaidot	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	toimii asiallisesti vuorovaikutustilanteissa, työryhmissä ja työympäristöissä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	toimii oma-aloitteisesti ja joustavasti vuorovaikutustilanteissa, vaihtuvissa työryhmissä ja työympäristöissä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	toimii itsenäisesti vuorovaikutustilanteissa koko työyhteisön toimintaa huomioiden

Terveys, turvallisuus ja työkyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	toimii omasta ja työyhteisön jäsenten turvallisuudesta huolehtien ja terveydelle vaaralliset materiaalit tuntien.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	toimii omasta ja työyhteisön jäsenten turvallisuudesta huolehtien ja olosuhteiden tuomat terveydelliset riskit huomioiden.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	toimii aktiivisesti omasta ja työyhteisön jäsenten turvallisuudesta huolehtien, olosuhteiden tuomat terveydelliset riskit ennakoiden.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä keräämällä maastosta luonnontuotteiden jatkojalostukseen sopivaa materiaalia ja valmistaa niistä käyttötarkoitukseltaan erilaisia koristeita. Koristemateriaaleja kerätään ja käsitellään riittävän monipuolisesti alueellisuus ja luonnon olosuhteet huomioiden. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.16. Luonnonsuojelualueiden kunnostaminen ja hoitaminen, 15 osp (106039)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- laatia suunnitelmia yhdessä alan asiantuntijoiden kanssa luonnonsuojelualueiden pienille ennallistamis-, kunnostus- ja hoitokohteille
- tehdä suunnitelmien mukaisia ennallistamis-, kunnostus- ja hoitotoimenpiteitä luonnonsuojelukohteissa kohteelle sallitulla tavalla
- käyttää ja huoltaa tavallisimpia ennallistamis-, kunnostus- ja hoitotoimenpiteissä tarvittavia alueella sallittuja työvälineitä
- käyttää työkohteissa alueella sallittuja ajoneuvoja, kuten hevosta
- käyttää henkilökohtaisia suojaimeja, ottaa huomioon työturvallisuusnäkökohdat ja ylläpitää työkykyä
- edistää kestävä kehityksen toimintatapoja.

Arviointi

1 Työprosessien hallinta

Luonnonsuojelualueen kohteiden hoidon tarpeen selvittäminen, suunnitteleminen ja töiden organisoiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- avustaa luonnonsuojelukohteen lähtötasotietojen hankinnassa - osallistuu luonnonsuojelualueen hoidon suunnitteluun ja töiden tekemiseen ryhmän mukana.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- kerää lähtötasotietoja sovitusta luonnonsuojelukohteesta esimerkiksi haastatteluilla ja muilla selvityksillä ja asiantuntijoiden opastuksella - suunnittelee ohjausta saatuaan ja lähtötasotietoja ja asiantuntijoiden tietojen käyttäen luonnonsuojelualueen hoitoa ja osallistuu sen toteuttamiseen.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- kerää itsenäisesti lähtötasotietoja luonnonsuojelukohteesta esimerkiksi haastatteluilla ja muilla selvityksillä - suunnittelee valitun alueen hoitoa lähtötasotietojen perusteella ja vastaa jonkin osa-alueen toteuttamisesta itsenäisesti.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Suunnitelmien laatiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	tekee ohjattuna valitun kohteen hoitosuunnitelman asiantuntijan kanssa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tekee valitun kohteen kunnostussuunnitelman yhdessä asiantuntijan kanssa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tekee lähtötasotietoihin perustuvan ja asiantuntijan ohjeistaman kunnostussuunnitelman valittuun kohteeseen

Luonnonsuojelukohteen kunnostamisessa tarvittavien sallittujen työvälineiden, kuten viikatteen ja kulkuneuvojen, kuten hevosen käyttäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	käyttää tavallisimpia alueelle sopivia työvälineitä ja kulkuneuvoja ohjausta saatuaan oikein ja turvallisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	käyttää alueelle sopivia kunnostustöiden työvälineitä ja kulkuneuvoja ohjausta saatuaan oikein ja turvallisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	käyttää monipuolisesti erilaisia alueelle sopivia työvälineitä ja kulkuneuvoja, valitsee itse kohteeseen sopivat välineet ja käyttää niitä oikein ja turvallisesti

Suunnitelman mukaisen luonnonsuojelukohteen kunnostaminen ja hoitaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• toimii ohjattuna suunnitelmien mukaisesti • toimii alueen sääntöjen ja ohjeiden mukaisesti.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• toimii kunnostussuunnitelman mukaisesti erilaisissa luonnonsuojelukohteissa saatuaan ohjeita toteuttamiseen • toimii alueen sääntöjen ja ohjeiden mukaisesti.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• toimii kunnostussuunnitelman mukaisesti yksin tai ryhmän jäsenenä erilaisissa kohteissa ja erilaisissa olosuhteissa • toimii alueen sääntöjen ja ohjeiden mukaisesti.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Luonnonsuojelualueiden hoitoon liittyvän lainsäädännön noudattaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• noudattaa luonnonsuojelualueiden hoitoa koskevia lakeja ja viranomais määräyksiä ja ohjattuna etsii lisätietoa kohdetta koskevista säännöksistä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• noudattaa luonnonsuojelualueiden hoitoa koskevaa lainsäädäntöä ja viranomais määräyksiä ja etsii lisätietoa kohdetta koskevista säännöksistä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• noudattaa luonnonsuojelualueiden hoitoa koskevaa lainsäädäntöä ja viranomais määräyksiä ja etsii lisätietoa kohdetta koskevista säännöksistä ja arvioi niiden vaikutuksia

Luonnonsuojelualueisiin kohdistuvien haittojen tunnistaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• tunnistaa ohjattuna paikallisia luonnonsuojelualueita uhkaavia haittoja
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• tunnistaa paikallisia luonnonsuojelualueita uhkaavia haittoja
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• tunnistaa paikallisia ja valtakunnallisia luonnonsuojelualueita uhkaavia haittoja

Erialaisten hoitotoimenpiteiden vaikutusten selvittäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• selvittää ohjattuna etukäteen erilaisten hoitotoimenpiteiden vaikutuksia
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• selvittää ohjausta saatuaan etukäteen erilaisten hoitotoimenpiteiden vaikutuksia
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• selvittää ennen töihin ryhtymistä monipuolisesti erilaisten hoitotoimenpiteiden vaikutuksia ja arvioi kohteessa käytettyjen menetelmien vaikutuksia

Lajiston tunnistaminen paikallisilta luonnonsuojelualueilta	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• tunnistaa yleisimmät paikalliset sekä osoitettuna uhanalaiset lajit.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• tunnistaa yleisimmät paikalliset ja uhanalaiset lajit.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• tunnistaa paikalliset sekä uhanalaiset lajit.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmanratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• selviytyy perustehtävistä ja noudattaa annettuja ohjeita
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• on oppimishaluinen ja selvittää luonnonsuojelualan hoitoon liittyviä ongelmatilanteita, kuten kasvillisuuden hoitotapoja
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• omaksuu uusia menetelmiä ja tekee esityksiä luonnonsuojelualan toiminnan ongelmatilanteissa

Vuorovaikutus ja yhteistyö	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• toimii yhteistyössä työryhmän jäsenten kanssa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• toimii rakentavassa yhteistyössä erilaisten henkilöiden kanssa ja työryhmässä aktiivisena jäsenenä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• toimii rakentavassa yhteistyössä erilaisten ihmisten kanssa ja työryhmässä aktiivisena jäsenenä sekä edistää työryhmän toimintaa

Terveys, turvallisuus ja työkyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• asennoituu myönteisesti turvalliseen toimintaan sekä välttää riskejä työssään, noudattaa työstä annettuja turvallisuusohjeita eikä aiheuta vaaraa itselleen • käyttää turvallisesti ohjeiden mukaisia suojaimia, työvälineitä ja työmenetelmiä • toimii EAll -ohjeiden mukaisesti.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• vastaa toimintansa turvallisuudesta, noudattaa työyhteisön ohjeita ja ottaa huomioon työssään työyhteisön muut jäsenet • varmistaa työvälineiden ja materiaalien turvallisuuden sekä poistaa ja vie huoltoon vialliset työvälineet • toimii EAll -ohjeiden mukaisesti.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• kehittää toimintaansa turvallisemmaksi, havaitsee ja tunnistaa työhönsä liittyvät vaarat ja ilmoittaa niistä • arvioi suojainten, työvälineiden ja työmenetelmien soveltuvuutta kyseiseen työhön ja huolehtii itsenäisesti työympäristönsä työturvallisuudesta • toimii EAll -ohjeiden mukaisesti.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä kunnostamalla ja hoitamalla valittua luonnonsuojelualueen kohtaa suunnitelman ja annettujen ohjeiden mukaisesti. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.17. Luonnontuotekasvien viljeleminen, 15 osp (106040)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- valita viljeltävät luonnonkasvit (esim. tupasvilla, nokkonen, ruusujuuri, mäkimeirami, siiankärsä, punahattu, väinönputki) ja tehdä viljelysuunnitelman
- käyttää tarkoituksenmukaista viljelytekniikkaa
- muokata, lannoittaa, kylvää, korjata ja varastoida satoa
- käyttää, hoitaa ja säätää tuotantotoiminnassa käytettäviä koneita ja laitteita
- hyödyntää luomutuotantoa toiminnassaan
- noudattaa laatu- ja tuottavuusvaatimuksia
- markkinoida tuotteitaan
- toimia yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa
- seurata alansa kehitystä ja yhteistyömahdollisuuksia
- ottaa työssään huomioon toiminnan turvallisuuden ja vastuullisuuden
- käyttää henkilökohtaisia suojaimia, ottaa huomioon työturvallisuusnäkökohdat ja ylläpitää työkykyä
- edistää kestävä kehityksen toimintatapoja
- verkostoitua alan muiden toimijoiden kanssa.

Arviointi

1 Työprosessien hallinta

Viljelysuunnitelmaan perustuvan kasvituotannon prosessien mukainen työskentely	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	työskentelee tavallisimpien luonnontuotekasvien tuotantoon liittyvien prosessien mukaisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	työskentelee luonnontuotekasvien liittyvien prosessien mukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	hallitsee luonnontuotekasvien liittyvät prosessit ja tarvittaessa kehittää työmenetelmiä

Luonnontuotekasvien viljelytöiden tekeminen ja kehittäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- toteuttaa ohjattuna viljelysuunnitelmaa - suoriutuu ohjattuna yksittäisistä luonnontuotekasvien viljelytöistä - pystyy arvioimaan ohjattuna viljelyn onnistumista - selvittää ohjattuna työtään koskevat laatu- ja ympäristövaatimukset.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- toteuttaa viljelysuunnitelmaa ohjeiden mukaan ja tarvittaessa vaikuttaa sadonlaatuun sääteleviin tekijöihin - suoriutuu ohjeiden mukaan luonnontuotekasvien viljelytöistä - arvioi viljelyn onnistumista ja tekee asianmukaisia johtopäätöksiä ja parannusehdotuksia - selvittää työtään koskevat laatu- ja ympäristövaatimukset ja asettaa laatu- ja ympäristötavoitteita.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- toteuttaa viljelysuunnitelmaa kasvukauden olosuhteiden mukaan ja tuottaa sadon käyttötarkoituksen mukaista laatua - suoriutuu itsenäisesti tavallisimmista luonnontuotekasvien viljelytöistä - tekee havaintoja kasvustoista ja sadosta ja kokemustensa perusteella tekee toteuttamiskelpoisia kehittämissuhteita - selvittää itsenäisesti työtään koskevat laatuvaatimukset ja asettaa laatu- ja ympäristötavoitteita.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Luonnontuotekasvien tuottaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• laatii ohjattuna viljelysuunnitelman • toimii ohjattuna valitun viljelymenetelmän mukaisesti ja ottaa huomioon luomutuotannon mahdollisuudet • ohjattuna osallistuu valitun kasvin viljelyyn, käsittelee satoa, varastoi tai säilöö sen ja tekee tarvittavat kasvinsuojelutoimenpiteet • arvioi ohjattuna raakaaineen ja tuotteen laatua ja erottaa virheellisen, viljelyyn soveltumattoman materiaalin
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• laatii ohjeiden mukaan viljelysuunnitelman • toimii ohjausta saatuaan valitun viljelymenetelmän mukaisesti ja ottaa huomioon luomutuotannon mahdollisuudet • ohjeet saatuaan osallistuu valitun kasvin viljelyyn, käsittelee satoa, varastoi tai säilöö sen ja tekee tarvittavat kasvinsuojelutoimenpiteet • arvioi ohjeistettuna raakaaineen ja tuotteen laatua ja määrittää tuotteen laatuun vaikuttavia tekijöitä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• laatii itsenäisesti ohjeita noudattaen viljelysuunnitelman • toimii valitun viljelymenetelmän mukaisesti ja ottaa huomioon luomutuotannon mahdollisuudet • viljelee valittua kasvia, käsittelee satoa, varastoi tai säilöö sen ja tekee tarvittavat kasvinsuojelutoimenpiteet omatoimisesti • arvioi itsenäisesti raakaaineen ja tuotteen laatua ja määrittää tuotteen laatu-tekijöitä

Koneiden ja välineiden käyttäminen luonnontuotekasvien tuottamisessa	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• käyttää ohjattuna valittuja työmenetelmiä ja niihin kuuluvia työvälineitä, koneita ja laitteita
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• käyttää ohjeet saatuaan oikeita työmenetelmiä ja niihin kuuluvia työvälineitä, koneita ja laitteita
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• käyttää oikeita työmenetelmiä ja niihin kuuluvia työvälineitä, koneita ja laitteita

Luonnontuotekasvien tuottamisen kannattavuuden seuraaminen

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• toimii ohjattuna asetettujen laatutavoitteiden ja -järjestelmän mukaisesti • toimii ohjattuna valitun kasvin tuotantokustannuksia seuraten ja ympäristövaikutuksia vähentäen
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• toimii asetettujen laatutavoitteiden ja -järjestelmän mukaisesti • toimii ohjeita saatuaan valitun kasvin tuotantokustannuksia seuraten ja ympäristövaikutuksia vähentäen
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• toimii asetettujen laatutavoitteiden mukaisesti ja on aloitteellinen laadukkaan toiminnan kehittämisessä • toimii omatoimisesti valitun kasvin tuotantokustannuksia seuraten ja ympäristövaikutuksia vähentäen

Luonnonmukainen viljeleminen

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• toimii tarvittaessa ohjattuna luomutuotannon vaatimusten mukaisesti.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• toimii tarvittaessa ohjeita saatuaan luomutuotannon vaatimusten mukaisesti.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• toimii tarvittaessa luomutuotannon vaatimusten mukaisesti.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Viljeltävien luonnonkasvien kasvupaikkavaatimusten määrittäminen

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• tunnistaa ohjattuna viljeltäviä luonnonkasveja ja niiden kasvupaikkavaatimuksia
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• tunnistaa ohjeita saatuaan yleisimmät alueensa viljeltävät luonnonkasvit ja niiden kasvupaikkavaatimukset
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• tunnistaa oma-aloitteisesti yleisimmät alueensa viljeltävät luonnonkasvit ja niiden kasvupaikkavaatimukset

Tarkoituksenmukaisen viljelytekniikan valitseminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• selvittää ohjattuna tärkeimpien kasvien viljelyominaisuuksia ja -tekniikkaa ja valitsee olosuhteisiin soveltuvan tekniikan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• selvittää ja vertailee soveltuvien kasvien viljelyominaisuuksia ja -tekniikkaa ja valitsee olosuhteisiin soveltuvan tekniikan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• selvittää ja vertailee soveltuvien kasvien viljelyominaisuuksia ja -tekniikkaa ja ymmärtää niiden vaikutuksen satoon sekä valitsee olosuhteisiin soveltuvan tekniikan

Kasvien käsittely ja varastoiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• tunnistaa ohjattuna käsittelyn ja varastoinnin vaikutuksia kasvien ominaisuuksiin
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• tunnistaa kasvien ominaisuuksia niin, että käsittelee ja säilyttää niitä ohjeiden mukaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• tunnistaa kasvien ominaisuuksia niin, että käsittelee ja säilyttää niitä omatoimisesti ohjeita noudattaen

Kasvinsuojelumääräysten noudattaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• noudattaa annettuja ohjeita luonnontuotekasveille soveltuvista kasvinsuojelumenetelmistä, -aineista ja niiden vaikutuksista
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• noudattaa luonnontuotekasveille soveltuvia kasvinsuojelumenetelmiä ja selvittää kasvinviljelyaineiden vaikutuksia ja hakee niistä lisätietoa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• noudattaa luonnontuotekasveille soveltuvia kasvinsuojelumenetelmiä ja selvittää ja vertailee kasvinviljelyaineiden vaikutuksia ja soveltaa tietoa käytäntöön

Luonnontuotekasvien viljelyyn liittyvien määräysten ja säädösten mukaan toimiminen ja lupien hankkiminen ammattimaiseen toimintaan	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	toimii ohjattuna lainsäädännön ja määräysten mukaisesti ja hankkii tarvittavat luvat ammattimaiseen toimintaan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	toimii ohjeistettuna lainsäädännön ja määräysten mukaisesti ja hankkii tarvittavat luvat ammattimaiseen toimintaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	toimii oma-aloitteisesti lainsäädännön ja määräysten mukaisesti ja hankkii tarvittavat luvat ammattimaiseen toimintaan

Luomutuotannon määräysten huomioon ottaminen luonnontuotekasvien viljelemisessä	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	ottaa tarvittaessa huomioon luomutuotantoa koskevat määräykset ja ohjeet.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	ottaa huomioon luomutuotantoa koskevat määräykset ja ohjeet ja toimii niiden mukaisesti.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	ottaa itsenäisesti huomioon luomutuotantoa koskevat määräykset ja ohjeet ja hankkii niistä lisätietoa.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmanratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	selvittää ohjattuna esimerkiksi kasvien tunnistukseen ja käsittelyyn liittyviä pulmatilanteita ja ilmoittaa esille tulleista ongelmista
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	selvittää esimerkiksi kasvien tunnistukseen ja käsittelyyn liittyviä pulmatilanteita ja ilmoittaa esille tulleista ongelmista
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	selvittää oma-aloitteisesti esimerkiksi kasvien tunnistukseen ja käsittelyyn liittyviä pulmatilanteita ja ilmoittaa esille tulleista ongelmista ja etsii niihin ratkaisuja

Vuorovaikutus ja yhteistyötaidot	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• toimii työyhteisön sääntöjen mukaan ja kysyy ongelmatilanteissa neuvoa kokeneemmalta • hakee asiantuntija-apua tarvittaessa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• kysyy ongelmatilanteissa rohkeasti neuvoja ja osallistuu aktiivisesti ryhmän työskentelyyn • hakee asiantuntija-apua ja tietoa päätöksensä tueksi tarvittaessa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• on aktiivinen osallistuja ryhmän toiminnassa ja ottaa kiinnostuneena ohjeita vastaan • hakee itsenäisesti asiantuntija- apua tarvittaessa ja etsii aktiivisesti tietoa sekä tekee yhteistyötä alan muiden toimijoiden kanssa

Terveys, turvallisuus ja työkyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• noudattaa työturvallisuusohjeita, käyttää osoitettuja suojaimia ja suojavaatetusta.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• työskentelee ergonomisesti hyväksyttävällä tavalla ja työympäristönsä työturvallisuusohjeiden mukaisesti.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• työskentelee ergonomisesti oikealla tavalla ja työympäristönsä työturvallisuusohjeiden mukaisesti ja huomioi riskitekijät.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä osallistumalla luonnontuotealan kasvien tuotantoon laajasti ja monipuolisesti sekä alueellisuuden ja luonnon olosuhteet huomioon ottaen. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.18. Luonnontuotteiden jatkojalostaminen, 15 osp (106041)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- valita jatkojalostukseen soveltuvia syötäviä keruutuotteiden raaka-aineita, kuten luonnonmarjoja, luonnonsieniä tai luonnonyrttejä tai erikoisluonnontuotteita, kuten pettua, mahlaa, kuitua tai puuvartisia kasvien osia
- kerätä ja hankkia jatkojalostuksen raaka-aineita oikeita välineitä ja työmenetelmiä käyttäen
- valmistaa luonnontuotteita elintarvikkeiksi
- laatia toimintansa omavalvontasuunnitelmia
- noudattaa elintarvikelainsäädäntöä
 - hygieniapassin suorittamiseen vaadittavat valmiudet

- noudattaa tuotteelle laadittua kustannusarviota
- markkinoida ja toimia verkostoituneena
- hyödyntää alueensa perinnettä ja kulttuuria materiaalien jalostamisessa
- ottaa työssään huomioon toiminnan turvallisuuden ja vastuullisuuden
- käyttää henkilökohtaisia suojaimia, ottaa huomioon työturvallisuusnäkökohdat ja ylläpitää työkykyä
- edistää kestävän kehityksen toimintatapoja.

Arviointi

1 Työprosessien hallinta

Jatkojalostuksen suunnittelu, arviointi ja kehittäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• arvioi ja suunnittelee asiantuntijan avustamana sovitun luonnontuotteen jatkojalostusta • työskentelee luonnontuotteen jatkojalostusprosessissa ohjattuna asetettujen laatuja ympäristötavoitteiden mukaisesti • arvioi työn onnistumista ja hankkii tietoa toimintansa kehittämiseksi
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• arvioi ja suunnittelee ohjattuna valitsemansa luonnontuotteen soveltuvuutta jatkojalostukseen • työskentelee luonnontuotteen jatkojalostusprosessissa asetettujen laatu- ja ympäristötavoitteiden mukaisesti • arvioi työn onnistumista ja toiminnan kehittämisessä huomioiden asiakaspalautteen
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• arvioi ja suunnittelee omatoimisesti valitsemansa luonnontuotteen soveltuvuutta jatkojalostukseen • työskentelee luonnontuotteen jatkojalostusprosessissa asetettuja laatu- ja ympäristötavoitteiden mukaisesti ja on aloitteellinen toiminnan kehittämisessä • tekee havaintoja työn laadusta ja toimii aktiivisesti saamiensa palautteiden täyttämiseksi

Luonnon kestävän käytön vaatimusten mukaan toimiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• toimii ohjattuna niin, että kerättävän materiaalin lajistolle ja sen lisääntymiselle ei aiheudu haittaa.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• toimii ohjeet saatuaan luonnon monimuotoisuutta edistään.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• toimii omatoimisesti luonnon monimuotoisuutta edistään.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Jatkojalostettavaksi soveltuvan materiaalin kerääminen ja hankkiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• käyttää ohjattuna materiaalin keruuseen kuuluvia työvälineitä, koneita ja laitteita • arvioi ohjattuna raaka-aineen ja tuotteen laatua niin, että erottaa virheellisen, elintarvikkeeksi soveltumattoman tuotteen
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• käyttää pääosin omatoimisesti materiaalin keruuseen kuuluvia työvälineitä, koneita ja laitteita • arvioi ohjeistettuna raaka-aineen ja tuotteen laatua niin, että erottaa virheellisen raaka-aineen ja määrittää tuotteen laatuun vaikuttavia tekijöitä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• käyttää omatoimisesti materiaalin keruuseen kuuluvia työvälineitä, koneita ja laitteita • arvioi itsenäisesti raaka-aineen ja tuotteen laatua niin, että erottaa virheellisen raaka-aineen ja määrittää tuotteen laatutekijöitä

Jatkojalostustyössä käytettävien työmenetelmien, koneiden ja välineiden käyttäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• käyttää ohjattuna oikeita työmenetelmiä ja niihin kuuluvia työvälineitä, koneita ja laitteita
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• käyttää pääosin omatoimisesti oikeita työmenetelmiä ja niihin kuuluvia työvälineitä, koneita ja laitteita
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• käyttää omatoimisesti oikeita työmenetelmiä ja niihin kuuluvia työvälineitä, koneita ja laitteita

Määräysten ja säädösten tunteminen ja lupien hankkiminen ammattimaiseen toimintaan	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• tuntee lainsäädännön ja määräykset, hankkii tarvittavat luvat ammattimaiseen toimintaan ja toimii ohjatusti niiden mukaisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• ohjeet saatuaan toimii lainsäädännön ja määräysten mukaisesti ja hankkii tarvittavat luvat ammattimaiseen toimintaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• toimii itsenäisesti lainsäädännön ja määräysten mukaisesti ja hankkii tarvittavat luvat ammattimaiseen toimintaan

Omavalvonta- ja hygieniavaatimusten mukaisesti toimiminen

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	huolehtii ohjatusti henkilökohtaisesta hygieniastaan ja pukeutumisestaan ja toimii omavalvontaohjeen mukaisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	huolehtii henkilökohtaisesta hygieniastaan ja pukeutumisestaan ja tekee vuorollaan omavalvonnan määräämät toimenpiteet
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	huolehtii itsenäisesti henkilökohtaisesta hygieniastaan ja pukeutumisestaan, tekee omavalvonnan määräämät toimenpiteet ja seuraa tuloksia

Valitun tuotteen valmistaminen, tuotteen käsitteleminen ja varastointi

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- valitsee käyttötarkoitukseen soveltuvat materiaalit ja valmistaa ohjattuna tuotteen - jatkokäsittelee ohjattuna valmistamansa tuotteet ja varastoi ne hygieenisesti oikein - laskee ohjattuna valitun tuotteen elinkaaren ja hinnoittelee tuotteen - käsittelee ja säilyttää materiaalia elintarvikelainsäädännön mukaisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- valitsee omatoimisesti materiaaleja ja valmistaa niistä valitun tuotteen ohjeet saatuaan - jatkokäsittelee valmistamansa tuotteet ja varastoi ne hygieenisesti oikein - laskee valitun tuotteen elinkaaren ja hinnoittelee tuotteen ohjeiden mukaan - käsittelee ja säilyttää materiaalia elintarvikelainsäädännön mukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- valitsee itsenäisesti materiaaleja, valmistaa valittua tuotetta ohjeet saatuaan itsenäisesti ja omaa toimintaansa kehittäen - jatkokäsittelee laadukkaasti valmistamansa tuotteet ja varastoi ne hygieenisesti oikein - laskee valitun tuotteen elinkaaren ja hinnoittelee tuotteen ohjeiden mukaan - käsittelee ja säilyttää materiaalia omatoimisesti elintarvikelainsäädännön ohjeiden mukaan

Palvelujen tuotteistaminen ja hinnoitteleminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• kartoittaa ohjatusti luonnontuotteiden jatkojalostamisen paikallisia tarpeita • noudattaa annettuja ohjeita raaka-aineiden käytössä • laatii laskun ja tarjouksen ohjatusti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• kartoittaa luonnontuotteiden jatkojalostamisen paikallisia tarpeita • seuraa materiaalivalintoja sekä käyttää raaka-aineita kohteen ohjeiden mukaan • laatii laskun ja tarjouksen
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• kartoittaa luonnontuotteiden jatkojalostamisen paikallisia tarpeita ja arvioi niiden tulevaisuutta • tekee esityksiä raaka-aineiden valinnasta sekä käyttää raaka-aineita itsenäisesti kohteen ohjeiden mukaan • laatii laskun, tarjouksen ja soveltaa tietotekniikkaa niiden laadinnassa

Markkinointi ja verkostoituminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• osallistuu yrityksen markkinointiin sekä luo verkostoja muiden yrittäjien kanssa.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• markkinoi yrityksen palveluja sekä luo verkostoja yrittäjien kanssa molemminpuolisen hyödyn edistämiseksi.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• markkinoi yrityksen palveluja ja kehittää markkinointia edelleen sekä luo verkostoja aktiivisesti muiden yrittäjien kanssa molemminpuolisen hyödyn edistämiseksi ja toimii luotettavana kumppanina.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Määräysten ja säädösten mukaan toimiminen ja lupien hankkiminen ammattimaiseen toimintaan	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• toimii ohjattuna lainsäädännön ja määräysten mukaisesti ja on mukana hankkimassa tarvittavia lupia ammattimaiseen toimintaan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• ohjeet saatuaan toimii lainsäädännön ja määräysten mukaisesti ja hankkii tarvittavat luvat ammattimaiseen toimintaan ohjeiden mukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• toimii itsenäisesti lainsäädännön ja määräysten mukaisesti ja hankkii tarvittavat luvat ammattimaiseen toimintaan

Jatkojalostustuotteeksi soveltuvan materiaalin määrittäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	tunnistaa tavallisimpia jatkojalostustuotteita
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tunnistaa jatkojalostustuotteita ja niiden laatuun vaikuttavia tekijöitä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tunnistaa itsenäisesti jatkojalostustuotteita ja niiden laatuun vaikuttavia tekijöitä

Materiaalien käsittelyyn ja säilytykseen liittyvien ominaisuuksien huomioon ottaminen luonnontuotteiden jatkojalostuksessa	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	tunnistaa ohjattuna materiaalien ominaisuuksia ja valmistuksen aikaisia mikrobiologisia, fysikaalisia ja kemiallisia tekijöitä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tunnistaa materiaalien ominaisuuksia ja valmistuksen aikaisia mikrobiologisia, fysikaalisia ja kemiallisia tekijöitä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tunnistaa itsenäisesti materiaalien ominaisuuksia ja valmistuksen aikaisia mikrobiologisia, fysikaalisia ja kemiallisia tekijöitä

Paikallisen kulttuurin ja perinteen hyödyntäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	selvittää alueensa luonnontuotteiden käytön kulttuuria ja perinnettä.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	selvittää alueensa luonnontuotteiden käytön perinteen keskeisiä piirteitä ja hyödyntää sitä.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	selvittää alueensa luonnontuotteiden käyttämisen erityispiirteitä ja hyödyntää ja kehittää sitä itsenäisesti.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmanratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• selvittää ohjattuna tuotantovaiheisiin liittyviä pulmatilanteita ja ilmoittaa esille tulleista ongelmista
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• selvittää tuotantovaiheisiin liittyviä pulmatilanteita ja ilmoittaa oma-aloitteisesti esille tulleet ongelmat
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• ilmoittaa itsenäisesti tuotantovaiheisiin liittyvistä ongelmatilanteista ja etsii niihin ratkaisuja

Vuorovaikutus ja yhteistyötaidot	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• toimii asiallisesti vuorovaikutustilanteessa työryhmissä ja työympäristöissä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• toimii asiallisesti vuorovaikutustilanteessa vaihtuvissa työryhmissä ja työympäristöissä joustavasti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• toimii asiallisesti vuorovaikutustilanteessa koko työyhteisön toimintaa huomioiden ja yhteistyötä lisäten

Ammattietiikka	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• toimii ohjattuna elintarvikesäädännön ja luonnonsuojelulainsäädännön mukaisesti ja estää toiminnallaan tuotteiden laadun vaarantumisen
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• toimii ohjeet saatuaan elintarvikesäädännön ja luonnonsuojelusäädännösten mukaisesti ja pitää toiminnallaan yllä tuotteiden laatua
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• toimii elintarvikesäädännön ja luonnonsuojelusäädännösten mukaisesti ja pitää toiminnallaan yllä tuotteiden hyvää laatua

Terveys, turvallisuus ja työkyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	toimii omasta ja työyhteisön jäsenten turvallisuudesta huolehtien eri työvaiheiden aikana ja huolehtii tuoteturvallisuudesta.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	toimii omasta ja työyhteisön jäsenten turvallisuudesta huolehtien, olosuhteiden tuomat riskit huomioiden ja tuoteturvallisuutta seuraten.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	toimii aktiivisesti omasta ja työyhteisön jäsenten turvallisuudesta huolehtien, olosuhteiden tuomat riskit huomioiden ja tuoteturvallisuutta valvoen.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä keräämällä maastosta elintarvikkeeksi soveltuvaa luonnon materiaalia, valitsemalla soveltuvat materiaalit ohjeiden mukaan ja valmistamalla niistä jatkojalostustuotteita. Tuotannossa noudatetaan elintarvikelainsäädäntöä ja omavalvontaohjeita. Materiaaleja kerätään ja käsitellään riittävän monipuolisesti alueellisuus ja luonnon olosuhteet huomioiden, jotta ammattitaitovaatimukset saavutetaan. Ammattitaito osoitetaan elintarvikkeiden valmistamiseen hyväksytyssä tuotantotilassa. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.19. Luonnontuotteiden tuottaminen, 35 osp (106042)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- hankkia jokamiehen oikeuksiin kuulumattomien luonnontuotteiden, kuten puiden sivutuotteiden, kuitukasvien ja koriste- ja punontamateriaalien sekä paikalliset luonnonmarjojen ja – sienien sekä hoito- ja hoivatuotteiden keruutoiminnassa tarvittavat luvat
- valita poimintakohteen erilaisia suunnitelmia ja maastokarttoja käyttäen, esimerkiksi luomukeruualueet ja niihin tarvittavat luvat
- tunnistaa, poimia, kerätä ja lajitella raaka-aineita ja soveltuvia työvälineitä ja -menetelmiä käyttäen
- hoitaa materiaalin käsittelyasemaa
- kunnostaa ja huoltaa käyttämiään työvälineitä
- käsitellä, pakata ja varastoida luonnontuotteita jatkokuljetusta, -käsittelyä ja jatkojalostusta varten
- esitellä ja markkinoida luonnontuotteita
- laskea raaka-ainemenekit, -hävikit ja jätemäärät
- ottaa työssään huomioon toiminnan turvallisuuden ja vastuullisuuden
- edistää kestävä kehityksen toimintatapoja
- ylläpitää työergonomian vaatimuksia ja työkykyä
- hyödyntää alan tutkimusta ja kehitystoimintaa
- toimia yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa.

1 Työprosessin hallinta

Keruutyön eri vaiheiden suunnitleminen ja organisoiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• suunnittelee ja organisoii ohjattuna omaa keruutyötään ottaen huomioon luonnon kestokyvyn alueella • toimii ryhmän mukana • noudattaa aikatauluja ja toimii ohjattuna työohjeiden mukaisesti • sopeutuu työyhteisöön
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• suunnittelee ja organisoii annettujen ohjeiden mukaan oman keruutyönsä ottaen huomioon luonnon kestokyvyn alueella • ottaa vastuuta jonkin osaalueen toteuttamisesta ja toimii yhteistyössä ryhmän ja/tai ryhmän ohjaajan kanssa • noudattaa aikatauluja ja annettuja ohjeita • arvioi oman työnsä tuloksia, seuraa ajankäyttöä ja kannattavuutta annettujen työohjeiden mukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• tekee toteuttamiskelpoisen keruutyösuunnitelman itsenäisesti ottaen huomioon luonnon kestokyvyn alueella sekä on mukana toteuttamassa sitä • ottaa vastuuta jonkin osaalueen itsenäisestä toteuttamisesta ja toimii yhteistyössä ryhmän ja/tai ryhmän ohjaajan kanssa • noudattaa aikatauluja ja työohjeita sekä neuvottelee mahdollisista poikkeamista • toimii omaa työtään kehittäen tavoitteiden mukaisesti sekä ajankäyttöä ja kannattavuutta annettujen ohjeiden mukaan seuraten

Jatkojalostaminen keruutuotteeksi	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• toimii materiaalin käsittelyssä ja valitun tuotteen valmistuksessa ohjattuna asetettujen laatutavoitteiden mukaisesti.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• toimii materiaalin käsittelyssä ja valitun tuotteen valmistuksessa asetettujen laatutavoitteiden mukaisesti.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• toimii materiaalin käsittelyssä ja valitsemansa tuotteen valmistuksessa asetettujen laatutavoitteiden mukaisesti ja kehittää omaa toimintaansa laatutavoitteiden saavuttamiseksi.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Materiaalin kerääminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- määrittää asiantuntijan avustuksella alueen soveltuvuuden materiaalin keruukohteeksi - kerää materiaalin ohjattuna luonnon uusiutumiskyvyn mukaisesti, oikeilla työmenetelmillä ja voimassa olevia määräyksiä ja hygieniää noudattaen - toimii ohjattuna luomukeruutuotantotavan mukaisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- tekee kartan perusteella päätelmät alueen soveltuvuudesta materiaalien keruuseen - kerää materiaalin luonnon uusiutumiskyvyn mukaisesti, oikeilla työmenetelmillä ja voimassa olevia määräyksiä ja hygieniää noudattaen - toimii luomukeruutuotantotavan mukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- tekee kartan perusteella omatoimisesti päätelmät alueen soveltuvuudesta materiaalien keruuseen - kerää itsenäisesti materiaalin luonnon uusiutumiskyvyn mukaisesti, oikeilla työmenetelmillä ja voimassa olevia määräyksiä ja hygieniää noudattaen - toimii itsenäisesti luomukeruutuotantotavan ohjeiden mukaisesti

Raaka-aineen kerääminen ja keruun aikainen käsitteleminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- kerää tunnistettua raakaainetta ja käsittelee materiaalia ohjattuna laatuvaatimusten mukaisesti - toimii käsittelyaseman työntekijänä ohjeita noudattaen - tuottaa raaka-ainetta ohjattuna sovitulle kohteelle annettujen laatuvaatimusten mukaisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- kerää tunnistettua materiaalia ja käsittelee sitä laatu- ja muiden määräysten mukaisesti ja erottaa virheellisen ja haitallisen materiaalin - työskentelee materiaalin käsittelyaseman hoitajana ja valvoo tuotteen laatua - tuottaa raaka-ainetta teollisuuden ja pienjalostajien käyttöön annettujen laatuvaatimusten mukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- kerää itsenäisesti materiaalia ja käsittelee sitä laatu- ja muiden määräysten mukaisesti sekä erottaa virheellisen ja haitallisen materiaalin - hoitaa itsenäisesti materiaalin käsittelyasemaa ja raportoi tuotteen laadusta - tuottaa raaka-ainetta teollisuuden ja pienjalostajien käyttöön loppukäyttäjän laatuvaatimusten mukaisesti

Koneiden ja välineiden käyttäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• käyttää valvottuna alan koneita ja laitteita materiaalin keruuseen ja käsittelyyn
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• käyttää omatoimisesti alan koneita ja laitteita materiaalin keruuseen ja käsittelyyn
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• käsittelee kerätyn materiaalin itsenäisesti käyttäen asianmukaisia alan laitteita ja koneita

Materiaalin varastointi ja jatkojalostaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• toimii ohjattuna ja avustaa keruutuotteen jatkojalostuksessa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• toimii ohjeiden mukaisesti ja jatkojalostaa materiaalia valitun menetelmän mukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• toimii itsenäisesti, ohjeita noudattaen ja jatkojalostaa materiaalia valitun menetelmän mukaisesti

Tuotteiden markkinointi	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• osallistuu yrittäjän kanssa tuotteen esittelytilaisuuden suunnitteluun, tuotteen esittelyyn ja palvelee asiakasta asiantuntijan ohjauksessa • hinnoittelee tuotteita valvottuna ja ohjeiden mukaisesti.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• toteuttaa tuotteen markkinointi- ja tuote-esittelyn järjestelyt yhdessä asiantuntijan kanssa ja palvelee myös kansainvälistä asiakasta aloitteellisesti • hinnoittelee tuotteita annettujen laskelmien ja ohjeiden mukaisesti.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• toteuttaa itsenäisesti tuotteen markkinointia, järjestää tuote-esittelytilaisuuden ja palvelee kansainvälisiä asiakkaita luontevasti • hinnoittelee itsenäisesti tuotteita tekemiensä laskelmien ja ohjeiden mukaisesti.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Luonnontuotealan lainsäädännön ja määräysten noudattaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	noudattaa ohjattuna tilannekohtaisia määräyksiä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	noudattaa alaa koskevaa lainsäädäntöä ja määräyksiä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	noudattaa alaa koskevaa lainsäädäntöä ja määräyksiä sekä osaa seurata sen ajantasaisuutta

Luonnontuotteiden tunnistaminen ja kemiallisten vaikutusten huomioon ottaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	tunnistaa opaskirjan avulla yleisimmät kerättävät luonnontuotteet ja erikoisluonnontuotteet ja ottaa niitä käytettäessä huomioon yleisimmät kemialliset vaikutukset
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tunnistaa yleisimmät kerättävät luonnontuotteet ja erikoisluonnontuotteet ja ottaa käyttötarkoitusta valittaessa huomioon niiden kemiallisia ominaisuuksia
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tunnistaa kerättävät luonnontuotteet ja erikoisluonnontuotteet ja ottaa käyttötarkoitusta valittaessa huomioon niiden kemialliset ominaisuudet

Tuotteiden laatuun vaikuttavien tekijöiden arvioiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	arvioi ohjattuna valittujen tuotteiden laatua ja selvittää niiden laatuketjuja
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	arvioi valittujen tuotteiden laatua ja selvittää niiden laatuketjuja ja laaduntarkkailua
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	seuraa valittujen tuotteiden laatuketjuja ja laaduntarkkailua ja raportoi havainnoista

Luonnontuotealan toiminta- ja tuotantoympäristöön ja kustannusten muodostumiseen tutustuminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	tutustuu ohjattuna valittuihin merkittävimpiin tuotanto- ja yritystoimintoihin sekä kustannusten muodostumiseen niissä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tutustuu asiantuntijan kanssa alan tuotanto- ja yritystoimintamahdollisuuksiin, kustannusvaihteluihin ja niihin vaikuttaviin tekijöihin
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tutustuu alan tuotanto- ja yritystoimintamahdollisuuksiin ja kustannuksiin vaikuttaviin tekijöihin

Luomukeruualueiden käyttäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	löytää luomukeruualueiden sijainnin kartan ja asiantuntijoiden avustuksella
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	löytää kartalta ja maastosta luomukeruualueet alueen asiantuntijan kanssa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	löytää kartalta ja maastosta alueen luomukeruualueet

Luonnon ja ympäristön tilan muutosten seuraaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- seuraa ohjattuna toimintansa vaikutuksia luontoon ja ympäristöön - seuraa ohjattuna alan tutkimus- ja kehitystyötä ja alan teknologian kehittymistä.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- seuraa toimintansa vaikutuksia luontoon ja ympäristöön - käyttää sovittuja alan tutkimuksen, kehitystyön ja teknologian tuloksia omassa toiminnassaan.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- seuraa toimintansa vaikutukset luontoon ja ympäristöön - hyödyntää alan tutkimusta, kehitystä ja teknologiaa oman työnsä kehittämisessä ja tekee esityksiä muutoksista.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmanratkaisutaidot	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	kertoo luonnon kestokyvyn ja materiaalin keruumenetelmien ongelmatilanteista ja tekee kehittämissesityksiä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	raportoi luonnon kestokyvyn ja materiaalin keruumenetelmien ongelmatilanteista ja tekee kehittämissesityksiä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tekee ratkaisuja luonnon kestokyvyn ja materiaalin keruumenetelmien ongelmatilanteissa, raportoi niistä ja tekee kehittämissesityksiä

Vuorovaikutus ja yhteistyötaidot	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	toimii asiallisesti vuorovaikutustilanteessa ja ryhmän jäsenenä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	toimii asiallisesti ja selkeästi vuorovaikutustilanteessa ja ryhmän jäsenenä, ottaa huomioon muut ryhmän jäsenet sekä laatii selkeitä viestejä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	toimii vastuullisesti ryhmän jäsenenä, viestittää selkeästi vuorovaikutustilanteessa ja laatii kehittämisraportteja

Ammattietiikka	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- käyttäytyy asiallisesti, luontoa kunnioittaen ja sopimuksia ja ohjeita noudattaen - arvostaa ammattiaan maaseudun elinvoimaisuuden edistäjänä - suhtautuu maaseutukulttuuriin myönteisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- käyttäytyy asiallisesti hyviä käyttäytymistapoja noudattaen, eri kulttuureiden edustajia ja luontoa kunnioittaen sekä sopimuksia ja ohjeita noudattaen - toimii sitoutuneesti työssään ja arvostaa ammattiaan maaseudun elinvoimaisuuden edistäjänä - kokee maaseutukulttuurin positiivisena voimavarana
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- käyttäytyy asiallisesti luontoa ja eri kulttuureita kunnioittaen, toimii tilanteen vaatimusten mukaisesti hyviä käyttäytymistapoja, sopimuksia ja ohjeita noudattaen - toimii sitoutuneesti työssään ja arvostaa ammattiaan maaseudun elinvoimaisuuden ja kulttuurin edistäjänä - ottaa työssään huomioon maaseutukulttuurin edistämisen

Terveys, turvallisuus ja työkyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• asennoituu myönteisesti työturvallisuuteen ja ergonomiaan ja työskentelee työympäristönsä turvallisuusohjeiden mukaisesti.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• vastaa toimintansa turvallisuudesta ja ergonomiasta ja työskentelee työympäristönsä työturvallisuusohjeiden mukaisesti.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• kehittää toimintaansa turvallisemmaksi yhdessä työyhteisön kanssa ja työskentelee työympäristönsä työturvallisuusohjeiden mukaisesti.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä keräämällä maastosta luonnontuotteita, pakkaamalla ne asianmukaisissa tuotantotiloissa jatkokäsittelyä varten ja jatkojalostamalla niitä käyttötarkoituksen mukaisesti. Luonnontuotteita kerätään, käsitellään ja markkinoidaan monipuolisesti alueellisuus ja luonnon olosuhteet huomioiden, jotta ammattitaidon vaatimukset saavutetaan. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.20. Luonnossa ohjaaminen, 35 osp (106043)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- toimia avustajana erilaisten asiakasryhmien kanssa maasto- ja vesistöolosuhteissa
- käyttää maasto-olosuhteissa asiakasryhmien kanssa toimimiseen soveltuvia henkilökohtaisia viestintä- ja asiakaspalvelukeinoja
- kohdata erilaisista kulttuureista tulevia tai muutoin erilaisia asiakasryhmiä
- kertoa paikallisesta luonnosta, luonnonilmiöistä, paikallisesta luonto- ja eräperinteestä sekä kulttuurista
- toimia avustajana järjestettäessä maastoruokailuja tai muita palveluja tarvittaessa isoillekin ryhmille
- valmistella pienimuotoisia aktiviteetteja kuten suunnistusta ja terveysliikuntaa ja avustaa isojen luonto-ohjelmalvelujen toteutuspaikkojen rakentamisessa ja purkamisessa
- hoitaa, huoltaa ja ylläpitää varusteita, koneita, välineitä ja tapahtumapaikkoja
- huolehtia omasta ja asiakkaiden turvallisuudesta
- ottaa työssään huomioon toiminnan turvallisuuden ja vastuullisuuden
- seurata kustannuksien muodostumista
- noudattaa yrityksen antamia asiakaslupauksia ja laatutavoitteita.

Arviointi

1. Työprosessin hallinta

Luonto-ohjaamisen suunnitteleminen, valmistautuminen ja toteuttaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• suunnittelee, valmistautuu ja tekee yhdessä ryhmän ja sen ohjaajan kanssa valitun kohteen työt • toimii ryhmän mukana • noudattaa aikatauluja ja toimii ohjattuna työohjeiden mukaisesti • sopeutuu työyhteisöön.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• suunnittelee ja valmistautuu yhdessä ryhmän kanssa valitun kohteen työsuoritukseen • ottaa vastuuta jonkin osaalueen toteuttamisesta ja toimii yhteistyössä ryhmän ja/tai ryhmän ohjaajan kanssa • noudattaa aikatauluja ja annettuja ohjeita • arvioi oman työnsä tuloksia, seuraa ajankäyttöä ja kannattavuutta annettujen työohjeiden mukaisesti.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• suunnittelee ja valmistautuu yhdessä ryhmän kanssa valitun kohteen työsuoritukseen • ottaa vastuuta jonkin osaalueen itsenäisestä toteuttamisesta ja toimii yhteistyössä ryhmän ja/tai ryhmän ohjaajan kanssa • noudattaa aikatauluja ja työohjeita sekä neuvottelee mahdollisista poikkeamista • toimii omaa työtään kehittäen tavoitteiden mukaisesti sekä ajankäyttöä ja kannattavuutta annettujen ohjeiden mukaan seuraten.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Maasto-olosuhteissa ohjaaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• toimii avustajana ja käyttää ohjatusti henkilökohtaisia asiakaspalvelukeinoja ryhmien kanssa maastossa • toimii ohjattuna sosiaalisesti ja luontevasti eri kulttuureista tulevien tai muuten erilaisten asiakasryhmien kanssa • selviytyy auttavasti myös toisella kotimaisella kielellä tai jollakin vieraalla kielellä oman alan yksinkertaisissa viestintätilanteissa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• käyttää työryhmän jäsenenä henkilökohtaisia ja teknisiä asiakaspalvelukeinoja ryhmien kanssa maastossa • toimii sosiaalisesti ja luontevasti eri kulttuureista tulevien tai muuten erilaisten asiakasryhmien kanssa • käyttää myös toista kotimaista kieltä tai jotain vierasta kieltä oman alan viestintätilanteissa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• käyttää henkilökohtaisia ja teknisiä asiakaspalvelukeinoja maastossa, pienten ryhmien kanssa itsenäisesti ja vaativien ryhmien kanssa työryhmän jäsenenä • toimii sosiaalisesti ja luontevasti ottaen huomioon erilaisten kulttuuritaustojen vaikutuksen • käyttää sujuvasti myös toista kotimaista kieltä tai jotain vierasta kieltä oman alan erilaisissa viestintätilanteissa

Tapahtumien järjestäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• kertoo yleisesti paikallisesta luonnosta, kulttuurista ja perinteestä • valmistelee ohjattuna tapahtumapaikkoja ja huolehtii jälkitöistä • kokoaa ohjattuna koneet, välineet ja laitteet sekä tilanteen päätyttyä hoitaa ne huollettuna paikoilleen • osallistuu turvallisuus- ja ympäristöohjelmien laatimiseen
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• kertoo paikallisesta ja alueellisesta luonnosta ja kulttuurista sekä perinteestä • valmistelee työryhmän jäsenenä tapahtumapaikkoja ja huolehtii jälkitöistä • kokoaa tavallisimmat koneet, välineet ja laitteet sekä tilanteen päätyttyä hoitaa ne huollettuna paikoilleen • on mukana laatimassa osaa turvallisuus- ja ympäristöohjelmasta ja seuraa sovitun kohdan toteutumista
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• esittää elävästi tietoa ja tarinoita paikallisesta ja alueellisesta luonnosta ja kulttuurista sekä perinteestä • valmistelee itsenäisesti tapahtumapaikkoja ja huolehtii jälkitöistä • kokoaa tavallisimmat koneet välineet ja laitteet sekä tilanteen päätyttyä hoitaa ne huollettuna paikoilleen • laatii järjestäjien kanssa turvallisuus- ja kestävän kehityksen toimintaohjelman / ympäristöohjelman ja seuraa sen noudattamista

Koneiden, laitteiden ja välineiden käyttäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• valitsee ja käyttää ohjatusti erilaisia kuormaus- ja kuljetusvälineitä • käyttää ohjattuna rakentamisessa tarvittavia koneita, laitteita ja välineitä turvallisesti ja ympäristövastuullisesti • huolehtii ohjattuna päivittäisestä käyttökunnosta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• valitsee ja käyttää erilaisia kuormaus- ja kuljetusvälineitä • käyttää rakentamisessa tarvittavia koneita, laitteita ja välineitä turvallisesti ja ympäristövastuullisesti • huolehtii päivittäisestä käyttökunnosta
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• valitsee ja käyttää itsenäisesti erilaisia kuormaus- ja kuljetusvälineitä • käyttää rakentamisessa tarvittavia koneita, laitteita ja välineitä itsenäisesti, turvallisesti ja ympäristövastuullisesti • huolehtii itsenäisesti päivittäisestä käyttökunnosta

Tapahtumapaikalla toimiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• tekee ohjatusti ympäristöä säästäviä ja yhteistyötä edistäviä ratkaisuesityksiä • suunnittelee ohjattuna tehtäviään, on järjestelmällinen ja laskee ohjattuna kustannuksia • avustaa annettujen asiakaslupausten ja asetettujen laatu- ja mielikuvatavoitteiden mukaisessa markkinoinnissa • käyttää erilaisia maasto-olosuhteisiin soveltuvia viestintä- ja asiakaspalvelutapoja sekä ohjaamisen teknisiä menetelmiä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• tekee ympäristöä säästäviä ja yhteistyötä edistäviä ratkaisuesityksiä • suunnittelee omia työtehtäviään annettujen ohjeiden mukaan ja kustannuksia seuraten • toimii markkinoinnissa annettujen asiakaslupausten ja asetettujen laatu- ja mielikuvatavoitteiden mukaisesti • käyttää erilaisia maastoolosuhteisiin soveltuvia henkilökohtaisia viestintä- ja asiakaspalvelutapoja sekä hallitsee maastossa asiakaspalvelutapahtuman perustoiminnot
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• tekee ympäristöä säästäviä ja yhteistyötä edistäviä ratkaisuesityksiä, joilla edistetään palvelutilanteen sujuvuutta ja mielikuvatavoitteiden toteutumista • suunnittelee itsenäisesti ja aloitteellisesti omia työtehtäviään, arvioi oman toimintansa vaikutuksia kustannuksiin ja laskee kustannuksia • toimii aktiivisesti markkinointiviestinnän antamien lupausten täyttämiseksi ja uusien asiakkuuksien vahvistamiseksi sekä arvioi toimintansa vaikutuksia • käyttää tilannekohtaisesti erilaisia maasto-olosuhteisiin soveltuvia henkilökohtaisia viestintä- ja asiakaspalvelutapoja sekä hallitsee maastossa asiakaspalvelutapahtuman perustoiminnot

Turvallinen ohjaaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• tekee tarvittaessa hätäilmoituksen, hoitaa haavoja, venähdyksiä ja muita pieniä vammoja, toimii omasta ja asiakkaiden turvallisuudesta huolehtien ja asiakkaita neuvoen, noudattaa EAll -ensiapuohjeita.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• tekee tarvittaessa hätäilmoituksen ja ensiavun perustoimet, toimii omasta ja asiakkaiden turvallisuudesta huolehtien ja asiakkaita neuvoen, noudattaa EAll -ensiapuohjeita.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• tekee tarvittaessa hätäilmoituksen, elvyttää ja antaa ensiavun ja suojaa apua tarvitsevan sekä toimii omasta ja asiakkaiden turvallisuudesta huolehtien ja asiakkaita neuvoen, noudattaa EAll -ensiapuohjeita.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Asiakassuhteen ylläpitäminen ohjaamisessa ja tapahtumien järjestämisessä	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- noudattaa henkilökohtaisen viestinnän ja ryhmässä toimimisen perussääntöjä - tunnistaa ohjattuna tilannekohtaisen mielikuvien syntymismekanismin ja asiakaspalveluketjun rakenteen - ottaa tarvittaessa yhteyttä tärkeimpiin alan toimijoihin ja ottaa huomioon vieraiden kulttuurien erityispiirteitä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- noudattaa henkilökohtaisen viestinnän ja ryhmänohjauksen perussääntöjä ja soveltaa niitä maasto-oloihin - tunnistaa palveluun liittyvien mielikuvien syntymismekanismit ja palveluketjun rakenteen ja niiden merkityksen omaan toimintaan - hyödyntää tarvittaessa alan toimijoiden osaamista ja ottaa huomioon vieraiden kulttuurien erityispiirteitä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- noudattaa henkilökohtaisen viestinnän ja ryhmän johtamisen sekä ryhmädynamiikan perussääntöjä ja arvioi niiden käyttömahdollisuuksia maasto-oloissa - tunnistaa palveluun liittyvien mielikuvien syntymismekanismit ja palveluketjun rakenteen ja käyttää erilaisia keinoja niiden luomiseksi omassa toiminnassaan - hyödyntää alan toimijoiden osaamista tehtävät ja vastuut tuntien ja ottaa huomioon vieraiden kulttuurien erityispiirteet

Teknisten apuvälineiden esittelemine ja suositteleminen asiakkaalle	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	esittelee asiakkaalle ohjattuna turvallisuutta ja viihtyvyyttä lisääviä teknisiä apuvälineitä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	esittelee teknisiä apuvälineitä asiakkaan turvallisuuden ja viihtyvyyden lisäämiseksi
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	suosittelee tilanteeseen soveltuvia teknisiä apuvälineitä asiakkaan turvallisuuden ja viihtyvyyden lisäämiseksi

Kustannusten muodostumisen seuraaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	seuraa ohjattuna ohjelmapalvelujen rakenteen muodostumista ja kustannusten syntymistä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	seuraa ohjeet saatuaan ohjelmapalvelujen rakenteen ja kustannusten muodostumista ja arvioi vaikutusmahdollisuuksiaan niihin
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	seuraa ohjelmapalvelujen rakenteen ja kustannusten muodostumista ja arvioi vaikutusmahdollisuuksiaan niihin

Luonnon, kulttuurin ja perinteen hyödyntäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	hyödyntää työssään alueen kulttuuria ja tärkeimpiä luonnonnähtävyyksiä sekä historiaa ja tärkeimpiä merkkihenkilöitä.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	hyödyntää työssään alueen kulttuuria, historiaa ja kulttuuriympäristöä sekä kulttuurihistoriaa, perinteitä ja tärkeimpiä merkkihenkilöitä.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	perehtyy paikalliseen kulttuuriin ja historiaan sekä hyödyntää alueen tarinoita, luonnon- ja kulttuuriympäristöjä sekä historiaa.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmanratkaisutaito	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	osaa ohjattuna ratkoa maastossa esiin tulevia pulmatilanteita ja ilmoittaa ongelmista vastuuhenkilölle
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	osaa ratkoa maasto-olosuhteiden pulmatilanteita ja ilmoittaa oma-aloitteisesti esille tulleet ongelmat
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	ratkaisee itsenäisesti pulmatilanteita ja ongelmia maastossa, raportoi niistä ja tekee kehittämissuhteita

Vuorovaikutus ja yhteistyö	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• toimii vaihtuvissa työryhmissä ja työympäristöissä sekä vuorovaikutustilanteissa ja osaa erilaisia henkilökohtaisia viestintäkeinoja • toimii ryhmän mukana laaditun ohjelman mukaisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• toimii joustavasti vaihtuvissa työryhmissä ja työympäristöissä sekä vuorovaikutustilanteissa ja käyttää erilaisia henkilökohtaisia viestintäkeinoja • noudattaa laadittua ohjelmaa, neuvottelee muutoksista erilaisten asiakkaiden kanssa ja tekee esityksiä muutoksista
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• toimii aktiivisesti koko työyhteisön toimintaa huomioiden ja käyttää vuorovaikutustilanteissa monipuolisesti henkilökohtaisia viestintäkeinoja • toimii laaditun ohjelman puitteissa joustavasti ja erilaisista kulttuureista peräisin olevien asiakkaiden mielipiteitä kunnioittaen

Ammattietiikka	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• ei vahingoita toiminnallaan luontoa eikä tuota kärsimystä eläimille • toimii rehellisesti ja vastuuntuntoisesti työssään tuottaessaan luontoalan palveluja • toimii työssään suvaitsevaisesti • arvostaa ammattiaan maaseudun elinvoimaisuuden edistäjänä • suhtautuu maaseutukulttuuriin myönteisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• perustaa toimintansa luonnon ja eläinten kunnioittamiseen • toimii avoimesti, rehellisesti ja vastuuntuntoisesti tuottaessaan luontoalan palveluja sekä ymmärtää vaitiolovelvollisuuden työssään • kunnioittaa kanssaihmisten (esim. työyhteisön ja naapuruston) arvoja ja oikeuksia • toimii sitoutuneesti työssään ja arvostaa ammattiaan maaseudun elinvoimaisuuden edistäjänä • kokee maaseutukulttuurin positiivisena voimavarana
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• perustaa toimintansa esimerkilliseen luonnon ja eläinten kunnioittamiseen, eikä sulje silmiään vääryydeltä • perustaa toimintansa avoimuuteen, rehellisyyteen, vastuuseen tuottaessaan luontoalan palveluja sekä ymmärtää vaitiolovelvollisuuden työssään • kunnioittaa kanssaihmisten (esim. työyhteisön ja naapuruston) arvoja ja oikeuksia sekä pyrkii noudattamaan tasa-arvon ja tasapuolisuuden periaatteita • toimii sitoutuneesti työssään ja arvostaa ammattiaan maaseudun elinvoimaisuuden ja kulttuurin edistäjänä • ottaa työssään huomioon maaseutukulttuurin edistämisen

Terveys, turvallisuus ja työkyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	huolehtii omasta ja työyhteisön jäsenten turvallisuudesta.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	huolehtii omasta ja työyhteisön jäsenten turvallisuudesta huolehtien sekä ottaa huomioon olosuhteiden tuomat riskit.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	huolehtii aktiivisesti omasta ja työyhteisön jäsenten turvallisuudesta sekä ottaa huomioon olosuhteiden tuomat riskit.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä toimimalla alan yrityksen ohjelmapalveluissa palveluketjun eri vaiheissa sesongin ja työtilanteen mukaisesti (suunnittelu, valmistelu ja toteuttaminen). Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.21. Luonto- ja ympäristöneuvonta, 35 osp (106044)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- ohjata henkilöitä ja ryhmiä yhteistyön lisäämiseen, kulutuksen vähentämiseen ja luonnon kestävävyn huomioimiseen eli kestävä elämäntavan suuntaan ja toimia itse sen mukaisesti
- ohjata luonnon ja rakennetun ympäristön tarjoaman hyvinvoinnin lähteille
- toimia ikärakenteeltaan, toimintaedellytyksiltään, kulttuuriltaan ja tietopohjaltaan erilaisten ryhmien kanssa (erityisryhmät) ja tulla toimeen vieraallakin kielellä
- käyttää työssään ympäristökasvatuksen menetelmiä, kuten aistihavaintomenetelmiä ja toiminnallisia ja osallistavia menetelmiä
- tehdä ja ohjata tekemään havaintoja luonnosta ja erilaisista ympäristöistä sekä luonnon ja rakennetun ympäristön muutoksista
- arvioida, mitata ja välittää tietoa kestävällä tavalla toimimisesta käyttäen erilaisia tapauskohtaisia menetelmiä kuten ekologinen jalanjälki, ekologinen selkäreppu, MIPS-indikaattori, vihreä lippu ja kestävä kehityksen kriteerien mukainen toiminta
- järjestää tapahtumia, erilaisia koulutus- ja tiedotustilaisuuksia ja leirejä ja toimia niissä ohjaajana
- ohjata kestävään kulutuskäyttäytymiseen ja vastuullisuuteen ympäristön puolesta
- ohjata käyttämään luonnon- ja kierrätysmateriaaleja.

Arviointi

1. Työprosessin hallinta

Luonto- ja ympäristöneuvonnan suunnitteleminen, valmistautuminen ja toteuttaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- suunnittelee, valmistautuu ja tekee yhdessä ryhmän ja sen ohjaajan kanssa neuvontatilaisuuden - toimii ryhmän mukana - noudattaa aikatauluja ja toimii ohjattuna työohjeiden mukaisesti - sopeutuu työyhteisöön
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- suunnittelee ja valmistautuu yhdessä ryhmän kanssa neuvontatilaisuuden järjestämiseen - ottaa vastuuta jonkin osaalueen toteuttamisesta ja toimii yhteistyössä ryhmän ja/tai ryhmän ohjaajan kanssa - noudattaa aikatauluja ja annettuja ohjeita - arvioi oman työnsä tuloksia, seuraa ajankäyttöä ja kannattavuutta annettujen työohjeiden mukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- suunnittelee ja järjestää yhdessä ryhmän kanssa sovitus neuvontatilaisuuden - ottaa vastuuta jonkin osaalueen itsenäisestä toteuttamisesta ja toimii yhteistyössä ryhmän ja/tai ryhmän ohjaajan kanssa - noudattaa aikatauluja ja työohjeita sekä neuvottelee mahdollisista poikkeamista - toimii omaa työtään kehittäen tavoitteiden mukaisesti sekä ajankäyttöä ja kannattavuutta annettujen ohjeiden mukaan seuraten

Kestävällä tavalla toimimiseen ohjaaminen ja toiminnan arvioiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- ohjaa toimimaan annetulla kestävän kehityksen osa-alueella ja arvioi työnsä vaikutuksia - ohjaa seuraamaan valitun muutoksen kustannusvaikutusta tietyllä kestävän kehityksen osa-alueella.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- ohjaa toimimaan valitsemallaan kestävän kehityksen osa-alueella ja arvioi yhdessä ryhmänsä kanssa työnsä tuloksia - ohjaa seuraamaan muutoksien kustannusvaikutuksia valitulla kestävän kehityksen osa-alueella.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- ohjaa toimimaan valitsemallaan kestävän kehityksen osa-alueella, arvioi työnsä tuloksia ja neuvoo tarvittaviin muutoksiin - ohjaa seuraamaan muutoksien kustannusvaikutuksia.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Tapahtuman tai tilaisuuden järjestäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• on mukana suunnittelemassa ja järjestämässä luonto- tai ympäristötapahtumaa sovitulle ryhmälle sovitussa paikassa ja huomioi sen ympäristövaikutukset • seuraa ohjattuna laadittua tapahtuman kustannusarvion ja turvallisuussuunnitelman toteutumista • on avustajana ohjaustilanteissa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• suunnittelee sovitun osan luonto- tai ympäristötapahtumasta huomioiden sen ympäristövaikutukset ja vastaa järjestelyistä sekä kertoo saamastaan palautteesta ja mahdollisista toimenpiteistä • noudattaa ohjeet saatuaan laadittua kustannusarviota ja turvallisuussuunnitelmaa • on mukana ohjaamassa erilaisissa tilanteissa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• suunnittelee ja järjestää luonto- tai ympäristötapahtuman ja huomioi sen ympäristövaikutukset, kertoo saamastaan palautteesta ja muuttaa toimintaansa tarkoituksenmukaisella tavalla • noudattaa laadittua kustannusarviota ja turvallisuussuunnitelmaa ja raportoi toteutumasta • ohjaa toimintaa erilaisissa kerho- ja pienryhmätilanteissa

Kierrätysmateriaalin käyttäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• toimii ohjeiden mukaisesti kierrätysmateriaalin käyttöön liittyvissä neuvontatehtävissä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• ohjaa ja neuvoo kierrätysmateriaalien käytössä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• ohjaa ja neuvoo itsenäisesti kierrätysmateriaalien käytössä

Luonnonmateriaalin käyttäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• ohjeiden mukaisesti kertoo luonnonmateriaalien käytöstä ja niiden vaikutuksista
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• ohjaa valittujen luonnonmateriaalien käytössä ja kertoo niiden vaikutuksista
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• ohjaa erilaisten luonnonmateriaalien käytössä ja kertoo niiden vaikutuksista

Toimiminen erilaisten ryhmien kanssa luonnossa ja luonnonmateriaalia työstettäessä	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	on mukana valitsemansa ryhmän toiminnassa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	toimii erilaisten ryhmien kanssa, käyttää erilaisia materiaaleja ja tulee toimeen vieraalla kielellä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	toimii erilaisten ryhmien kanssa, suunnittelee aktiivisesti erilaisia materiaalien käyttömahdollisuuksia ja tulee toimeen vieraalla kielellä

Aistihavaintoihin ohjaaminen ja erilaisten ilmaisukeinojen käyttäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	löytää luonnosta erilaisia aistihavaintomahdollisuuksia ja käyttää neuvottuja ilmaisukeinoja.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	ohjaa ryhmäänsä luonnossa aistihavaintojen käyttöön, esittää tulokset ja käyttää tilanteeseen soveltuvia ilmaisukeinoja.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	ohjaa ryhmäänsä luonnossa erilaisten aistihavaintojen käyttöön ja esittää tulokset monipuolisesti itse valitsemiaan ilmaisukeinoja käyttäen.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta avaintaidot

Neuvonnassa käytettävän materiaalin tai tuotteen elinkaaren määrittäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	määrittää ohjattuna käyttämänsä tai valmistamansa tuotteen elinkaaren
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	määrittää valitun materiaalin tai tuotteen elinkaaren ja ohjaa käsitteen arkikäytössä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	määrittää valitun materiaalin tai tuotteen elinkaaren, ohjaa käsitteen arkikäytössä ja laatii neuvonnallisia esimerkkejä

Kestävän kehityksen kasvatuksen ja ympäristökasvatuksen käsitteiden käyttäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	käyttää sovittuja kestävän kehityksen kasvatuksen sekä ympäristökasvatuksen peruskäsitteitä sekä neuvoo niiden käytössä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	käyttää kestävän kehityksen kasvatuksen sekä ympäristökasvatuksen erilaisia tutkimustuloksia ja näkemyksiä sovitulla tavalla
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	suhtautuu rakentavan kriittisesti kestävän kehityksen kasvatuksen ja ympäristökasvatuksen erilaisiin tutkimustuloksiin ja näkemyksiin, perustelee mielipiteensä ja soveltaa tietoja käytännön tilanteisiin

Luonnon eri elementtien toiminnan hyödyntäminen neuvonnassa	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	hyödyntää luonnon eri elementtejä kuten vettä, lunta, jättä, revontulia ja vuodenaikojen vaihtelua ja neuvoo ohjattuna eri mahdollisuuksien käyttämiseen
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	hyödyntää luonnon erilaisten elementtien kuten veden, lumen, jään, revontulien ja vuodenaikojen vaihtelun tarjoamia mahdollisuuksia ottaen riskit huomioon ja ohjaa sovittujen mahdollisuuksien käyttämiseen
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	edellisten lisäksi ohjaa käyttämään turvallisesti luonnon erilaisia mahdollisuuksia

Luonnon kiertokulun seuraaminen ja kokemusten vertaaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	kertoo havainnoistaan eri vuoden aikoina, keskustelee ryhmässä valitun alueen tilanteesta ja löytää muutoksia ohjatusti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	pitää valitun alueen luontopäiväkirjaa ja kertoo ryhmälle muutoksista
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	pitää itsenäisesti valitsemansa alueen luonto-päiväkirjaa ja kertoo ryhmälle muutoksista sekä tekee käytännön toimenpidehdotuksia

Luonnon ja rakennetun ympäristön muutoksien seuraaminen ja kokemusten vertaaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- seuraa muutoksia annetussa lähikohteessa, raportoi ja kertoo ryhmälle niistä - ohjatusti kertoo luonto- ja ympäristösuhteestaan ja hahmottaa sen vaikutuksia.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- seuraa muutoksia valitsemassaan kohteessa, raportoi ja kertoo ryhmälle niistä - toimii erilaisten näkemysten vuorovaikutustilanteissa luonnon- ja rakennetussa ympäristössä ja raportoi havainnoistaan.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- seuraa muutoksia valitsemassaan kohteessa, raportoi ja kertoo ryhmälle sekä kohteen käyttäjille niistä - toimii ja ohjaa pieniä ryhmiä toimimaan uusien näkemysten löytämiseksi erilaisissa luonnon- ja rakennetuissa ympäristöissä.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelman ratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	hyväksyy ja ymmärtää luonnon merkityksen voimavaran antajana
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	hyväksyy ja ymmärtää luonnon merkityksen voimavaran antajana ja tekee toteutusesityksiä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	hyväksyy ja ymmärtää luonnon merkityksen voimavaran antajana, tekee toteutusesityksiä ja arvioi tuloksia

Vuorovaikutus ja yhteistyö	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	toimii apulaisena erilaisissa työtilanteissa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	ohjaa ryhmäänsä erilaisissa työtilanteissa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	ohjaa ryhmäänsä ja toimii aloitteellisesti erilaisissa työtilanteissa

Ammattietiikka	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	ottaa huomioon luonnon ja rakennetun ympäristön merkityksen ihmiselle
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	ottaa huomioon luonnon ja rakennetun ympäristön vaikutuksen ihmiseen ja toimii tilanteen mukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	ottaa huomioon luonnon ja rakennetun ympäristön vaikutuksen ihmiseen ja toimii tilanteen mukaisesti

Terveys, turvallisuus ja työkyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	huolehtii omasta toimintakyvystään ja on apulaisena ryhmän turvallisuudesta vastaamassa.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	huolehtii omasta työkyvystään ja ohjaa ryhmää huolehtimaan omastaan, huolehtii ryhmän turvallisuudesta suunnitelmien ja ohjeiden mukaisesti.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	huolehtii omasta työkyvystään ja ohjaa toisia huolehtimaan toimintakyvystään, noudattaa turvallisuusmääräyksiä ja -suunnitelmia.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä paikkakuntakohtaisten, erilaisten tapahtumien ja tilaisuuksien suunnittelun ja järjestämisen aikana. Hän ohjaa erilaisia ryhmiä luonnon ja rakennetun ympäristön kohtaamiseen ja aistimiseen käyttäen luonnon materiaaleja. Hän neuvoo ryhmäänsä ympäristökasvatuksen erilaisten menetelmien avulla. Ammattitaidon voi osoittaa esimerkiksi erilaisten järjestöjen toiminnassa, päiväkodeissa, kouluissa, palvelutaloissa ja alan yrityksissä kotimaassa tai ulkomailla. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.22. Luontopalveluissa toimiminen, 15 osp (106045)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- kertoa paikallisista eri vuodenaikoina luonnossa tapahtuvista ohjelmapalvelu-, virkistys ja ulkoilumahdollisuuksista, kuten erilaisista retkistä ja liikunnasta luonnossa
- suositella erilaisille asiakasryhmille vaihtoehtoisia mahdollisuuksia omalla toiminta-alueellaan
- toimia avustajana / tukihenkilönä asiakasryhmän vieraillessa luontoa hyödyntävissä ohjelma-, ulkoilu- ja virkistyskohteissa
- löytää tulojen hankkimismahdollisuuksia ja yritystoiminnan aloitus- ja kehittämismahdollisuuksia ohjelmapalvelu-, ulkoilu- ja virkistyspalvelujen alalla, jotka liittyvät luonnossa toimimiseen

- selvittää kytkentöjä toisiin aloihin ja löytää yhteistyömahdollisuuksia
- ottaa työssään huomioon toiminnan turvallisuuden ja vastuullisuuden
- ylläpitää työkykyä
- edistää kestävä kehityksen toimintatapoja.

Arviointi

1 Työprosessien hallinta

Luonto-ohjaus- ja palvelutilanteiden suunnittelu ja toteuttaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• laatii ohjattuna suunnitelman yrityksen toimintaan liittyvästä ohjelma- ja virkistyspalvelun kokonaisuudesta ja toteuttaa sen ohjattuna • avustaa paikallisissa toteutuksissa tuotannon eri vaiheissa.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• laatii alkuohjauksen jälkeen suunnitelman yrityksen toimintaan liittyvästä ohjelma- ja virkistyspalvelun kokonaisuudesta ja toteuttaa sen • toimii osana työryhmää paikallisissa toteutuksissa tuotannon eri vaiheissa.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• laatii itsenäisesti suunnitelman yrityksen toimintaan liittyvästä ohjelma- ja virkistyspalvelun kokonaisuudesta • toteuttaa itsenäisesti paikallisia ohjelma- ja virkistyspalveluita.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Luonto-ohjelmapalveluiden toteuttaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• kertoo ohjattuna paikallisten luontopalveluiden tarjonnasta ja toteutustavoista • avustaa ohjattuna palvelun toteutuksessa • noudattaa laadittua turvallisuussuunnitelmaa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• kertoo ohjausta saatuaan paikallisten luontopalveluiden tarjonnasta ja toteutustavoista • avustaa ohjausta saatuaan palvelun toteutuksessa • noudattaa laadittua turvallisuussuunnitelmaa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• kertoo paikallisten luontopalveluiden tarjonnasta ja toteutustavoista • avustaa palvelun toteutuksessa • noudattaa laadittua turvallisuussuunnitelmaa

Työvälineiden ja tekniikoiden käyttäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	avustaa ohjattuna tilanteen mukaisten varusteiden ja välineiden käytössä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	avustaa ohjausta saatuaan tilanteen mukaisten varusteiden ja välineiden käytössä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	avustaa tilanteen mukaisten varusteiden ja välineiden käytössä

Ohjelmapalvelutuotteiden kehittäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	kehittää ohjattuna työryhmän kanssa ohjelmapalvelutuotteita.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	kehittää työryhmän kanssa ohjelmapalvelutuotteita ja ratkaisuja sekä seuraa alan kehittymistä.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	kehittää ohjelmapalvelutuotteita ja etsii innovatiivisia ja/tai omaleimaisia ratkaisuja liikeidean pohjaksi sekä seuraa alan kehittymistä.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Alueen ohjelma-, virkistys- ja ulkoilumahdollisuuksien ja palveluiden sisällön kartoittaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- selvittää oman alueensa ohjelmapalveluiden sisältöjä, ulkoilu- ja virkistyspaikkoja ja reittitarjontaa - hallitsee alan paikallisia tiedon hankinta ja osaamisen kehittämismenetelmiä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- selvittää oman alueensa ohjelmapalveluiden tarjonnan, sisällöt, vaativuustason ja ulkoilu- ja virkistyspaikat ja reitit - hallitsee valitun verkoston tiedon hankinta ja osaamisen kehittämismenetelmiä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- selvittää oman alueensa ohjelmapalveluiden tarjonnan, sisällöt ja vaativuustason sekä ulkoilu- ja virkistyspaikat ja reitit sekä tunnistaa niihin liittyvät erityispiirteet - hallitsee valitsemansa verkoston tiedon hankinta ja osaamisen kehittämismenetelmiä

Verkostoissa toimiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	etsii ohjattuna työllistymismahdollisuuksia, on mukana yhteistyössä eri alojen kanssa ja on mukana verkostoissa erilaisten yritysten kanssa.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	etsii ohjauksen saatuaan työllistymismahdollisuuksia, toimii yhteistyössä eri alojen henkilöiden kanssa ja luo itselleen yhteyksiä erilaisiin yrityksiin.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	etsii työllistymismahdollisuuksia ja yritystoiminnan aloittamisen mahdollisuuksia, toimii yhteistyössä eri alojen henkilöiden kanssa ja kehittää yhteisiä tuotteita erilaisten yritysten kanssa.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja -ongelmanratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	ottaa ohjeiden mukaisesti huomioon muiden alan toimijoiden palveluita ja mahdollisuuksia
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	selvittää ohjattuna muiden alan toimijoiden palveluita ja mahdollisuuksia ja neuvottelee vaihtoehtoista
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	selvittää muiden alan toimijoiden palveluja ja mahdollisuuksia ja edistää yhteistyön kehittymistä

Vuorovaikutus ja yhteistyö	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	kuuntelee asiakasta ja ottaa huomioon saamansa viestit
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	kuuntelee asiakasta ja osaa toimia saamiensa viestien pohjalta
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	kuuntelee asiakasta aktiivisesti ja soveltaa omassa viestinnässään saamaansa palautetta

Ammattietiikka	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• viestii ohjauksen jälkeen asiakkaan etua ajatellen ja luontoarvoja kunnioittaen.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• ottaa viestinnässään huomioon erilaisten asiakkaiden tarpeet ja toimii luontoarvoja kunnioittaen.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• ottaa viestinnässään huomioon erilaisten asiakkaiden tarpeet ja toimii luontoarvoja kunnioittaen.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä alan yrityksen, järjestön tai julkisen sektorin asiakaspalvelutilanteessa osallistumalla toteutukseen ja kertomalla asiakasryhmälle oman alueensa mahdollisuuksista ja palveluista. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.23. Luontoselvitysten laatiminen, 15 osp (106046)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- toimia luontoselvitystä ja kaavoitusta laativien asiantuntijatyöryhmien jäsenenä ja avustajana
- varustautua ja liikkua luonnossa
- käyttää työssään alueen karttoja, paikantamis- ja dokumentointivälineitä
- käyttää maisema- ja metsäsuunnitelmia ja niiden kuviokarttoja, kulttuuriympäristöohjelmia ja muuta maankäytön suunnitteluun liittyvää materiaalia
- uhanalaiset lajit ja tunnistaa paikallisia luontoselvityksissä tarvittavia lajeja, kuten kasveja, hyönteisiä, perhosia, lintuja ja nisäkkäitä
- määrittää maastonmuotojen merkityksen, pintavesien ja eläinten kulkureitit ja kasvillisuusalueet
- tunnistaa erilaisia elinympäristöjä ja luontodirektiivin luontotyypppejä ja rajata pienehköiltä alueilta luontotyypppejä
- arvioida ympäristön vaikutuksia luontoon
- raportoida tiedot selvitystä varten
- edistää kestävän kehityksen toimintatapoja.

Arviointi

1. Työprosessin hallinta

Luontoselvityksen laatimisen suunnitteleminen ja siihen osallistuminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• avustaa ohjattuna suunnittelussa ja taustatietojen hankinnassa • toimii ohjatusti avustajana luontoselvityksen toteuttamisessa.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• ohjauksen mukaisesti osallistuu tutun kohteen taustamateriaalin hankkimiseen • toimii ohjeet saatuaan kirjurina ja avustajana luontoselvityksen toteuttamisessa.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• ohjeiden mukaisesti hankkii taustamateriaalia pienialaisen kohteen selvitystä varten • toimii kirjurina ja välineavustajana luontoselvityksen toteuttamisessa.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Suunnitelmien ja karttojen käyttäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• käyttää ryhmän mukana saatuaan tutussa kohteessa tarvittavia suunnitelmia ja karttoja ja tunnistaa tavallisimpia elinympäristöjä ja luontotyyppisiä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• määrittää ohjeet saatuaan karttatietojen ja suunnitelmien avulla valitun kohteen elinympäristöjä ja luontotyyppisiä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• käyttää suunnitelmia ja karttoja valitun alueen elinympäristöjen ja luontotyyppien määrittämisessä

Määritysoppaiden käyttäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• käyttää ohjausta saatuaan määritysoppaita apuna lajien ja alueen tunnistamisessa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• määrittää oppaiden avulla paikallisia lajeja ja alueen luonnetta
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• käyttää monipuolisesti ja luotettavasti erilaisia määritysoppaita

Luonnossa liikkuminen ja havaintojen tekeminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- ohjattuna varustautuu sovitun selvityksen tekoon ja liikkuu luonnossa ryhmän mukana - tekee ryhmän mukana sovitulla alueella havaintoja luonnosta ja sen tilasta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- varustautuu selvityksen tekoon, liikkuu valitulla alueella - tekee tutussa kohteessa havaintoja luonnosta ja sen tilasta, tunnistaa paikallisia elinympäristöjä ja luontotyyppisiä sekä ohjattuna rajaa alueita
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- varustautuu itsenäisesti selvityksen tekoon ja liikkuu sovitulla alueella itsenäisesti - tekee yhdessä alan asiantuntijoiden kanssa tarvittavia havaintoja luonnosta ja sen tilasta, tunnistaa erilaisia elinympäristöjä ja luontotyyppisiä sekä ohjeiden mukaisesti rajaa alueita

Välineiden käyttäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	käyttää paikantamis- ja dokumentointivälineitä ohjattuna
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	käyttää paikantamis- ja dokumentointivälineitä ohjausta saatuaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	käyttää sovittuja paikantamis- ja dokumentointivälineitä

Raportin laatiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	avustaa raportin laadinnassa ohjattuna.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	laatii raportin sovitusta, rajatusta alueesta.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	laatii raportin omasta vastuualueestaan.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Eläin- ja kasvilajiston tunnistaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	tunnistaa yleisimmät paikalliset eläin- ja kasvilajit sekä osoitettuna uhanalaiset eläin- ja kasvilajit
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tunnistaa yleisimmät paikalliset ja uhanalaiset eläin- ja kasvilajit
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tunnistaa paikalliset sekä uhanalaiset kasvi- ja eläinlajit

Ekologian perusasioiden hyödyntäminen luontoselvityksien laatimisessa	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	hyödyntää ohjattuna ekologian perusasioita
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	hyödyntää ekologian perusasioita ja soveltaa tietojaan selvityksen laadinnassa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	hyödyntää monipuolisesti ekologian perusasioita, soveltaa niitä ja tulkitsee havaintotietojaan

Maaston rakenteen huomioon ottaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	ottaa ohjattuna huomioon maaston muotojen ja korkeuserojen merkityksen.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	ottaa ohjausta saatuaan huomioon maaston muotojen ja korkeuserojen merkityksen.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	ottaa huomioon maaston muotojen ja korkeuserojen merkityksen maan käytössä.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmanratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	osallistuu selvitystyöhön ohjaajan kanssa ja selviytyy perustehtävistä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	on oppimishaluinen ja selvittää sovitun alueen lajit ja tekee alueen luonteen tulkinnan ongelmatilanteessa ratkaisuesityksen
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	omaksuu uusia menetelmiä, esittää ratkaisuja sovitun alueen luontoselvityksen laatimiseksi ja tulkitsee asian yhdessä sovitulla tavalla

Vuorovaikutus ja yhteistyö	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	toimii yhteistyössä työryhmän jäsenten kanssa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	toimii rakentavassa yhteistyössä erilaisten henkilöiden kanssa ja työryhmässä aktiivisena jäsenenä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	toimii rakentavassa yhteistyössä erilaisten ihmisten kanssa ja työryhmässä aktiivisena jäsenenä sekä edistää työryhmän toimintaa

Terveys, turvallisuus ja työkyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	asennoituu myönteisesti turvalliseen toimintaan sekä tunnistaa turvallisuusriskit selvityskohteessaan.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tunnistaa ja arvioi turvallisuusriskejä selvityskohteessaan.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	kehittää toimintaansa entistä turvallisemmaksi ja huomio työssään turvallisuuden vaatimukset.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä tekemällä luontoselvityksen pienialaiselta kohteelta yhdessä alan asiantuntijan kanssa. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.24. Maaseutu- ja kylämatkailupalveluiden tuotteistaminen ja toteuttaminen, 15 osp (106047)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- työskennellä maaseutu- ja kylämatkailupalveluja tuottavassa yrityksessä
- tehdä kestävän kehityksen toimintaohjelman mukaisen katselmuksen valittuun kohteeseen esimerkiksi haastatteleamalla asiakkaita ja paikkakunnan asukkaita
- käyttää taustatietoina maisema-arvoja, -selvityksiä sekä paikan historia- ja kulttuuriperintötietoa
- katselmuksen pohjalta valita kehittämiskohteita
- suunnitella, hinnoitella ja markkinoida perinteisiä maaseutupalveluita
- toimia asiakaspalvelutilanteissa
- tehdä maatila-, maaseutu- ja kylämatkailukohteissa perinteisiä, päivittäisiä ja tilannekohtaisia töitä
- noudattaa yrityksen laatu- ja kustannustekijöitä
- ylläpitää työterveyttä
- verkostoitua eri toimijoiden ja yrittäjien kanssa.

1 Työprosessien hallinta

Palveluiden tuotteistaminen ja toteuttaminen valitussa kohteessa	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• suunnittelee, valmistautuu ja tekee yhdessä ryhmän tai sen ohjaajan kanssa töitä maaseutu- ja kylämatkailupalveluja tuottavassa yrityksessä • suunnittelee ohjattuna palautteiden mukaisia uudistuksia • ohjeet saatuaan toimii kestävän kehityksen toimintaohjelman mukaisesti • tekee ohjattuna ympäristökatselmuksen ja esityksen kehittämiskohteesta ja on mukana toteuttamassa sitä.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• suunnittelee ja valmistautuu ja tekee töitä maaseutu- ja kylämatkailupalveluja tuottavassa yrityksessä • ohjeet saatuaan uudistaa palveluita palautteiden mukaisesti ja suunnittelee uusia tuotteita • toimii kestävän kehityksen toimintaohjelman mukaisesti • ohjeet saatuaan tekee ympäristökatselmuksen yhdessä asukkaiden ja asiakkaiden kanssa ja tekee esityksiä kehittämiskohteista ja toteuttaa niitä.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• suunnittelee ja valmistautuu ja tekee töitä itsenäisesti ja oma-aloitteisesti maaseutu- ja kylämatkailupalveluja tuottavassa yrityksessä • tekee esityksiä palveluiden uudistamisesta ja suunnittelee uusia tuotteita • toimii kestävän kehityksen toimintaohjelman mukaisesti ja arvioi työn tuloksia • organisoi ja tekee ympäristökatselmuksen yhdessä asiakkaiden ja asukkaiden kanssa, tekee kehittämissesityksiä ja toteuttaa niitä.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Päivittäisten töiden tekeminen asiakkaiden kanssa	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• toimii avustajana sovituissa töissä, kuten ruokapalvelut, majoitus ja luontoaktiviteetit
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• tekee ohjeet saatuaan asiakkaiden kanssa perinteisiä, päivittäisiä töitä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• tekee perinteisiä päivittäisiä töitä asiakkaiden kanssa, noudattaa tehtyjä suunnitelmia

Perinteisten työmenetelmien käyttäminen ja soveltaminen

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• toimii avustajana töissä ja työnäytöksissä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• tekee ohjeiden mukaan erilaisia maaseutuyrityksen töitä ja näyttää työmenetelmiä vierailijoille
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• tekee itsenäisesti erilaisia maaseutuyrityksen töitä ja näyttää työmenetelmiä vierailijoille

Työvälineiden ja kulkuneuvojen käyttäminen

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• käyttää tavallisimpia työvälineitä ja kulkuneuvoja ohjausta saatuaan oikein, turvallisesti ja ympäristöystävällisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• käyttää työvälineitä ja kulkuneuvoja ohjausta saatuaan oikein, turvallisesti ja ympäristöystävällisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• käyttää erilaisia työvälineitä ja kulkuneuvoja, valitsee itse sopivat välineet, käyttää niitä oikein, turvallisesti ja ympäristöystävällisesti

Asiakkaiden palveleminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• toimii asiakasryhmien ohjaamisessa avustajana • työskentelee vastuuntuntoisesti yrityksen tavoitteiden mukaisesti • on motivoitunut kehittämään itseään asiakaspalvelijana • selviytyy auttavasti myös toisella kotimaisella kielellä tai jollakin vieralla kielellä oman alan yksinkertaisissa viestintätilanteissa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• ohjaa asiakasryhmiä ja esittelee kohdetta sovittujen ohjeiden mukaan • työskentelee sitoutuneesti, on ystävällinen asiakaspalvelutilanteissa ja tukee toiminnallaan yrityksen toimintaa • arvioi omaa osaamistaan asiakaspalveluntehtävissä ja tunnistaa parannettavia yksityiskohtia • käyttää myös toista kotimaista kieltä tai jotain vierast kieltä oman alan viestintätilanteissa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• ohjaa asiakasryhmiä ja toimii kohteen esittelijänä, ottaa vastaan palautetta ja tekee muutosesityksiä • työskentelee yrittäjämäisesti ja huomioi toiminnassaan asiakkaan tarpeet ja toimii joustavasti muuttuvissa tilanteissa • arvioi omaa onnistumistaan sekä tekee esityksiä työmenetelmien/ käytäntöjen parantamiseksi • käyttää sujuvasti myös toista kotimaista kieltä tai jotain vierasta kieltä oman alan erilaisissa viestintätilanteissa

Palvelujen tuotteistaminen ja hinnoitteleminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• kartoittaa ohjatusti maaseudun palveluvaihtoehtojen paikallisia tarpeita • noudattaa annettuja ohjeita materiaalin käytössä • laatii laskun ja tarjouksen ohjatusti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• kartoittaa maaseudun palveluvaihtoehtojen paikallisia tarpeita • seuraa materiaalivalintoja sekä käyttää materiaaleja kohteen ohjeiden mukaan • laatii laskun ja tarjouksen
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• kartoittaa maaseudun palveluvaihtoehtojen paikallisia tarpeita ja arvioi niiden tulevaisuutta • tekee esityksiä materiaalivalinnoista sekä käyttää materiaaleja itsenäisesti kohteen ohjeiden mukaan • laatii laskun, tarjouksen ja soveltaa tietotekniikkaa niiden laadinnassa

Markkinointi ja verkostoituminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	osallistuu yrityksen markkinointiin sekä luo verkostoja muiden yrittäjien kanssa.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	markkinoi yrityksen palveluja sekä luo verkostoja yrittäjien kanssa molemminpuolisen hyödyn edistämiseksi.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	markkinoi yrityksen palveluja ja kehittää markkinointia edelleen sekä luo verkostoja aktiivisesti muiden yrittäjien kanssa molemminpuolisen hyödyn edistämiseksi ja toimii luotettavana kumppanina.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Paikan historian, kulttuurin ja nykytilanteen selvittäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- löytää ohjatusti paikan taustatietoja - ottaa työssään huomioon pääkohtia kylähistoriasta ja paikan kehittämissuunnitelmista
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- etsii ja käyttää paikasta tehtyjä aikaisempia selvityksiä taustatietoina kohteen kanssa sovitulla tavalla - hyödyntää tietoa kohteen perinteistä ja niiden historiaa ja käyttää tietoa työssään
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- etsii oma-aloitteisesti ja käyttää paikan taustatietoja kohteen kanssa sovitulla tavalla - hyödyntää tietoa kylähistoriasta ja kehittämissuunnitelmista ja käyttää perinnetietoa työssään

Asiakkaiden kohtaaminen ja kulttuuritaustan huomioon ottaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	ottaa työssään huomioon asiakkaiden kulttuuritaustoja ja toimii ohjeiden mukaisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	ottaa työssään huomioon kohteelle tärkeiden kulttuurien toimintatapoja ja toimii ohjeiden mukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	toimii eri kulttuurien edustajien kanssa luontevasti ja ohjeiden mukaisesti

Maaseutu- ja kylämatkailupalveluiden toiminta- ja tuotantoympäristön ja kustannusten laskeminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	laskee ohjattuna merkittävimpiä tuotanto- ja yritystoimintojen kustannusten muodostumista.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	laskee ja tekee vertailuja merkittävimmistä tuotantoja yritystoimintojen kustannusten muodostumiseen vaikuttavista tekijöistä.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	laskee ja tekee vertailuja monipuolisesti tuotanto- ja yritystoimintojen kustannusten muodostumiseen vaikuttavista tekijöistä.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmanratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	selviytyy perustehtävistä, tuo esille kehittämiskohteita päivittäisistä töistä ja kysyy ohjeita
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	on oppimishaluinen, selvittää palveluiden ongelmatilanteita ja tekee muutosesityksiä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	omaksuu ja kehittää uusia menetelmiä ja tekee esityksiä ongelmatilanteissa

Vuorovaikutus ja yhteistyö	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	toimii työtilanteissa saamia ohjeita noudattaen ja tehtyjen sopimusten mukaisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	toimii työtilanteissa omaaloitteisesti, vastuuntuntoisesti ja tehtyjen sopimusten mukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	työskentelee itsenäisesti, joustavasti ja yhteistyökykyisesti sekä toimii vastuuntuntoisesti tehtyjen sopimusten mukaan

Ammattietiikka	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• toimii ohjeiden mukaan työympäristön perinteitä arvostaen
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• toimii ohjeiden mukaan työympäristön perinteitä arvostaen ja asennoituu tasa-arvoisesti eri kulttuureihin
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• tekee rakentavia muutosehdotuksia ja asennoituu tasa-arvoisesti eri kulttuureihin

Terveys, turvallisuus ja työkyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• asennoituu myönteisesti, noudattaa turvallisia työtapoja ja välttää riskejä työssään • noudattaa annettuja turvallisuusohjeita eikä aiheuta vaaraa itselleen eikä asiakkaille • käyttää turvallisesti ohjeiden mukaisia suojaimia, työvälineitä ja työmenetelmiä.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• vastaa ohjeiden mukaisesti toimintansa turvallisuudesta, arvioi riskitekijöitä ja ylläpitää työkykyään • noudattaa ohjeita ja ottaa huomioon muut työyhteisön jäsenet ja asiakkaat • varmistaa työvälineiden ja materiaalien turvallisuuden sekä poistaa ja vie huoltoon vialliset työvälineet.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• vastaa toimintansa turvallisuudesta, arvioi riskitekijöitä ja ylläpitää työkykyään • havaitsee ja tunnistaa työhönsä liittyvät vaarat ja ilmoittaa niistä huolehtii asiakkaiden turvallisuudesta • arvioi suojainten, työvälineiden ja työmenetelmien soveltuvuutta kyseiseen työhön ja huolehtii itsenäisesti työympäristönsä työturvallisuudesta.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä maaseutu-/ maatala- tai kylämatkailukohteessa perinteisiä, päivittäisiä töitä tehden ja erilaisia vierailijaryhmiä ohjaten. Kohde voi olla yrityksessä tai se voi olla kyläyhteisön tai järjestön toimintaan kuuluvaa palvelutoimintaa. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.25. Maastossa ruokaileminen, 15 osp (106048)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- suunnitella ja valmistella tapahtumapaikkoja maastoon
- avustaa ohjelmapalveluiden maastoruokailussa
- avustaa maastoruokailun valmisteluissa ja ruokien valmistuksessa

- valmistaa pienille ryhmille perinteisiä maastoruokia ja koota erilaisista retkiruoista ateriakokonaisuuksia
- mitata ja kirjata omavalvonnan mukaiset havainnot
- seurata tuotteiden laatua ja raportoida siitä
 - hygieniapassin suorittamiseen vaadittavat valmiudet
- ottaa työssään huomioon toiminnan turvallisuuden ja vastuullisuuden
- käyttää henkilökohtaisia suojaimia, ottaa huomioon työturvallisuuskäytännöt ja ylläpitää työkykyä
- edistää kestävä kehityksen toimintatapoja.

Arviointi

1 Työprosessien hallinta

Maastoruokailun järjestäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• suunnittelee, valmistelee ja toteuttaa ohjattuna maastoruokailutapahtuman mielikuva- ja laatutavoitteiden mukaisesti • toimii ruoanvalmistus- ja tapahtumapaikkoja valmisteltaessa omavalvonnan ohjeiden mukaisesti • toimii ryhmän mukana.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• suunnittelee, valmistelee ja toteuttaa asiantuntijan kanssa maastoruokailutapahtumaa mielikuva- ja laatutavoitteiden mukaisesti • toimii ruoanvalmistus- ja tapahtumapaikkoja valmisteltaessa omavalvonnan ohjeiden mukaisesti • ottaa vastuuta jonkin osa-alueen toteuttamisesta ja toimii yhteistyössä ryhmän ja/tai ryhmän ohjaajan kanssa.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• suunnittelee, valmistelee ja toteuttaa sitoutuneesti ja innokkaasti asiantuntijan kanssa maastoruokailutapahtumaa mielikuva- ja laatutavoitteet mukaisesti • noudattaa itsenäisesti omavalvonnan ohjeita ruoanvalmistus ja tapahtumapaikkoja valmisteltaessa • ottaa vastuuta jonkin osa-alueen itsenäisestä toteuttamisesta ja toimii yhteistyössä ryhmän ja/tai ryhmän ohjaajan kanssa.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Maastoruokailupaikan valitseminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• osallistuu maastoruokailupaikan valintaan asiantuntijan avustuksella
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• osallistuu maastoruokailupaikan valintaan ja tutustuu siihen etukäteen
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• osallistuu maastoruokailupaikan valintaan ja tutustuu siihen etukäteen ja tarvittaessa tekee muutosehdotuksia

Toimiminen omavalvontasuunnitelman ja hygienia vaatimusten mukaisesti	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• huolehtii maasto-olosuhteissa henkilökohtaisesta hygieniastaan ja asianmukaisesta pukeutumisestaan ja käsittelee ohjattuna elintarvikkeita • tekee ohjattuna omavalvonnan edellyttämiä mittaus- ja kirjaamistoimenpiteitä • seuraa tuotteiden laatua aistinvaraisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• huolehtii maasto-olosuhteissa oma-aloitteisesti henkilökohtaisesta hygieniastaan ja asianmukaisesta pukeutumisestaan ja käsittelee elintarvikkeita ohjeiden mukaisesti • tekee omavalvonnan edellyttämät mittaus- ja kirjaamistoimenpiteet ohjeiden mukaan • seuraa tuotteiden laatua aistinvaraisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• huolehtii maasto-olosuhteissa oma-aloitteisesti henkilökohtaisesta hygieniastaan ja asianmukaisesta pukeutumisestaan, käsittelee elintarvikkeita ohjeiden mukaisesti ja tuo esille mahdollisia ongelmia • tekee omavalvonnan edellyttämät mittaus- ja kirjaamistoimenpiteet • seuraa tuotteiden laatua aistinvaraisesti

Ruoan valmistaminen maastossa	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• valmistaa ja tarjoilee ohjatusti puolivalmisteista tai retkimuonista tehtyjä ateriakokonaisuuksia ja avustaa vaativampien ruokailukokonaisuuksien valmistuksessa ja tarjoilussa • valitsee ohjattuna maastoruokailuun sopivia raaka- ja valmistusaineita • käyttää ohjattuna maastoon sopivia ruoanvalmistustapoja • laskee ohjattuna työ- ja materiaalimenekit ja välttää tarpeetonta hävikkiä.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• tekee yksinkertaisia maastoruokia, valmistaa retkimuonista ateriakokonaisuuksia ja avustaa asiantuntijaa vaativampien ruokailukokonaisuuksien valmistuksessa ja tarjoilussa • valitsee ohjeiden mukaan maastoruokailuun sopivia raaka- ja valmistusaineita • käyttää maastoon sopivia ruoanvalmistustapoja • laskee työ- ja materiaalimenekit poikkeamiseen ja toimii aktiivisesti hävikin estämiseksi.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• tekee maastoruokia, valmistaa retkimuonista ateriakokonaisuuksia ja toimii asiantuntijaryhmässä jäsenenä vaativampien ruokailukokonaisuuksien valmistuksessa ja tarjoilussa • valitsee maastoruokailuun sopivia raaka- ja valmistusaineita • käyttää ja soveltaa sopivia ruoanvalmistustapoja maastossa • toteuttaa työn laskettujen menekkien mukaisesti ja käyttää raaka-aineita tehokkaasti.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Elintarvikelainsäädännön noudattaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• noudattaa elintarvikelainsäädäntöä, henkilöhygienian perusasioita ja elintarvikkeiden kuljetukseen ja säilyttämiseen liittyviä määräyksiä ja kysyy tarvittaessa neuvoa kokeneemmalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• noudattaa elintarvikelainsäädäntöä, henkilöhygienian perusasioita ja elintarvikkeiden kuljetukseen ja säilyttämiseen liittyviä määräyksiä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• noudattaa elintarvikelainsäädäntöä, henkilöhygieniaa ja elintarvikkeiden kuljetukseen ja säilyttämiseen liittyviä määräyksiä sekä seuraa lainsäädännön muutoksia

Omavalvontasuunnitelman noudattaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	tuntee omavalvontasuunnitelman sisällön ja sen erilaisia raja-arvoja
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tuntee omavalvontasuunnitelman sisällön ja sen erilaisia raja-arvoja
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tuntee omavalvontasuunnitelman sisällön ja sen erilaisia raja-arvoja

Ruoan valmistuksen ja tarjoilun erikoispiirteiden huomioon ottaminen maastolosuhteissa	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- ottaa työssään huomioon perusasioita maastossa käyttökelpoisia raaka-aineita, niiden ominaisuuksia ja ruoanvalmistustapoja - ottaa huomioon joitakin visuaalisesti näyttäviä ruoan esille asettelutapoja, -tekniikoita ja apuvälineitä.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- ottaa työssään huomioon keskeisiä maastossa käyttökelpoisia raaka-aineita, niiden ominaisuuksia ja ruoanvalmistustapoja - käyttää visuaalisesti näyttäviä ruoan esille asettelutapoja ja tekniikoita sekä apuvälineitä.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- ottaa työssään huomioon monipuolisesti maastossa käyttökelpoisia raaka-aineita, niiden ominaisuuksia ja ruoanvalmistustapoja - käyttää monipuolisesti visuaalisesti näyttäviä ruoan esille asettelutapoja ja tekniikoita sekä apuvälineitä.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmaratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	selvittää ohjattuna erilaisia maastoruokailuun ja tarjoiluun liittyviä ongelmia ja toimii rakentavassa yhteistyössä erilaisten ihmisten kanssa sekä työryhmässä aktiivisena jäsenenä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	selvittää erilaisia maastoruokailuun ja tarjoiluun liittyviä ongelmia ja toimii rakentavassa yhteistyössä erilaisten ihmisten kanssa sekä työryhmässä aktiivisena jäsenenä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	selvittää erilaisia maastoruokailuun ja tarjoiluun liittyviä ongelmia ja toimii rakentavassa yhteistyössä erilaisten ihmisten kanssa ja työryhmässä aktiivisena jäsenenä sekä edistää työryhmän toimintaa

Terveys, turvallisuus ja työkyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• asennoituu myönteisesti elintarvikkeiden hygieeniseen ja turvalliseen käsittelyyn ja välttää riskejä työssään • käyttää ohjattuna tarvittavia suojaimia ja työvälineitä ja sopivia työmenetelmiä • huolehtii työympäristön siisteydestä.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• vastaa toimintansa hygieenisyydestä ja turvallisuudesta ja välttää riskejä työssään • käyttää ohjeiden mukaisia suojaimia, työvälineitä ja työmenetelmiä • huolehtii työympäristön siisteydestä.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• kehittää toimintansa hygieniää ja turvallisuutta ja välttää riskejä työssään • käyttää itsenäisesti ohjeiden mukaisia suojaimia, työvälineitä ja työmenetelmiä • huolehtii työympäristön siisteydestä.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä asiakasryhmälle järjestettävässä maastoruokailutapahtumassa. Osallistumisen ehtona ovat hygieniapassia vastaavat taidot. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.26. Matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen, 6 osp (400013)

Matematiikka ja matematiikan soveltaminen

Pakolliset osaamistavoitteet, 4 osp

Opiskelija osaa

- tehdä laskutoimituksia ja mittayksiköiden muunnokset ja soveltaa talousmatematiikkaa oman alan ja arkielämän edellyttämässä laajuudessa
- tehdä havaintoja ja päätelmiä kuvioiden ja kappaleiden geometrisista ominaisuuksista
- käyttää loogista päättelykykyä, yhtälöitä ja tarvittavia teknisiä apuvälineitä matemaattisten ongelmien ratkaisemiseen
- arvioida tulosten oikeellisuutta ja suuruusluokkaa sekä käytettyä ratkaisumenetelmää
- arvioida oman alan matemaattista osaamistaan.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija tekee laskutoimituksia ja mittayksiköiden muunnokset sekä soveltaa talousmatematiikkaa oman alan ja arkielämän edellyttämässä laajuudessa.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- laskee omaan alaan ja arkielämään liittyvät laskutoimitukset, kuten peruslaskutoimitukset ja prosenttilaskut - toteuttaa mittayksiköiden muunnokset - tekee ohjeiden avulla yksinkertaisia arki- ja työelämään liittyviä talousmatematiikan laskelmia - havaitsee suureiden välisiä riippuvuuksia ja verrannollisuuksia
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- suorittaa sujuvasti oman alan ja arkielämään liittyvät laskutoimitukset, kuten peruslaskutoimitukset ja prosenttilaskut - toteuttaa itsenäisesti mittayksiköiden muunnokset - tekee yksinkertaisia arki- ja työelämään liittyviä talousmatematiikan laskelmia - havaitsee ja tunnistaa suureiden välisiä riippuvuuksia ja verrannollisuuksia
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- soveltaa oman alan ja arkielämään tarvittavia laskutoimituksia, kuten peruslaskutoimituksia ja prosenttilaskuja, sekä arvioi tulosten tarkkuustasoa - toteuttaa itsenäisesti ja sujuvasti mittayksiköiden muunnokset - tekee arki- ja työelämään liittyviä talousmatematiikan laskelmia ja tekee vertailujen pohjalta perusteltuja johtopäätöksiä - ymmärtää suureiden välisen riippuvuuden ja verrannollisuuden.

Opiskelija tekee havaintoja ja päätelmiä kuvioiden ja kappaleiden geometrisista ominaisuuksista.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- laskee tavanomaisimmat pinta-ala- ja tilavuuslaskutoimitukset - ratkaisee käytännön ongelmia geometriaa hyväksi käyttäen tarviton ajoittain ohjausta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- laskee sujuvasti tavanomaisimmat pinta-ala- ja tilavuuslaskutoimitukset - ratkaisee alan käytännön ongelmia geometriaa hyväksi käyttäen
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- soveltaa työtehtäviin pinta-ala- ja tilavuuslaskutoimituksia ja arvioi tuloksia - ratkaisee oman alan käytännön ongelmia geometriaa hyväksi käyttäen.

Opiskelija käyttää loogista päättelykykyä, yhtälöitä ja tarvittavia teknisiä apuvälineitä matemaattisten ongelmien ratkaisemiseen.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• ratkaisee omaan alaan liittyviä, keskeisiä matemaattisia ongelmia hyödyntäen peruslaskutoimituksia • käyttää yksinkertaisia matemaattisia yhtälöitä yksinkertaisten matemaattisten ongelmien ratkaisemiseen tarviten ajoittain ohjausta • käyttää laskinta ja muita teknisiä apuvälineitä, kuten matemaattisia ohjelmistoja, työtehtäviin liittyvien matemaattisten perustehtävien ratkaisemiseen • hyödyntää ohjeen mukaan taulukoita ja piirroksia työelämän tehtävien ratkaisemiseen • käsittelee tilastollisia aineistoja ja tulkitsee tunnuslukuja tarviten ajoittain ohjausta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• ratkaisee omaan alaan liittyviä ongelmia matemaattisten menetelmien avulla • käyttää yksinkertaisia matemaattisia yhtälöitä yksinkertaisten matemaattisten ongelmien ratkaisemiseen • käyttää sujuvasti laskinta ja muita apuvälineitä, kuten matemaattisia ohjelmistoja, ammattialaan liittyvien ongelmien ratkaisemiseen • hyödyntää taulukoita ja piirroksia työelämän tehtävien ratkaisemiseen • käsittelee itsenäisesti tilastollisia aineistoja ja tulkitsee tunnuslukuja
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• soveltaa matemaattisia menetelmiä omaan alaan liittyvien ongelmien asetteluun ja ratkaisemiseen sekä arvioi tulosten luotettavuutta ja tarkkuustasoa • käyttää matemaattisia yhtälöitä matemaattisten ongelmien ratkaisemiseen • hyödyntää monipuolisesti ja tehokkaasti laskimen ja muiden apuvälineiden, kuten matemaattisten ohjelmistojen, ominaisuuksia ammattialaan liittyvien ongelmien ratkaisemiseen • hyödyntää taulukoita, piirroksia ja muuta tilastollisesti tuotettua materiaalia työelämän matemaattisten ongelmien ratkaisemiseen • käsittelee itsenäisesti ja sujuvasti tilastollisia aineistoja ja tulkitsee tunnuslukuja.

Opiskelija arvioi tulosten oikeellisuutta ja suuruusluokkaa sekä käytettyä ratkaisumenetelmää.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- tarkistaa tulosten oikeellisuuden ja niiden suuruusluokan - arvioi käytetyn ratkaisumenetelmän käyttökelpoisuutta tarviten ajoittain ohjausta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- tarkistaa tulosten oikeellisuuden ja niiden suuruusluokan sekä tunnistaa mahdollisia virhelähteitä - arvioi johdonmukaisesti käytetyn ratkaisumenetelmän käyttökelpoisuutta
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- tarkistaa tulosten oikeellisuuden ja suuruusluokan mahdolliset virhelähteet huomioiden - arvioi johdonmukaisesti käytetyn ratkaisumenetelmän käyttökelpoisuutta ja arvioi mahdollisia muita ratkaisumenetelmiä tulosten aikaansaamiseksi.

Opiskelija arvioi oman alan matemaattista osaamistaan.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	tunnistaa oman alan kannalta merkitykselliset matemaattiset vahvuutensa ja kehittämiskohteensa perustellusti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tunnistaa oman alan kannalta merkitykselliset matemaattiset vahvuutensa ja kehittämiskohteensa perustellusti ja johdonmukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tunnistaa oman alan kannalta merkitykselliset matemaattiset vahvuutensa ja kehittämiskohteensa perustellusti ja johdonmukaisesti sekä esittää matemaattisen osaamisen kehittämistapoja.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- ratkaista omaan alaan liittyviä matemaattisia ongelmia päättelämällä, yhtälöillä ja kuvaajien avulla
- hankkia, ryhmitellä ja tulkita matemaattista tietoa
- tuottaa tilastoaineistosta informaatiota, tulkita graafisia esityksiä ja laskea todennäköisyyksiä
- arvioida matemaattisten ratkaisujen oikeellisuutta ja tuloksen suuruusluokkaa
- soveltaa arki- ja työelämässä tarvittavaa talousmatematiikkaa
- arvioida matemaattista osaamistaan.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija ratkaisee omaan alaan liittyviä matemaattisia ongelmia päättelämällä, yhtälöillä ja kuvaajien avulla.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• ratkaisee omaan alaan liittyviä matemaattisia ongelmia päättelämällä tarviten ajoittain ohjausta • käyttää yksinkertaisia matemaattisia yhtälöitä omaan alaan liittyvien matemaattisten ongelmien ratkaisemisessa • hyödyntää ohjeen mukaan taulukoita ja piirroksia alakohteisissa tehtävissä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• ratkaisee omaan alaan liittyviä matemaattisia ongelmia päättelämällä • ratkaisee tavanomaisia arkielämään ja omaan alaan liittyviä ongelmia matemaattisesti • hyödyntää yhtälöitä, taulukoita ja piirroksia alakohteisissa tehtävissä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• ratkaisee itsenäisesti ja johdonmukaisesti omaan alaan liittyviä matemaattisia ongelmia päättelämällä • mallintaa ja ratkaisee arkielämään ja omaan alaan liittyviä ongelmia matemaattisesti • hyödyntää yhtälöitä, taulukoita ja piirroksia alakohteisissa tehtävissä arvioiden niiden käytettävyyttä.

Opiskelija hankkii, ryhmittelee ja tulkitsee matemaattista tietoa.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• tunnistaa omaan alaan liittyvää keskeistä matemaattista tietoa • kerää ja ryhmittelee graafista ja taulukoitua tietoa eri lähteistä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• tunnistaa ja vertailee omaan alaan liittyvää matemaattista tietoa tarpeen mukaan käyttäen lähteenä tilastoja, taulukoita ja graafisia esityksiä • kerää, ryhmittelee ja analysoi graafista ja taulukoitua tietoa eri lähteistä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• tunnistaa, arvioi ja tekee johtopäätöksiä omaan alaan liittyvästä matemaattisesta tiedosta • kerää tietoa monipuolisesti soveltaen ja käyttäen tiedonlähteenä tilastoja, taulukoita ja graafisia esityksiä ja ryhmittelee niiden pohjalta tietoa erilaisiin tarpeisiin.

**Opiskelija tuottaa tilastoaineistosta informaatiota,
tulkitsee graafisia esityksiä ja laskee todennäköisyyksiä.**

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• tuottaa ohjattuna tilastoaineistosta keskeisimpiä tunnuslukuja • ymmärtää todennäköisyyslaskennan merkityksen työssään ja laskee yksinkertaisia todennäköisyyksiä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• tuottaa alaan liittyvästä tilastoaineistosta keskeisimpiä tunnuslukuja • ymmärtää todennäköisyyslaskennan merkityksen työssään ja laskee todennäköisyyksiä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• tuottaa itsenäisesti alaan liittyvästä tilastoaineistosta keskeisimpiä tunnuslukuja • ymmärtää todennäköisyyslaskennan merkityksen työssään ja laskee itsenäisesti todennäköisyyksiä.

Opiskelija arvioi matemaattisten ratkaisujen oikeellisuutta ja tuloksen suuruusluokkaa.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• varmistaa yksinkertaisten matemaattisten ratkaisujen oikeellisuuden ja hahmottaa tuloksen suuruusluokan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• varmistaa matemaattisten ratkaisujen oikeellisuuden ja päättelee tuloksen suuruusluokan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• varmistaa monivaiheisten matemaattisten ratkaisujen oikeellisuuden ja päättelee tuloksen suuruusluokan.

Opiskelija soveltaa arki- ja työelämässä tarvittavaa talousmatematiikkaa.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• tekee yksinkertaisia kustannus- ja kannattavuusvertailuja
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• tekee kustannus- ja kannattavuusvertailuja ja tekee vertailujen pohjalta johtopäätöksiä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• tekee monivaiheisia kustannus- ja kannattavuusvertailuja ja tekee vertailujen pohjalta perusteltuja johtopäätöksiä.

Opiskelija arvioi matemaattista osaamistaan.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	tunnistaa omat vahvuutensa ja kehittämiskohteensa matemaattisessa osaamisessaan perustellusti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tunnistaa ja arvioi omia vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan matemaattisessa osaamisessaan perustellusti ja johdonmukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tunnistaa ja arvioi omaa matemaattista osaamistaan perustellusti ja johdonmukaisesti sekä esittää matemaattisen osaamisen kehittämistapoja.

Fysikaaliset ja kemialliset ilmiöt ja niiden soveltaminen

Pakolliset osaamistavoitteet, 2 osp

Opiskelija osaa

- tunnistaa keskeiset fysiikan käsitteet ja soveltaa niitä arki- ja työelämässä
- huomioida kemialliset aineet ja niiden ominaisuudet työssään
- arvioida oman alan fysiikan ja kemian osaamistaan.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija tunnistaa keskeiset fysiikan käsitteet ja soveltaa niitä arki- ja työelämässä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- kuvaava tavanomaisia fysiikan ilmiöitä keskeisillä käsitteillä - yhdistää tavanomaiset, fysiikan ilmiöihin liittyvät ominaisuudet ja suureet toisiinsa tarviten ajoittain ohjausta - käyttää fysiikan taitojaan työssään ohjatusti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- kuvaava ja perustelee fysiikan ilmiöitä keskeisillä käsitteillä - yhdistää tavanomaiset, fysiikan ilmiöihin liittyvät ominaisuudet ja suureet toisiinsa - käyttää fysiikan taitojaan työssään monipuolisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- kuvaava ja perustelee monipuolisesti fysiikan ilmiöitä keskeisillä käsitteillä - yhdistää fysiikan ilmiöihin liittyvät ominaisuudet ja suureet toisiinsa - soveltaa fysiikan taitojaan monipuolisesti työssään.

Opiskelija huomioi kemialliset aineet ja niiden ominaisuudet työssään.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• kuvaa tavanomaisia kemiallisia ilmiöitä keskeisillä käsitteillä • ottaa huomioon työssään käytettävien tavallisimpien kemiallisten aineiden ominaisuudet ja mahdolliset ympäristöriskit • käsittelee kemiallisia aineita niin, ettei vaaranna omaa, muiden eikä ympäristön turvallisuutta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• kuvaa ja perustelee kemiallisia ilmiöitä keskeisillä käsitteillä • ottaa huomioon työssään käytettävien kemiallisten aineiden ominaisuudet ja mahdolliset ympäristöriskit • käsittelee kemiallisia aineita niin, ettei vaaranna omaa, muiden eikä ympäristön turvallisuutta
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• kuvaa ja perustelee monipuolisesti kemiallisia ilmiöitä keskeisillä käsitteillä • ottaa vastuullisesti huomioon työssään käytettävien kemiallisten aineiden ominaisuudet ja mahdolliset ympäristöriskit • käsittelee kemiallisia aineita niin, ettei vaaranna omaa, muiden eikä ympäristön turvallisuutta.

Opiskelija arvioi oman alan fysiikan ja kemian osaamistaan.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• tunnistaa oman alan kannalta merkitykselliset vahvuutensa ja kehittämiskohteensa fysiikassa ja kemiassa perustellusti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• tunnistaa oman alan kannalta merkitykselliset vahvuutensa ja kehittämiskohteensa fysiikassa ja kemiassa perustellusti ja johdonmukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• tunnistaa oman alan kannalta merkitykselliset vahvuutensa ja kehittämiskohteensa fysiikassa ja kemiassa perustellusti ja johdonmukaisesti sekä esittää osaamisen kehittämistapoja.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- kuvata ja selittää ilmiöitä fysiikan käsitteiden ja lainalaisuuksien avulla omalla alallaan
- tehdä kokeellisia mittauksia ja havaintoja omaan alaansa liittyvistä fysikaalisista ja kemiallisista ilmiöistä
- käsitellä kokeellisia mittaustuloksia ja analysoida havaintoja oman alan fysikaalisista ja kemiallisista ilmiöistä
- arvioida fysiikan ja kemian osaamistaan.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija kuvaa ja selittää ilmiöitä fysiikan käsitteiden ja lainalaisuuksien avulla omalla alallaan.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• kuvaa ja selittää lämpöoppiin, mekaniikkaan, aalto-oppiin ja sähköoppiin liittyviä käsitteitä ja lainalaisuuksia työtehtävissään tarviten ajoittain ohjausta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• kuvaa ja selittää johdonmukaisesti lämpöoppiin, mekaniikkaan, aalto-oppiin ja sähköoppiin liittyviä käsitteitä ja lainalaisuuksia työtehtävissään
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• kuvaa ja selittää itsenäisesti lämpöoppiin, mekaniikkaan, aalto-oppiin ja sähköoppiin liittyviä käsitteitä ja lainalaisuuksia työtehtävissään.

Opiskelija tekee kokeellisia mittauksia ja havaintoja omaan alaan liittyvistä fysikaalisista ja kemiallisista ilmiöistä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• laskee pitoisuuksia ja aineiden määriä tarviten ajoittain ohjausta • hankkii tietoa kemikaalien käyttöturvallisuustiedotteista tarviten ajoittain ohjausta • tekee mittauksia ja kokeellisia havaintoja alalle soveltuvia menetelmiä ja välineitä käyttäen, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• laskee pitoisuuksia ja aineiden määriä • hankkii tietoa arkielämään ja omaan alaan liittyvistä kemikaalien käyttöturvallisuustiedotteista • tekee itsenäisesti mittauksia ja kokeellisia havaintoja alalle soveltuvia menetelmiä ja välineitä käyttäen
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• laskee itsenäisesti pitoisuuksia ja aineiden määriä • hankkii tietoa kemikaalien käyttöturvallisuustiedotteista monipuolisia tietolähteitä hyödyntäen • suunnittelee ja tekee itsenäisesti mittauksia ja kokeellisia havaintoja alalle soveltuvia menetelmiä ja välineitä käyttäen.

Opiskelija käsittelee kokeellisia mittaustuloksia ja analysoi havaintoja oman alan fysikaalisista ja kemiallisista ilmiöistä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• esittää keskeiset tulokset taulukoilla ja graafisilla esityksillä • arvioi mittaustulosten luotettavuutta tarviten ajoittain ohjausta • määrittelee mahdollisia virhetekijöitä ja ilmoittaa tuloksen riittävällä tarkkuudella tarviten ajoittain ohjausta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• esittää keskeiset tulokset taulukoilla ja graafisilla esityksillä • arvioi mittaustulosten luotettavuutta johdonmukaisesti • määrittelee mahdollisia virhetekijöitä ja ilmoittaa tuloksen riittävällä tarkkuudella
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• esittää keskeiset tulokset taulukoilla ja graafisilla esityksillä havainnollisesti • arvioi itsenäisesti mittaustulosten luotettavuutta ja tekee niistä johtopäätöksiä • määrittelee mahdollisia virhetekijöitä ja ilmoittaa tuloksen oikealla tarkkuudella.

Opiskelija arvioi fysiikan ja kemian osaamistaan.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• tunnistaa omat vahvuudet ja kehittämiskohteet fysiikan ja matematiikan osaamisessaan perustellusti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• tunnistaa ja arvioi omia vahvuuksia ja kehittämiskohteita fysiikan ja kemian osaamisessaan perustellusti ja johdonmukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• tunnistaa ja arvioi omaa fysiikan ja kemian osaamistaan perustellusti ja johdonmukaisesti sekä esittää osaamisen kehittämistapoja.

2.27. Matkailuympäristöjen kunnostaminen ja hoitaminen, 15 osp (106049)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- tehdä käyttäjiä kuultuaan lähtötasoselvityksen valitun matkailuympäristön maisema-arvoista, paikan historiasta, kulttuuriperinnöstä, kävijämääristä ja alueen kulutuksesta
- inventoida asiantuntijan kanssa alueen luonnon ja rakennetun ympäristön kasveja ja kasvillisuuden kulumista
- selvittää alueen maaperän laatua ja sen merkitystä ja pintavesien virtaamia
- selvittää alueen kulku- ja jätehuoltoreitit
- tehdä esityksen kunnostus- ja hoitotoimenpiteistä sekä hoidon luokituksesta
- laatia asiantuntijan kanssa esityksen toimenpiteiden kustannusarvioksi
- kunnostaa ja hoitaa matkailuympäristöjä ja niihin liittyviä rakenteita
- käyttää henkilökohtaisia suojaimeja, ottaa huomioon työturvallisuuskäytännöt ja ylläpitää työkykyä

- edistää kestävän kehityksen toimintatapoja.

Arviointi

1 Työprosessien hallinta

Valitun alueen lähtötasotilanteen selvittäminen, kunnostus- ja hoitotoimenpiteiden suunnitteleminen ja töihin osallistuminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• selvittää ryhmän mukana paikan lähtötasotilannetta • tekee ohjattuna sovitun alueen kunnostus- ja hoitotöitä.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• selvittää paikan lähtötasotilannetta yhdessä käyttäjien kanssa • tekee ohjausta saatuaan sovitun alueen kunnostusja hoitotöitä.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• selvittää paikan ja alueen lähtötasotilannetta yhdessä käyttäjien kanssa • tekee sovitun alueen kunnostus- ja hoitotöitä.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Työvälineiden ja kulkuneuvojen käyttäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• käyttää kunnostustöissä tarvittavia työvälineitä ja kulkuneuvoja ohjausta saatuaan oikein ja turvallisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• valitsee ja käyttää kunnostustöiden työvälineitä ja kulkuneuvoja ohjausta saatuaan oikein, turvallisesti ja energiaa säästävästi
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• käyttää erilaisia työvälineitä ja kulkuneuvoja, valitsee itse kohteeseen sopivat välineet ja käyttää niitä oikein, turvallisesti ja energiaa säästävästi

Toimenpiteiden kustannusten laskeminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• laskee ryhmän mukana eri työvaiheiden kustannuksia
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• tekee yhdessä asiantuntijan kanssa työmaan kustannuslaskentaa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• tekee esityksen sovitun alueen eri työvaiheiden kustannuksista

Hoitoluokituksen määrittäminen, alueiden hoitaminen ja kuluneitten alueiden korjaaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• määrittää yhdessä käyttäjän kanssa alueen hoitoluokat • määrittää ohjattuna yhdessä käyttäjien kanssa alueen kulku- ja jätehuoltoreitit • hoitaa ja kunnostaa kasvillisuusalueita ja kovia pintoja ohjattuna
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• määrittää hoitoluokat ympäristön tarpeen ja luonteen mukaisesti yhdessä käyttäjän kanssa • määrittää ohjeet saatuaan yhdessä käyttäjien kanssa alueen kulku- ja jätehuoltoreitit • hoitaa ja kunnostaa ohjeet saatuaan kasvillisuusalueita ja kovia pintoja sovitun hoitoluokan mukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• määrittää hoitoluokat ympäristön tarpeen ja luonteen mukaisesti yhdessä käyttäjän kanssa • määrittää yhdessä käyttäjien kanssa alueen kulku- ja jätehuoltoreitit • hoitaa ja kunnostaa kasvillisuusalueita ja kovia pintoja itsenäisesti määritellyn hoitoluokan mukaisesti

Rakenteiden kunnostaminen ja hoitaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• hoitaa rakenteita ohjattuna sekä tekee havaintoja tarvittavista uusista kulkureiteistä maaperän kulumisen estämiseksi.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• hoitaa ohjeet saatuaan rakenteita sovitulla tavalla ja raportoi toimenpiteistä sekä tarvittavista uusista kulkureiteistä maaperän kulumisen estämiseksi.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• hoitaa rakenteita itsenäisesti määritellyn hoitoluokan mukaisesti ja raportoi toimenpiteistä sekä tarvittavista uusista kulkureiteistä maaperän kulumisen estämiseksi.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Paikan historian, kulttuurin ja nykytilanteen käyttöasteen selvittäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• löytää ohjatusti paikan taustatietoja
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• käyttää paikasta tehtyjä aikaisempia selvityksiä taustatietoina
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• käyttää oma-aloitteisesti tietoja alueen kulttuuri-, luontoympäristö- ja perinnemaisemamäärityksistä

Hoitoluokituksen soveltaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	soveltaa ohjattuna hoitoluokituksen pääkohtia
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	käyttää sovittua hoitoluokitusta
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	soveltaa hoitoluokitusta työssään ja raportoi luokituksen käyttömahdollisuuksista

Kasvillisuuden ja maaperän tunnistaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	tunnistaa tärkeimmät kasvit ja maalajit oppaiden avulla
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tunnistaa opaskasveja ja määrittää maaperän laadun
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	hyödyntää tietojään kasveista ja maaperän laadusta työssään

Paikallisten rakenteiden ja kovien pintojen hyödyntäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	hyödyntää ohjattuna alueen erilaisten rakenteiden ja kovien pintojen käyttöominaisuuksia.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	hyödyntää ohjausta saatuaan alueen erilaisten rakenteiden ja kovien pintojen käyttöominaisuuksia.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	hyödyntää alueen erilaisten rakenteiden ja kovien pintojen käyttöominaisuuksia.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmanratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	selviytyy matkailuympäristön perustehtävistä ohjeiden mukaan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	on oppimishaluinen ja tekee ongelmatilanteissa ympäristönhoidon ratkaisuesityksiä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	omaksuu uusia menetelmiä ja tekee esityksiä hoitoluokituksesta ja sen mukaisista töiden järjestelyistä ongelmatilanteissa

Vuorovaikutus ja yhteistyö	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	toimii työtilanteissa saamiaan ohjeita noudattaen ja tehtyjen sopimusten mukaisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	toimii työtilanteissa omaaloitteisesti, vastuuntuntoisesti ja tehtyjen sopimusten mukaisesti matkailuympäristön asiakkaat huomioiden
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	työskentelee itsenäisesti, joustavasti ja yhteistyökykyisesti sekä toimii vastuuntuntoisesti ja tehtyjen sopimusten mukaisesti sekä matkailuympäristön asiakkaat huomioiden

Terveys, turvallisuus ja työkyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- asennoituu myönteisesti turvalliseen toimintaan sekä välttää riskejä työssään, noudattaa työstä annettuja turvallisuusohjeita eikä aiheuta vaaraa itselleen - käyttää turvallisesti ohjeiden mukaisia suojaimia, työvälineitä ja työmenetelmiä - toimii ohjattuna ja esimerkiksi seuraten ohjeiden mukaisesti - noudattaa EAll, työturvallisuus ja tulityöohjeita.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- vastaa toimintansa turvallisuudesta, noudattaa työyhteisön ohjeita ja ottaa huomioon työssään työyhteisön muut jäsenet - varmistaa työvälineiden ja materiaalien turvallisuuden sekä poistaa ja vie huoltoon vialliset työvälineet - toimii ohjausta saatuaan turvallisuus- ja muiden matkailuympäristöä koskevien ohjeiden mukaisesti - noudattaa EAll, työturvallisuus ja tulityöohjeita.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- kehittää toimintaansa turvallisemmaksi, havaitsee ja tunnistaa työhönsä liittyvät vaarat ja ilmoittaa niistä - arvioi suojainten, työvälineiden ja työmenetelmien soveltuvuutta kyseiseen työhön ja huolehtii itsenäisesti työympäristönsä työturvallisuudesta - toimii tarvittaessa turvallisuus ja pelastussuunnitelmien sekä kriisioppaan mukaisesti - noudattaa EAll, työturvallisuus ja tulityöohjeita.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä kasvukautena paikallisesti valitun matkailuympäristön kunnostus- ja hoitotoissa. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.28. Metsästys ja riistan käsittely, 15 osp (106050)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- tunnistaa riistaeläimiä
- tehdä riistan elinympäristöön kohdistuvia riistanhoidollisia toimenpiteitä
- toimia riistakolmiolaskennassa kesällä tai talvella
- käyttää sallittuja aseita sekä ansoja ja loukkuja riistan pyynnissä
- metsästää riistaeläimiä ja käsitellä saaliin
- kertoa maaston muodoista, riistan käyttäytymisestä ja metsästysperinteestä
- huolehtia omasta ja ryhmän turvallisuudesta metsästysretkillä
- ottaa työssään huomioon toiminnan turvallisuuden ja vastuullisuuden
 - ottaa työssään huomioon eläinten käsittelyyn liittyvät voimassa olevat säädökset
 - hygieniapassin suorittamiseen vaadittavat valmiudet
- ylläpitää fyysistä ja henkistä työkykyä
- edistää kestävä kehityksen toimintatapoja.

Arviointi

1 Työprosessien hallinta

Metsästäminen ja riistan hoidon suunnitteleminen ja toteuttaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• suunnittelee ja toteuttaa asiantuntijan tai ryhmän kanssa metsästysretken ja riistan hoitoon liittyviä töitä tutuilla alueilla • suunnittelee oman työnsä ohjattuna • arvioi työn onnistumista ja hankkii tietoa toimintansa kehittämiseksi • toimii ohjattuna asetettujen laatu- ja ympäristötavoitteiden mukaisesti.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• suunnittelee ja toteuttaa ryhmän tai toisen henkilön kanssa metsästysretken ja riistan hoitoon liittyviä töitä • suunnittelee oman työnsä ohjeen mukaan • toimii asetettujen laatu- ja ympäristötavoitteiden mukaisesti. • arvioi työn onnistumista ja toiminnan kehittämisessä huomioiden asiakaspalautteen
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• suunnittelee ja toteuttaa ryhmän tai toisen henkilön kanssa metsästysretken ja riistan hoitoon liittyviä töitä varmaotteisesti • suunnittelee oman työnsä itsenäisesti ja vastuullisesti • tekee havaintoja työn laadusta ja toimii aktiivisesti saamiensa palautteiden täyttämiseksi • toimii asetettuja laatu- ja ympäristötavoitteiden mukaisesti ja on aloitteellinen laadukkaan toiminnan kehittämisessä.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Metsästäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• toimii ohjattuna metsästystapahtumassa • toimii ohjattuna metsästyskulttuurin ja -perinteen mukaisesti ja kertoo osallistujille toimintatavoista
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• toimii ohjeet saatuaan ryhmässä metsästystapahtuman aikana • toimii metsästyskulttuurin ja -perinteen mukaisesti ja kertoo osallistujille toimintatavoista
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• toimii itsenäisesti metsästystapahtumassa ottaen huomioon maaston muutokset ja riistan käyttäytymisen • toimii metsästyskulttuurin ja -perinteen mukaisesti ja edistää niitä kertomalla osallistujille toimintatavoista

Riistan hoitaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• toimii ohjattuna riistanhoidollisissa tehtävissä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• tekee annetut riistanhoitotyöt
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• tekee sovitun alueen riistanhoidolliset tehtävät suunnitelmien mukaisesti

Saaliin käsitteleminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• tekee ohjattuna saaliille perustoimenpiteet maastossa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• huoltaa saaliin maastossa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• huoltaa itsenäisesti saaliin maastossa

Riistakolmiolaskennan tekeminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• tekee ryhmässä havaintoja riistakolmiolaskentaa varten
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• tekee riistakolmiolaskentaa ryhmässä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• tekee riistakolmiolaskentaa

Metsästysvälineiden käyttäminen ja huoltaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	käyttää ja huoltaa välineitä valvottuna.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	käyttää sallittuja aseita ja pyydyksiä ryhmän kanssa ja huoltaa välineensä.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	käyttää sallittuja aseita ja pyydyksiä sovitulla alueella ja huoltaa välineensä.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Metsästyslain noudattaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	noudattaa metsästyslakia
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	noudattaa metsästyslakia sekä ottaa huomioon yleisimpien riistaeläinten metsästystä säättävät rajoitukset
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	noudattaa metsästyslakia sekä ottaa huomioon riistan metsästyksen sallitut menetelmät ja välineet sekä metsästyksen ajankohdat

Riistaeläimien ja niiden elinympäristön tunnistaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	tunnistaa yleisimmät riistaeläimet ja niiden elinpaikkoja.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tunnistaa yleisimmät riistaeläimet ja niiden elinpaikkoja, yleisimpien riistaeläinten jäljet sekä huolehtii riistaeläinten ravinnon tarpeesta.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tunnistaa yleisimmät riistaeläimet ja niiden elinpaikkoja, yleisimpien riistaeläinten jäljet ja jätökset sekä huolehtii riistaeläinten ravinnon tarpeesta monipuolisesti.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmanratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	kysyy neuvoa metsästystapahtuman ongelmissa ja oppii ohjattuna erilaisista ongelmatilanteista
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	valitsee ongelmatilanteeseen ohjausta saatuaan ratkaisun erilaisista vaihtoehtoista
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	esittää ongelmatilanteisiin erilaisia toteuttamisvaihtoehtoja

Vuorovaikutus ja yhteistyötaidot	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	toimii ohjattuna vaihtuvissa työryhmissä, työympäristöissä ja vuorovaikutustilanteessa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	toimii joustavasti vaihtuvissa työryhmissä, työympäristöissä ja vuorovaikutustilanteissa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	ottaa huomioon toiminnoissaan koko ryhmän tarpeita ja toimii aktiivisesti vuorovaikutustilanteissa

Ammattietiikka	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	toimii luonnon ehdoilla
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	toimii luonnon ehdoilla luontoa kunnioittaen
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	toimii luonnon ehdoilla aktiivisesti luontoa kunnioitten

Terveys, turvallisuus ja työkyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• huolehtii omasta turvallisuudestaan • ohjaa ryhmää pukeutumaan asianmukaisesti ja toimimaan turvallisuusmääräyksiä noudattaen metsästysretkillä.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• huolehtii omasta ja muiden turvallisuudesta ja työergonomian toteutumisesta • ohjaa ryhmää pukeutumaan metsästysretken vaatimalla tavalla sekä huolehtii asiakasryhmän turvallisuudesta.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• toimii aktiivisesti ryhmän jäsenten turvallisuuden ja työergonomian kehittymisen puolesta • ohjaa ryhmää pukeutumaan metsästysretken vaatimalla tavalla ja huolehtii asiakasryhmän turvallisuudesta sekä toimii tilanneherkästi huomioiden erilaisten asiakkaiden käyttäytymisen metsässä.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä järjestetyllä ja valvotulla metsästysretkellä ja riistanhoitotehtävissä. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.29. Perinnemaisemien kunnostaminen ja hoitaminen, 15 osp (106051)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- tunnistaa valtakunnallisen perinnemaisemaluokituksen mukaisia kohteita ja perinnebiotooppeja
- tehdä suunnitelmien mukaisia ennallistamis-, kunnostus- ja hoitotoimenpiteitä perinnemaisemakohteissa, kuten rantaniityillä, lehdoilla ja kedoilla, metsälaitumilla ja hakamailla
- tehdä perinteisiä töitä, kuten seivästää heinää, tehdä haasioita ja risuaitoja sekä kerätä kerppuja
- käyttää ja huoltaa tavallisimpia perinnemaisemakohteiden hoidossa tarvittavia työvälineitä, kuten raivaussahaa, moottorisahaa, viikatetta ja muita ruohomaisten kasvien leikkuuvälineitä
- käyttää perinnemaisemakohteiden hoidossa tarvittavia ajoneuvoja
- hoitaa alueella tarvittavia eläimiä, kuten lampaita, hiehoja ja hevosia
- käyttää henkilökohtaisia suojaimia, ottaa huomioon työturvallisuusnäkökohdat ja ylläpitää työkykyä
- edistää kestävä kehityksen toimintatapoja.

Arviointi

1 Työprosessien hallinta

Perinnemaisemakohteen hoidon suunnitteleminen ja töiden organisoiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• avustaa hoitosuunnittelussa ja töiden organisoinnissa • on mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa ryhmän työtehtäviä.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• toimii mukana pienialaisen kohteen hoitosuunnittelussa ja töiden organisoinnissa asiantuntijan/maanomistajan kanssa • suunnittelee ohjattuna ryhmän ajankäyttöä ja tarvittavia kulku- ja työvälineitä sekä tekee sovittuja työtehtäviä.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• suunnittelee ohjeistuksen mukaisesti perinnemaisemakohteen hoitoa ja töiden organisoimista ja neuvottelee tarvittaessa asiantuntijan/ maanomistajan kanssa • suunnittelee ryhmän kanssa ajankäyttöä ja tarvittavia kulku- ja työvälineitä sekä vastaa jonkin kokonaisuuden työn toteuttamisesta.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Suunnitelmien laatiminen ja päivittäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• on mukana asiantuntijan kanssa laatimassa kohteelle kunnostussuunnitelmaa • avustaa haastatteluiden tekemisessä • suunnittelee ohjatusti yhdessä asiantuntijan kanssa kohteen työvoimatarvetta, kuljetusta kohteelle ja välineiden käyttöä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• laatii asiantuntijan kanssa kohteelle kunnostussuunnitelmaa • kerää tietoja perinnemaisemakohteista esimerkiksi haastatteluilla ja muilla selvityksillä asiantuntijoiden opastuksella • suunnittelee yhdessä asiantuntijan kanssa kohteen työvoimatarvetta, kuljetusta kohteelle ja välineiden käyttöä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• laatii asiantuntijan kanssa kohteelle kunnostussuunnitelman • kerää itsenäisesti tietoja perinnemaisemakohteista esimerkiksi haastatteluilla ja muilla selvityksillä • suunnittelee yhdessä asiantuntijan kanssa kohteen työvoimatarvetta, kuljetusta kohteelle ja välineiden käyttöä

Suunnitelman mukaisen perinnemaisemakohteen kunnostaminen ja hoitaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• lukee tutun perinnemaisemakohteen kunnostussuunnitelmaa ja toimii ohjattuna sen mukaisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• toimii kunnostussuunnitelman mukaisesti erilaisissa perinnemaisemakohteissa saatuaan ohjeita toteuttamiseen
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• toimii kunnostussuunnitelman mukaisesti yksin tai ryhmän jäsenenä erilaisissa perinnemaisemakohteissa ja erilaisissa olosuhteissa

Perinteisten työmuotojen, välineiden ja rakenteiden käyttäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• käyttää alueelle tyypillisiä työvälineitä ja tekee ohjattuna perinteisiä rakenteita
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• käyttää alueelle tyypillisiä työvälineitä ja tekee ohjeet saatuaan perinteisiä rakenteita
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• käyttää alueelle tyypillisiä työvälineitä ja tekee perinteisiä rakenteita

Kohteen kunnostamisessa tarvittavien työvälineiden ja kulkuneuvojen kestävä käyttö	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• käyttää tavallisimpia kunnostustöissä tarvittavia työvälineitä ja kulkuneuvoja ohjausta saatuaan oikein, turvallisesti ja kestävällä tavalla.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• käyttää kunnostustöiden työvälineitä ja kulkuneuvoja ohjausta saatuaan oikein, turvallisesti ja kestävällä tavalla.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• käyttää monipuolisesti erilaisia työvälineitä ja kulkuneuvoja, valitsee itse kohteeseen sopivat välineet ja käyttää niitä oikein, turvallisesti ja kestävällä tavalla.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Perinnemaisemien hoitoon liittyvän lainsäädännön noudattaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	noudattaa perinnemaisemakohdetta koskevia lakeja ja viranomaismääräyksiä ja ohjattuna etsii kohteen taustatietoa, kuten maankäyttö- ja asutushistoriatietoja
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	noudattaa perinnemaisemakohdetta koskevia lakeja ja viranomaismääräyksiä ja etsii ohjausta saatuaan kohteen taustatietoa, kuten maankäyttö- ja asutushistoriatietoja
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	noudattaa perinnemaisemakohdetta koskevia lakeja ja viranomaismääräyksiä ja etsii kohteen taustatietoa, kuten maankäyttö- ja asutushistoriatietoja ja soveltaa niitä työhönsä

Perinnemaisemakohteiden tunnistaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	tunnistaa yleisimmät paikalliset perinnemaisemakohteet
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tunnistaa paikalliset perinnemaisemakohteet
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tunnistaa paikalliset ja merkittäviä valtakunnallisia perinnemaisemakohteita

Erilaisten hoitotoimenpiteiden vaikutusten selvittäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	selvittää ohjattuna erilaisten hoitotoimenpiteiden vaikutuksia
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	selvittää ohjausta saatuaan erilaisten hoitotoimenpiteiden vaikutuksia
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	selvittää monipuolisesti erilaisten hoitotoimenpiteiden vaikutuksia ja arvioi oman kohteensa menetelmien tarpeellisuutta

Perinnemaisemakohteita uhkaavien haittojen tunnistaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	tunnistaa ohjattuna paikallisia perinnemaisemakohteita uhkaavia haittoja.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tunnistaa paikallisia perinnemaisemakohteita uhkaavia haittoja.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tunnistaa paikallisia ja valtakunnallisia perinnemaisemakohteita uhkaavia haittoja.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmanratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	selviytyy perustehtävistä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	on oppimishaluinen ja tekee esityksiä perinnemaiseman määrittämisen ongelmatilanteista
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	omaksuu uusia menetelmiä ja tekee esityksiä perinnemaiseman määrittämisen ja hoitotavasta päättämisen ongelmatilanteista

Vuorovaikutus ja yhteistyö	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	toimii yhteistyössä työryhmän jäsenten kanssa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	toimii rakentavassa yhteistyössä erilaisten henkilöiden kanssa ja työryhmässä aktiivisena jäsenenä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	toimii rakentavassa yhteistyössä erilaisten ihmisten kanssa ja työryhmässä aktiivisena jäsenenä sekä edistää työryhmän toimintaa

Terveiden, terveys, turvallisuus ja työkyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• asennoituu myönteisesti turvalliseen toimintaan sekä välttää riskejä työssään, noudattaa työstä annettuja turvallisuusohjeita eikä aiheuta vaaraa itselleen • käyttää turvallisesti ohjeiden mukaisia suojaimeja, työvälineitä ja työmenetelmiä • toimii EAll -ohjeiden mukaisesti.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• vastaa toimintansa turvallisuudesta, noudattaa työyhteisön ohjeita ja ottaa huomioon työssään työyhteisön muut jäsenet • varmistaa työvälineiden ja materiaalien turvallisuuden sekä poistaa ja vie huoltoon vialliset työvälineet • toimii EAll -ohjeiden mukaisesti.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• kehittää toimintaansa turvallisemmaksi, havaitsee ja tunnistaa työhönsä liittyvät vaarat ja ilmoittaa niistä • arvioi suojainten, työvälineiden ja työmenetelmien soveltuvuutta kyseiseen työhön ja huolehtii itsenäisesti työympäristönsä työturvallisuudesta • toimii EAll -ohjeiden mukaisesti.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä tekemällä suunnitelman mukaisia perinnemaiseman kunnostus- tai hoitotöitä paikallisesti määritellyssä ja nimetyssä perinnemaisemassa. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.30. Pilaantuneen maaperän kunnostaminen, 15 osp (106052)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- käyttää maaperä – ja pohjavesikartoitusten tietokantoja ja rekistereitä
- soveltaa kenttätöihin maaperän suojelusuunnitelmia ja kunnostussuunnitelmia ja noudattaa niitä
- ottaa maaperänäytteitä kunnostettavalta alueelta
- käyttää kenttäanalysointilaitteita ja tulkita tuloksia
- käsitellä valitun paikan, kuten huoltamon, polttoaineonnettomuus-, rakennustyö-, teollisuus- ja jätevesivuotoalueen tai käytössä tiivistyneiden alueiden pilaantuneita maita sovitulla menetelmillä
- selvittää eri kunnostusmenetelmien sopivuutta eri kohteisiin
- ottaa työssään huomioon toiminnan turvallisuuden ja vastuullisuuden
- käyttää henkilökohtaisia suojaimeja, ottaa huomioon työturvallisuusnäkökohdat ja ylläpitää työkykyä
- edistää kestävä kehityksen toimintatapoja.

1 Työprosessien hallinta

Pilaantuneen maaperän taustatietojen selvittäminen, toimenpiteiden suunnitteleminen ja töihin osallistuminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- avustaa maaperäkohteen tietojen hankinnassa - avustaa maaperän kunnostuksen suunnittelussa ja töiden tekemisessä.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- kerää tietoja maaperäkohteesta asiantuntijoiden opastuksella - toimii mukana pienialaisen kohteen kunnostuksen suunnittelussa asiantuntijan kanssa.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- kerää itsenäisesti tietoja pilaantuneesta maaperäkohteesta - suunnittelee yhteistyössä asiantuntijan kanssa pienialaista kohdetta.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Pilaantumisen syiden selvittäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	selvittää ohjattuna pilaantumisen syitä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	selvittää pilaantumisen syitä esimerkiksi karttojen ja yritysrekistereiden avulla ja muilla menetelmillä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	selvittää pilaantumisen syitä esimerkiksi karttojen ja yritysrekistereiden avulla ja muilla menetelmillä

Kunnostussuunnitelmien laatiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	on mukana laatimassa kohteen kunnostussuunnitelmaa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	laatii asiantuntijan kanssa kohteen kunnostussuunnitelmaa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	laatii ohjeet saatuaan kohteen kunnostussuunnitelmaa ja hyväksyttää sen asiantuntijalla

Työvälineiden ja kulkuneuvojen kestävä käyttäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• käyttää tavallisimpia työvälineitä ja kulkuneuvoja ohjausta saatuaan oikein ja turvallisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• käyttää työvälineitä ja kulkuneuvoja ohjausta saatuaan oikein, turvallisesti ja energiaa säästäen
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• käyttää monipuolisesti erilaisia työvälineitä ja kulkuneuvoja, valitsee itse kohteeseen sopivat välineet ja käyttää niitä oikein, turvallisesti ja energiaa säästäen

Suunnitelman mukaisen maaperäkohteen kunnostaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• lukee maaperäkohteen kunnostussuunnitelmaa ja toimii ohjattuna sen mukaisesti • käyttää tavallisimpia pilaantuneiden maa-alueiden käsittelymenetelmiä ohjattuna • lukee maaperä- ja pohjavesikarttoja ohjattuna
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• toimii kunnostussuunnitelman mukaisesti erilaisissa kohteissa saatuaan ohjeita toteuttamiseen • käyttää tärkeimpiä pilaantuneiden maa-alueiden käsittelymenetelmiä ja määrittelee annettujen raja-arvojen avulla, mikä menetelmä sopii kohteen pilaantuneelle maalle • lukee maaperä- ja pohjavesikarttoja tuntien niiden merkityksen maaperän kunnostuksessa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• toimii kunnostussuunnitelman mukaisesti yksin tai ryhmän jäsenenä erilaisissa kohteissa ja erilaisissa olosuhteissa • käyttää erilaisia pilaantuneiden maa-alueiden käsittelymenetelmiä ja määrittelee itsenäisesti annettujen raja-arvojen avulla, mikä menetelmä sopii millekin pilaantuneelle maalle • lukee ja tulkitsee maaperä- ja pohjavesikarttoja ja soveltaa niiden tietoja maaperän kunnostussuunnitelmien toteuttamiseen

Maa- ja vesinäytteiden ottaminen kohteessa kenttäanalysointilaitteita käyttäen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	ottaa maa- ja vesinäytteitä ja käyttää kenttäanalysointilaitteita ohjeistuksen mukaan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	ottaa itsenäisesti tarvittavia maa- ja vesinäytteitä ja analysoi niitä kenttämittareilla saatuaan ensin ohjeet siitä, mitä näytteitä tarvitaan ja millä laitteilla näytteitä otetaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	ottaa itsenäisesti tarvittavia maa- ja vesinäytteitä työkohteessaan sekä hallitsee näytteenottimien ja analyysilaitteiden käytön ja tulkitsee tuloksia oikein

Teknologian ja tietotekniikan käyttäminen työssä	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	hyödyntää ohjausta saatuaan alan teknologiaa työssään.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	käyttää työssä tarvittavaa tekniikkaa.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	käyttää itsenäisesti työssä tarvittavia teknisiä apuvälineitä ympäristövastuullisesti.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Maaperän kunnostukseen liittyvän lainsäädännön noudattaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	noudattaa maaperän kunnostusta koskevia lakeja ja viranomaismääräyksiä ja ohjattuna etsii tietoa kohdetta koskevista selvityksistä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	noudattaa maaperän kunnostusta koskevaa lainsäädäntöä ja viranomaismääräyksiä ja etsii kohteen taustatietoja
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	noudattaa maaperän kunnostusta koskevaa lainsäädäntöä ja viranomaismääräyksiä, etsii kohteen taustatietoja ja käyttää niitä työn suunnittelussa

Maaperän ja pohjaveden suojelun perusasioiden huomioon ottaminen saastumissyyden selvittämisessä	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	hyödyntää tietopohjaa yleisimmistä maaperän ja pohjaveden pilaantumista aiheuttavista tekijöistä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	hyödyntää tietopohjaa tärkeimmistä maaperän ja pohjanveden saastumista aiheuttavista tekijöistä ja etsii ohjausta saatuaan näitä tekijöitä työkohteestaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	hyödyntää monipuolisesti tietopohjaa tärkeimmistä maaperän ja pohjanveden saastumista aiheuttavista tekijöistä ja etsii näitä tekijöitä työkohteestaan

Yleisimpien maaperään ja pohjaveteen vaikuttavien saasteiden, kemikaalien tai muiden maaperän pilaantumista aiheuttavien aineiden tunnistaminen ja vaikutusten selvittäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	tunnistaa joitakin saasteiden, kemikaalien tai muiden maaperän pilaantumista aiheuttavia aineita ja tutustuu niihin asiantuntijan kanssa.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tunnistaa joitakin saasteiden, kemikaalien tai muiden maaperän tai pohjaveden pilaantumista aiheuttavia aineita, tunnistaa ohjausta saatuaan niitä näytteistä ja selvittää niiden vaikutukset ja käsittelyn tarpeet.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tunnistaa joitakin saasteiden, kemikaalien tai muiden maaperän tai pohjaveden pilaantumista aiheuttavia aineita, tunnistaa niitä näytteistä ja selvittää niiden vaikutukset ja käsittelyn tarpeet.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmanratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	selviytyy perustehtävistä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	on oppimishaluinen ja selvittää maaperän saastumisen syitä ongelmatilanteissa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	omaksuu uusia menetelmiä ja tekee esityksiä maaperän saastumisen ehkäisemiseksi

Vuorovaikutus ja yhteistyö	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• toimii yhteistyössä työryhmän jäsenten kanssa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• toimii rakentavassa yhteistyössä erilaisten henkilöiden kanssa ja työryhmässä aktiivisena jäsenenä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• toimii rakentavassa yhteistyössä erilaisten ihmisten kanssa ja työryhmässä aktiivisena jäsenenä sekä edistää työryhmän toimintaa

Terveys, turvallisuus ja työkyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• asennoituu myönteisesti turvalliseen toimintaan sekä välttää riskejä työssään ja erityisesti kemikaalien käytössä, noudattaa työstä annettuja turvallisuusohjeita eikä aiheuta vaaraa itselleen • käyttää turvallisesti ohjeiden mukaisia suojaimeja, työvälineitä ja työmenetelmiä • toimii EAll ja työturvallisuusohjeiden mukaisesti.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• vastaa toimintansa turvallisuudesta erityisesti kemiallisten aineiden käytön yhteydessä, noudattaa työyhteisön ohjeita ja ottaa huomioon työssään työyhteisön muut jäsenet • varmistaa työvälineiden ja materiaalien turvallisuuden sekä poistaa ja vie huoltoon vialliset työvälineet • toimii EAll ja työturvallisuusohjeiden mukaisesti.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• kehittää toimintaansa turvallisemmaksi, havaitsee ja tunnistaa työhönsä liittyvät vaarat ja ilmoittaa niistä • arvioi suojainten, työvälineiden ja työmenetelmien soveltuvuutta kyseiseen työhön ja huolehtii itsenäisesti työympäristönsä työturvallisuudesta • toimii EAll ja työturvallisuusohjeiden mukaisesti.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä kunnostamalla suunnitelman mukaisen maaperäkohteen. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.31. Poron käyttö matkailussa, 15 osp (106053)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- hoitaa poroja tarhassa
- valjastaa poron ja ohjastaa sitä ahkiolla ja reellä
- tehdä kuljetus- ja tapahtumavalmisteluja
- avustaa matkailutapahtumassa
- seurata kustannusten muodostumista ja hinnoitella palvelutuotteita

- palvella asiakkaita
- kertoa porojen elinympäristöistä ja porotalouden merkityksestä osana kansallista ja lappilaista kulttuuria
- ottaa työssään huomioon toiminnan turvallisuuden ja vastuullisuuden
- ottaa työssään huomioon eläinten käsittelyyn liittyvät voimassa olevat säädökset
- käyttää henkilökohtaisia suojaimia, ottaa huomioon työturvallisuusnäkökohdat ja ylläpitää työkykyä
- edistää kestävä kehityksen toimintatapoja.

Arviointi

1 Työprosessien hallinta

Poromatkailutapahtumassa toimiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• toimii avustajana poromatkailutapahtuman järjestämisessä ja on mukana palveluketjussa • arvioi työn onnistumista ja hankkii tietoa toimintansa kehittämiseksi • toimii ohjattuna asetettujen laatu- ja ympäristötavoitteiden mukaisesti.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• toimii ohjattuna poromatkailutapahtuman työtehtävissä ja palvelee ohjeet saatuaan asiakkaita • arvioi työn onnistumista ja toiminnan kehittämisessä huomioiden asiakaspalautteen • toimii asetettujen laatu- ja ympäristötavoitteiden mukaisesti.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• toteuttaa itsenäisesti poromatkailutapahtuman erilaisia palveluita ja palvelee luontevasti asiakkaita • tekee havaintoja työn laadusta ja toimii aktiivisesti saamiensa palautteiden täyttämiseksi • toimii asetettuja laatu- ja ympäristötavoitteiden mukaisesti ja on aloitteellinen laadukkaan toiminnan kehittämisessä.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Poron hyödyntäminen matkailussa	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- ohjattuna valjastaa ja ohjastaa poron turvallisesti - noudattaa ohjattuna matkailun turvallisuusvaatimuksia - selviytyy auttavasti myös toisella kotimaisella kielellä tai jollakin vieraalla kielellä oman alan yksinkertaisissa viestintätilanteissa - kertoo historiasta ja kotimaisista toimintatavoista - seuraa ohjattuna ruokinnan vaikutusta porojen käyttäytymiseen
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- valjastaa poron omatoimisesti ja ajaa sillä turvallisesti - noudattaa matkailun turvallisuusvaatimuksia - käyttää myös toista kotimaista kieltä tai jotain muuta vierasta oman alan viestintätilanteissa - kertoo historiasta ja kotimaisista ja pohjoismaisista toimintatavoista - hoitaa poroja ravinto- ja muun käyttäytymisen mukaisesti tapahtumatilanteessa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- valjastaa poron omatoimisesti ja avustaa asiakasta ajamaan turvallisesti - noudattaa matkailun turvallisuusvaatimuksia - käyttää sujuvasti myös toista kotimaista kieltä tai jotain vierasta kieltä oman alan erilaisissa viestintätilanteissa - kertoo historiasta ja kotimaisista ja kansainvälisistä porokulttuureista - hoitaa poroja oma-aloitteisesti, laji- ja ravintokäyttäytymisen mukaisesti ja reagoi tilanteisiin oikealla tavalla

Koneiden ja välineiden käyttäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	käyttää ohjattuna poron kuljetus- ja ajovälineitä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	käyttää tarvittavia poron kuljetus- ja ajovälineitä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	käyttää tarvittavia poron kuljetus- ja ajovälineitä

Ajoporojen hoitaminen ja kuljettaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• ruokkii ohjattuna ajoporoja tarhassa • kuljettaa poroja ohjeet saatuaan elävänä kuljettamisen sääntöjen mukaisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• ruokkii omatoimisesti ajoporoja tarhassa • kuljettaa poroja elävänä kuljettamisen sääntöjen mukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• tekee ajoporojen ruokintasuunnitelman, ruokkii niitä ja tarkkailee ajokkaiden hyvinvointia • kuljettaa poroja elävänä kuljettamisen sääntöjen mukaisesti

Tapahtuman kustannusten seuraaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• seuraa ohjattuna kustannuksien muodostumista ja hinnoittelee yksittäisiä palvelutuotteita.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• seuraa kustannuksien muodostumista ja hinnoittelee palvelutuotteita.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• seuraa oma-aloitteisesti kustannuksien muodostumista ja hinnoittelee palvelutuotteita.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Ajoporon ruokinnasta huolehtiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• ottaa huomioon poron ruuansulatuksen toimintaperiaatteen
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• ottaa huomioon poron ruuansulatuksen toimintaperiaatteen ja hyödyntää tietoa poron ravinnontarpeen määrittämisessä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• ottaa huomioon poron ruuansulatuksen toimintaperiaatteen ja hyödyntää tietoa poron ravinnontarpeen määrittämisessä

Toiminnan taloudellisuuden selvittäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• selvittää ohjausta saatuaan, mitä kustannuksia tapahtuman järjestämisestä syntyy
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• selvittää ohjausta saatuaan, mitä kustannuksia tapahtuman järjestämisestä syntyy ja tuntee yksittäisiä hinnoittelukohteita
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• selvittää, mitä kustannuksia tapahtuman järjestämisestä syntyy ja tuntee yksittäisiä hinnoittelukohteita

Historian ja nykypäivän hyödyntäminen poromatkailussa	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• hyödyntää työssään Suomen poronhoidon syntyhistoriaa ja nykyisin vallitsevia poronhoitotapoja.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• hyödyntää työssään Suomen erilaisia poronhoitokulttuureja.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• hyödyntää työssään Suomen erilaisia poronhoitokulttuureja ja on tietoinen kansainvälisistä kulttuureista.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmanratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• seuraa tilannetta ja tekee ratkaisuesityksiä ongelmatilanteissa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• valitsee ongelmatilanteeseen ratkaisun erilaisista vaihtoehtoista
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• tekee tilannekohtaisia, tarvittaessa nopeitakin ratkaisuja ongelmatilanteissa

Vuorovaikutus ja yhteistyötaidot	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• on yhteistyöhaluinen ja toimii ohjattuna vuorovaikutustilanteessa, vaihtuvissa työryhmissä ja työympäristöissä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• toimii joustavasti vuorovaikutustilanteessa, vaihtuvissa työryhmissä ja työympäristöissä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• toimii aktiivisesti ja tilanneherkästi vuorovaikutustilanteissa

Ammattietiikka	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	ottaa huomioon porojen käyttäytymisen kuljetuksessa ja matkailutapahtuman aikana
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	huolehtii porojen hyvinvoinnista kuljetuksessa ja matkailutapahtuman aikana
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	huolehtii oma-aloitteisesti porojen hyvinvoinnista kuljetuksessa ja matkailutapahtuman aikana

Terveys, turvallisuus ja työkyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	huolehtii omasta ja asiakkaan turvallisuudestaan.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	huolehtii omasta ja asiakkaan turvallisuudesta ja välttää riskejä.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	toimii aktiivisesti turvallisuusohjeiden mukaisesti ja turvallisuutta edistään ja riskejä välttään.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä poromatkailutapahtumassa käsittelemällä ja hoitamalla poroja. Tilanteeseen kuuluu myös erilaisten välineiden sekä laitteiden käyttöä ja huoltoa ja matkailutapahtuman valmistelua. Ammattitaidon osoittamiseen osallistuminen edellyttää matkailun turvallisuusmääräysten noudattamista. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.32. Poronhoito, 35 osp (106054)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- suunnitella ja tehdä poronhoitoon liittyvät vuosikierron mukaiset työtehtävät
- toimia porovahinkotilanteissa
- käsitellä poroja
- käyttää, huoltaa ja korjaa poronhoidossa tarvittavia koneita ja laitteita sekä rakenteita
- tehdä poroelinkeinon harjoittajalle kuuluvat taloushallinnon toimenpiteet
- valita eloporonsa
- suorittaa tarvittaessa porojen lisäruokinnan
- tulkita poron ikään, sukupuoleen ja vuodenaikoihin liittyvää käyttäytymistä
- tunnistaa porojen yleisimpien sairauksia
- ennaltaehkäistä poron sairauksien syntyä ja leviämistä
- ottaa työssään huomioon toiminnan turvallisuuden ja vastuullisuuden
- ottaa työssään huomioon eläinten käsittelyyn liittyvät voimassa olevat säädökset
 - eläinkuljettajan tutkinnon suorittamiseen vaadittavat valmiudet
 - hygieniapassin suorittamiseen vaadittavat valmiudet ja eläinten lopetukseen liittyvän lainsäädännön hallitseminen

- käyttää henkilökohtaisia suojaimia, ottaa huomioon työturvallisuusnäkökohdat ja ylläpitää työkykyä
- edistää kestävä kehityksen toimintatapoja
- toimia yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa.

Arviointi

1. Työprosessin hallinta

Poronhoidon vuosikierron suunnitteleminen ja toimenpiteiden organisoiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• suunnittelee ohjatusti poronhoidon vuosikiertoa ja toimenpiteitä ottaen huomioon poronhoitolain ja asetuksen • suoriutuu ohjattuna porotilan vuosikiertoon liittyvistä töistä • toimii ryhmän mukana • noudattaa aikatauluja ja toimii ohjattuna työohjeiden mukaisesti • sopeutuu työyhteisöön.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• suunnittelee ryhmässä poronhoidon vuosikiertoa ja tarvittavia toimenpiteitä noudattaen poronhoitolakia ja asetusta • toimii ohjeistettuna porotilan vuosikierron mukaisissa töissä • ottaa vastuuta jonkin osaalueen toteuttamisesta ja toimii yhteistyössä ryhmän ja/tai ryhmän ohjaajan kanssa • noudattaa aikatauluja ja annettuja ohjeita • arvioi oman työnsä tuloksia, seuraa ajankäyttöä ja kannattavuutta annettujen työohjeiden mukaisesti.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• suunnittelee itsenäisesti poronhoidon vuosikiertoa ja toimenpiteiden eri työvaiheita ottaen huomioon poronhoitolain ja asetuksen säädökset • valmistelee porotilan vuosikierron mukaiset työt ja toimii itsenäisesti eri työvaiheissa • ottaa vastuuta jonkin osaalueen itsenäisestä toteuttamisesta ja toimii yhteistyössä ryhmän ja/tai ryhmän ohjaajan kanssa • noudattaa aikatauluja ja työohjeita sekä neuvottelee mahdollisista poikkeamista • toimii omaa työtään kehittäen tavoitteiden mukaisesti sekä ajankäyttöä ja kannattavuutta annettujen ohjeiden mukaan seuraten.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Poronhoidon vuosikierron mukaisten työtehtävien hoitaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• tekee ohjatusti poronhoidon vuosikierron mukaisia työtehtäviä ottaen huomioon poronhoitolain ja asetuksen sekä käyttää erilaisia työmenetelmiä ja materiaaleja ohjatusti • on ohjatusti mukana rehun hankinnassa ja ruokkii poroja • tekee ohjattuna havaintoja laiduntamisalueista • toimii ohjattuna porovahinkotilanteissa ja on mukana tekemässä havaintoja vahingoista
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• toimii ryhmässä poronhoidon vuosikierron mukaisissa työtehtävissä noudattaen poronhoitolakia ja asetusta käyttäen erilaisia työmenetelmiä ja materiaaleja • hankkii tarvittavaa rehua ja huolehtii porojen lisäravinnon tarpeesta • tekee havaintoja laiduntamiseen käytettävistä alueista • tunnistaa porovahinkojen syitä, toimii vahinkojen syntymistä ehkäisevästi ja on mukana tekemässä havaintoja vahingoista
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• tekee itsenäisesti poronhoidon vuosikierron eri työvaiheet ottaen huomioon poronhoitolain ja asetuksen säädökset käyttäen tilanteeseen soveltuvia työmenetelmiä ja materiaaleja • tekee rehua vuosikierron mukaisesti, valitsee oikean ravinnon ja ruokkii poroja tarkoituksenmukaisella tavalla • tekee havaintoja ravinnon riittävydestä ja laidunnusalueiden kunnosta ja raportoi niistä • toimii tarkoituksenmukaisesti porovahinkotilanteissa, ehkäisee niiden syntymistä ja on mukana tekemässä havaintoja vahingoista

Poronhoidossa tarvittavien koneiden, laitteiden ja työvälineiden käyttäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• käyttää ohjatusti erilaisia poronhoidossa tarvittavien koneita, laitteita ja työvälineitä ja huoltaa ne
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• valitsee käyttötarkoitukseen sopivia koneita, laitteita ja työvälineitä ja toimii ohjeistettuna ryhmässä laitteita hyödyntäen ja niitä huoltaen
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• valitsee koneet, laitteet ja välineet, käyttää niitä ja tekee huolto- ja korjaustöitä itsenäisesti

Poronhoidon taloushallintotehtävien tekeminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• tekee taloushallinnon tehtäviä ohjatusti ryhmässä • seuraa ohjatusti tuotannon taloudellisuutta ja EU:n tukipolitiikka
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• tekee ohjatusti taloushallinnon tehtäviä • seuraa tuotannon taloudellisuutta ja EU:n tukipolitiikka
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• tekee tarvittaessa avustettuna taloushallinnon tehtävät ja osoittaa niissä erityistä tarkkaavaisuutta • seuraa tuotannon taloudellisuutta ja EU:n tukipolitiikka, tekee tarvittavia kustannuslaskelmia

Porokarjan rakenteen muodostaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• ohjattuna turvaa oman porokarjansa tuotannollisen rakenteen muodostumisen
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• valitsee siitosporot huomioon ottaen porokarjansa rakenteen kehityksen
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• valitsee itsenäisesti siitosporot pitäen yllä porokarjansa tuottavaa rakennetta optimaaliseen kehitykseen

Tuotannossa syntyvien materiaalien hyödyntäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• ottaa ohjatusti talteen tuotantotoiminnassa syntyviä materiaaleja ja toimittaa ne jatkokäsittelyyn.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• ottaa ryhmässä talteen tuotantotoiminnassa syntyviä materiaaleja ja toimittaa ne jatkokäsittelyyn.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• ottaa itsenäisesti talteen tuotantotoiminnassa syntyviä materiaaleja ja toimittaa ne jatkokäsittelyyn.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Poron elinympäristövaatimusten seuraaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	seuraa ohjattuna poron elinympäristön laatua vuoden eri aikoina
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	seuraa poron elinympäristötarpeita vuosikierron eri vaiheissa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	seuraa poron elinympäristövaatimuksien muutoksia eri vuoden aikoina ja osaa reagoida niihin

Poronhoitoon liittyvään lainsäädäntöön tutustuminen ja sen mukaisesti toimiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	ottaa työssään huomioon ohjattuna poromerkkijärjestelmän ja poronhoitajan oikeudet ja velvollisuudet
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	ottaa työssään huomioon poromerkkijärjestelmän ja toimii poronhoitolain ja asetuksen asettamien vaatimuksien ja velvoitteiden mukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	soveltaa työssään poromerkkijärjestelmää ja toimii poronhoitolain ja asetuksen paliskunnalle ja yksittäiselle poronhoitajalle asettamien oikeuksien ja velvoitteiden mukaisesti

Poron ravitsemuksen ja käyttäytymisen välisen suhteen seuraaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	seuraa ravitsemuksen erityispiirteitä ja poron luonnonmukaista käyttäytymistä sekä ottaa sen huomioon poron hoidossa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	seuraa ruuansulatuksen toimintaa ja sen vaikutusta aineenvaihduntaan sekä niiden vaikutusta käyttäytymiseen sekä ottaa sen huomioon poron hoidossa ja ruokinnassa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	seuraa ruuansulatuksen ja aineenvaihdunnan sekä käyttäytymisen sidonnaisuutta vuosikiertoon sekä ottaa sen huomioon poron hoidossa ja ruokinnassa

Poron terveydentilaan vaikuttavien tekijöiden selvittäminen sekä sairauksien ennaltaehkäiseminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	tunnistaa poron yleisimpiä sairauksia ja selvittää ohjattuna poron terveydentilaan vaikuttavien tekijöiden syitä.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tunnistaa poron keskeisimmät sairaudet ja selvittää poron terveydentilaan vaikuttavia tekijöitä.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tunnistaa poron sairaudet monipuolisesti sekä selvittää poron terveydentilan syitä ja ottaa selville niiden ennakoivia torjuntamahdollisuuksia.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmanratkaisutaito	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	ratkaisee ohjattuna erilaisia poronhoidossa ja poronhoitajien välisissä ongelmatilanteissa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	valitsee ongelmatilanteeseen ratkaisun erilaisista vaihtoehtoista
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tekee ongelmatilanteisiin erilaisia toteuttamishdotuksia ja seuraa niiden toteutumista

Vuorovaikutus ja yhteistyö	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	osaa toimia ohjatusti vaihtuvissa työryhmissä ja työympäristöissä ja toimii auttavasti vuorovaikutustilanteessa sekä osaa käyttää ohjatusti erilaisia henkilökohtaisia viestintäkeinoja
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	osaa toimia joustavasti vaihtuvissa työryhmissä ja työympäristöissä ja toimii joustavasti vuorovaikutustilanteessa sekä osaa käyttää erilaisia henkilökohtaisia viestintäkeinoja
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	huomioi toiminnoissaan koko työyhteisön tarpeita, toimii aktiivisesti vuorovaikutustilanteissa ja hallitsee monipuolisesti henkilökohtaisia viestintäkeinoja

Ammattietiikka	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• huolehtii ohjattuna eläinten ja työryhmän hyvinvoinnista • ei vahingoita toiminnallaan luontoa eikä tuota kärsimystä eläimille • toimii rehellisesti ja vastuuntuntoisesti työssään tuottaessaan luontoalan tuotteita ja palveluja • toimii työssään suvaitsevaisesti • arvostaa ammattiaan maaseudun elinvoimaisuuden edistäjänä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• huolehtii eläinten ja työryhmän hyvinvoinnista ja edistää sitä • perustaa toimintansa luonnon ja eläinten kunnioittamiseen • toimii avoimesti, rehellisesti ja vastuuntuntoisesti tuottaessaan luontoalan palveluja tuotteita ja palveluja • kunnioittaa kanssaihminen (esim. työyhteisön ja naapuruston) arvoja ja oikeuksia • toimii sitoutuneesti työssään ja arvostaa ammattiaan maaseudun elinvoimaisuuden edistäjänä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• huolehtii eläinten ja työryhmän hyvinvoinnista ja esittää kehittämiskäsitteitä • perustaa toimintansa esimerkilliseen luonnon ja eläinten kunnioittamiseen, eikä sulje silmiään vääryydeltä • perustaa toimintansa avoimuuteen, rehellisyyteen, vastuuseen tuottaessaan luontoalan palveluja tuotteita ja palveluja • kunnioittaa kanssaihminen (esim. työyhteisön ja naapuruston) arvoja ja oikeuksia sekä pyrkii noudattamaan tasa-arvon ja tasapuolisuuden periaatteita • toimii sitoutuneesti työssään ja arvostaa ammattiaan maaseudun elinvoimaisuuden ja kulttuurin edistäjänä

Terveys, turvallisuus ja työkyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• huolehtii omasta turvallisuudesta, käyttää tarvittaessa EAll ensiaputaitoja.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• huolehtii omasta turvallisuudestaan ja työergonomian toteutumisesta, käyttää tarvittaessa EAll ensiaputaitoja.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• toimii aktiivisesti työyhteisön jäsenten turvallisuuden ja työergonomian kehittämisen puolesta, käyttää tarvittaessa EAll ensiaputaitoja.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä poronhoitokokonaisuudessa, johon sisältyy poronhoitotöitä kasvukautena, poroerotusajana ja poroerotusaidalla. Tilanteeseen kuuluu myös erilaisten koneiden, välineiden, laitteiden käyttöä ja huoltoa sekä työtilojen valmistelua tuotantotoimintaan. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.33. Poronlihan jatkojalostus, 15 osp (106055)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- käyttää ja huoltaa lihanjalostuksessa käytettäviä koneita, laitteita ja varusteita
- tuotteistaa poron ruhoksi ja leikata sen standardien mukaisiin lihalajitelmiin
- lajitella erilaiset lihalajitelmat käyttötarkoituksen mukaisesti
- pakata ja varastoida tuotteet markkinointia varten
- noudattaa voimassaolevia säädöksiä (muun muassa elintarvikelaki, eläinsuojelulaki ja eläinten lopetusta koskevat säädökset)
 - hygieniapassin ja lopetusasetuksen (EY 1099/2009) mukaisen kelpoisuustodistuksen suorittamiseen vaadittavat valmiudet
- laskea tuotantokustannuksia ja hinnoitella tuotteita
- ottaa talteen poron teurastuksessa ja jalostuksessa syntyviä sivutuotteita
- kertoa asiakkaille tuotteiden perinteistä ja käytöstä
- ottaa työssään huomioon toiminnan turvallisuuden ja vastuullisuuden
- käyttää henkilökohtaisia suojaimia, ottaa huomioon työturvallisuusnäkökohdat ja ylläpitää työkykyä
- edistää kestävä kehityksen toimintatapoja.

Arviointi

1 Työprosessien hallinta

Poronlihan jatkojalostus	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• noudattaa ohjatusti annettuja henkilö- ja laitospohjaisia hygieniohjeita • toimii jatkuvassa valvonnassa.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• noudattaa omatoimisesti henkilö- ja laitospohjaisia hygieniohjeita omavalvonnan mukaisesti • tekee ohjattuna eri työvaiheita.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• tekee suoramyyntin ja tuotantolaitoksen omavalvonnan päivittäiset toimenpiteet • toimii itsenäisesti eri tuotantovaiheissa.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Poronlihan leikkaaminen ja lihan lajittelu	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• tuotteistaa poron ohjattuna ruhoksi ja leikkaa sen jatkuvassa valvonnassa standardien mukaisiin lihalajitelmiin • lajittelee ohjattuna erilaisia lihalajitelmia käyttötarkoituksen mukaisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• tuotteistaa poron ohjausta saatuaan ruhoksi ja leikkaa sen ohjattuna standardien mukaisiin lihalajitelmiin • lajittelee ohjausta saatuaan erilaisia lihalajitelmia käyttötarkoituksen mukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• tuotteistaa poron ruhoksi ja leikkaa standardien mukaisiin lihalajitelmiin • lajittelee erilaisia lihalajitelmia käyttötarkoituksen mukaisesti

Koneiden, laitteiden ja työvälineiden käyttäminen ja huoltaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• tekee ohjattuna tuotannon eri työvaiheita, käyttää ja huoltaa tarvittavia koneita, laitteita ja työvälineitä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• toimii ohjeita saatuaan ryhmässä tuotannon eri työvaiheissa ja valitsee käyttötarkoitukseen sopivat koneet, laitteen ja työvälineet
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• valitsee käyttötarkoitukseen sopivat työmenetelmät, koneet, laitteet ja välineet ja käyttää, huoltaa ja korjaa niitä itsenäisesti

Tuotteen myyminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• pakkaa ja varastoi tuotteita ohjattuna • seuraa ohjattuna tuotantokustannuksia ja hinnoittelee sovitun lajitelman • kertoo ohjattuna lajittelien perinteistä käytöstä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• valitsee oikeat pakkausmenetelmät ja varastointitavat • seuraa ohjeita saatuaan muuttuvia tuotantokustannuksia ja hinnoittelee lajitelmia • ohjeet saatuaan kertoo lajittelien perinteistä käytöstä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• valitsee oikeat pakkausmenetelmät ja -materiaalit ja huolehtii pakkausmerkinnöistä sekä toimii erityistä siisteyttä noudattaen • seuraa muuttuvia kustannuksia ja hinnoittelee lajitelmia • kertoo lajittelien perinteisestä käytöstä

Sivutuotemateriaalien jatkokäytön turvaaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	ottaa ohjattuna talteen sivutuotemateriaaleja jatkokäsittelyä varten.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	ohjeet saatuaan ottaa talteen sivutuotemateriaaleja jatkokäsittelyä varten.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	ottaa itsenäisesti talteen sivutuotemateriaaleja jatkohyödyntämistä varten.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Elintarvikelain ja omavalvonnan määräysten noudattaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	noudattaa hygieniavaatimuksia ja ottaa työssään huomioon omavalvonnan perusasiat
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	noudattaa hygieniavaatimuksia ja ottaa työssään huomioon omavalvonnan ohjeet
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	noudattaa hygieniavaatimuksia sekä ottaa työssään huomioon suoramyyntin ja tuotantolaitoksen omavalvontamääräykset

Lihalajitelmien tunnistaminen ja hinnoitleminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	tunnistaa eri lihalajitelmat ja hinnoitlee joitakin perustuotteita
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tunnistaa eri lihalajitelmien pääasialliset käyttötarkoituksmahdollisuudet ja hinnoitlee tuotteita
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tunnistaa eri lihalajitelmien käyttötarkoituksmahdollisuudet ja hinnoitlee tuotteita monipuolisesti

Poronlihajalosteiden tuotantoketjun hallitseminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	ottaa huomioon lihan laadun merkityksen jalosteiden tuotannossa.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	ottaa huomioon lihajalosteisiin soveltuvien materiaalin valintaperusteita.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	soveltaa työssään lihajalostetuotteiden valmistusmenetelmiä.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Ammattietiikka	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• toimii eläinsuojelua koskevan lainsäädännön mukaisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• toimii eläinsuojelua koskevan lainsäädännön ja yleisten eettisten periaatteiden mukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• toimii kaikissa tehtävissään eläinsuojelua koskevan lainsäädännön ja hyvän ammattietiikan mukaisesti edistään toiminnallaan tuotteiden korkeatasoista laatua

Oppiminen ja ongelmanratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• selvittää ohjattuna erilaisia ongelmatilanteita
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• tekee esityksiä ja valitsee ongelmatilanteeseen ratkaisun erilaisista vaihtoehdoista
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• tekee ongelmatilanteisiin erilaisia toteuttamisehdotuksia

Vuorovaikutus ja yhteistyötaidot	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• toimii ohjattuna vuorovaikutustilanteessa, vaihtuvissa työryhmissä ja työympäristöissä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• toimii joustavasti vuorovaikutustilanteessa, vaihtuvissa työryhmissä ja työympäristöissä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• toimii aktiivisesti vuorovaikutustilanteissa ja ottaa huomioon koko työyhteisön tarpeita

Terveys, turvallisuus ja työkyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• huolehtii omasta turvallisuudestaan ja selvittää riskitekijöitä kuten terveyshaittoja.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• huolehtii omasta turvallisuudestaan, työergonomian toteutumisesta ja toimii riskejä välttäen.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• toimii aktiivisesti työyhteisön jäsenten turvallisuuden ja työergonomian kehittämisen puolesta.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käsittelemällä poron lihaa alan tuotantolaitoksessa. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.34. Ryhmässä voimaantuminen ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen, 15 osp (106056)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- suunnitella ja järjestää ryhmä- ja kerhotoimintaa
- ohjata ympäristövastuullisuutta edistävään toimintaan
- käyttää erilaisia vaikuttamismenetelmiä ja soveltaa tarvittavia ympäristökasvatusmenetelmiä
- lähestyä päättäjiä ja tiedotusvälineitä
- tehdä kestävällä tavalla toimimisesta aloitteita ja esityksiä
- tehdä tiedotteita ja oppimismateriaalia ja esitellä niitä kulttuuritaustoiltaan erilaisille kohderyhmille
- ottaa työssään huomioon toiminnan turvallisuuden ja vastuullisuuden
- ylläpitää työkykyä
- edistää kestäväen kehityksen toimintatapoja.

Arviointi

1 Työprosessien hallinta

Ryhmä- ja kerhotoiminnan suunnitteleminen ja ohjaaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• toimii suunnittelussa työryhmän jäsenenä ja tunnistaa kohderyhmän tarpeet • toimii ohjatusti avustajana erilaista kulttuuritaustaa edustavien kanssa • osallistuu toimintansa arviointiin ja kehittämiseen
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• suunnittelee ja ohjaa itse ohjausta saatuaan erilaisia ryhmiä • toimii ohjeet saatuaan erilaisten ryhmien ja erilaista kulttuuritaustaa edustavien kanssa • on tietoinen toiminnan taustalla olevista tavoitteista ja kykenee itsenäiseen arviointiin
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• suunnittelee ja ohjaa itsenäisesti erilaisia ryhmiä • toimii luontevasti erilaista kulttuuritaustaa edustavien kanssa • tiedostaa omat vahvuutensa, kehittämisalueensa ja kehittää toimintaa

Yhteiskunnallinen vaikuttaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- tutustuu ohjattuna päätöksen tekoon ja tekee aloitteita - kannustaa asiantuntijan kanssa ryhmää osallistumaan.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- tutustuu erilaiseen päätöksen tekoon ja tekee itse ryhmässään aloitteita - kannustaa kohderyhmälle soveltuvat ohjeet saatuaan vastuullisuuteen, avoimuuteen ja tasapuolisuuteen asioiden hoidossa.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- tutustuu eritasoiseen päätöksen tekoon ja tekee itse ryhmän tai kerhon kanssa ympäristövaikutuksia vähentäviä aloitteita - kannustaa kohderyhmälle soveltuvaan vastuullisuuteen, avoimuuteen ja tasapuolisuuteen asioiden hoidossa.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Kerho- ja toimintatuokioiden ohjaaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	ohjaa ryhmää ja tekee ryhmän kanssa teemakohtaisia tiedotteita ja pienimuotoista kerhomateriaalia
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	ohjaa ryhmää erilaisissa tilanteissa rakentamaan kriittisyyteen, aloitekykyisyyteen ja sosiaalisuuteen, ideoi ympäristövastuullisia teemoja ja ohjaa tiedotteiden ja kerhomateriaalin tekemisessä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	ohjaa ryhmää erilaisissa tilanteissa rakentamaan kriittisyyteen, aloitekykyisyyteen ja sosiaalisuuteen, löytää oma-aloitteisesti uusia ympäristövastuullisia toimintatapoja ja teemoja, toimii aloitekykyisesti, rakentavan kriittisesti ja ohjaa tiedotteiden ja kerhomateriaalin tekemisessä

Vapaaehtoistyön ja vertaisohjauksen käyttäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	osallistuu vapaaehtoistyöhön yhdessä ryhmänsä kanssa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	organisoi vapaaehtoistyötä sekä vertaisohjaajien toimintaa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tukee ja innostaa vapaaehtoistyöntekijöitä ja vertaisohjaajia

Kuulluksi tulemisen oppiminen ja erilaisten ilmaisukeinojen käyttäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- osallistuu ohjattuna ympäristöasioiden päätöksenteon seurantaan - tekee ohjattuna kestävästä kehitystä käsittelevän mielipidekirjoituksen - harjoittelee ohjattuna selkeän ilmaisutaidon oppimista ja elekielen käyttämistä - käyttää ohjattuna ilmaisun vapautta edistäviä menetelmiä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- tekee ohjattuna kestävästä kehitystä edistävän aloitteen päättäjille - tekee ohjausta saatuaan kestävästä kehitystä käsittelevän mielipidekirjoituksen paikalliseen tiedotusvälineeseen - käyttää ohjausta saatuaan selkeää yleis- ja elekieltä mielipiteensä rakentamisessa ja sen esittämisessä - rohkaisee ohjausta saatuaan ilmaisemaan itseään ja luo avoimen innostavan ilmapiirin
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- tekee ohjattuna kestävästä kehitystä edistävän aloitteen päättäjille ja seuraa sen toteutumista - tekee kestävästä kehitystä käsittelevän mielipidekirjoituksen paikalliseen tiedotusvälineeseen ja seuraa sen vaikutusta - käyttää selkeää yleis- ja elekieltä mielipiteensä rakentamisessa ja sen esittämisessä - rohkaisee ilmaisemaan itseään ja luo avoimen, osallistumiseen innostavan ilmapiirin

Ryhmytymisessä tarvittavien välineiden ja koneiden käyttäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	käyttää yleisimpiä sovittuja välineitä, kuten virtuaaliset välineet ja soittimet sekä maastovälineet
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	käyttää sopivia välineitä, kuten virtuaaliset välineet ja soittimet sekä maastovälineet
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	valitsee tilanteeseen soveltuvat välineet ja käyttää niitä tilanteeseen sopivalla tavalla

Kestävän kehityksen ja ympäristökasvatuksen oppaiden käyttäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	käyttää ohjattuna oppaita ja muuta ohjausmateriaalia
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	käyttää oppaita kestävän kehityksen ja ympäristökasvatuksen käsitteiden selventämiseen ja sisäistämiseen
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	käyttää oppaita ja löytäänsä tietoa aktiivisesti ja soveltaa sitä erilaisiin tilanteisiin ja menettelytapoihin

Kestävän kehityksen kasvatuksen ja ympäristökasvatuksen menetelmien soveltaminen eri ikäkausille	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• toimii avustajana sovittuja menetelmiä käyttäen • ottaa ohjattuna huomioon eri ikäluokkien esittämiä aloitteita ja käyttää erilaisia toteutusmenetelmiä • jakaa ohjattuna vastuuta ryhmässä ja ottaa itse vastuuta ryhmästään.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• käyttää ohjausta saatuaan tilanteeseen soveltuvia ja sovittuja menetelmiä • ottaa ohjausta saatuaan huomioon eri ikäluokkien esittämät aloitteet ja käyttää tilanteeseen sopivia menetelmiä • jakaa vastuuta ryhmässä, ottaa itse vastuuta ryhmästään ja tarvittaessa vaihtaa roolia.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• painottaa kestävän kehityksen kasvatuksen eri ulottuvuuksia ja kokeilee erilaisia menetelmiä • ottaa huomioon eri ikäluokkien esittämät aloitteet ja käyttää tilanteeseen sopivia menetelmiä • jakaa vastuuta ryhmässä, seuraa ryhmän toimivuutta, ottaa itse vastuuta ja tarvittaessa vaihtaa roolia.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Ryhmäytymismenetelmien soveltaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• soveltaa ohjattuna ryhmäytymisen menetelmiä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• soveltaa erilaisia ryhmäytymisen menetelmiä paikan ja ryhmän rakenteen mukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• soveltaa paikkaan ja tilanteeseen soveltuvia ryhmäytymisen menetelmiä

Kohderyhmän kulttuuritaustan (ulkomaisten ja kotimaisten) tunnistaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• tunnistaa ohjeet saatuaan ryhmän kulttuurirakenteen ja suunnittelee toimintaa sitä hyödyntäen
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• tunnistaa ryhmästä erilaisia kulttuureja ja toimii sovittuja kulttuureja hyödyntäen
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• tunnistaa ryhmästä erilaisia kulttuureja ja toimii niitä hyödyntäen

Valittujen kestävän kehityksen kasvatuksen ja ympäristökasvatuksen käsitteiden pohtiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	pohtii käsitteiden merkityksiä, käyttää sovittuja käsitteitä ja toimii ohjeiden mukaan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	pohtii käsitteiden merkityksiä käytännön toiminnassa ja käyttää sovittuja käsitteitä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	pohtii monipuolisesti käsitteiden käyttämahdollisuuksia ohjaustilanteessa ja toimii sovittujen ohjeiden mukaan

Kansalaisen vaikuttamismahdollisuuksien hyödyntäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	käyttää vaikuttamisen mahdollisuuksia ja erilaisia vaikuttamiskanavia.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	käyttää vaikuttamiskeinoja, erilaisia vaikuttamiskanavia ja arvioi omaa toimintaansa.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	käyttää monipuolisesti vaikuttamiskeinoja, erilaisia vaikuttamiskanavia ja arvioi toimintansa tuloksia.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmanratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	toimii ryhmässä sovittujen ohjeiden mukaan ja oppii uusia toimintatapoja
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	toimii ryhmässä sovittujen ohjeiden mukaan, oppii uusia toimintatapoja ja kriittisen tarkastelun jälkeen tekee muutosesityksiä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	ohjaa onnistumisen kokemuksiin ja kriittisen tarkastelun jälkeen tekee tilannekohtaisia muutosesityksiä

Vuorovaikutus ja yhteistyö	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	toimii saamiaan ohjeita noudattaen ja tehtyjen sopimusten mukaisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	toimii oma-aloitteisesti, vastuuntuntoisesti, tehtyjen sopimusten mukaisesti ja syrjäytymistä estävästi
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	työskentelee tehtyjen sopimusten mukaisesti joustavasti ja yhteistyökykyisesti ja syrjäytymistä estävästi

Ammattietiikka	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	kunnioittaa ryhmän jäsenten mielipiteitä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	kunnioittaa ryhmän jäsenten mielipiteitä ja toimii kriittisen rakentavasti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	kunnioittaa ryhmän jäsenten mielipiteitä ja toimii kriittisen rakentavasti ja pyrkii tasapuolisuuteen

Terveys, turvallisuus ja työkyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- välttää riskejä työssään - noudattaa työstä annettuja turvallisuusohjeita eikä aiheuta vaaraa itselleen eikä ryhmälle - käyttää ohjeiden mukaisia työvälineitä ja työmenetelmiä - toimii tarvittaessa EAll -ensiaputaitoja vastaavasti.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- vastaa toimintansa turvallisuudesta - noudattaa työyhteisön ohjeita ja ottaa huomioon työssään ryhmän jäsenet - varmistaa työvälineiden ja materiaalien turvallisuuden sekä poistaa ja vie huoltoon vialliset työvälineet - toimii tarvittaessa EAll -ensiaputaitoja vastaavasti.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- kehittää toimintaansa turvallisemmaksi - havaitsee ja tunnistaa työhönsä liittyvät riskitekijät ja ilmoittaa niistä - arvioi työvälineiden ja työmenetelmien soveltuvuutta ja huolehtii itsenäisesti työympäristönsä työturvallisuudesta - toimii tarvittaessa EAll -ensiaputaitoja vastaavasti.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä kerhotoiminnassa, ryhmätilanteissa, kulttuuritaustoiltaan erilaisten ihmisten kohtaamistilanteissa, asukasyhdistys- ja kyläyhdistystoiminnassa sekä erilaisissa kestävän kehityksen teematapahtumissa tai

oppimistilanteissa. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.35. Työpaikkaohjaajaksi valmentautuminen, 5 osp (400011)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- perehtyä ammatillisen koulutuksen järjestämisuotoihin ja tutkintoihin
- toimia yhteyshenkilönä koulutuksen järjestäjän ja työpaikan välillä
- ohjata muita opiskelijoita työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa ja muussa osaamisen hankkimisessa
- antaa palautetta osaamisen kehittymisestä.

Arviointi

Opiskelija perehtyy ammatillisen koulutuksen järjestämisuotoihin ja tutkintoihin.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• määrittää ammatillisen koulutuksen järjestämisen keskeisimpiä muotoja • tuntee oman alan ammatillisen koulutuksen tutkintoja • tutustuu ohjattuna oman alan tutkintojen perusteisiin • tunnistaa ohjattuna työpaikan työtehtävien yhteyden oman alan tutkintojen perusteisiin
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• määrittää kattavasti koulutuksen järjestäjän ja työpaikan välisen työnjaon ammatillisen koulutuksen järjestämisessä • tiedottaa työpaikalla ammatillisen koulutuksen järjestämisestä yhdessä koulutuksen järjestäjän kanssa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• hankkii johdonmukaisesti tietoa ammatillisen koulutuksen järjestämisessä mukana olevien tahojen toiminnasta • määrittää monipuolisesti koulutuksen järjestäjän ja työpaikan välisen työnjaon ammatillisen koulutuksen järjestämisessä • tiedottaa monipuolisesti työpaikalla ammatillisen koulutuksen järjestämisestä yhdessä koulutuksen järjestäjän kanssa.

Opiskelija toimii yhteyshenkilönä koulutuksen järjestäjän ja työpaikan välillä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• kartoittaa ohjattuna mahdollisuuksia toteuttaa työpaikalla järjestettävää koulutusta ja näyttöjä • keskustelee ohjattuna työyhteisössä työpaikalla järjestettävän koulutuksen ja näyttöjen järjestämisestä toisen opiskelijan, työntekijöiden, työpaikkaohjaajan ja arvioijan kanssa • toimii erilaisten opiskelijoiden ja työntekijöiden kanssa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• kartoittaa mahdollisuuksia toteuttaa työpaikalla järjestettävää koulutusta ja näyttöjä • keskustelee vastuullisesti työyhteisössä työpaikalla järjestettävän koulutuksen ja näyttöjen järjestämisestä toisen opiskelijan, työntekijöiden, työpaikkaohjaajan ja arvioijan kanssa • toimii erilaisten opiskelijoiden ja työntekijöiden kanssa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• kartoittaa vastuullisesti mahdollisuuksia toteuttaa työpaikalla järjestettävää koulutusta ja näyttöjä • keskustelee itsenäisesti ja vastuullisesti työyhteisössä työpaikalla järjestettävän koulutuksen ja näyttöjen järjestämisestä toisen opiskelijan, työntekijöiden, työpaikkaohjaajan ja arvioijan kanssa • toimii joustavasti erilaisten opiskelijoiden ja työntekijöiden kanssa.

Opiskelija ohjaa muita opiskelijoita työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa ja muussa osaamisen hankkimisessa.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• perehtyy ohjattuna opiskelijan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan • kertoo opiskelijan työturvallisuuteen ja työpaikan ohjeisiin ja käytäntöihin liittyvistä keskeisistä asioista • ohjaa opiskelijaa osaamisen hankkimisen tavoitteiden saavuttamiseen • arvioi omaa ohjausosaamistaan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• perehtyy opiskelijan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan ja muuhun osaamisen hankkimisen tavoitteisiin ja sisältöihin • perehdyttää opiskelijan työturvallisuuteen ja työpaikan ohjeisiin ja käytäntöihin • kannustaa opiskelijaa vuorovaikutteisesti osaamisen hankkimisen tavoitteiden saavuttamiseen • arvioi omaa ohjausosaamistaan ja määrittää kehittämistarpeensa saadun palautteen perusteella
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• perehtyy kattavasti opiskelijan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan ja muuhun osaamisen hankkimisen tavoitteisiin ja sisältöihin • perehdyttää opiskelijan kattavasti työturvallisuuteen ja työpaikan ohjeisiin ja käytäntöihin • edistää opiskelijaa saavuttamaan osaamisen hankkimiselle asetut tavoitteet • arvioi omaa ohjausosaamistaan monipuolisesti ja kehittää sitä saadun palautteen perusteella.

Opiskelija antaa palautetta osaamisen kehittymisestä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• keskustelee opiskelijan kanssa osaamisen kehittymisestä • vertaa ohjattuna opiskelijan hankkimaa osaamista asetettuihin tavoitteisiin • antaa opiskelijalle palautetta osaamisen kehittymisestä • huomioi palautteen antamisessa erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat sekä eri kieli- ja kulttuuriryhmiä edustavat opiskelijat
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• perehtyy opiskelijan osaamisen hankkimisen tavoitteisiin ja sisältöihin työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa • vertaa opiskelijan hankkimaa osaamista asetettuihin tavoitteisiin • antaa opiskelijalle palautetta osaamisen kehittymisestä työpaikalla järjestettävän koulutuksen aikana • huomioi palautteen antamisessa vastuuntuntoisesti erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat sekä eri kieli- ja kulttuuriryhmiä edustavat opiskelijat
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• perehtyy opiskelijan osaamisen hankkimisen tavoitteisiin ja sisältöihin työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa ja muussa osaamisen hankkimisessa • vertaa monipuolisesti opiskelijan hankkimaa osaamista asetettuihin tavoitteisiin • antaa opiskelijalle palautetta osaamisen kehittymisestä työpaikalla järjestettävän koulutuksen ja muun osaamisen hankkimisen aikana • huomioi palautteen antamisessa vuorovaikutteisesti ja vastuuntuntoisesti erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat sekä eri kieli- ja kulttuuriryhmiä edustavat opiskelijat.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa osaamisensa näytössä valmentautumalla perehdyttämis-, ohjaus- ja palautteenantotilanteisiin käytännön työtilanteissa. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.36. Ulkoilureittien rakentaminen ja hoitaminen, 15 osp (106057)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- suunnitella ulkoilureittejä ja –alueita yhdessä alan asiantuntijoiden kanssa
- rakentaa ja kunnostaa erityyppisiä ulkoilureittejä ja –alueita annettuja suunnitelmia noudattaen
- rakentaa ulkoilureittejä erilaisten käyttäjien tarpeisiin
- valmistaa ja huoltaa erilaisia reittirakenteita
- käyttää ja huoltaa reittirakenteiden valmistamisessa käytettäviä tavallisimpia työvälineitä
- käyttää reittien huolto- ja kunnostustöissä tarvittavia ajoneuvoja
- ohjata reittien käyttäjiä
- käyttää henkilökohtaisia suojausvälineitä, ottaa huomioon työturvallisuuskäytännöt ja ylläpitää työkykyä

- edistää kestävän kehityksen toimintatapoja.

Arviointi

1 Työprosessien hallinta

Ulkoilureittien suunnitteleminen ja rakenteiden valmistaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• avustaa erilaisten ulkoilureittien suunnittelussa • suunnittelee ohjattuna rakenteita ja valmistaa niitä • tekee asiantuntijan kanssa suunnittelua varten paikallisesti tarvittavia kustannuslaskelmia
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• tekee ulkoilureiteilla asiantuntijoiden määrittämiä suunnittelutehtäviä • tekee ohjeiden mukaan pienimuotoisia rakenne- ja hoitosuunnitelmia ja toteuttaa niitä • tekee ohjauksen saatuaan tarvittavia kustannuslaskelmia
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• suunnittelee yhteistyössä alan asiantuntijoiden kanssa erilaisia ympäristöjä säästäviä ulkoilureittejä • tekee itsenäisesti ohjeet saatuaan ulkoilureitillä tarvittavia rakenne- ja hoitosuunnitelmia ja toteuttaa niitä • tekee pienimuotoisia kustannuslaskelmia ja tarjouksia rakenteiden rakentamiseen

Ympäristövastuullinen ulkoilureittien suunnitteleminen, rakentaminen ja hoitaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• toimii ohjattuna ympäristövastuullisesti siten, että ottaa toimissaan huomioon oman alueensa arvokkaat elinympäristöt, luonnonsuojelualueet ja muut luontokohteet sekä alueen asukkaat ja sopeuttaa toimintansa siten, ettei vahingoita ympäristöä.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• toimii ohjeet saatuaan ympäristövastuullisesti siten, että ottaa toimissaan huomioon oman alueensa arvokkaat elinympäristöt, luonnonsuojelualueet ja muut luontokohteet sekä alueen asukkaat ja sopeuttaa toimintansa siten, ettei vahingoita ympäristöä.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• on itsenäisesti ympäristövastuullinen siten, että ottaa toimissaan huomioon oman alueensa arvokkaat elinympäristöt, luonnonsuojelualueet ja muu luontokohteet ja alueen asukkaat ja sopeuttaa toimintansa siten, ettei vahingoita ympäristöä.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Reittien ja rakenteiden rakentaminen ja hoitaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- rakentaa ja huoltaa ohjattuna reitillä tarvittavia rakenteita ja välineitä, kuten opasteita ja pitkospuita - tulkitsee karttoja ja ilmakuvia asiantuntijan ohjauksessa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- rakentaa ja huoltaa reitillä tarvittavia rakenteita ja välineitä, kuten opasteita ja pitkospuita alkuohjauksen jälkeen - tulkitsee karttoja ja ilmakuvia ohjausta saatuaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- rakentaa ja huoltaa reitillä tarvittavat rakenteet ja välineet pyytäen tarvittaessa apua asiantuntijoilta - käyttää ja tulkitsee karttoja ja ilmakuvia itsenäisesti

Välineiden, koneiden ja kulkuneuvojen käyttäminen ja huoltaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	huoltaa ja käyttää työkoneita ja ajoneuvoja ohjatusti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	huoltaa ja kunnostaa työvälineitä ja pienkoneita oppaita käyttäen
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	kunnostaa ja huoltaa itsenäisesti käyttämänsä työvälineet ja pienkoneet

Reittien käyttäjien ohjaaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	ohjattuna laatii opastusmateriaalia reitille.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	laatii suunnitelman mukaista opastusmateriaalia reitille.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	laatii tarvittavaa opastusmateriaalia reitille.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Ulkoilureittien rakentamiseen liittyvän lainsäädännön noudattaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• selvittää perusasioita ulkoilureittejä koskevista laeista ja viranomais määräyksistä ja ohjattuna etsii tietoa kohdetta koskevista muista säännöksistä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• selvittää ulkoilureittejä koskevan lainsäädännön ja viranomais määräykset ja etsii tietoa kohdetta koskevista muista säännöksistä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• selvittää ulkoilureittejä koskevan lainsäädännön ja viranomais määräykset ja etsii tietoa kohdetta koskevista säännöksistä ja soveltaa niitä käytäntöön

Paikallisten materiaalien hyödyntäminen ulkoilureittien ja rakenteiden suunnittelussa ja kunnostamisessa	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• hyödyntää paikallisesti valittuja materiaaleja ja niiden työmenetelmiä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• hyödyntää paikallisesti valittuja materiaaleja ja niiden työmenetelmiä ja valitsee ohjausta saatuaan kohteeseen sopivan materiaalin
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• hyödyntää paikallisesti valittuja materiaaleja ja niiden työmenetelmiä ja tekee esityksen kohteeseen sopivasta materiaalista

Luonnon erityispiirteiden tunnistaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• tunnistaa ohjattuna alueen luonnon erityispiirteitä.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• tunnistaa alueen luonnon erityispiirteitä ja hyödyntää niitä työssään.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• tunnistaa ohjattuna alueen luonnon erityispiirteitä ja kertoo niitä työssään monipuolisesti.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmanratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	selviytyy perustehtävistä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	on oppimishaluinen ja selvittää ongelmatilanteita reitin paikkaa ja materiaaleja suunniteltaessa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	omaksuu materiaalin työstön uusia menetelmiä ja tekee ongelmatilanteissa esityksiä reitin paikasta ja materiaalin valinnasta

Vuorovaikutus ja yhteistyö	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	toimii yhteistyössä työryhmän jäsenten kanssa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	toimii rakentavassa yhteistyössä erilaisten henkilöiden kanssa ja työryhmässä aktiivisena jäsenenä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	toimii rakentavassa yhteistyössä erilaisten ihmisten kanssa ja työryhmässä aktiivisena jäsenenä sekä edistää työryhmän toimintaa

Terveys, turvallisuus ja työkyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- asennoituu myönteisesti turvalliseen toimintaan sekä välttää riskejä työssään, noudattaa työstä annettuja turvallisuusohjeita eikä aiheuta vaaraa itselleen - käyttää turvallisesti ohjeiden mukaisia suojaimia, työvälineitä ja työmenetelmiä - toimii EAll-, työturvallisuus- ja tulityöohjeiden mukaisesti.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- vastaa toimintansa turvallisuudesta, noudattaa työyhteisön ohjeita ja ottaa huomioon työssään työyhteisön muut jäsenet - varmistaa työvälineiden ja materiaalien turvallisuuden sekä poistaa ja vie huoltoon vialliset työvälineet - toimii EAll-, työturvallisuus- ja tulityöohjeiden mukaisesti.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- kehittää toimintaansa turvallisemmaksi, havaitsee ja tunnistaa työhönsä liittyvät vaarat ja ilmoittaa niistä - arvioi suojainten, työvälineiden ja työmenetelmien soveltuvuutta kyseiseen työhön ja huolehtii itsenäisesti työympäristönsä työturvallisuudesta - toimii EAll-, työturvallisuus- ja tulityöohjeiden mukaisesti.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä osallistumalla paikallisen ulkoilureitin ja rakenteiden rakentamiseen ja huoltamalla valmista reittiä ja sen rakenteita, esimerkiksi pitkospuita ja opasteita. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.37. Uusiutuvien energialähteiden hyödyntäminen, 15 osp (106058)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- arvioida sovitussa kohteessa, esimerkiksi maatilalla erilaisten uusiutuvien energiavarojen tuotto- ja käyttömahdollisuuksia
- vertailla erilaisten energianvarojen käytön kustannuksia ja ympäristövaikutuksia
- neuvoa uusiutuvien energiavaihtoehtojen valinnassa ja laatia neuvontamateriaalia
- tehdä esityksiä uusiutuvien energiavaihtoehtojen käytöstä sovitulla kiinteistöllä
- toimia yhdessä alan asiantuntijoiden ja tuotetoimittajien kanssa
- seurata alan kehitystä ja hyödyntää sitä työssään.

Arviointi

1. Työprosessin hallinta

Kohteen valitseminen, uusiutuvien energialähteiden käytön suunnitteleminen ja arvioiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• avustaa kohteen valinnassa • avustaa tilanteen arvioinnissa • seuraa hankinnan suunnittelua
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• osallistuu kohteen valintaan • toimii mukana tilanteen arvioinnissa yhdessä asiantuntijan kanssa • on mukana selvittämässä hankintamahdollisuuksia
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• esittää mielipiteitään kohteen valinnasta • arvioi ohjeistuksen mukaisesti kohteen energiavaihtoehtoja ja laatii suunnitelman uusiutuvien energiavaihtoehtojen mahdollisuuksista sekä tarvittaessa neuvottelee asiantuntijoiden kanssa • selvittää sovittujen vaihtoehtojen hankintamahdollisuuksia

Energiavaihtoehtojen ympäristövaikutusten arvioiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	avustaa ympäristövaikutusten selvittämisessä tutussa kohteessa.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tekee ympäristövaikutusten arvioinnin valitulle kohteelle työryhmän jäsenenä.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tekee ympäristövaikutusten arvioinnin valitulle kohteelle.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Neuvontamateriaalin laadinta ja esittäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- osallistuu materiaalitehokkuusneuvonnan järjestämiseen ja neuvontamateriaalin laadintaan tutulle kohteelle - osallistuu energiaopastusmateriaalin laadintaan ja ohjaamisen järjestämiseen tutulle kohteelle
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- järjestää materiaalitehokkuusneuvontaa ja laatii neuvontamateriaalia tutulle kohteelle - laatii energiaopastusmateriaalia ja järjestää ohjaamista tutulle kohteelle
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- järjestää materiaalitehokkuusneuvontaa erilaisille kohteille ja laatii tarvittavaa neuvontamateriaalia - laatii energiaopastusmateriaalia ja järjestää ohjaamista erilaisille kohteille

Energiankulutuksen mittaaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	mittaa ohjeiden mukaisesti energiankulutusta kohteessa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	mittaa ohjeiden mukaisesti energiankulutusta kohteessa ja arvioi mittausten oikeellisuutta, käyttää saamiaan mittaustuloksia apuna käyttöesityksen laatimisessa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	laatii suunnitelman energiamittauksen kohteista, mittaa energiankulutusta kohteessa ja arvioi mittausten oikeellisuutta sekä käyttää saamiaan mittaustuloksia apuna käyttöesityksen laatimisessa

Energiavaihtoehtojen vertaaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• tekee ohjattuna vertailun eri vaihtoehtoista • on mukana tekemässä laskelmaa energian kulutuksesta.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• tekee esityksen kohteelle sopivista energiavaihtoehtoista • tekee yhdessä kohteen kanssa laskelman energian kulutuksesta valituista vaihtoehtoista.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• vertaa kohteeseen suosittelemiaan energiavaihtoehtoja • tekee laskelman suositeltavan vaihtoehdon kulutusmääristä.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Erilaisten energiavaihtoehtojen käyttömahdollisuuksien selvittäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• selvittää ohjattuna erilaisten energiavaihtoehtojen käyttömahdollisuuksia • selvittää uusiutuvien energialähteiden tuottamiseen liittyviä oikeuksia ja velvoitteita • hyödyntää tietotekniikkaa seuratessaan alan kehitystä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• selvittää ohjausta saatuaan erilaisten energiavaihtoehtojen käyttömahdollisuuksia • selvittää keskeisimmät uusiutuvien energialähteiden tuottamiseen liittyvät oikeudet ja velvoitteet • käyttää tietotekniikkaa ja muita tietolähteitä kartuttaakseen alalta julkaistua uutta tietoa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• selvittää erilaisia energiavaihtoehtoja ja hyödyntää tietojaan kartoituksessa ja käyttösuunnitelman laadinnassa • selvittää uusiutuvien energialähteiden tuottamiseen liittyvät oikeudet ja velvoitteet • seuraa aktiivisesti alan kehitystä tietotekniikkaa ja muita tietolähteitä käyttäen sekä hyödyntää sitä työssään

Ympäristö- ja talousvaikutustietojen ja energia-alan vero- ja linjaussuunnitelmien hyödyntäminen energian kulutuksen vähentämisessä	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- hyödyntää ohjattuna ympäristö- ja talousvaikutustietoja energian kulutuksen vähentämisessä - tutustuu ohjattuna energiaalan vero- ja linjaussuunnitelmiin.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- hyödyntää ohjeet saatuaan ympäristö- ja talousvaikutustietoja energian kulutuksen vähentämisessä - tutustuu ohjeet saatuaan energia-alan vero- ja linjaussuunnitelmiin.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- hyödyntää ympäristö- ja talousvaikutustietoja energian kulutusta vähentävän käyttösuunnitelman laatimisessa - käyttää työssään energiaalan vero- ja linjaussuunnitelmia.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmanratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	selviytyy perustehtävistä ja valitsee ohjatusti yhden energiavaihtoehdon
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	on oppimishaluinen ja vertaa eri energiavaihtoehtoja valintatilanteessa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	omaksuu uusia menetelmiä ja tekee vertailuja ja esityksen vaihtoehtoista ongelmatilanteissa

Vuorovaikutus ja yhteistyö	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	toimii yhteistyössä työryhmän jäsenten kanssa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	toimii rakentavassa yhteistyössä erilaisten henkilöiden kanssa vaihtoehtojen valintatilanteissa ja toimii työryhmässä aktiivisena jäsenenä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	toimii rakentavassa yhteistyössä erilaisten ihmisten kanssa vaihtoehtojen valintatilanteissa ja toimii työryhmässä aktiivisena jäsenenä sekä edistää työryhmän toimintaa

Terveys, turvallisuus ja työkyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• asennoituu myönteisesti turvalliseen toimintaan sekä tunnistaa turvallisuusriskit ja vaikutukset terveyteen neuvontakohteessaan.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• tunnistaa ja arvioi turvallisuusriskejä ja terveysvaikutuksia neuvontakohteessaan.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• kehittää toimintaansa turvallisemmaksi ja huomio neuvonnassa eri energiavaihtoehtojen turvallisuuden vaatimukset.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä kartoittamalla kohteen energian tuotannon ja käytön mahdollisuudet ja laatimalla kohteelle, esimerkiksi maatilalle tai kiinteistölle, suunnitelman uusiutuvien energiavarojen käyttömahdollisuuksista. Hän laatii suunnitelman pohjalta tilanteeseen soveltuvaa neuvontamateriaalia. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.38. Vaelluksen ohjaaminen, 15 osp (106059)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- toimia avustajana yli vuorokauden kestäville vaelluksilla
- noudattaa matkailun turvallisuusohjeita luonnon olosuhteissa
- varustautuu vaellukselle ja auttaa siinä asiakkaita
- avustaa leiriytymisessä ja ruokailuissa vaelluksen aikana
- avustaa vaelluksen aikana suunnistuksessa
- neuvoa ja palvella asiakkaita vaelluksella
- kertoa asiakkaille vaelluksen vaativuudesta ja selviytymisen edellytyksistä
- huolehtia omasta ja avustaa asiakkaiden ravinnontarpeen tyydyttämisestä
- huolehtia omasta fyysisestä ja psyykkisestä kunnostaan
- ottaa työssään huomioon toiminnan turvallisuuden ja vastuullisuuden
- noudattaa asetettuja laatu- ja kustannustavoitteita
- edistää kestävä kehityksen toimintatapoja.

Arviointi

1 Työprosessien hallinta

Vaeltaminen ryhmän kanssa	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- avustaa ohjattuna yli vuorokauden kestävän vaelluksen suunnittelussa, valmistelussa, toteutuksessa ja jälkitöissä sekä turvallisuussuunnitelman laadinnassa ja toteutumisessa - huolehtii omasta fyysisestä ja henkisestä kunnosta - toimii ohjatusti asetettujen laatu- ja taloudellisten tavoitteiden mukaisesti.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- avustaa annettujen ohjeiden mukaan yli vuorokauden kestävän vaelluksen suunnittelussa, valmistelussa ja toteutuksessa ja jälkitöissä sekä turvallisuussuunnitelman laadinnassa ja toteutumisessa - huolehtii omasta fyysisestä ja psyykkisestä kunnosta - toimii asetettujen laatu- ja taloudellisten tavoitteiden mukaisesti.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- avustaa useita vuorokausia kestävän vaelluksen suunnittelussa, valmistelussa, toteutuksessa ja jälkitöissä sekä turvallisuussuunnitelman laadinnassa ja toteutumisessa - huolehtii omasta fyysisestä ja psyykkisestä kunnosta ja auttaa tarvittaessa toisia - toimii asetettujen laatu- ja taloudellisten tavoitteiden mukaisesti ja kehittää omaa toimintaansa.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Vaellusreitin valitseminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	osallistuu ohjattuna sopivan vaellusreitin valintaan asiakasryhmän taitotason mukaan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	osallistuu sopivan vaellusreitin valintaan asiakasryhmän taitotason mukaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	osallistuu sopivan vaellusreitin valintaan asiakasryhmän taitotason mukaan sekä esittää vaihtoehtoisia reittejä

Välineiden hyödyntäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• varustautuu itse ja auttaa ohjattuna asiakkaita vaelluksen valmisteluissa • käyttää avustettuna henkilökohtaisia ja ryhmän varusteita sekä seuraa niiden kuntoa • käyttää välineitä ja tarvikkeita ohjattuna huolellisesti ja taloudellisesti • käyttää avustettuna erilaisia suunnistus- ja paikantamisvälineitä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• varustautuu itse ja auttaa asiakkaita vaelluksen valmisteluissa • käyttää ohjeiden mukaan henkilökohtaisia ja ryhmän varusteita sekä seuraa niiden kuntoa • käyttää välineitä ja tarvikkeita huolellisesti ja taloudellisesti ohjeiden mukaan • käyttää ohjeiden mukaan erilaisia suunnistus- ja paikantamisvälineitä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• varustautuu itse ja ohjaa asiakkaita vaelluksen valmisteluissa • käyttää henkilökohtaisia ja ryhmän varusteita sekä seuraa niiden kuntoa • käyttää välineitä ja tarvikkeita huolellisesti ja taloudellisesti ohjeiden mukaan • käyttää erilaisia suunnistus- ja paikantamisvälineitä

Ryhmän käyttäytymisen seuraaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• seuraa ohjattuna asiakkaiden psyykkistä ja fyysistä kuntoa sekä tuo esille mahdollisia ongelmia • seuraa ohjattuna erilaisten olosuhteiden vaikutusta asiakasryhmän toimintaan ja avustaa reitin, yöpymispaikkojen jne. valinnassa ja toteutuksessa • toimii mahdollisissa eksymis- ja pelastustilanteissa ohjeiden ja sovittujen toimintatapojen mukaisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• seuraa ohjeiden mukaan asiakkaiden psyykkistä ja fyysistä kuntoa sekä tuo esille mahdollisia ongelmia • osaa ohjeiden mukaan seurata erilaisten olosuhteiden vaikutusta asiakasryhmän toimintaan ja avustaa reitin, yöpymispaikkojen jne. valinnassa ja toteutuksessa • toimii mahdollisissa eksymis- ja pelastuspalvelutilanteissa ohjeita saatuaan sovittujen toimintatapojen mukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• seuraa itsenäisesti asiakkaiden psyykkistä ja fyysistä kuntoa sekä ennakoii mahdollisia ongelmia • osaa seurata ja arvioida erilaisten olosuhteiden vaikutusta asiakasryhmän toimintaan ja avustaa reitin- yöpymispaikkojen jne. valinnassa ja toteutuksessa sekä tuoda esille mahdollisia ongelmia • toimii mahdollisissa eksymis- ja pelastuspalvelutilanteissa ohjeita saatuaan sovittujen toimintatapojen mukaisesti

Erätaitojen hyödyntäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- hyödyntää vaelluksella erilaisia erätaitoja, kuten rakentaa hätämajoitteita, vesistön ja muiden esteiden ylityksiä ja tekee tulen vaativissa olosuhteissa - liikkuu ja majoittuu ohjeiden mukaan luontoa vahingoittamatta - majoittuu maastossa ryhmän mukana vuodenajan ja olosuhteiden vaatimusten mukaisesti - avustaa erilaisten vaellukselle sopivien eräruokien valmistuksessa.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- hyödyntää erilaisia erätaitoja, kuten rakentaa hätämajoitteita, vesistön ja muiden esteiden ylityksiä ja tekee tulen vaativissa olosuhteissa - liikkuu ja majoittuu luonnossa jälkiä jättämättä ja eläimiä häiritsemättä - majoittuu maastossa vuodenajan ja olosuhteiden vaatimusten mukaisesti - valmistaa ohjattuna erilaisia vaellukselle sopivia eräruokia.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- hyödyntää erilaisia erätaitoja, kuten rakentaa hätämajoitteita, vesistön ja muiden esteiden ylityksiä ja tekee tulen vaativissa olosuhteissa - liikkuu ja majoittuu luonnossa jälkiä jättämättä ja eläimiä häiritsemättä sekä ohjaa asiakkaita vastaavaan toimintaan - majoittuu maastossa vuodenajan ja olosuhteiden vaatimusten mukaisesti ja ennakoiden sään vaihtelut - valmistaa erilaisia vaellukselle sopivia eräruokia.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Paikantamisvälineiden käyttäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	tunnistaa ohjattuna luonnon merkkejä, karttoja ja erilaisten paikantamisvälineiden antamia tietoja
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tunnistaa ja tulkitsee ohjeiden mukaan luonnon merkkejä, karttoja ja erilaisten paikantamisvälineiden antamia tietoja
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tunnistaa ja tulkitsee luonnon merkkejä, karttoja ja erilaisten paikantamisvälineiden antamia tietoja

Ravinnon saannin varmistaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- ottaa huomioon ravinnontarpeeseen vaikuttavat perusasiat vaeltamisen aikana - omaa valmiudet hyödyntää joitain luonnosta saatavia ravinnon lähteitä vaelluksen aikana
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- ottaa huomioon ravinnontarpeeseen vaikuttavat keskeiset asiat vaeltamisen aikana - omaa valmiudet hyödyntää luonnosta saatavia ravinnon lähteitä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- ottaa huomioon ravinnontarpeeseen vaikuttavat keskeiset asiat monipuolisesti vaeltamisen aikana - omaa valmiudet hyödyntää luonnosta saatavia ravinnon lähteitä monipuolisesti

Vaelluksen aikaisten turvallisuusriskien välttäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	ennakoi yleisimpiä vaeltamisen aikaisia ongelmatilanteita sekä tunnistaa olosuhteista, rasituksesta ja vaelluksen kestosta johtuvia riskitekijöitä sekä vahingon sattuessa auttaa asiakasta (EAI-ensiaputaidot)
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	ennakoi vaeltamisen aikaisia ongelmatilanteita ja niiden ratkaisukeinoja sekä tunnistaa olosuhteista, rasituksesta ja vaelluksen kestosta johtuvia riskitekijöitä ja keinoja niiden välttämiseksi sekä vahingon sattuessa auttaa asiakasta (EAI-ensiaputaidot)
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	ennakoi monipuolisesti vaeltamisen aikaisia ongelmatilanteita ja niiden ratkaisukeinoja sekä ottaa työssään huomioon olosuhteista, rasituksesta ja vaelluksen kestosta johtuvia riskitekijöitä ja omaaloitteisesti esittää keinoja niiden välttämiseksi sekä vahingon sattuessa auttaa asiakasta (EAI-ensiaputaidot)

Kustannustehokkuuden huomioon ottaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	laskee ohjattuna vaelluksen kustannusrakennetta ja oman toimintansa mahdollisia vaikutuksia taloudelliseen kannattavuuteen.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	laskee vaelluksen kustannusrakenteen ja oman toimintansa vaikutuksen taloudelliseen kannattavuuteen.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	laskee vaelluksen kustannusrakenteen ja oman toimintansa vaikutuksen taloudelliseen kannattavuuteen ja tuo esille ratkaisuvaihtoehtoja.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmanratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	toimii vaelluksella annettujen ohjeiden mukaisesti ja kysyy tarvittaessa ohjeita
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	toimii oppimishaluisesti, kertoo ongelmatilanteista ja noudattaa annettuja ohjeita
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	omaksuu uusia menetelmiä, suhtautuu rakentavan kriittisesti erilaisten asiakasryhmien ongelmiin, tekee esityksiä ongelmatilanteissa ja noudattaa annettuja ohjeita

Vuorovaikutus ja yhteistyö	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	kuuntelee asiakasta ja ottaa huomioon saamansa viestit, toimii yhteistyössä työryhmän ja asiakasryhmän kanssa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	kuuntelee asiakasta ja ottaa huomioon saamansa viestit, toimii rakentavassa yhteistyössä erilaisten asiakasryhmien kanssa ja on työryhmässä aktiivisena jäsenenä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	kuuntelee asiakasta ja vastaa saamaansa palautteeseen, toimii rakentavassa yhteistyössä asiakasryhmien kanssa ja on työryhmässä aktiivisena jäsenenä

Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	käyttää asiakkaita avustaessaan ohjattuna ergonomisesti oikeita työskentelytapoja ja noudattaa terveys- ja turvallisuusohjeita.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	käyttää ergonomisesti oikeita työskentelytapoja, avustaa asiakkaita ja työskentelee terveys- ja turvallisuusohjeita noudattaen.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	käyttää ergonomisesti oikeita työskentelytapoja omatoimisesti, avustaa asiakkaita ja työskentelee terveys- ja turvallisuusohjeita noudattaen ja toimii niiden mukaisesti ylläpitävissäkin tilanteissa.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä osallistumalla vaelluksen suunnitteluun, valmisteluun, toteutukseen ja jälkitöihin yrityksessä tai muutoin mahdollisimman aidossa asiakaspalvelutilanteessa. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.39. Vesihuollon järjestäminen, 15 osp (106060)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- hoitaa juomaveden käsittelyprosessin perustoimenpiteitä
- huoltaa haja-asutusalueiden vesijärjestelmiä
- neuvoa talousveden hankinnassa ja laadun takaamisessa haja-asutusalueilla
- ottaa näytteitä raakavedestä ja juomavedestä
- arvioida juomaveden laatua
- ottaa työssään huomioon toiminnan turvallisuuden ja vastuullisuuden
- käyttää henkilökohtaisia suojaimeja, ottaa huomioon työturvallisuusnäkökohdat ja ylläpitää työkykyä
- edistää kestävän kehityksen toimintatapoja.

Arviointi

1 Työprosessien hallinta

Juomaveden käsittelyprosessin hoitaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• osallistuu ohjattuna vedenpuhdistamon käsittelyprosessin jonkin osaproessin hoitoon
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• osallistuu vedenpuhdistamon käsittelyprosessin hoitoon
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• hoitaa pienen juomavedenpuhdistamon käsittelyprosessia tai suuremman vedenpuhdistamon jotakin osaproessia

Haja-asutusalueiden vesijärjestelmien huoltaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• avustaa haja-asutusalueiden vesijärjestelmien huoltamisessa.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• osallistuu haja-asutusalueiden vesijärjestelmien huoltamiseen.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• osallistuu monialaisen ryhmän jäsenenä haja-asutusalueen vesijärjestelmien huoltamiseen.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Talousveden hankinnassa neuvominen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	avustaa talousveden hankintaan liittyvän neuvonnan järjestämisessä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	osallistuu talousveden hankintaan liittyvän neuvonnan järjestämiseen
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	järjestää talousveden hankintaan liittyvää neuvontaa

Näytteenottaminen raakavedestä ja juomavedestä	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	ottaa määräysten mukaisia näytteitä raakavedestä ja juomavedestä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	ottaa ohjeet saatuaan näytteitä raakavedestä ja juomavedestä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	ottaa itsenäisesti tarvittavia näytteitä työkohteissa ja arvioi, mitä näytteitä tarvitaan

Juomaveden laadun arvioiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	arvioi juomaveden laatua tulosten perusteella annettujen ohjeiden mukaisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	arvioi juomaveden laatua tulosten perusteella verraten arvoja suositusarvoihin
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	arvioi juomaveden laatua tulosten perusteella ja etsii syitä laadun heikkenemiselle

Juomaveden käsittelyprosessin laitteiston käyttäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	käyttää jotakin osaa puhdistamon laitteistosta ohjattuna
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	käyttää puhdistamon eri osia ohjauksen alaisena
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	käyttää puhdistamon laitteita ohjeiden mukaisesti

Huoltoprosessin laitteiston käyttäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• käyttää joitakin huoltoprosessiin liittyviä laitteistoja ohjattuna.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• käyttää huoltoprosessin laitteistoja ohjattuna.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• käyttää huoltoprosessin laitteistoja ohjeiden mukaisesti.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Vesihuoltoon liittyvän lainsäädännön noudattaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• noudattaa ohjattuna vesihuoltoa koskevia lakeja ja viranomais määräyksiä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• noudattaa ohjeita saatuaan vesihuoltoa koskevia lakeja ja viranomais määräyksiä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• noudattaa vesihuoltoa koskevia lakeja ja viranomais määräyksiä

Juumaveden puhdistustekniikan hallitseminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• hallitsee perusasioita juumavedenpuhdistustekniikasta ja niiden ympäristövaikutuksista
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• hallitsee erialaisia juumavedenpuhdistustekniikoita ja niiden ympäristövaikutuksia ja vertaa tekniikoiden käyttökelpoisuutta
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• hallitsee erilaisia juumavedenpuhdistustekniikoita ja arvioi niiden soveltamismahdollisuuksia ja ympäristövaikutuksia

Raakaveden laatua uhkaavien tekijöiden selvittäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• selvittää ohjattuna tavallisimpia raakavettä uhkaavia tekijöitä ja vaikuttamismahdollisuuksia niihin
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• selvittää monipuolisesti raakavettä uhkaavia tekijöitä ja niiden hallintamahdollisuuksia
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• selvittää monipuolisesti raakavettä uhkaavia tekijöitä, niiden hallintamahdollisuuksia ja soveltuvuutta kohteeseen

Vesijärjestelmään kohdistuvien riskien selvittäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• selvittää ohjattuna vesijärjestelmään kohdistuvia ympäristöriskejä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• selvittää vesijärjestelmään kohdistuvia ympäristöriskejä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• selvittää yhdessä työyhteisön ja asukkaan vesijärjestelmään kohdistuvia ympäristöriskejä ja niiden vähentämismahdollisuuksia

Vedenpuhdistamon käsittelyprosessin ympäristövaikutusten arvioiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• selvittää ohjattuna käsittelyprosessin hoidon vaikutuksia ympäristölle.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• selvittää käsittelyprosessin hoidon vaikutuksia ympäristölle.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• selvittää erilaisten käsittelyprosessin hoidon ympäristövaikutuksia ja vaikutusten vähentämismahdollisuuksia.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmanratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• selviytyy ryhmän mukana perustehtävistä vedenpuhdistamolla ja haja-asutusalueilla ja kysyy neuvoja ongelmatilanteissa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• on oppimishaluinen ja selvittää veden hankinnan ja puhdistamisen ongelmatilanteita yhdessä työryhmän ja asukkaiden kanssa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• neuvottelee työryhmän ja asukkaiden kanssa ja tekee esityksiä ongelmatilanteiden ratkaisemiseksi veden puhdistuksessa ja haja-asutusalueiden juomaveden hankinnassa

Vuorovaikutus ja yhteistyö	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	toimii yhteistyössä työryhmän jäsenten ja alueen asukkaiden kanssa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	toimii rakentavassa yhteistyössä alueen asukkaiden kanssa ja työryhmässä aktiivisena jäsenenä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	toimii rakentavassa yhteistyössä alueen asukkaiden kanssa ja työryhmässä aktiivisena jäsenenä sekä edistää työryhmän ja asukkaiden välistä toimintaa

Terveys, turvallisuus ja työkyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- välttää riskejä työssään, noudattaa työstä annettuja turvallisuusohjeita eikä aiheuta vaaraa itselleen - käyttää ohjeiden mukaisia suojaimia, työvälineitä ja työmenetelmiä.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- vastaa toimintansa turvallisuudesta, noudattaa työyhteisön ohjeita ja ottaa huomioon työssään työyhteisön muut jäsenet ja alueen asukkaat - varmistaa suojaimien, työvälineiden ja materiaalien turvallisuuden sekä poistaa ja vie huoltoon vialliset.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- kehittää toimintaansa, havaitsee ja tunnistaa työhönsä liittyvät vaarat ja ilmoittaa niistä - arvioi suojainten, työvälineiden ja työmenetelmien soveltuvuutta kyseiseen työhön ja huolehtii itsenäisesti työympäristönsä työturvallisuudesta.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä osallistumalla vedenpuhdistamon päivittäiseen käyttämiseen ja vesinäytteiden ottoon. Lisäksi hän osallistuu haja-asutusalueiden vesijärjestelmien huoltamiseen sovituissa kohteissa. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.40. Vesistöjen kunnostaminen ja hoitaminen, 15 osp (106061)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- määrittää kasvillisuushavaintojen sekä vesi- ja pohjanäytteiden avulla kunnostustarpeen ja hoidon tason

- laatia pienimuotoisia suunnitelmia ennallistamis-, kunnostus- ja hoitokohteille, kuten rehevöitymisuhan alla oleville tai rehevöityneille järville, lammille, puroille, joille tai jokisuistoille
- tehdä suunnitelmien mukaisia ennallistamis- kunnostus- ja hoitotoimenpiteitä valituille erilaisille vesistöalueille, esimerkiksi vesikasvien niittoa pohjapatojen rakentamista, humuksen ja vieraiden aineiden poistamista tai virtaavien vesien kunnostusta
- käyttää ja huoltaa tavallisimpia ennallistamis- kunnostus- ja hoitotoimenpiteissä tarvittavia työvälineitä, kuten viikatetta ja vesikasvien niittovälineitä sekä pieniä maansiirtokoneita
- käyttää työkohteissa ajoneuvoja
- käyttää henkilökohtaisia suojaimia, ottaa huomioon työturvallisuusnäkökohdat ja ylläpitää työkykyä
- edistää kestävä kehityksen toimintatapoja.

Arviointi

1 Työprosessien hallinta

Vesistökohteiden hoidon ja kunnossapidon tarpeen arvioiminen, toimenpiteiden suunnitteleminen ja töiden organisoiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• avustaa vesistön kunnostuksen lähtötasotietojen hankinnassa • osallistuu vesistön kunnostuksen suunnitteluun ja töiden tekemiseen ryhmän mukana • on mukana suunnittelemassa toimenpiteitä ja osallistuu töihin.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• kerää lähtötasotietoja sovitusta vesistön kunnostuksesta • suunnittelee ohjausta saatuaan ja lähtötasotietoja käyttäen vesistön kunnostuksen hoitoa ja osallistuu sen toteuttamiseen • toimii mukana pienialaisen kohteen suunnittelussa asiantuntijan kanssa ja osallistuu töihin.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• kerää itsenäisesti lähtötasotietoja vesistön kunnostuksesta • suunnittelee valitun alueen vesistön kunnostusta lähtötasotietojen ja perusteella ja vastaa jonkin osa-alueen toteuttamisesta itsenäisesti • toimii aktiivisesti mukana pienialaisen kohteen suunnittelussa asiantuntijan kanssa ja tekee ehdotuksia suunnitelmaan.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Hoitotarpeen määrittäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• ottaa ohjattuna vesi- ja pohjanäytteitä ja tekee kasvillisuushavaintoja
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• ottaa ohjeet saatuaan vesija pohjanäytteitä ja tekee kasvillisuushavaintoja
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• ottaa tarvittavia vesi- ja pohjanäytteitä ja tekee kasvillisuushavaintoja

Suunnitelman laatiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	esimerkiksi ottaa ohjeet saatuaan vesinäytteen ja on mukana laatimassa kunnostussuunnitelmia pienimuotoiselle kohteelle lähtötasoselvityksen mukaisesti yhdessä asiantuntijan kanssa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	esimerkiksi vesinäytteenotoilla ja muilla selvityksillä avustaa asiantuntijaa suunnitelman laadinnassa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tekee suunnitelmaa ohjeet saatuaan

Kohteen kunnostamisessa tarvittavien työvälineiden käyttäminen ja huoltaminen ja kulkuneuvojen käyttäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	käyttää tavallisimpia kunnostustöissä tarvittavia työvälineitä ja kulkuneuvoja ohjausta saatuaan oikein ja turvallisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	käyttää kunnostustöiden työvälineitä ja huoltaa niitä sekä käyttää kulkuneuvoja ohjausta saatuaan oikein, turvallisesti ja energiaa säästäen
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	käyttää monipuolisesti erilaisia työvälineitä ja kulkuneuvoja, valitsee itse kohteeseen sopivat välineet ja käyttää niitä oikein, turvallisesti ja energiaa säästäen ja huoltaa työvälineitä

Suunnitelman mukaisen vesistökohteen kunnostaminen ja hoitaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	tutustuu vesistökohteen kunnostussuunnitelmaan ja toimii ohjattuna sen mukaisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	ohjeita saatuaan toimii kunnostussuunnitelman mukaisesti erilaisissa vesistökohteissa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	toimii kunnostussuunnitelman mukaisesti yksin tai ryhmän jäsenenä erilaisissa vesistökohteissa ja erilaisissa olosuhteissa

Kunnostuksen vaikutusten arviointi	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	määrittää asiantuntijan kanssa hoitovaikutusten pysyvyyttä.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	määrittää asiantuntijan kanssa hoitovaikutusten pysyvyyttä ja ympäristötekijöiden merkitystä.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	määrittää asiantuntijan kanssa hoitovaikutusten pysyvyyttä ja alueen ympäristön toiminnan vaikutuksia.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Vesistökohteiden kunnostukseen ja hoitoon liittyvän lainsäädännön noudattaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	noudattaa vesistökohteiden kunnostusta ja hoitoa koskevia lakeja ja viranomaismääräyksiä ja ohjattuna etsii tietoa kohdetta koskevista säännöksistä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	noudattaa vesistökohteiden kunnostusta ja hoitoa koskevaa lainsäädäntöä ja viranomaismääräyksiä ja etsii ohjeita saatuaan tietoa kohdetta koskevista säännöksistä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	noudattaa vesistökohteiden kunnostusta ja hoitoa koskevaa lainsäädäntöä ja viranomaismääräyksiä, etsii tietoa kohdetta koskevista säännöksistä

Vesistöjä uhkaavien haittojen tunnistaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	tunnistaa ohjattuna paikallisia vesistöjä uhkaavia haittoja
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tunnistaa paikallisia vesistöalueita uhkaavia haittoja
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tunnistaa paikallisia ja valtakunnallisia vesistöalueita uhkaavia haittoja

Erilaisten hoitotoimenpiteiden tavoitteiden ja vaikutusten selvittäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• selvittää ohjattuna erilaisten hoitotoimenpiteiden tavoitteita ja ympäristövaikutuksia
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• selvittää ohjeita saatuaan erilaisten hoitotoimenpiteiden tavoitteita ja ympäristövaikutuksia
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• selvittää erilaisten hoitotoimenpiteiden tavoitteita ja ympäristövaikutuksia

Näytteiden tulosten tulkitseminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• tulkitsee ohjattuna viitearvoja eri tekijöille, kuten humus- ja bakteeripitoisuudelle.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• tulkitsee viitearvot eri tekijöille, kuten humus- ja bakteeripitoisuudelle.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• tulkitsee viitearvot eri tekijöille, kuten humus- ja bakteeripitoisuudelle ja vertaa eri vuosien tuloksia.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmanratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• selviytyy perustehtävistä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• on oppimishaluinen ja tekee esityksiä vesistön laatuun liittyvissä ongelmatilanteissa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• omaksuu uusia menetelmiä ja tekee esityksiä ongelmatilanteissa sekä raportoi, miten ratkaisuihin on päädytty

Vuorovaikutus ja yhteistyö	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• toimii yhteistyössä työryhmän jäsenten kanssa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• toimii rakentavassa yhteistyössä erilaisten henkilöiden kanssa ja työryhmässä aktiivisena jäsenenä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• toimii rakentavassa yhteistyössä erilaisten ihmisten kanssa ja työryhmässä aktiivisena jäsenenä sekä edistää työryhmän toimintaa

Terveys, turvallisuus ja työkyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• asennoituu myönteisesti turvalliseen toimintaan sekä välttää riskejä työssään, noudattaa työstä annettuja turvallisuusohjeita eikä aiheuta vaaraa itselleen • käyttää turvallisesti ohjeiden mukaisia pelastusvälineitä, suojaimia, työvälineitä ja työmenetelmiä • toimii EAll -ohjeiden mukaisesti ja on uimataitoinen.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• vastaa toimintansa turvallisuudesta, noudattaa työyhteisön ohjeita ja ottaa huomioon työssään työyhteisön muut jäsenet • varmistaa pelastusvälineiden, työvälineiden ja materiaalien turvallisuuden sekä poistaa ja vie huoltoon vialliset työvälineet • toimii EAll -ohjeiden mukaisesti ja on uimataitoinen.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• kehittää toimintaansa turvallisemmaksi, havaitsee ja tunnistaa työhönsä liittyvät vaarat ja ilmoittaa niistä • arvioi pelastusvälineiden, suojainten, työvälineiden ja työmenetelmien soveltuvuutta kyseiseen työhön ja huolehtii itsenäisesti työympäristönsä työturvallisuudesta • toimii EAll -ohjeiden mukaisesti ja on uimataitoinen.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä kunnostamalla sovitun vesistökohteen suunnitelman mukaisen. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.41. Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen, 11 osp (400012)

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä -osa-alue suoritetaan ja sitä opetetaan siten, että äidinkielenä on koulutuksen järjestäjän opetus- ja tutkintokielen mukaisesti suomen, ruotsin tai saamen kieli. Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä -osa-alue voidaan opiskelijan valinnan mukaan suorittaa ja sitä voidaan opettaa myös opiskelijan toisena kielenä olevalla suomen tai ruotsin kielellä, romanikielellä, viittomakielellä tai muulla opiskelijan äidinkielellä, mikäli koulutuksen järjestäjä tarjoaa tämän mahdollisuuden.

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, suomi

Pakolliset osaamistavoitteet, 4 osp

Opiskelija osaa

- toimia tarkoituksenmukaisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa
- tulkita erilaisia tekstejä sekä hankkia ja arvioida tietoja eri lähteistä
- tuottaa erilaisia tekstejä ja ilmaista tunteita, ajatuksia, mielipiteitä ja käsitteitä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija toimii tarkoituksenmukaisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• viestii vuorovaikutustilanteessa tilanteen mukaisella tavalla • ilmaisee asiallisesti mielipiteitä yhteistyö- ja ryhmätilanteissa • käyttää tilanteen mukaan yleiskieltä esitellessään omaan alaansa liittyvän ilmiön tai asian • ymmärtää kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alallaan ja työelämässä • arvioi vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• viestii sujuvasti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa • vie keskustelua yhteistyö- ja ryhmätilanteissa tavoitteellisesti eteenpäin • perustelee mielipiteensä ja väitteensä • käyttää tilanteen mukaan luontevasti yleiskieltä, alan käsitteistöä ja tekstilajeja esitellessään omaan alaansa liittyviä ilmiöitä tai asioita • osoittaa toiminnallaan ymmärtävänsä kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alallaan ja työelämässä • arvioi vuorovaikutustaitojaan realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• viestii vakuuttavasti myös vaativissa vuorovaikutustilanteissa • toimii rakentavasti ja edistää toiminnallaan ryhmän vuorovaikutusta yhteistyö- ja ryhmätyötilanteissa • perustelee mielipiteitään ja väitteitään monipuolisesti tilanteeseen sopivalla tavalla • käyttää tilanteen mukaan luontevasti yleiskieltä, alan käsitteistöä ja tekstilajeja esitellessään omaan alaansa liittyviä ilmiöitä ja suuntaa viestinsä kohderyhmän mukaisesti • osoittaa toiminnallaan ymmärtävänsä kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alallaan, työelämässä ja yhteiskunnassa • kehittää vuorovaikutustaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tulkitsee erilaisia tekstejä sekä hankkii ja arvioi tietoja eri lähteistä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- tunnistaa omalla alalla ja työelämässä käytettyjä tekstilajeja ja medioita - tekee päätelmiä tekstien merkityksistä pääosin itsenäisesti - hakee tietoa oman alansa kannalta keskeisistä tietolähteistä ja yksinkertaisissa tiedonhankinnan tehtävissä hyödyntää monilukutaitoaan - tekee joitakin muistiinpanoja ja tiivistää muutamia ydinasioita kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta - arvioi tietolähteiden ja tiedon luotettavuutta pääosin itsenäisesti - hyödyntää hankkimaansa tietoa - noudattaa tekijänoikeuksia pääosin itsenäisesti - arvioi tekstien tulkinnan taitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- tunnistaa omalla alalla ja työelämässä käytettyjä tekstilajeja ja medioita monipuolisesti - tulkitsee erilaisten tekstien keskeiset tavoitteet ja olennaiset merkitykset - hakee tietoa oman alansa kannalta monipuolisista tietolähteistä monilukutaitoaan hyödyntäen - tekee muistiinpanoja ja tiivistää ydinasioita kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta - arvioi tietolähteiden ja tiedon luotettavuutta - hyödyntää hankkimaansa tietoa johdonmukaisesti ja sujuvasti - noudattaa tekijänoikeuksia asianmukaisesti - arvioi tekstien tulkinnan taitojaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- tuntee omalla alalla ja työelämässä käytetyt tekstilajit ja mediat monipuolisesti ja arvioi niiden käyttöä - tulkitsee erilaisten tekstien tavoitteita monipuolisesti ja arvioi tekstien sisältöä ja ilmaisua - hakee tietoa monipuolisista ja aiheen kannalta olennaisista tietolähteistä sujuvasti monilukutaitoaan hyödyntäen - tekee itsenäisesti muistiinpanoja ja tiivistää ydinasiat kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta - arvioi asiantuntevasti tietolähteiden ja tiedon luotettavuutta - hyödyntää hankkimaansa tietoa monipuolisesti ja sujuvasti - noudattaa tekijänoikeuksia ja viittaa luontevasti käyttämiinsä lähteisiin - kehittää tekstien tulkinnan taitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tuottaa erilaisia tekstejä ja ilmaisee tunteita, ajatuksia, mielipiteitä ja käsitteitä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- asettaa ilmaisulleen tavoitteita ja suuntaa ilmaisuaan tavoitteiden mukaisesti - tuottaa puhuttuja, kirjoitettuja tai audiovisuaalisia tekstejä hyödyntäen tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan - hallitsee osittain kirjoitetun kielen käytänteet - tuottaa omalla alalla ja työelämässä tarvittavia tyypillisiä tekstejä - tuottaa tilanteeseen sopivaa puhekieltä - arvioi tekstien tuottamisen ja ilmaisun taitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- asettaa ilmaisulleen tavoitteita ja viestii tavoitteiden suuntaisesti - tuottaa puhuttuja, kirjoitettuja tai audiovisuaalisia tekstejä hyödyntäen tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan ja arvioi eri vaihtoehtojen tarkoituksenmukaisuutta - hallitsee pääosin kirjoitetun kielen käytänteet - tuottaa oman alan ja työelämän tekstikäytänteiden mukaisia tekstejä - kohdentaa puhutut tekstit kohderyhmän mukaisesti ja ilmaisee itseään selkeästi - arvioi tekstin tuottamisen taitoaan realistisesti tunnistuen vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- asettaa ilmaisulleen tavoitteita, viestii tavoitteiden suuntaisesti ja arvioi viestintänsä vaikuttavuutta - tuottaa puhuttuja, kirjoitettuja tai audiovisuaalisia tekstejä hyödyntäen monipuolisesti tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan ja arvioi eri vaihtoehtojen tarkoituksenmukaisuutta - hallitsee sujuvasti kirjoitetun kielen käytänteet ja muokkaa tuottamiensa tekstien ilmaisua ja rakennetta - tuottaa sujuvasti oman alan ja työelämän tekstikäytänteiden mukaisia tekstejä - käyttää tilanteen edellyttämää selkeää puhekieltä vuorovaikutteisesti ja taitaa huolitellun yleiskielen - kehittää tekstien tuottamisen taitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan
- kehittää esiintymis- ja ryhmätaitojaan
- tulkita ja tuottaa erilaisia tekstejä
- tuntee kielen ja kirjallisuuden muotoja ja merkityksiä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• ilmaisee asiallisesti mielipiteensä ja perustelee ne vakuuttavasti • ottaa vuorovaikutuksessa toisen näkemykset huomioon • osoittaa tuntevansa sanattoman viestinnän merkityksen ja sen vaikutuksia sanoman vastaanottoon • arvioi viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• toimii kohteliaasti ja joustavasti vuorovaikutustilanteissa erilaisissa ympäristöissä • ottaa viestinnässään huomioon vastaanottajan, tilanteen ja alansa vaatimukset • ottaa huomioon sanattoman viestinnän vaikutuksia omassa ilmaisussaan • arvioi viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• ylläpitää puhuessaan vuorovaikutusta, havainnollistaa puheenvuoroaan ja rakentaa sen sisällön loogiseksi • ottaa viestinnässään huomioon vastaanottajan, tilanteen ja alan vaatimukset ja viestii rakentavasti myös ristiriita- ja ongelmatilanteissa • soveltaa sanattoman viestinnän sääntöjä vuorovaikutuksessaan ja vertailee kulttuurisia merkityksiä • kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija kehittää esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• esittää sekä spontaanin että valmistellun puheenvuoron tai puhe-esityksen itselleen tutusta aiheesta • toimii ryhmätyötilanteissa yhteistyöhakuisesti osana ryhmää • toimii työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjen mukaisesti, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta • arvioi esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• esittää sekä spontaanin että valmistellun esityksen, havainnollistaa esitystään ja rakentaa sen sisällön loogiseksi • vie ryhmän työskentelyä eteenpäin aktiivisesti ja arvostaa muiden näkökantoja • noudattaa työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjä • arvioi esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• esittää sekä spontaanin että itsenäisesti valmistellun esityksen myös haasteellisissa tilanteissa, havainnollistaa esitystään ja rakentaa sen sisällön loogiseksi • tunnistaa oman toimintansa vaikutukset ryhmän toimintaan ja kannustaa ryhmän muita jäseniä toimimaan • hallitsee joustavasti kokous- ja neuvottelukäytännöt • arvioi ja kehittää esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tulkitsee ja tuottaa erilaisia tekstejä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- tutustuu eri tekstilajeihin - tuntee tekstilajien tilanteenmukaisen käytön vaatimuksia - tuottaa ja tulkitsee ohjatusti tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa - antaa ja vastaanottaa ohjatusti rakentavaa palautetta tuotetuista teksteistä - arvioi taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- tutustuu eri tekstilajeihin ja analysoi tekstilajien ilmaisutapoja kriittisesti - tuottaa ja tulkitsee tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa - muokkaa tuottamiaan tekstejä palautteen pohjalta - antaa ja vastaanottaa rakentavaa palautetta tuotetusta tekstistä - arvioi taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- tutustuu eri tekstilajeihin ja analysoi tekstilajien ilmaisutapoja kriittisesti ja monipuolisesti - tuottaa ja tulkitsee monipuolisesti tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa - antaa rakentavaa ja monipuolista palautetta tuotetuista teksteistä ja vastaanottaa palautetta - muokkaa tuottamiaan tekstejä ja kehittää kirjoitustaitoaan palautteen pohjalta - kehittää taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tuntee kielen ja kirjallisuuden muotoja ja merkityksiä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- tiedostaa kielellisen, kulttuurisen ja identiteettien moninaisuuden merkityksen - tutustuu kirjallisuuden eri lajeihin ja muihin taidemuotoihin - lukee kaunokirjallisia tekstejä - tekee havaintoja omasta lukemisestaan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- ottaa huomioon kielellisen, kulttuurisen ja identiteettien moninaisuuden omassa vuorovaikutuksessaan - tutustuu monipuolisesti kirjallisuuden eri lajeihin ja muihin taidemuotoihin - lukee kaunokirjallisuutta sekä tulkitsee ja arvioi kaunokirjallisuutta ja muita taideteoksia - arvioi omaa lukemistaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- soveltaa monipuolisesti kielelliseen, kulttuuriseen ja identiteettien moninaisuuteen liittyvää osaamistaan - osoittaa tuntevansa monipuolisesti kirjallisuuden eri lajeja ja muita taidemuotoja - hankkii monipuolisia lukukokemuksia sekä analysoi ja arvioi kaunokirjallisuutta ja muita taideteoksia - arvioi ja kehittää omaa lukemistaan.

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, saame

Pakolliset osaamistavoittet, 4 osp

Opiskelija osaa

- toimia tarkoituksenmukaisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa saamen kielellä
- tulkita erilaisia tekstejä sekä hankkia ja arvioida tietoja eri lähteistä
- tuottaa erilaisia tekstejä ja ilmaista tunteita, ajatuksia, mielipiteitä ja käsitteitä saamen kielellä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija toimii tarkoituksenmukaisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa saamen kielellä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• viestii vuorovaikutustilanteessa tilanteen mukaisella tavalla • ilmaisee asiallisesti mielipiteitä yhteistyö- ja ryhmätilanteissa • käyttää tilanteen mukaan yleiskieltä esitellessään omaan alaansa liittyvän ilmiön tai asian • ymmärtää kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alallaan ja työelämässä • arvioi vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• viestii sujuvasti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa • vie keskustelua yhteistyö- ja ryhmätilanteissa tavoitteellisesti eteenpäin • perustelee mielipiteensä ja väitteensä • käyttää tilanteen mukaan luontevasti yleiskieltä, alan käsitteistöä ja tekstilajeja esitellessään omaan alaansa liittyviä ilmiöitä tai asioita • osoittaa toiminnallaan ymmärtävänsä kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alallaan ja työelämässä • arvioi vuorovaikutustaitojaan realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• viestii vakuuttavasti myös vaativissa vuorovaikutustilanteissa • toimii rakentavasti ja edistää toiminnallaan ryhmän vuorovaikutusta yhteistyö- ja ryhmätyötilanteissa • perustelee mielipiteitään ja väitteitään monipuolisesti tilanteeseen sopivalla tavalla • käyttää tilanteen mukaan luontevasti yleiskieltä, alan käsitteistöä ja tekstilajeja esitellessään omaan alaansa liittyviä ilmiöitä ja suuntaa viestinsä kohderyhmän mukaisesti • osoittaa toiminnallaan ymmärtävänsä kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alallaan, työelämässä ja yhteiskunnassa • kehittää vuorovaikutustaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tulkitsee erilaisia tekstejä sekä hankkii ja arvioi tietoja eri lähteistä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- tunnistaa omalla alalla ja työelämässä käytettyjä tekstilajeja ja medioita - tekee päätelmiä tekstien merkityksistä pääosin itsenäisesti - hakee tietoa oman alansa kannalta keskeisistä tietolähteistä ja yksinkertaisissa tiedonhankinnan tehtävissä hyödyntää monilukutaitoaan - tekee joitakin muistiinpanoja ja tiivistää muutamia ydinasioita kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta - arvioi tietolähteiden ja tiedon luotettavuutta pääosin itsenäisesti - hyödyntää hankkimaansa tietoa - noudattaa tekijänoikeuksia pääosin itsenäisesti - arvioi tekstien tulkinnan taitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- tunnistaa omalla alalla ja työelämässä käytettyjä tekstilajeja ja medioita monipuolisesti - tulkitsee erilaisten tekstien keskeiset tavoitteet ja olennaiset merkitykset - hakee tietoa oman alansa kannalta monipuolisista tietolähteistä monilukutaitoaan hyödyntäen - tekee muistiinpanoja ja tiivistää ydinasioita kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta - arvioi tietolähteiden ja tiedon luotettavuutta - hyödyntää hankkimaansa tietoa johdonmukaisesti ja sujuvasti - noudattaa tekijänoikeuksia asianmukaisesti - arvioi tekstien tulkinnan taitojaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- tuntee omalla alalla ja työelämässä käytetyt tekstilajit ja mediat monipuolisesti ja arvioi niiden käyttöä - tulkitsee erilaisten tekstien tavoitteita monipuolisesti ja arvioi tekstien sisältöä ja ilmaisua - hakee tietoa monipuolisista ja aiheen kannalta olennaisista tietolähteistä sujuvasti monilukutaitoaan hyödyntäen - tekee itsenäisesti muistiinpanoja ja tiivistää ydinasiat kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta - arvioi asiantuntevasti tietolähteiden ja tiedon luotettavuutta - hyödyntää hankkimaansa tietoa monipuolisesti ja sujuvasti - noudattaa tekijänoikeuksia ja viittaa luontevasti käyttämiinsä lähteisiin - kehittää tekstien tulkinnan taitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tuottaa erilaisia tekstejä ja ilmaisee tunteita, ajatuksia, mielipiteitä ja käsitteitä saamen kielellä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- asettaa ilmaisulleen tavoitteita ja suuntaa ilmaisuaan tavoitteiden mukaisesti - tuottaa puhuttuja, kirjoitettuja tai audiovisuaalisia tekstejä hyödyntäen tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan - hallitsee osittain kirjoitetun kielen käytänteet - tuottaa omalla alalla ja työelämässä tarvittavia tyypillisiä tekstejä - tuottaa tilanteeseen sopivaa puhekieltä - arvioi tekstien tuottamisen ja ilmaisun taitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- asettaa ilmaisulleen tavoitteita ja viestii tavoitteiden suuntaisesti - tuottaa puhuttuja, kirjoitettuja tai audiovisuaalisia tekstejä hyödyntäen tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan ja arvioi eri vaihtoehtojen tarkoituksenmukaisuutta - hallitsee pääosin kirjoitetun kielen käytänteet - tuottaa oman alan ja työelämän tekstikäytänteiden mukaisia tekstejä - kohdentaa puhutut tekstit kohderyhmän mukaisesti ja ilmaisee itseään selkeästi - arvioi tekstin tuottamisen taitoaan realistisesti tunnistaen vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- asettaa ilmaisulleen tavoitteita, viestii tavoitteiden suuntaisesti ja arvioi viestintänsä vaikuttavuutta - tuottaa puhuttuja, kirjoitettuja tai audiovisuaalisia tekstejä hyödyntäen monipuolisesti tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan ja arvioi eri vaihtoehtojen tarkoituksenmukaisuutta - hallitsee sujuvasti kirjoitetun kielen käytänteet ja muokkaa tuottamiensa tekstien ilmaisua ja rakennetta - tuottaa sujuvasti oman alan ja työelämän tekstikäytänteiden mukaisia tekstejä - käyttää tilanteen edellyttämää selkeää puhekieltä vuorovaikutteisesti ja taitaa huolitellun yleiskielen - kehittää tekstien tuottamisen taitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan saamen kielessä
- kehittää esiintymis- ja ryhmätaitojaan
- tulkita ja tuottaa erilaisia saamenkielisiä tekstejä
- tuntee kielen ja kirjallisuuden muotoja ja merkityksiä.

Arvioinnin kohteet

Opiskelija kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan saamen kielessä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• ilmaisee asiallisesti mielipiteensä ja perustelee ne vakuuttavasti • ottaa vuorovaikutuksessa toisen näkemykset huomioon • osoittaa tuntevansa sanattoman viestinnän merkityksen ja sen vaikutuksia sanoman vastaanottoon • arvioi viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• toimii kohteliaasti ja joustavasti vuorovaikutustilanteissa erilaisissa ympäristöissä • ottaa viestinnässään huomioon vastaanottajan, tilanteen ja alansa vaatimukset • ottaa huomioon sanattoman viestinnän vaikutuksia omassa ilmaisussaan • arvioi viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• ylläpitää puhuessaan vuorovaikutusta, havainnollistaa puheenvuoroaan ja rakentaa sen sisällön loogiseksi • ottaa viestinnässään huomioon vastaanottajan, tilanteen ja alan vaatimukset ja viestii rakentavasti myös ristiriita- ja ongelmatilanteissa • soveltaa sanattoman viestinnän sääntöjä vuorovaikutuksessaan ja vertailee kulttuurisia merkityksiä • kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija kehittää esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• esittää sekä spontaanin että valmistellun puheenvuoron tai puhe-esityksen itselleen tutusta aiheesta • toimii ryhmätyötilanteissa yhteistyöhakuisesti osana ryhmää • toimii työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjen mukaisesti, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta • arvioi esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• esittää sekä spontaanin että valmistellun esityksen, havainnollistaa esitystään ja rakentaa sen sisällön loogiseksi • vie ryhmän työskentelyä eteenpäin aktiivisesti ja arvostaa muiden näkökantoja • noudattaa työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjä • arvioi esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• esittää sekä spontaanin että itsenäisesti valmistellun esityksen myös haasteellisissa tilanteissa, havainnollistaa esitystään ja rakentaa sen sisällön loogiseksi • tunnistaa oman toimintansa vaikutukset ryhmän toimintaan ja kannustaa ryhmän muita jäseniä toimimaan • hallitsee joustavasti kokous- ja neuvottelukäytännöt • arvioi ja kehittää esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tulkitsee ja tuottaa erilaisia saamenkielisiä tekstejä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- tutustuu eri tekstilajeihin - tuntee tekstilajien tilanteenmukaisen käytön vaatimuksia - tuottaa ja tulkitsee ohjatusti tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa - antaa ja vastaanottaa ohjatusti rakentavaa palautetta tuotetuista teksteistä - arvioi taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- tutustuu eri tekstilajeihin ja analysoi tekstilajien ilmaisutapoja kriittisesti - tuottaa ja tulkitsee tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa - muokkaa tuottamiaan tekstejä palautteen pohjalta - antaa ja vastaanottaa rakentavaa palautetta tuotetusta tekstistä - arvioi taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- tutustuu eri tekstilajeihin ja analysoi tekstilajien ilmaisutapoja kriittisesti ja monipuolisesti - tuottaa ja tulkitsee monipuolisesti tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa - antaa rakentavaa ja monipuolista palautetta tuotetuista teksteistä ja vastaanottaa palautetta - muokkaa tuottamiaan tekstejä ja kehittää kirjoitustaitoaan palautteen pohjalta - kehittää taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä palautteen ja itsearviointin pohjalta.

Opiskelija tuntee kielen ja kirjallisuuden muotoja ja merkityksiä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- tiedostaa kielellisen, kulttuurisen ja identiteettien moninaisuuden merkityksen - tutustuu kirjallisuuden eri lajeihin ja muihin taidemuotoihin - lukee kaunokirjallisia tekstejä - tekee havaintoja omasta lukemisestaan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- ottaa huomioon kielellisen, kulttuurisen ja identiteettien moninaisuuden omassa vuorovaikutuksessaan - tutustuu monipuolisesti kirjallisuuden eri lajeihin ja muihin taidemuotoihin - lukee kaunokirjallisuutta sekä tulkitsee ja arvioi kaunokirjallisuutta ja muita taideteoksia - arvioi omaa lukemistaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- soveltaa monipuolisesti kielelliseen, kulttuuriseen ja identiteettien moninaisuuteen liittyvää osaamistaan - osoittaa tuntevansa monipuolisesti kirjallisuuden eri lajeja ja muita taidemuotoja - hankkii monipuolisia lukukokemuksia sekä analysoi ja arvioi kaunokirjallisuutta ja muita taideteoksia - arvioi ja kehittää omaa lukemistaan.

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, viittomakieli

Pakolliset osaamistavoittet, 4 osp

Opiskelija osaa

- toimia tarkoituksenmukaisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa suomalaisella viittomakielellä
- tulkita erilaisia viitottuja tekstejä sekä hankkia ja arvioida tietoja eri lähteistä
- tuottaa viitottuja tekstejä eri muodoissaan ja ilmaisee tunteita, ajatuksia, mielipiteitä ja käsitteitä suomalaisella viittomakielellä.

Arvioinnin kohteet

Opiskelija toimii tarkoituksenmukaisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa suomalaisella viittomakielellä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• käyttää suomalaista viittomakieltä tutuissa viestintätilanteissa tilanteeseen sopivalla tavalla • selviytyy tutuissa viestintäympäristöissä, esimerkiksi kuulevien kanssa • hyödyntää viittomakielen tulkkausta vuorovaikutustilanteissa • osallistuu yhteistyö- ja ryhmätilanteisiin ja ilmaisee asiallisesti mielipiteitään • esittelee omaan ammattialaansa liittyvän ilmiön tai asian • tiedostaa viittomakielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alallaan ja työelämässä • arvioi vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• käyttää suomalaista viittomakieltä alan viestintätilanteissa vuorovaikutteisesti ja asiallisesti • toimii ammatillisissa vaihtelevissa viestintäympäristöissä, esimerkiksi viittomakielisten ja kuulevien kanssa • käyttää viittomakielen tulkkausta tarkoituksenmukaisesti erilaisissa tilanteissa • vie viestintätilannetta tavoitteellisesti eteenpäin • perustelee mielipiteensä ja väitteensä sekä toimii vuorovaikutustilanteissa eettisesti kestäväällä tavalla • käyttää tilanteen mukaan luontevasti yleiskieltä, alan käsitteistöä ja rekistereitä sujuvasti esitellessään omaan alaansa liittyviä ilmiöitä tai asioita • ymmärtää viittomakielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alallaan ja yhteiskunnassa • arvioi vuorovaikutustaitojaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• käyttää suomalaista viittomakieltä aktiivisesti alan viestintätilanteissa ja on viestinnässään luontevasti vuorovaikutteinen ja vakuuttava • toimii joustavasti erilaisissa multimodaalisissa viestintäympäristöissä • käyttää viittomakielen tulkkausta sujuvasti erilaisissa tilanteissa • toimii ryhmässä aktiivisesti ja rakentavasti • edistää toiminnallaan ryhmän vuorovaikutusta • perustelee näkemyksiään ja väitteitään monipuolisesti ja toimii vuorovaikutustilanteissa eettisesti kestäväällä tavalla • suuntaa viestinsä kohderyhmän mukaisesti esitellessään alaansa liittyviä ilmiöitä yleiskielellä ja käyttää alan käsitteistöä ja rekistereitä joustavasti • arvioi viittomakielen ja vuorovaikutustaitojen merkitystä omalla alallaan ja laajemmin yhteiskunnassa sekä yksilön että työelämän kannalta • kehittää vuorovaikutustaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tulkitsee erilaisia viitottuja tekstejä sekä hankkii ja arvioi tietoja eri lähteistä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- tuntee työelämän tekstilajeja - hakee tietoa alansa kannalta keskeisistä tietolähteistä - ymmärtää suomalaisella viittomakielellä ammattialansa keskeisten viestien ydinasiat - tekee päätelmiä tekstien merkityksistä sekä eri tietolähteiden luotettavuudesta - hyödyntää hankkimaansa tietoa tekstien tulkinnassa viestinnässään - noudattaa tekijänoikeuksia osittain itsenäisesti - arvioi tekstin tulkitsemisen taitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- ymmärtää ammattitaidon kannalta keskeisten tekstien tavoitteen ja tulkitsee tekstien merkityksiä - hakee tietoa ammattialansa kannalta monipuolisista tietolähteistä - ymmärtää alansa keskeisten viestien pääsisällön suomalaisella viittomakielellä ja osaa suhteuttaa niitä omiin kokemuksiinsa - arvioi tiedon ja tietolähteiden luotettavuutta - hyödyntää hankkimaansa tietoa monipuolisesti tekstien tulkinnassa - noudattaa tekijänoikeuksia asianmukaisesti - arvioi tekstin tulkitsemisen taitojaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- tulkitsee tekstien merkityksiä ja tavoitteita sekä kykenee arvioimaan tekstien sisältöä ja ilmaisua - hakee tietoa monipuolisista ja aiheen kannalta olennaisista tietolähteistä - ymmärtää alansa viestien pääsisällön suomalaisella viittomakielellä ja osaa tehdä niiden perusteella vertailuja ja johtopäätöksiä - arvioi tiedon ja tietolähteen luotettavuutta asiantuntevasti - hyödyntää hankkimaansa tietoa sujuvasti tekstien tulkinnassa - noudattaa tekijänoikeuksia ja viittaa luontevasti käyttämiinsä lähteisiin - kehittää tekstien tulkinnan taitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tuottaa viitottuja tekstejä eri muodoissaan ja ilmaisee tunteita, ajatuksia, mielipiteitä ja käsitteitä suomalaisella viittomakielellä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- asettaa viitotuille teksteilleen tavoitteita ja kykenee joiltakin osin suuntamaan ilmaisuaan tavoitteiden mukaisesti - hyödyntää viitottuja tekstejä tuottaessaan tieto- ja viestintäteknologiaa ja harjoittaa monilukutaitoaan - tuntee viittomakielen eri tyylejä, esimerkiksi kerronnallinen, asia- ja uutistyyli, ja käyttää ammattiin liittyviä viittomia ohjatusti - hallitsee osittain kirjoitetun kielen käytänteet - tuottaa mallin mukaisia asiakirjoja viitottuna, esimerkiksi raportti, toimintaohje, CV ja muita ammatissa tarvittavia tyypillisiä tekstejä - tekee muistiinpanoja ja tiivistää ydinasioita esitetyn, luetun ja nähdyn pohjalta - arvioi viitottujen tekstien tuottamisen taitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- asettaa viitotuille teksteilleen tavoitteita ja ilmaisee itseään tavoitteiden suuntaisesti - käyttää viitottuja tekstejä tuottaessaan tieto- ja viestintäteknologiaa ja osaa arvioida eri vaihtoehtojen tarkoituksenmukaisuutta ja kehittää monilukutaitoaan - hallitsee yleisviittomiston ja viestii alansa tilanteissa suomalaisella viittomakielellä - hallitsee pääosin kirjoitetun kielen käytänteet ja tekstin jaksottelun ja sidostaa tekstiä luontevasti - laatii viitottuja asiakirjoja asianmukaisesti ja tuottaa tyypillisiä tekstejä alansa käytänteiden mukaisesti - tekee muistiinpanoja ja tiivistää hankkimaansa tietoa - arvioi viitotun tekstin tuottamisen taitoaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- asettaa viitotuille teksteilleen tavoitteita, viestii tavoitteiden suuntaisesti ja arvioi viestintänsä vaikuttavuutta - käyttää viitottuja tekstejä tuottaessaan tieto- ja viestintäteknologiaa ja medioita monipuolisesti ja edistää monilukutaitoaan - viestii ammatillisesti suomalaisella viittomakielellä ja tuntee hyvin ammattiin liittyvän viittomiston - hallitsee sujuvasti kirjoitetun kielen käytänteet ja tekstin rakentamisen - muokkaa tuottamiensa viitottujen tekstien ilmaisua ja rakennetta - tuottaa sujuvasti alansa käytänteiden mukaisia viitottuja tekstejä - laatii viitottuja asiakirjoja asianmukaisesti ja kykenee myös soveltamaan asiakirjamalleja luovasti - kehittää viitottujen tekstien tuottamisen taitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan ja suomalaisen viittomakielen ilmaisutapoja
- kehittää esiintymis- ja ryhmätaitojaan
- tulkita ja tuottaa erilaisia viitottuja tekstejä

- tuntee kielen ja kirjallisuuden muotoja ja merkityksiä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan ja suomalaisen viittomakielen ilmaisutapoja.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• ilmaisee mielipiteensä asiallisesti ja vaikuttavasti perustellen • ottaa vuorovaikutuksessa huomioon toisen näkemykset • ymmärtää sanattoman viestinnän ja eleiden merkityksen vuorovaikutuksessa sekä niiden vaikutuksen sanoman vastaanottoon • arvioi viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• toimii kohteliaasti ja joustavasti vuorovaikutustilanteissa erilaisissa kieliympäristöissä • ottaa viestinnässään huomioon vastaanottajan, tilanteen ja alansa vaatimukset • käyttää yleisviittomistoa ja ammattiin liittyvää viittomistoa luontevasti • ottaa huomioon sanattoman viestinnän ja eleiden merkityksen ja tiedostaa niiden vaikutuksia omassa ilmaisussaan • arvioi viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• ylläpitää viittoessaan vuorovaikutusta, havainnollistaa puheenvuoroaan ja rakentaa sen sisällön loogiseksi • käyttää rakenteeltaan sujuvaa ja ilmaisultaan rikasta viittomakieltä monipuolisesti • viestii rakentavasti myös ristiriita- ja ongelmatilanteissa • soveltaa sanattoman viestinnän, eleiden ja ei-manuaalisuuden sääntöjä vuorovaikutuksessaan ja vertailee merkityksiä myös eri kulttuurien välillä • kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija kehittää esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• esittää sekä spontaanin että valmistellun puheenvuoron tai esityksen itselleen tutusta aiheesta • toimii ryhmätyötilanteissa yhteistyöhakuisesti osana ryhmää • toimii työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjen mukaisesti, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta • arvioi esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• saa esiintyessään kontaktin yleisöönsä ja osaa rakentaa puheenvuoronsa niin, että sitä on helppo seurata • vie ryhmän työskentelyä eteenpäin aktiivisesti ja arvostaa muiden näkökantoja • noudattaa työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjä • arvioi esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• esittää sekä spontaanin että itsenäisesti valmistellun esityksen haastavastakin aiheesta, havainnollistaa esitystään ja rakentaa sen sisällön loogiseksi • tunnistaa oman toimintansa vaikutukset ryhmän toimintaan ja kannustaa ryhmän muita jäseniä toimimaan viittomakielisessä viestintäympäristössä • hallitsee joustavasti kokous- ja neuvottelukäytännöt huomioiden viittomakielen kulttuuriset piirteet • kehittää esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tulkitsee ja tuottaa erilaisia viitottuja tekstejä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- tuntee viitottujen kielten tyylejä ja tekstilajeja sekä tilanteenmukaisen käytön vaatimuksia - käyttää mallin mukaan eri ammatillisia ilmaisutyylejä - tuottaa tekstiä yksin ja yhdessä muiden kanssa - arvioi taitoaan tulkita ja tuottaa viitottuja tekstejä saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- tarkastelee viitottujen kielten tyylejä ja eri tekstilajien ilmaisutapoja kriittisesti - muokkaa tuottamiaan ammatillisia tekstejä palautteen perusteella - antaa ja vastaanottaa rakentavaa palautetta yhdessä tuotetusta tekstistä - arvioi taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- soveltaa vaihdellen eri ilmaisutapoja ja viitottujen kielten tyylejä ja tekstilajeja omissa teksteissään ja erilaisissa kieliympäristöissä - tekee havaintoja ammatillisista tekstilajeista, muokkaa niitä ja arvioi kielellisten valintojen vaikutuksia - toimii joustavasti osana tuottamisprosessia tuottaessaan tekstiä yhdessä muiden kanssa - kehittää taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tuntee kielen ja kirjallisuuden muotoja ja merkityksiä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- tuntee ja tunnistaa oman kielen sekä kulttuurisen moninaisuuden ja identiteettien merkityksen vuorovaikutuksessa - tutustuu kirjallisuuden eri lajeihin ja muihin taidemuotoihin - lukee fiktiivisiä tekstejä ja tekee havaintoja omasta lukemisestaan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- ottaa huomioon kielellisen, kulttuurisen ja identiteettien moninaisuuden omassa vuorovaikutuksessaan - tulkitsee ja arvioi lukemiaan kirjoja ja kokemiaan muita taidesityksiä sekä arvioi omaa lukemistaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- soveltaa monipuolisesti kielelliseen ja kulttuuriseen moninaisuuteen liittyvää osaamistaan ja arvostaa kulttuurista moninaisuutta - hankkii monipuolisia lukukokemuksia sekä arvioi kirjallisuuden ja muiden taidemuotojen merkitystä sekä arvioi omaa monilukutaitoaan.

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, opiskelijan oma äidinkieli

Pakolliset osaamistavoitteet, 4 osp

Opiskelija osaa

- toimia tarkoituksenmukaisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa omalla äidinkielellään
- tulkita erilaisia tekstejä sekä hankkia ja arvioida tietoja eri lähteistä
- tuottaa erilaisia tekstejä ja ilmaista tunteita, ajatuksia, mielipiteitä ja käsitteitä omalla äidinkielellään.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija toimii tarkoituksenmukaisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa omalla äidinkielellään.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• viestii vuorovaikutustilanteessa tilanteen mukaisella tavalla • ilmaisee asiallisesti mielipiteitä yhteistyö- ja ryhmätilanteissa • käyttää tilanteen mukaan yleiskieltä esitellessään omaan alaansa liittyvän ilmiön tai asian • ymmärtää kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alallaan ja työelämässä • arvioi vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• viestii sujuvasti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa • vie keskustelua yhteistyö- ja ryhmätilanteissa tavoitteellisesti eteenpäin • perustelee mielipiteensä ja väitteensä • käyttää tilanteen mukaan luontevasti yleiskieltä, alan käsitteistöä ja tekstilajeja esitellessään omaan alaansa liittyviä ilmiöitä tai asioita • osoittaa toiminnallaan ymmärtävänsä kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alallaan ja työelämässä • arvioi vuorovaikutustaitojaan realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• viestii vakuuttavasti myös vaativissa vuorovaikutustilanteissa • toimii rakentavasti ja edistää toiminnallaan ryhmän vuorovaikutusta yhteistyö- ja ryhmätyötilanteissa • perustelee mielipiteitään ja väitteitään monipuolisesti tilanteeseen sopivalla tavalla • käyttää tilanteen mukaan luontevasti yleiskieltä, alan käsitteistöä ja tekstilajeja esitellessään omaan alaansa liittyviä ilmiöitä ja suuntaa viestinsä kohderyhmän mukaisesti • osoittaa toiminnallaan ymmärtävänsä kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alallaan, työelämässä ja yhteiskunnassa • kehittää vuorovaikutustaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tulkitsee erilaisia tekstejä sekä hankkii ja arvioi tietoja eri lähteistä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- tunnistaa omalla alalla ja työelämässä käytettyjä tekstilajeja ja medioita - tekee päätelmiä tekstien merkityksistä pääosin itsenäisesti - hakee tietoa oman alansa kannalta keskeisistä tietolähteistä ja yksinkertaisissa tiedonhankinnan tehtävissä hyödyntää monilukutaitoaan - tekee joitakin muistiinpanoja ja tiivistää muutamia ydinasioita kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta - arvioi tietolähteiden ja tiedon luotettavuutta pääosin itsenäisesti - hyödyntää hankkimaansa tietoa - noudattaa tekijänoikeuksia pääosin itsenäisesti - arvioi tekstien tulkinnan taitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- tunnistaa omalla alalla ja työelämässä käytettyjä tekstilajeja ja medioita monipuolisesti - tulkitsee erilaisten tekstien keskeiset tavoitteet ja olennaiset merkitykset - hakee tietoa oman alansa kannalta monipuolisista tietolähteistä monilukutaitoaan hyödyntäen - tekee muistiinpanoja ja tiivistää ydinasioita kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta - arvioi tietolähteiden ja tiedon luotettavuutta - hyödyntää hankkimaansa tietoa johdonmukaisesti ja sujuvasti - noudattaa tekijänoikeuksia asianmukaisesti - arvioi tekstien tulkinnan taitojaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- tuntee omalla alalla ja työelämässä käytetyt tekstilajit ja mediat monipuolisesti ja arvioi niiden käyttöä - tulkitsee erilaisten tekstien tavoitteita monipuolisesti ja arvioi tekstien sisältöä ja ilmaisua - hakee tietoa monipuolisista ja aiheen kannalta olennaisista tietolähteistä sujuvasti monilukutaitoaan hyödyntäen - tekee itsenäisesti muistiinpanoja ja tiivistää ydinasiat kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta - arvioi asiantuntevasti tietolähteiden ja tiedon luotettavuutta - hyödyntää hankkimaansa tietoa monipuolisesti ja sujuvasti - noudattaa tekijänoikeuksia ja viittaa luontevasti käyttämiinsä lähteisiin - kehittää tekstien tulkinnan taitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tuottaa erilaisia tekstejä ja ilmaisee tunteita, ajatuksia, mielipiteitä ja käsitteitä omalla äidinkielellään.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- asettaa ilmaisulleen tavoitteita ja suuntaa ilmaisuaan tavoitteiden mukaisesti - tuottaa puhuttuja, kirjoitettuja tai audiovisuaalisia tekstejä hyödyntäen tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan - hallitsee osittain kirjoitetun kielen käytänteet - tuottaa omalla alalla ja työelämässä tarvittavia tyypillisiä tekstejä - tuottaa tilanteeseen sopivaa puhekieltä - arvioi tekstien tuottamisen ja ilmaisun taitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- asettaa ilmaisulleen tavoitteita ja viestii tavoitteiden suuntaisesti - tuottaa puhuttuja, kirjoitettuja tai audiovisuaalisia tekstejä hyödyntäen tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan ja arvioi eri vaihtoehtojen tarkoituksenmukaisuutta - hallitsee pääosin kirjoitetun kielen käytänteet - tuottaa oman alan ja työelämän tekstikäytänteiden mukaisia tekstejä - kohdentaa puhutut tekstit kohderyhmän mukaisesti ja ilmaisee itseään selkeästi - arvioi tekstin tuottamisen taitoaan realistisesti tunnistaen vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- asettaa ilmaisulleen tavoitteita, viestii tavoitteiden suuntaisesti ja arvioi viestintänsä vaikuttavuutta - tuottaa puhuttuja, kirjoitettuja tai audiovisuaalisia tekstejä hyödyntäen monipuolisesti tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan ja arvioi eri vaihtoehtojen tarkoituksenmukaisuutta - hallitsee sujuvasti kirjoitetun kielen käytänteet ja muokkaa tuottamiensa tekstien ilmaisua ja rakennetta - tuottaa sujuvasti oman alan ja työelämän tekstikäytänteiden mukaisia tekstejä - käyttää tilanteen edellyttämää selkeää puhekieltä vuorovaikutteisesti ja taitaa huolitellun yleiskielen - kehittää tekstien tuottamisen taitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan omassa äidinkielessä
- kehittää esiintymis- ja ryhmätaitojaan
- tulkita ja tuottaa erilaisia äidinkielisiä tekstejä
- tuntee kielen ja kirjallisuuden muotoja ja merkityksiä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan omassa äidinkielessä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• ilmaisee asiallisesti mielipiteensä ja perustelee ne vakuuttavasti • ottaa vuorovaikutuksessa toisen näkemykset huomioon • osoittaa tuntevansa sanattoman viestinnän merkityksen ja sen vaikutuksia sanoman vastaanottoon • arvioi viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• toimii kohteliaasti ja joustavasti vuorovaikutustilanteissa erilaisissa ympäristöissä • ottaa viestinnässään huomioon vastaanottajan, tilanteen ja alansa vaatimukset • ottaa huomioon sanattoman viestinnän vaikutuksia omassa ilmaisussaan • arvioi viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• ylläpitää puhuessaan vuorovaikutusta, havainnollistaa puheenvuoroaan ja rakentaa sen sisällön loogiseksi • ottaa viestinnässään huomioon vastaanottajan, tilanteen ja alan vaatimukset ja viestii rakentavasti myös ristiriita- ja ongelmatilanteissa • soveltaa sanattoman viestinnän sääntöjä vuorovaikutuksessaan ja vertailee kulttuurisia merkityksiä • kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija kehittää esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• esittää sekä spontaanin että valmistellun puheenvuoron tai puhe-esityksen itselleen tutusta aiheesta • toimii ryhmätyötilanteissa yhteistyöhakuisesti osana ryhmää • toimii työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjen mukaisesti, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta • arvioi esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• esittää sekä spontaanin että valmistellun esityksen, havainnollistaa esitystään ja rakentaa sen sisällön loogiseksi • vie ryhmän työskentelyä eteenpäin aktiivisesti ja arvostaa muiden näkökantoja • noudattaa työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjä • arvioi esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksia ja kehittämiskohteita
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• esittää sekä spontaanin että itsenäisesti valmistellun esityksen myös haasteellisissa tilanteissa, havainnollistaa esitystään ja rakentaa sen sisällön loogiseksi • tunnistaa oman toimintansa vaikutukset ryhmän toimintaan ja kannustaa ryhmän muita jäseniä toimimaan • hallitsee joustavasti kokous- ja neuvottelukäytännöt • arvioi ja kehittää esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tulkitsee ja tuottaa erilaisia äidinkielisiä tekstejä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- tutustuu eri tekstilajeihin - tuntee tekstilajien tilanteenmukaisen käytön vaatimuksia - tuottaa ja tulkitsee ohjatusti tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa - antaa ja vastaanottaa ohjatusti rakentavaa palautetta tuotetuista teksteistä - arvioi taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- tutustuu eri tekstilajeihin ja analysoi tekstilajien ilmaisutapoja kriittisesti - tuottaa ja tulkitsee tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa - muokkaa tuottamiaan tekstejä palautteen pohjalta - antaa ja vastaanottaa rakentavaa palautetta tuotetusta tekstistä - arvioi taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- tutustuu eri tekstilajeihin ja analysoi tekstilajien ilmaisutapoja kriittisesti ja monipuolisesti - tuottaa ja tulkitsee monipuolisesti tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa - antaa rakentavaa ja monipuolista palautetta tuotetuista teksteistä ja vastaanottaa palautetta - muokkaa tuottamiaan tekstejä ja kehittää kirjoitustaitoaan palautteen pohjalta - kehittää taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tuntee kielen ja kirjallisuuden muotoja ja merkityksiä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- tiedostaa kielellisen, kulttuurisen ja identiteettien moninaisuuden merkityksen - tutustuu kirjallisuuden eri lajeihin ja muihin taidemuotoihin - lukee kaunokirjallisia tekstejä - tekee havaintoja omasta lukemisestaan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- ottaa huomioon kielellisen, kulttuurisen ja identiteettien moninaisuuden omassa vuorovaikutuksessaan - tutustuu monipuolisesti kirjallisuuden eri lajeihin ja muihin taidemuotoihin - lukee kaunokirjallisuutta sekä tulkitsee ja arvioi kaunokirjallisuutta ja muita taideteoksia - arvioi omaa lukemistaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- soveltaa monipuolisesti kielelliseen, kulttuuriseen ja identiteettien moninaisuuteen liittyvää osaamistaan - osoittaa tuntevansa monipuolisesti kirjallisuuden eri lajeja ja muita taidemuotoja - hankkii monipuolisia lukukokemuksia sekä analysoi ja arvioi kaunokirjallisuutta ja muita taideteoksia - arvioi ja kehittää omaa lukemistaan.

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, suomi viittomakielisille

Pakolliset osaamistavoitteet, 4 osp

Opiskelija osaa

- viestiä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa suomen kielellä
- hankkia ja tulkita tietoa viestintänsä perusteeksi
- ilmaista käsitteitä, ajatuksia, tunteita, faktoja ja mielipiteitä suomen kielellä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija viestii erilaisissa vuorovaikutustilanteissa suomen kielellä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• toimii tutuissa viestintäympäristöissä tilanteeseen sopivalla tavalla • käyttää ammatillista suomen kieltä sekä muita kielellisiä valmiuksiaan toimiessaan tutuissa kieliympäristöissä, esimerkiksi kuulevien kanssa, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta • tiedostaa suomen kielen taidon merkityksen omalla alallaan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• toimii erilaisissa viestintätilanteissa vuorovaikutteisesti ja asiallisesti • käyttää ammatillista suomen kieltä sekä muita kielellisiä valmiuksiaan toimiessaan vaihtelevissa kieliympäristöissä, esimerkiksi kuulevien kanssa, ja osallistuu vuorovaikutustilanteisiin • ymmärtää suomen kielen merkityksen omalla alalla ja yhteiskunnassa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• on viestinnässään luontevasti vuorovaikutteinen ja vakuuttava • viestii ryhmätilanteissa aktiivisesti ja rakentavasti • käyttää ammatillista suomen kieltä sekä muita kielellisiä valmiuksiaan ja osallistuu aktiivisesti erilaisiin multimodaalisiin vuorovaikutustilanteisiin • arvioi suomen kielen merkitystä omalla alalla ja laajemmin yhteiskunnassa sekä yksilön että työelämän kannalta.

Opiskelija hankkii ja tulkitsee tietoa viestintänsä perusteeksi.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• ymmärtää yleisluontoisten ja alan keskeisten tekstien päätarkoituksen • hakee tietoa ammattialansa kannalta keskeisistä tietolähteistä suomen kielellä osittain itsenäisesti • tekee päätelmiä eri tietolähteiden luotettavuudesta • hyödyntää hankkimaansa tietoa viestinnässään noudattaen tekijänoikeuksia osittain itsenäisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• ymmärtää yleisluontoisten ja ammattitaidon kannalta keskeisten tekstien päätarkoituksen ja vertailee kirjakielistä, yleiskielistä ja arkikielistä tekstiä • hakee tietoa ammattialansa kannalta monipuolisista tietolähteistä suomen kielellä • arvioi tiedon ja tietolähteiden luotettavuutta • hyödyntää hankkimaansa tietoa tulkinnan ja oman ilmaisunsa apuna • noudattaa tekijänoikeuksia asianmukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• ymmärtää sujuvasti sekä yleisluontoisia että alaan liittyviä tekstejä • hakee tietoa monipuolisista ja aiheen kannalta olennaisista tietolähteistä suomen kielellä • arvioi tiedon ja tietolähteen luotettavuutta asiantuntevasti • hyödyntää hankkimaansa tietoa sujuvasti tulkinnan ja oman ilmaisunsa apuna • noudattaa tekijänoikeuksia ja viittaa luontevasti käyttämiinsä lähteisiin.

Opiskelija ilmaisee käsitteitä, ajatuksia, tunteita, faktoja ja mielipiteitä suomen kielellä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- asettaa viestinnälleen tavoitteita ja kykenee joiltakin osin suuntamaan viestintäänsä tavoitteiden mukaisesti - hyödyntää viestinnässään erilaisia viestintävälineitä ja medioita - kirjoittaa ammattitaidon kannalta keskeisiä tekstejä ja käyttää ymmärrettävää kieltä, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta - tuottaa mallin mukaisia asiakirjoja ja tuottaa ammatissa tarvittavia tavanomaisia tekstejä - arvioi suomen kielen taitoaan ja lukutaitoaan saamansa palautteen pohjalta ja kuvailee, miten voisi kehittää osaamistaan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- asettaa viestinnälleen tavoitteita ja ilmaisee itseään tavoitteiden suuntaisesti - käyttää viestinnässään erilaisia viestintävälineitä ja medioita, arvioi viestintävälineiden käytössä eri vaihtoehtojen tarkoituksenmukaisuutta - kirjoittaa ammattitaidon kannalta keskeisiä tekstejä suomen kielen oikeinkirjoituksen perussääntöjen mukaisesti - laatii asiakirjat asianmukaisesti ja tuottaa ammatin kannalta keskeisiä tekstejä alansa tekstikäytänteiden mukaisesti - arvioi suomen kielen ilmaisutaitoaan, kielenkäyttöään ja lukutaitoaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- asettaa viestinnälleen tavoitteita, viestii tavoitteiden suuntaisesti ja arvioi viestintänsä vaikuttavuutta - käyttää viestinnässään eri viestintävälineitä ja medioita monipuolisesti edistäen viestinnällisiä tavoitteitaan - kirjoittaa sujuvasti ymmärrettävää ja selvää suomen kielen yleiskieltä oikeinkirjoituksen perussääntöjen mukaisesti - laatii asiakirjat asianmukaisesti ja kykenee myös soveltamaan asiakirjamalleja - arvioi omaa suomen kielen ilmaisutaitoaan, kielenkäyttöään ja lukutaitoaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan - kehittää taitojaan palautteen pohjalta.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- kehittää suomen kielen viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan
- tulkita erilaisia tekstilajeja sekä tuntee kirjallisuutta
- kehittää suomenkielisten ammatillisten tekstien tuottamistaan
- arvioida kielellisen ja kulttuurisen identiteetin merkitystä ja vertailla eri modaliteettien, kuten viitotun ja puhutun tai kirjoitetun kielen ilmaisukeinoja.

Arvioinnin kohteet

Opiskelija kehittää suomen kielen viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- ilmaisee mielipiteensä ja perustelee ne vakuuttavasti tutuissa viestintätilanteissa tilanteeseen sopivalla tavalla - toimii yhteistyökykyisesti työtehtävissä tarvittaessa apuvälineitä käyttäen
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- saa viestiessään kontaktin yleisönsä ja rakentaa puheenvuoronsa niin, että sitä on helppo seurata - toimii yhteistyökykyisesti tiimin jäsenenä ja välittää viestejä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- ylläpitää vuorovaikutusta, havainnollistaa esitystään ja rakentaa sen sisällön loogiseksi - viestii ammattimaisesti ja vastuuntuntoisesti multimodaalisessa vuorovaikutusympäristössä (sekä kuulevien että kuurojen kanssa).

Opiskelija tulkitsee erilaisia tekstilajeja sekä tuntee kirjallisuutta.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- käyttää mallin mukaan eri tekstilajeja ja tuntee niiden ympäristöjen vaatimuksia, missä tekstejä käytetään - tutustuu kirjallisuuden eri lajeihin ja saa lukukokemuksia
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- noudattaa tekstilajiin kuuluvia vaatimuksia oikein niissä ympäristöissä, joissa tekstit esiintyvät - arvioi lukemiaan kirjoja
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- toimii kielenkäytön perusnormien mukaisesti ja selittää kirjoitettuja tekstejä viittomakielellä - hankkii monipuolisia lukukokemuksia ja arvioi kirjallisuuden merkitystä.

Opiskelija kehittää suomenkielisten ammatillisten tekstien tuottamistaan.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	tuottaa ammatillisia tekstejä ja käyttää asianmukaista kieltä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tuottaa ammatillisia tekstejä ja ottaa niissä huomioon työelämän vaatimukset
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tuottaa sujuvaa ja ymmärrettävää ammatillista tekstiä sekä kehittää taitojaan palautteen pohjalta.

Opiskelija arvioi kielellisen ja kulttuurisen identiteetin merkitystä ja vertailee eri modaliteettien, kuten viitotun ja puhutun tai kirjoitetun kielen ilmaisukeinoja.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• ymmärtää eri kielimodaliteettien keskeisiä piirteitä ja ominaisuuksia • arvioi kirjoitetun kielen merkitystä viittomakielisille ammatin harjoittamisen kannalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• tarkastelee erilaisia viestinnän ja kielenkäytön ilmaisutapoja kriittisesti • arvioi kirjoitetun kielen asemaa suhteessa viittomakieleen yhteiskunnassa ja työelämässä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• vertailee ja tekee havaintoja eri kielten ja eri modaliteettien tyypillisistä rakenteista • vertailee monikielisuuden ja multimodaalisuuden merkitystä ja asemaa yhteiskunnassa sekä työelämässä ja yksilön näkökulmasta.

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, suomi toisena kielenä

Pakolliset osaamistavoitteet, 4 osp

Opiskelija osaa

- toimia tarkoituksenmukaisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa
- tulkita erilaisia tekstejä sekä hankkia ja arvioida tietoja eri lähteistä
- tuottaa erilaisia tekstejä ja ilmaista tunteita, ajatuksia, mielipiteitä ja käsitteitä.

Arvioinnin kohteet

Opiskelija toimii tarkoituksenmukaisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• ymmärtää jossain määrin oman alansa puhetilanteiden viestintää • pyrkii viestimään vuorovaikutustilanteessa tilanteen mukaisella tavalla • pyrkii ilmaisemaan mielipiteitä • pyrkii käyttämään yleiskieltä esitellessään alaansa liittyvän ilmiön tai asian • tunnistaa kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alallaan ja työelämässä • arvioi vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• ymmärtää oman alansa tyypillisiin puhetilanteisiin liittyvää viestintää • viestii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa melko sujuvasti • ilmaisee mielipiteitään asiallisesti • käyttää yleiskieltä ja jossain määrin alan käsitteistöä ja tekstilajeja esitellessään omaan alaansa liittyviä ilmiöitä tai asioita • ymmärtää kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alalla ja yhteiskunnassa • arvioi vuorovaikutustaitojaan realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• ymmärtää monipuolisesti oman alansa puhetilanteisiin liittyvää viestintää • viestii erilaisissa vuorovaikutustilanteissa melko sujuvasti • ilmaisee näkemyksiään ja väitteitään ja pyrkii perustelemaan niitä • käyttää yleiskieltä sekä alan käsitteistöä ja tekstilajeja esitellessään omaan alaansa liittyviä ilmiöitä tai asioita • osoittaa toiminnallaan ymmärtävänsä kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alalla ja yhteiskunnassa sekä yksilön että työelämän kannalta • kehittää vuorovaikutustaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tulkitsee erilaisia tekstejä sekä hankkii ja arvioi tietoja eri lähteistä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- tunnistaa tavallisimmat omalla alallaan ja työelämässä käytetyt tekstilajit ja mediat pääosin itsenäisesti - hakee tietoa oman alansa tietolähteistä ja arvioi tietolähteiden luotettavuutta pääosin itsenäisesti - tekee joitakin muistiinpanoja ja pyrkii tiivistämään ydinasioita kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta - hyödyntää monilukutaitoaan pääosin itsenäisesti - ymmärtää ammattitaidon kannalta keskeisten tekstien pääasialliset sisällöt - hyödyntää hankkimaansa tietoa tekstien tulkinnassa pääosin itsenäisesti - noudattaa tekijänoikeuksia pääosin itsenäisesti - arvioi tekstien tulkinnan taitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- tunnistaa keskeiset omalla alallaan ja työelämässä käytetyt tekstilajit ja mediat - hakee tietoa ammattialansa kannalta monipuolisista tietolähteistä ja arvioi tietolähteiden luotettavuutta - tekee muistiinpanoja ja tiivistää ydinasioita kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta - hyödyntää monilukutaitoaan - ymmärtää ammattitaidon kannalta keskeisten tekstien sisällön ja tarkoituksen - hyödyntää hankkimaansa tietoa tekstien tulkinnassa - noudattaa tekijänoikeuksia asianmukaisesti - arvioi tekstien tulkinnan taitojaan realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- tunnistaa omalla alallaan ja työelämässä käytetyt tekstilajit ja mediat ja arvioi niiden käyttöä - hakee tietoa monipuolisista ja aiheen kannalta olennaisista tietolähteistä ja arvioi tietolähteen luotettavuutta asiantuntevasti - tekee itsenäisesti muistiinpanot ja tiivistää keskeiset ydinasiat kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta - hyödyntää monilukutaitoaan monipuolisesti - tulkitsee tekstien merkityksiä ja tavoitteita sekä arvioi tiedon luotettavuutta - hyödyntää hankkimaansa tietoa monipuolisesti tekstien tulkinnassa - noudattaa tekijänoikeuksia ja viittaa luontevasti käyttämiinsä lähteisiin - kehittää tekstien tulkinnan taitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tuottaa tekstejä eri muodoissaan ja ilmaisee tunteita, ajatuksia, mielipiteitä ja käsitteitä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- asettaa ilmaisulleen tavoitteita ja pyrkii suuntamaan ilmaisuaan tavoitteiden mukaisesti - tuottaa puhuttuja, kirjoitettuja tai audiovisuaalisia tekstejä pääosin itsenäisesti hyödyntäen tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan - tunnistaa kirjoitetun kielen käytänteitä - tuottaa omalla alalla ja työelämässä tarvittavia tyypillisiä tekstejä - ilmaisee itseään ymmärrettävästi tavanomaisissa puhetilanteissa - arvioi tekstien tuottamisen taitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- asettaa ilmaisulleen tavoitteita ja pääosin ilmaisee itseään tavoitteiden suuntaisesti - tuottaa puhuttuja, kirjoitettuja tai audiovisuaalisia tekstejä hyödyntäen tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan - pyrkii käyttämään kirjoitetun kielen käytänteitä - laatii tyypillisiä tekstejä alansa tekstikäytänteiden mukaisesti - ilmaisee itseään ymmärrettävästi puhetilanteissa - arvioi tekstin tuottamisen taitoaan realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- asettaa ilmaisulleen tavoitteita ja ilmaisee itseään tavoitteiden suuntaisesti - tuottaa puhuttuja, kirjoitettuja tai audiovisuaalisia tekstejä hyödyntäen tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan ja pyrkii arvioimaan eri vaihtoehtojen tarkoituksenmukaisuutta - käyttää pääosin kirjoitetun kielen käytänteitä ja muokkaa tuottamiensa tekstien ilmaisua ja rakennetta - tuottaa oman alan ja työelämän tekstikäytänteiden mukaisia tekstejä - käyttää puhekieltä vuorovaikutteisesti - kehittää tekstien tuottamisen taitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan
- kehittää omalla alallaan tarvittavaa kielitaitoaan
- tulkita ja tuottaa erilaisia tekstejä
- tuntee kielen ja kirjallisuuden muotoja ja merkityksiä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• ilmaisee mielipiteensä asiallisesti ja pyrkii perustelemaan ne • pyrkii ottamaan viestinnässään toisten näkemykset huomioon • havainnoi sanattoman viestinnän merkityksiä ja vaikutuksia sanoman vastaanottoon • arvioi viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• viestii asiallisesti ja joustavasti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa • ottaa viestinnässään huomioon vastaanottajan ja tilanteen • ottaa huomioon sanattoman viestinnän vaikutuksia omassa ilmaisussaan • arvioi viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• viestii erilaisissa vuorovaikutustilanteissa loogisesti ja havainnollisesti • viestii toiset huomioiden myös ristiriita- ja ongelmatilanteissa • osaa tulkita sanattoman viestinnän sääntöjä vuorovaikutuksessaan ja vertailee kulttuurisia merkityksiä • pyrkii kehittämään viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija kehittää omalla alallaan tarvittavaa kielitaitoaan.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• laajentaa alansa käsitteistön hallintaa ja kielellisiä käytänteitä • esittää valmistellun puheenvuoron tai puhe-esityksen itselleen tutusta aiheesta • toimii pääosin itsenäisesti työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjen mukaisesti ja pyrkii käyttämään tilannesidonnaisia ilmauksia • arvioi omaan alaansa liittyvää kielitaitoaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• hallitsee alansa keskeisen käsitteistön ja kielelliset käytänteet • esittää valmistellun puheenvuoron tai puhe-esityksen alaansa liittyvästä aiheesta • noudattaa työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjä ja käyttää tilannesidonnaisia ilmauksia • arvioi omaan alaansa liittyvää kielitaitoa realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• käyttää monipuolisesti alansa käsitteistöä ja kielellisiä käytänteitä • esittää sekä spontaanin että valmistellun, havainnollisen esityksen omaan alaansa liittyvästä aiheesta • noudattaa sujuvasti työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjä ja käyttää tilannesidonnaisia ilmauksia • kehittää alaansa liittyvää kielitaitoaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tulkitsee ja tuottaa erilaisia tekstejä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- tutustuu eri tekstilajeihin - tuntee tekstilajien tilanteenmukaisen käytön vaatimuksia - tuottaa ohjatusti tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa - antaa ja vastaanottaa ohjatusti rakentavaa palautetta tuotetuista teksteistä - arvioi taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- tutustuu eri tekstilajeihin ja analysoi tekstilajien ilmaisutapoja - tuottaa ja tulkitsee tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa - muokkaa tuottamiaan tekstejä palautteen pohjalta - antaa ja vastaanottaa palautetta tuotetusta tekstistä - arvioi taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- tutustuu eri tekstilajeihin ja analysoi tekstilajien ilmaisutapoja monipuolisesti - tuottaa ja tulkitsee monipuolisesti tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa - antaa rakentavaa palautetta tuotetuista teksteistä ja vastaanottaa palautetta - muokkaa tuottamiaan tekstejä ja kehittää kirjoitustaitoaan palautteen pohjalta - kehittää taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tuntee kielen ja kirjallisuuden muotoja ja merkityksiä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- tunnistaa kielellisen, kulttuurisen ja identiteettien moninaisuuden vuorovaikutuksessa - tunnistaa kielen keskeisiä rakenteita, rekistereitä ja tyylejä - tutustuu kirjallisuuden eri lajeihin - tekee havaintoja omasta lukemisestaan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- tiedostaa kielellisen, kulttuurisen ja identiteettien moninaisuuden merkityksen omassa vuorovaikutuksessaan - tunnistaa monipuolisesti kielen rakenteita, rekistereitä ja tyylejä - lukee kirjallisuuden eri lajeja - arvioi omaa lukemistaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- soveltaa kielelliseen, kulttuuriseen ja identiteettien moninaisuuteen liittyvää osaamistaan vuorovaikutuksessa - tunnistaa monipuolisesti kielen rakenteita, rekistereitä ja tyylejä ja ymmärtää kielellisten valintojen vaikutuksen teksteihin - lukee kirjallisuuden eri lajeja ja analysoi lukemaansa - arvioi ja kehittää omaa lukemistaan.

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, romani

Pakolliset osaamistavoitteet, 4 osp

Opiskelija osaa

- toimia tarkoituksenmukaisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa romanikielellä
- tulkita erilaisia tekstejä sekä hankkia ja arvioida tietoja eri lähteistä
- tuottaa erilaisia tekstejä ja ilmaista tunteita, ajatuksia, mielipiteitä ja käsitteitä romanikielellä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija toimii tarkoituksenmukaisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa romanikielellä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• viestii vuorovaikutustilanteessa tilanteen mukaisella tavalla • ilmaisee asiallisesti mielipiteitään yhteistyö- ja ryhmätilanteissa • käyttää tilanteen mukaan yleiskieltä esitellessään omaan alaansa liittyvän ilmiön tai asian • ymmärtää kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alallaan ja työelämässä • arvioi vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• viestii sujuvasti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa • vie keskustelua yhteistyö- ja ryhmätilanteissa tavoitteellisesti eteenpäin • perustelee mielipiteensä ja väitteensä • käyttää tilanteen mukaan luontevasti yleiskieltä, alan käsitteistöä ja tekstilajeja esitellessään omaan alaansa liittyviä ilmiöitä tai asioita • osoittaa toiminnallaan ymmärtävänsä kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alallaan ja työelämässä • arvioi vuorovaikutustaitojaan realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• viestii vakuuttavasti myös vaativissa vuorovaikutustilanteissa • toimii rakentavasti ja edistää toiminnallaan ryhmän vuorovaikutusta yhteistyö- ja ryhmätyötilanteissa • perustelee mielipiteitään ja väitteitään monipuolisesti tilanteeseen sopivalla tavalla • käyttää tilanteen mukaan luontevasti yleiskieltä, alan käsitteistöä ja tekstilajeja esitellessään omaan alaansa liittyviä ilmiöitä ja suuntaa viestinsä kohderyhmän mukaisesti • osoittaa toiminnallaan ymmärtävänsä kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alallaan, työelämässä ja yhteiskunnassa • kehittää vuorovaikutustaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tulkitsee erilaisia tekstejä sekä hankkii ja arvioi tietoja eri lähteistä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- tunnistaa omalla alalla ja työelämässä käytettyjä tekstilajeja ja medioita - tekee päätelmiä tekstien merkityksistä pääosin itsenäisesti - hakee tietoa oman alansa kannalta keskeisistä tietolähteistä ja yksinkertaisissa tiedonhankinnan tehtävissä hyödyntää monilukutaitoaan - tekee joitakin muistiinpanoja ja tiivistää muutamia ydinasioita kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta - arvioi tietolähteiden ja tiedon luotettavuutta pääosin itsenäisesti - hyödyntää hankkimaansa tietoa - noudattaa tekijänoikeuksia pääosin itsenäisesti - arvioi tekstien tulkinnan taitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- tunnistaa omalla alalla ja työelämässä käytettyjä tekstilajeja ja medioita monipuolisesti - tulkitsee erilaisten tekstien keskeiset tavoitteet ja olennaiset merkitykset - hakee tietoa oman alansa kannalta monipuolisista tietolähteistä monilukutaitoaan hyödyntäen - tekee muistiinpanoja ja tiivistää ydinasioita kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta - arvioi tietolähteiden ja tiedon luotettavuutta - hyödyntää hankkimaansa tietoa johdonmukaisesti ja sujuvasti - noudattaa tekijänoikeuksia asianmukaisesti - arvioi tekstien tulkinnan taitojaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- tuntee omalla alalla ja työelämässä käytetyt tekstilajit ja mediat monipuolisesti ja arvioi niiden käyttöä - tulkitsee erilaisten tekstien tavoitteita monipuolisesti ja arvioi tekstien sisältöä ja ilmaisua - hakee tietoa monipuolisista ja aiheen kannalta olennaisista tietolähteistä sujuvasti monilukutaitoaan hyödyntäen - tekee itsenäisesti muistiinpanoja ja tiivistää ydinasiat kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta - arvioi asiantuntevasti tietolähteiden ja tiedon luotettavuutta - hyödyntää hankkimaansa tietoa monipuolisesti ja sujuvasti - noudattaa tekijänoikeuksia ja viittaa luontevasti käyttämiinsä lähteisiin - kehittää tekstien tulkinnan taitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tuottaa erilaisia tekstejä ja ilmaisee tunteita, ajatuksia, mielipiteitä ja käsitteitä romanikielellä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- asettaa ilmaisulleen tavoitteita ja suuntaa ilmaisuaan tavoitteiden mukaisesti - tuottaa puhuttuja, kirjoitettuja tai audiovisuaalisia tekstejä hyödyntäen tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan - hallitsee osittain kirjoitetun kielen käytänteet - tuottaa omalla alalla ja työelämässä tarvittavia tyypillisiä tekstejä - tuottaa tilanteeseen sopivaa puhekieltä - arvioi tekstien tuottamisen ja ilmaisun taitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- asettaa ilmaisulleen tavoitteita ja viestii tavoitteiden suuntaisesti - tuottaa puhuttuja, kirjoitettuja tai audiovisuaalisia tekstejä hyödyntäen tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan ja arvioi eri vaihtoehtojen tarkoituksenmukaisuutta - hallitsee pääosin kirjoitetun kielen käytänteet - tuottaa oman alan ja työelämän tekstikäytänteiden mukaisia tekstejä - kohdentaa puhutut tekstit kohderyhmän mukaisesti ja ilmaisee itseään selkeästi - arvioi tekstin tuottamisen taitoaan realistisesti tunnistaen vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- asettaa ilmaisulleen tavoitteita, viestii tavoitteiden suuntaisesti ja arvioi viestintänsä vaikuttavuutta - tuottaa puhuttuja, kirjoitettuja tai audiovisuaalisia tekstejä hyödyntäen monipuolisesti tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan ja arvioi eri vaihtoehtojen tarkoituksenmukaisuutta - hallitsee sujuvasti kirjoitetun kielen käytänteet ja muokkaa tuottamiensa tekstien ilmaisua ja rakennetta - tuottaa sujuvasti oman alan ja työelämän tekstikäytänteiden mukaisia tekstejä - käyttää tilanteen edellyttämää selkeää puhekieltä vuorovaikutteisesti ja taitaa huolitellun yleiskielen - kehittää tekstien tuottamisen taitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan romanikielessä
- kehittää esiintymis- ja ryhmätaitojaan
- tulkita ja tuottaa erilaisia romanikielisiä tekstejä
- tuntee kielen ja kirjallisuuden muotoja ja merkityksiä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan romanikielessä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- ilmaisee asiallisesti mielipiteensä ja perustelee ne vakuuttavasti - ottaa vuorovaikutuksessa toisen näkemykset huomioon - osoittaa tuntevansa sanattoman viestinnän merkityksen ja sen vaikutuksia sanoman vastaanottoon - arvioi viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- toimii kohteliaasti ja joustavasti vuorovaikutustilanteissa erilaisissa ympäristöissä - ottaa viestinnässään huomioon vastaanottajan, tilanteen ja alansa vaatimukset - ottaa huomioon sanattoman viestinnän vaikutuksia omassa ilmaisussaan - arvioi viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- ylläpitää puhuessaan vuorovaikutusta, havainnollistaa puheenvuoroaan ja rakentaa sen sisällön loogiseksi - ottaa viestinnässään huomioon vastaanottajan, tilanteen ja alan vaatimukset ja viestii rakentavasti myös ristiriita- ja ongelmatilanteissa - soveltaa sanattoman viestinnän sääntöjä vuorovaikutuksessaan ja vertailee kulttuurisia merkityksiä - kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija kehittää esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• esittää sekä spontaanin että valmistellun puheenvuoron tai puhe-esityksen itselleen tutusta aiheesta • toimii ryhmätyötilanteissa yhteistyöhakuisesti osana ryhmää • toimii työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjen mukaisesti, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta • arvioi esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• esittää sekä spontaanin että valmistellun esityksen, havainnollistaa esitystään ja rakentaa sen sisällön loogiseksi • vie ryhmän työskentelyä eteenpäin aktiivisesti ja arvostaa muiden näkökantoja • noudattaa työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjä • arvioi esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• esittää sekä spontaanin että itsenäisesti valmistellun esityksen myös haasteellisissa tilanteissa, havainnollistaa esitystään ja rakentaa sen sisällön loogiseksi • tunnistaa oman toimintansa vaikutukset ryhmän toimintaan ja kannustaa ryhmän muita jäseniä toimimaan • hallitsee joustavasti kokous- ja neuvottelukäytännöt • arvioi ja kehittää esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tulkitsee ja tuottaa erilaisia romanikielisiä tekstejä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- tutustuu eri tekstilajeihin - tuntee tekstilajien tilanteenmukaisen käytön vaatimuksia - tuottaa ja tulkitsee ohjatusti tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa - antaa ja vastaanottaa ohjatusti rakentavaa palautetta tuotetuista teksteistä - arvioi taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- tutustuu eri tekstilajeihin ja analysoi tekstilajien ilmaisutapoja kriittisesti - tuottaa ja tulkitsee tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa - muokkaa tuottamiaan tekstejä palautteen pohjalta - antaa ja vastaanottaa rakentavaa palautetta tuotetusta tekstistä - arvioi taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä realistisesti tunnistamalla vahvuuksia ja kehittämiskohteita
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- tutustuu eri tekstilajeihin ja analysoi tekstilajien ilmaisutapoja kriittisesti ja monipuolisesti - tuottaa ja tulkitsee monipuolisesti tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa - antaa rakentavaa ja monipuolista palautetta tuotetuista teksteistä ja vastaanottaa palautetta - muokkaa tuottamiaan tekstejä ja kehittää kirjoitustaitoaan palautteen pohjalta - kehittää taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tuntee kielen ja kirjallisuuden muotoja ja merkityksiä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- tiedostaa kielellisen, kulttuurisen ja identiteettien moninaisuuden merkityksen - tutustuu kirjallisuuden eri lajeihin ja muihin taidemuotoihin - lukee kaunokirjallisia tekstejä - tekee havaintoja omasta lukemisestaan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- ottaa huomioon kielellisen, kulttuurisen ja identiteettien moninaisuuden omassa vuorovaikutuksessaan - tutustuu monipuolisesti kirjallisuuden eri lajeihin ja muihin taidemuotoihin - lukee kaunokirjallisuutta sekä tulkitsee ja arvioi kaunokirjallisuutta ja muita taideteoksia - arvioi omaa lukemistaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- soveltaa monipuolisesti kielelliseen, kulttuuriseen ja identiteettien moninaisuuteen liittyvää osaamistaan - osoittaa tuntevansa monipuolisesti kirjallisuuden eri lajeja ja muita taidemuotoja - hankkii monipuolisia lukukokemuksia sekä analysoi ja arvioi kaunokirjallisuutta ja muita taideteoksia - arvioi ja kehittää omaa lukemistaan.

Viestintä ja vuorovaikutus toisella kotimaisella kielellä, ruotsi

Pakolliset osaamistavoitteet, 1 osp

Opiskelija osaa

- käyttää toista kotimaista kieltä työtehtävissään ja työhön liittyvissä vuorovaikutustilanteissa.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija käyttää toista kotimaista kieltä työtehtävissään ja työhön liittyvissä vuorovaikutustilanteissa.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- ymmärtää suppeiden omaan työhön ja työturvallisuuteen liittyvien tekstien ja viestien sisällön - kertoo suullisesti ja kirjallisesti lyhyesti itsestään ja tutuista asioista omassa työssään ja selviytyy tuttuihin aiheisiin liittyvistä vuorovaikutustilanteista
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- tulkitsee työhön liittyviä suppeita tekstejä, kuten työ- ja turvallisuusohjeita, sekä tuottaa lyhyitä viestejä käyttäen alan ammattisanastoa - selviytyy rutiininomaisista päivittäiseen elämään liittyvistä puhetilanteista, jos puhekuppani puhuu hitaasti ja käyttää selkeää kieltä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- tulkitsee erityyppisiä työhön liittyviä tekstejä ja tuottaa ammatillisia viestejä, ohjeita tai tilauksia - viestii tavanomaisimmissa viestintätilanteissa sekä kasvotusten että digitaalisesti ja tarvittaessa pyytää tarkennusta tai selvennystä.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- käyttää toista kotimaista kieltä alaan liittyvissä vuorovaikutustilanteissa ja työtehtävissä
- selviytyä arkipäivän tilanteissa toisella kotimaisella kielellä
- kirjoittaa työhönsä liittyviä suppeita tekstejä
- hyödyntää kielenkäytössä erilaisia tietolähteitä
- ymmärtää molempien kansalliskielten ja kulttuurien merkityksen kulttuurisesti moninaisessa Suomessa.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija käyttää toista kotimaista kieltä alaan liittyvissä vuorovaikutustilanteissa ja työtehtävissä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	selviytyy alan vuorovaikutustilanteissa hyödyntäen erilaisia apukeinoja
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	käyttää kieltä melko luontevasti alan vuorovaikutustilanteissa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- selviytyy hyvin alan vuorovaikutustilanteissa ja viestii kohteliaasti - käyttää keskustelussa kielelle ja kulttuurille ominaisia ilmaisuja.

Opiskelija selviytyy arkipäivän tilanteissa toisella kotimaisella kielellä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	käyttää keskustelussa tuttua sanastoa ja saa selvää hitaahkosta puheesta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	selviytyy jokapäiväiseen elämään liittyvistä tilanteista toisella kotimaisella kielellä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	viestii tilanteeseen sopivalla tavalla ja ottaa vastapuolen reaktion huomioon.

Opiskelija kirjoittaa työhönsä liittyviä suppeita tekstejä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	kirjoittaa työhön liittyviä tekstejä käyttäen yksinkertaisia lauseita
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	kirjoittaa keskeisistä työtehtäviin liittyvistä asioista käyttäen tavallisimpia kielelle ominaisia ilmauksia
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tuottaa sujuvasti työtehtäviin liittyviä tekstejä käyttäen keskeisintä sanastoa.

Opiskelija hyödyntää kielenkäytössä erilaisia tietolähteitä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	etsii yhdessä muiden kanssa tietoa erilaisista tietolähteistä toisella kotimaisella kielellä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	hyödyntää toisella kotimaisella kielellä tuotettuja tekstejä ja julkaisuja
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	käyttää joustavasti sähköisiä sanakirjoja ja muuta lähdeaineistoa oman alansa kysymysten selvittämiseen.

Opiskelija ymmärtää molempien kansalliskielten ja kulttuurien merkityksen kulttuurisesti moninaisessa Suomessa.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	on tietoinen ruotsin kielen ja kulttuurin merkityksestä Suomessa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	ymmärtää ruotsin kielen ja kulttuurin merkityksen pohjoismaisessa yhteistyössä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tuntee Suomen kansalliskieliin liittyvät oikeudet ja velvoitteet.

Det andra inhemska språket, finska

Pakolliset osaamistavoitteet, 2 osp

Den studerande kan

- använda det finska språket i sin kommunikation på ett interaktivt sätt
- förstå olika slags texter och skriva enklare texter på finska
- kan söka information från olika finskspråkiga källor och använda dem i sin kommunikation
- förstå betydelsen av att kunna finska i arbetslivet.

Arvioinnin kohteet

Den studerande använder det finska språket i sin kommunikation på ett interaktivt sätt.	
Den studerande	
Tyydyttävä T1	- förstår enkla instruktioner och tilltal på en arbetsplats - gör sig förstådd i interaktionen med kunder eller kollegor - deltar i vardagliga samtal i en finskspråkig arbetsmiljö
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- förstår tydliga instruktioner och samtal i normalt tempo på en arbetsplats - uttrycker sig tydligt och agerar ändamålsenligt i interaktionen med kunder och kollegor - deltar i olika slags diskussioner i en finskspråkig arbetsmiljö
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- förstår även i snabbt tempo olika slags instruktioner och diskussioner på en arbetsplats - uttrycker sig väluttryckt och agerar flexibelt i interaktionen med kunder och kollegor - deltar aktivt i olika slags diskussioner i en finskspråkig arbetsmiljö.

Den studerande förstår olika slags texter och skriver enklare texter på finska.	
Den studerande	
Tyydyttävä T1	- förstår innebörden i olika slags texter - skriver korta texter och gör enkla dokument enligt mall
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- förstår innebörden och det centrala innehållet i olika slags texter - skriver texter och gör ändamålsenliga dokument
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- förstår genomgående innebörden och innehållet i olika slags texter - skriver och bearbetar texter enligt respons och gör självständigt ändamålsenliga dokument.

Den studerande söker information från olika finskspråkiga källor och använder dem i sin kommunikation.	
Den studerande	
Tyydyttävä T1	söker information från enklare källor och använder dem i sin kommunikation.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	söker information från olika källor och använder dem på ett mångsidigt sätt i sin kommunikation.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	söker information från olika källor, också svårare, och använder dem på ett flexibelt och kritiskt sätt i sitt arbete.

Den studerande förstår betydelsen av att kunna finska i arbetslivet.	
Den studerande	
Tyydyttävä T1	förstår betydelsen av att kunna finska i arbetslivet och gör sig förstådd i en finskspråkig arbetsmiljö
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	förstår betydelsen av att kunna finska i arbetslivet och arbetar väl i en finskspråkig arbetsmiljö
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	förstår betydelsen av att kunna finska i arbetslivet och deltar aktivt i en finskspråkig arbetsmiljö.

Valinnaiset osaamistavoittet, 3 osp

Den studerande kan

- diskutera och argumentera på ett säkert och kreativt sätt
- förstå och skriva arbetslivsrelaterade texter
- känna till sina strategier för språkinläring.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Den studerande diskuterar och argumenterar på ett säkert och kreativt sätt.	
Den studerande	
Tyydyttävä T1	- uttrycker och motiverar sina åsikter och beaktar även andras åsikter i en diskussion - presenterar muntligt ett bekant ämne på ett kreativt sätt
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- uttrycker och motiverar på ett övertygande sätt sina åsikter och beaktar även olika åsikter i en diskussion - muntligt presentera ett ämne på ett förståeligt och kreativt sätt
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- uttrycker och analyserar på ett självkritiskt sätt sina åsikter och kommunicerar på ett konstruktivt sätt i en diskussion - kan muntligt presentera även ett mer krävande ämne på ett logiskt och kreativt sätt.

Den studerande förstår och skriver arbetslivsrelaterade texter.	
Den studerande	
Tyydyttävä T1	- förstår innebörden i en arbetslivsrelaterad text och kan kortfattat återge dess innehåll - skriver korta och enkla yrkesinriktade texter
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- förstår innebörden och det centrala innehållet i en arbetslivsrelaterad text och anknyter informationen till egna erfarenheter - skriver yrkesinriktade texter på ett tydligt sätt
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- förstår både innebörden och budskapet i en arbetslivsrelaterad text och analyserar textens innehåll - skriver väl strukturerade yrkesinriktade texter.

Den studerande känner till sina strategier för språkinläring.	
Den studerande	
Tyydyttävä T1	är medveten om sin personliga inlärningsstrategi
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	känner till de svaga och starka sidorna i sin inlärningsstrategi
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	prövar nya inlärningsstrategier och inlärningsstilar.

Viestintä ja vuorovaikutus vieraalla kielellä

Pakolliset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- käyttää vierasta kieltä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa
- hakea tietoa erilaisista vieraskielisistä lähteistä
- toimia monikielisessä ja -kulttuurisessa ympäristössä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija käyttää vierasta kieltä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• selviytyy yleensä vuorovaikutustilanteissa kieltä käyttäen ja osoittaa ymmärtävänsä yksinkertaista, hidastempoista puhetta • kertoo itsestään ja tehtävistään vastaamalla hänelle esitettyihin kysymyksiin ennakoitavissa olevissa ja tutuissa tilanteissa • tuottaa vuorovaikutuksessa tarvittavia lyhyitä viestejä ja tekstejä • tulkitsee oikein toimintaansa koskevaa tavallista sanastoa, viestejä ja ohjeita • pyrkii arvioimaan ja kehittämään kielitaitoaan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• selviytyy yleensä vuorovaikutustilanteissa kieltä käyttäen ja osoittaa ymmärtävänsä tavanomaista, normaalitempoista puhetta • kertoo itsestään ja tehtävistään siten, että tulee ymmärretyksi, ja osallistuu keskusteluun, mikäli keskustelukumppani puhuu selkeästi • tuottaa vuorovaikutuksessa tarvittavia viestejä ja tekstejä • tulkitsee oikein ja noudattaa toimintaansa ja sen kohteita koskevia tekstejä ja ohjeita sekä tekee tarkentavia kysymyksiä • arvioi ja kehittää kielitaitoaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• toimii vuorovaikutustilanteissa luontevasti kieltä käyttäen ja osoittaa ymmärtävänsä tavanomaista, normaalitempoista puhetta • kertoo tutuissa tilanteissa toiminnastaan ja siihen liittyvistä normeista ja tavoista sekä hankkii kysymällä toimintaansa liittyviä lisäohjeita • tuottaa sujuvasti tavanomaisia viestejä ja tekstejä sekä täyttää erilaisia asiakirjoja • tulkitsee oikein toimintaansa ja sen kohteita koskevia tekstejä, ohjeita ja saamaansa palautetta • arvioi ja kehittää kielitaitoaan monipuolisesti ja oma-aloitteisesti.

Opiskelija hakee tietoa erilaisista vieraskielisistä lähteistä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• hakee vieraskielistä tietoa ohjatusti toimintaansa liittyvistä materiaaleista ja ohjeista • arvioi ja valikoi tietoa ohjatusti tarkoituksenmukaisuuden, luotettavuuden ja ajantasaisuuden kannalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• hakee monipuolisesti toiminnassaan tarpeellista vieraskielistä tietoa • arvioi ja valikoi tietoa tarkoituksenmukaisuuden, luotettavuuden ja ajantasaisuuden kannalta
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• hakee itsenäisesti ja monipuolisesti toimintaansa liittyvää vieraskielistä tietoa, soveltaa tietojaan ja taitojaan sekä perustelee tiedon valikoimista ja soveltamista koskevat ratkaisunsa • arvioi ja valikoi monipuolisesti ja kriittisesti tietoa tarkoituksenmukaisuuden, luotettavuuden ja ajantasaisuuden kannalta.

Opiskelija toimii monikielisessä ja -kulttuurisessa ympäristössä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• toimii tietoisena opiskelemansa kielen ja sen edustaman kulttuurin merkityksestä • pyrkii kohtaamaan ihmiset tasavertaisesti ja positiivisella asenteella
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• toimii kohdekielellä monikielisessä ja -kulttuurisessa ympäristössä • kohtaa ihmiset tasavertaisesti ja positiivisella asenteella
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• soveltaa vieraan kielen ja kulttuurin tietojaan ja taitojaan joustavasti • kohtaa ihmiset esimerkillisen tasavertaisesti ja positiivisella asenteella.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- viestiä vieraalla kielellä työelämän tilanteissa
- toimia aktiivisena kansalaisena vieraskielisissä yhteyksissä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija viestii vieraalla kielellä työelämän tilanteissa.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• kertoo itsestään ja työtehtävistään sekä vastaa hänelle esitettyihin yksinkertaisiin kysymyksiin • selviytyy yleiskielisistä vuorovaikutustilanteista, joissa käsitellään myös tavanomaisimpia työtehtäviin liittyviä aiheita • ilmaisee itseään tilanteen vaatimalla tavalla, mutta tarvitsee toisinaan ohjausta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• kertoo ymmärrettävästi itsestään ja alan työtehtävistä, osallistuu keskusteluun sekä hankkii kysymällä työhönsä liittyviä lisäohjeita • selviytyy monenlaisista työhön liittyvistä vuorovaikutustilanteista • ilmaisee itseään tilanteen vaatimalla tavalla
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• kertoo työpaikastaan, työstään ja siihen liittyvistä normeista ja tavoista melko laajaa sanavarastoa käyttäen sekä ottaen lisäksi selvää muiden maiden vastaavista asioista • selviytyy luontevasti työhön liittyvistä vuorovaikutustilanteista, joissa käsitellään vaativampiakin aiheita • ilmaisee itseään joustavasti tilanteen vaatimalla tavalla.

Opiskelija toimii aktiivisena kansalaisena vieraskielisissä yhteyksissä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- tunnistaa, miten vieraalla kielellä voi vaikuttaa eri medioita käyttäen - toimii vieraskielisissä yhteyksissä sovellettavien oikeuksiensa ja velvollisuuksiensa mukaisesti työssä ja arkielämässä yhteiskunnallisen päätöksenteon keskeisimmät periaatteet ymmärtäen - pyrkii ottamaan toiminnassaan huomioon eri kulttuurien keskeisiä piirteitä niitä ymmärtäen
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- käyttää vierasta kieltä vaikuttamiseen eri medioita käyttäen - toimii johdonmukaisesti vieraskielisissä yhteyksissä sovellettavien oikeuksiensa ja velvollisuuksiensa mukaisesti työssä ja arkielämässä yhteiskunnallisen päätöksenteon periaatteet ymmärtäen - ottaa toiminnassaan huomioon eri kulttuurien keskeiset piirteet niitä ymmärtäen
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- käyttää vierasta kieltä vaikuttamiseen argumentoivasti ja eri medioita luovasti käyttäen - toimii johdonmukaisesti ja esimerkillisesti vieraskielisissä yhteyksissä sovellettavien oikeuksiensa ja velvollisuuksiensa mukaisesti työssä ja arkielämässä yhteiskunnallisen päätöksenteon periaatteet laajasti ymmärtäen - ottaa toiminnassaan monipuolisesti huomioon eri kulttuurit niitä ymmärtäen.

Toiminta digitaalisessa ympäristössä

Pakolliset osaamistavoitteet, 2 osp

Opiskelija osaa

- käyttää yleisimpiä tieto- ja viestintätekniisiä laitteita ja tekee niihin liittyviä valintoja
- käyttää digitaalisia palveluita ja sovelluksia.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija käyttää tieto- ja viestintätekniisiä laitteita ja tekee niihin liittyviä valintoja.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• valitsee tarkoituksenmukaiset laitteet käyttökohteen mukaisesti osittain ohjatusti • käyttää yleisimpiä tieto- ja viestintätekniisiä laitteita kansalaistaitojen edellyttämällä tavalla osittain ohjatusti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• valitsee tarkoituksenmukaiset laitteet käyttökohteen mukaisesti • käyttää yleisimpiä tieto- ja viestintätekniisiä laitteita kansalaistaitojen edellyttämällä tavalla
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• valitsee tarkoituksenmukaiset laitteet eri käyttökohteiden mukaisesti • käyttää sujuvasti ja monipuolisesti yleisimpiä tieto- ja viestintätekniisiä laitteita kansalaistaitojen edellyttämällä tavalla.

Opiskelija käyttää digitaalisia palveluja ja sovelluksia.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• hankkii tietoa tarkoituksenmukaisista digitaalisista palveluista ja sovelluksista osittain ohjatusti • käyttää digitaalisia palveluja ja sovelluksia työtehtävissään osittain ohjatusti • käyttää ja jakaa digitaalisia sisältöjä noudattaen tekijänoikeuksia osittain ohjatusti • noudattaa tietoturvaan ja tietosuojaan liittyvää ohjeistusta • ymmärtää oman verkkoidentiteetin muodostamisen ja suojaamisen periaatteet
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• hankkii tietoa tarkoituksenmukaisista digitaalisista palveluista ja sovelluksista • käyttää digitaalisia palveluja ja sovelluksia työtehtävissään • käyttää ja jakaa digitaalisia sisältöjä noudattaen tekijänoikeuksia • noudattaa tietoturvaan ja tietosuojaan liittyvää ohjeistusta • ymmärtää oman verkkoidentiteetin muodostamisen ja suojaamisen periaatteet
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• hankkii järjestelmällisesti tietoa tarkoituksenmukaisista digitaalisista palveluista ja sovelluksista • käyttää digitaalisia palveluja ja sovelluksia työtehtävissään sujuvasti ja monipuolisesti • käyttää ja jakaa monipuolisia digitaalisia sisältöjä noudattaen tekijänoikeuksia • noudattaa tietoturvaan ja tietosuojaan liittyvää ohjeistusta järjestelmällisesti • ymmärtää oman verkkoidentiteetin muodostamisen ja suojaamisen periaatteet.

Valinnaiset osaamistavoittet, 3 osp

Opiskelija osaa

- hyödyntää erilaisia digitaalisia ympäristöjä ja sovelluksia työtehtävissään
- tuottaa ja jakaa digitaalista aineistoa ammattiinsa liittyvissä verkostoissa.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija hyödyntää erilaisia digitaalisia ympäristöjä ja sovelluksia työtehtävissään.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• toimii digitaalisissa ympäristöissä ja verkostoissa osittain ohjatusti • hyödyntää sovelluksia ammatillisissa verkostoissa toimiessaan tarviton ajoittain ohjausta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• toimii digitaalisissa ympäristöissä ja verkostoissa • hyödyntää sovelluksia ammatillisissa verkostoissa toimiessaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• toimii digitaalisissa ympäristöissä ja verkostoissa • hyödyntää monipuolisesti sovelluksia ammatillisissa verkostoissa toimiessaan.

Opiskelija tuottaa ja jakaa digitaalista aineistoa ammattiinsa liittyvissä verkostoissa.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• tuottaa digitaalista aineistoa ammatillisissa verkostoissa osittain ohjatusti • jakaa aineistoja työryhmän sisäisesti ja noudattaa tekijänoikeusohjeistusta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• tuottaa digitaalista aineistoa ammatillisissa verkostoissa • jakaa aineistoja ja noudattaa tekijänoikeusohjeistusta
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• tuottaa monipuolista digitaalista aineistoa ammatillisissa verkostoissa • jakaa aineistoja ja noudattaa järjestelmällisesti tekijänoikeusohjeistusta.

Taide ja luova ilmaisu

Pakolliset osaamistavoittet, 1 osp

Opiskelija osaa

- tunnistaa kulttuurien ja taiteen merkityksen hyvinvoinnille
- ilmaista itseään taiteen ja luovan ilmaisun keinoin
- ilmaista itseään luovasti kirjoittamalla ja hyödyntää kuvitteellisia tekstejä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija tunnistaa kulttuurien ja taiteen merkityksen hyvinvoinnille.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- tunnistaa kulttuurien ja taiteen muotoja työssään - tunnistaa esimerkkejä paikallisesta, kansallisesta ja eurooppalaisesta kulttuurista ja taiteesta ohjatusti - havainnoi taiteen ja kulttuurin vaikutuksia hyvinvoinnille
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- hyödyntää kulttuurien ja taiteen eri muotoja työssään - tunnistaa esimerkkejä paikallisesta, kansallisesta ja eurooppalaisesta kulttuurista ja taiteesta - tunnistaa taiteen ja kulttuurin vaikutuksia hyvinvoinnille
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- hyödyntää monipuolisesti kulttuurin ja taiteen muotoja monipuolisesti työssään - tunnistaa monipuolisia esimerkkejä paikallisesta, kansallisesta ja eurooppalaisesta kulttuurista ja taiteesta - tunnistaa monipuolisesti taiteen ja kulttuurin vaikutuksia hyvinvoinnille.

Opiskelija ilmaisee itseään taiteen ja luovan ilmaisun keinoin.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- kehittää omaa luovaa ilmaisuaan osittain ohjatusti - ilmaisee itseään taiteen ja luovan ilmaisun keinoin itsenäisesti tai yhteistyössä muiden kanssa osittain ohjatusti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- kehittää omaa luovaa ilmaisuaan - ilmaisee itseään taiteen ja luovan ilmaisun keinoin itsenäisesti tai yhteistyössä muiden kanssa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- kehittää tavoitteellisesti omaa luovaa ilmaisuaan - ilmaisee itseään monipuolisesti taiteen ja luovan ilmaisun keinoin itsenäisesti tai yhteistyössä muiden kanssa.

Opiskelija ilmaisee itseään luovasti kirjoittamalla ja hyödyntää kuvitteellisia tekstejä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• kokeilee luovaa kirjoittamista • hyödyntää kirjoittaessaan kuvitteellisia tekstejä • tunnistaa kaunokirjallisuudesta esimerkkejä työnsä tueksi
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• kokeilee luovan kirjoittamisen erilaisia tapoja • hyödyntää kirjoittaessaan erilaisia kuvitteellisia tekstejä • käyttää kaunokirjallisuutta työnsä tukena
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• kokeilee luovan kirjoittamisen monipuolisia tapoja • hyödyntää kirjoittaessaan monipuolisia kuvitteellisia tekstejä • käyttää monipuolista kaunokirjallisuutta työnsä tukena.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- havainnoida ja kerätä tietoa kulttuuriympäristöstä ja sen ilmiöistä
- suunnitella ja kokeilla teoksen, tuotteen tai palvelun toteuttamista luovan ilmaisun keinoin.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija havainnoi ja kerää tietoa kulttuuriympäristöstä ja sen ilmiöistä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• havainnoi kulttuuriympäristöään yhdessä muiden kanssa • kerää tietoa kulttuuriympäristönsä ilmiöistä työskentelynsä tueksi
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• havainnoi kulttuuriympäristöään • kerää tietoa kulttuuriympäristönsä ilmiöistä valitsemastaan näkökulmasta työskentelynsä tueksi
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• havainnoi monipuolisesti kulttuuriympäristöään • kerää tietoa kulttuuriympäristönsä ilmiöistä valitsemistaan näkökulmista työskentelynsä tueksi.

Opiskelija suunnittelee ja kokeilee teoksen, tuotteen tai palvelun toteuttamista luovan ilmaisun keinoin.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- suunnittelee pienimuotoisen teoksen, tuotteen tai palvelun käyttäen luovan ilmaisun keinoja - kokeilee pienimuotoisen teoksen, tuotteen tai palvelun toteuttamista luovan ilmaisun keinoin
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- suunnittelee teoksen, tuotteen tai palvelun käyttäen luovan ilmaisun keinoja - kokeilee teoksen, tuotteen tai palvelun toteuttamista luovan ilmaisun keinoin
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- suunnittelee teoksen, tuotteen tai palvelun käyttäen monipuolisesti luovan ilmaisun keinoja - kokeilee teoksen, tuotteen tai palvelun toteuttamista monipuolisesti luovan ilmaisun keinoin.

2.42. Yhteiskunta- ja työelämäosaaminen, 9 osp (400014)

Yhteiskunnassa ja kansalaisena toimiminen

Pakolliset osaamistavoitteet, 2 osp

Opiskelija osaa

- toimia osana suomalaista yhteiskuntaa
- toimia yhteiskunnan palveluiden käyttäjänä ja kuluttajana
- suunnitella omaa talouttaan ja arvioida siihen liittyviä riskejä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija toimii osana suomalaista yhteiskuntaa.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- noudattaa tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden periaatteita - tuntee kansalaisen perusoikeuksia ja velvollisuuksia - selvittää joitain yhteiskunnallisen vaikuttamisen tapoja ja toimii aktiivisena kansalaisena
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- noudattaa tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden periaatteita - tuntee kansalaisen perusoikeudet ja velvollisuudet - tuntee erilaisia yhteiskunnallisen vaikuttamisen tapoja ja toimii aktiivisena kansalaisena
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- toimii tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden periaatteita noudattaen ja edistäen - tuntee hyvin kansalaisen perusoikeudet ja velvollisuudet - tuntee monipuolisesti erilaisia yhteiskunnallisen vaikuttamisen tapoja ja toimii aktiivisena kansalaisena.

Opiskelija toimii yhteiskunnan palveluiden käyttäjänä ja kuluttajana.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- käyttää tarvitsemiaan yhteiskunnallisia palveluja - toimii vastuullisesti tiedostaen oikeutensa ja velvollisuutena kuluttajana - hankkii tarvitsemaansa tietoa kuluttaja-asioissa osittain ohjattuna
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- käyttää tarvitsemiaan yhteiskunnallisia palveluja tarkoituksenmukaisesti - toimii vastuullisesti tiedostaen oikeutensa ja velvollisuutensa kuluttajana - hankkii tarvitsemaansa tietoa kuluttaja-asioissa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- toimii tiedostavana yhteiskunnallisten palveluiden käyttäjänä - toimii vastuullisesti tiedostaen hyvin oikeutensa ja velvollisuutensa kuluttajana - hankkii aktiivisesti tarvitsemaansa tietoa kuluttaja-asioissa.

Opiskelija suunnittelee omaa talouttaan ja arvioi siihen liittyviä riskejä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- tunnistaa yhteiskuntaan ja omaan taloudelliseen tilanteeseensa keskeisesti vaikuttavia tekijöitä - seuraa tulojaan ja menojaan - suunnittelee hankintoja ja vertailee erilaisia rahoitusvaihtoehtoja - asettaa henkilökohtaisia taloudellisia tavoitteita - ennakoi talouttaan erilaisissa elämäntilanteissa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- arvioi omaan taloudelliseen tilanteeseensa keskeisesti vaikuttavia tekijöitä - seuraa tulojaan ja menojaan suunnitelmallisesti - suunnittelee hankintoja ja vertailee erilaisia rahoitusvaihtoehtoja - asettaa henkilökohtaisia taloudellisia tavoitteita sekä seuraa niiden toteutumista - ennakoi talouttaan erilaisissa elämäntilanteissa tunnistuen eri tilanteiden riskitekijöitä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- arvioi ja ennakoi omaan taloudelliseen tilanteeseensa vaikuttavia tekijöitä - seuraa tulojaan ja menojaan suunnitelmallisesti ja järjestelmällisesti - suunnittelee hankintoja ja vertailee erilaisia rahoitusvaihtoehtoja järjestelmällisesti ja monipuolisesti - asettaa henkilökohtaisia taloudellisia tavoitteita, seuraa niiden toteutumista ja tarvittaessa tarkentaa tavoitteitaan - ennakoi talouttaan erilaisissa elämäntilanteissa, toimii suunnitelmallisesti tavoitteiden saavuttamiseksi ja ottaa huomioon eri tilanteiden riskitekijöitä.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- osallistua yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen
- arvioida alansa merkitystä yhteiskunnassa
- tulkita kansantalouden peruskäsitteitä ja tunnistaa keskeiset toimijat.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija osallistuu yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• hakee tietoa joistakin yhteiskunnallisista vaikuttamismahdollisuuksista ja seuraa yhteiskunnallista päätöksentekoa • osallistuu yhteiskunnalliseen toimintaan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• hakee tietoa yhteiskunnallisista vaikuttamismahdollisuuksista ja seuraa yhteiskunnallista päätöksentekoa • osallistuu yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen tähtäävään toimintaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• hakee monipuolisesti tietoa yhteiskunnallisista vaikuttamismahdollisuuksista ja seuraa aktiivisesti yhteiskunnallista päätöksentekoa • osallistuu yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen tähtäävään toimintaan tavoitteellisesti.

Opiskelija arvioi alansa merkitystä yhteiskunnassa.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• seuraa alan yhteiskunnallista keskustelua • arvioi toimialansa merkitystä yhteiskunnassa osittain ohjatusti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• seuraa ja arvioi alan yhteiskunnallista keskustelua • arvioi toimialansa merkitystä yhteiskunnassa ja tulevaisuuden näkymiä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• seuraa ja arvioi alansa yhteiskunnallista keskustelua osallistuen siihen jollakin tavalla • arvioi ja seuraa monipuolisesti toimialansa merkitystä yhteiskunnassa ja tulevaisuuden näkymiä.

Opiskelija tulkitsee kansantalouden peruskäsitteitä ja tunnistaa keskeiset toimijat.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• seuraa taloutta koskevaa uutisointia • selvittää yhteiskunnallisen ja taloudellisen tilanteen heijastumista oman alan työpaikkoihin ja työllisyyteen • kertoo esimerkkejä kansantalouden peruskäsitteistä ja keskeisistä toimijoista
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• seuraa taloutta koskevaa uutisointia ja ymmärtää talouden merkityksen yhteiskunnassa • ymmärtää yhteiskunnallisen ja taloudellisen tilanteen heijastumista oman alan työpaikkoihin, työllisyyteen ja tulevaisuuteen • tuntee kansantalouden peruskäsitteet ja tunnistaa keskeiset toimijat
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• seuraa aktiivisesti taloutta koskevaa uutisointia ja ymmärtää talouden merkityksen yhteiskunnassa • ymmärtää yhteiskunnallisen ja taloudellisen tilanteen heijastumista oman alan työpaikkoihin ja työllisyyteen ja pohtii monipuolisesti teemaa • tuntee kansantalouden peruskäsitteet ja keskeiset toimijat ja arvioi niiden merkitystä kansantaloudelle.

Työelämässä toimiminen

Pakolliset osaamistavoittet, 2 osp

Opiskelija osaa

- selvittää alan työmarkkinoiden tilannetta ja alan osaamistarpeita
- solmia työsopimuksen työnantajan kanssa
- toimia osana työyhteisöä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija selvittää alan työmarkkinoiden tilannetta ja alan osaamistarpeita.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• selvittää alan työmarkkinoiden tilannetta osittain ohjatusti • tuntee työmarkkinajärjestelmän keskeisiä periaatteita • tietää esimerkkejä alansa ammatillisista verkostoista • tunnistaa alansa työtehtävissä tarvittavaa osaamista osittain ohjatusti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• selvittää alan työmarkkinoiden tilannetta • tuntee työmarkkinajärjestelmän keskeiset periaatteet • tietää alansa keskeiset ammatilliset verkostot • tunnistaa alansa eri työtehtävissä tarvittavaa osaamista
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• selvittää monipuolisesti alan työmarkkinoiden tilannetta • tuntee ja ymmärtää työmarkkinajärjestelmän keskeiset periaatteet • tietää alansa ammatilliset verkostot ja osallistuu niiden toimintaan • tunnistaa monipuolisesti eri työtehtävissä tarvittavaa osaamista.

Opiskelija osaa solmia työsopimuksen työnantajan kanssa.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• perehtyy oman alan työehtoihin ja keskeiseen työlainsäädäntöön osittain ohjattuna • tarkistaa työsopimuksen sisällön yhteistyössä asiantuntijan kanssa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• perehtyy oman alan työehtoihin ja keskeiseen työlainsäädäntöön • tarkistaa työsopimuksen sisällön käyttäen tarvittaessa asiantuntija-apua
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• perehtyy kattavasti oman alan työehtoihin ja keskeiseen työlainsäädäntöön • tarkistaa työsopimuksen sisällön itsenäisesti ja keskustelee työehdoista työnantajan kanssa.

Opiskelija toimii osana työyhteisöä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- noudattaa annettuja työaikoja ja sovittuja toimintatapoja - noudattaa työssään ulkoasuun ja pukeutumiseen liittyviä ohjeita osittain ohjatusti - käyttää työssään tarkoituksenmukaista suojavaatetusta ja noudattaa työturvallisuusohjeita - työskentelee osana monimuotoista ja -kulttuurista työyhteisöä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- noudattaa annettuja työaikoja ja sovittuja toimintatapoja sekä toimii joustavasti erilaisissa tilanteissa - noudattaa työssään ulkoasuun ja pukeutumiseen liittyviä ohjeita - käyttää työssään tarkoituksenmukaista suojavaatetusta ja noudattaa työturvallisuusohjeita - työskentelee luontevasti osana monimuotoista ja -kulttuurista työyhteisöä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- noudattaa annettuja työaikoja ja sovittuja toimintatapoja ja toimii joustavasti erilaisissa ja muuttuvissa tilanteissa - noudattaa työssään ulkoasuun ja pukeutumiseen liittyviä ohjeita ottaen huomioon myös erityistilanteet - käyttää ja huolehtii työssään tarkoituksenmukaisesta suojavaatetuksesta ja noudattaa työturvallisuusohjeita - työskentelee luontevasti osana monimuotoista ja -kulttuurista työyhteisöä edistäen yhteisön hyvinvointia.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- toimia työyhteisön jäsenenä
- toimia erilaisissa työelämän vuorovaikutus- ja ryhmätilanteissa
- selvittää oman alansa työtehtäviä kansallisilla ja kansainvälisillä työmarkkinoilla.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija toimii työyhteisön jäsenenä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- tunnistaa oman roolinsa työyhteisön jäsenenä osittain ohjattuna - työskentelee pääsääntöisesti työpaikan toimintakulttuurin mukaisesti - noudattaa sovittuja toimintatapoja ja tunnistaa omien toimintatapojensa kehittämiskohteita
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- tunnistaa oman roolinsa työyhteisön jäsenenä - työskentelee työpaikan toimintakulttuurin mukaisesti - noudattaa sovittuja toimintatapoja ja kehittää omia toimintatapojaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- tunnistaa oman ja muiden roolit työyhteisön jäsenenä - työskentelee työpaikan toimintakulttuurin mukaisesti arvioiden sitä ja esittäen kehittämisideoita - noudattaa sovittuja toimintatapoja ja kehittää aktiivisesti omia toimintatapojaan.

Opiskelija toimii erilaisissa työelämän vuorovaikutus- ja ryhmätilanteissa.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- toimii erilaisissa työelämän vuorovaikutustilanteissa - kehittää vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen mukaisesti osittain ohjattuna - toimii ryhmätilanteissa oman työtehtävän ja työpaikan toimintakulttuurin mukaisesti - käyttää tarkoituksenmukaista psykologista tietoa oman ja työyhteisön hyvinvoinnin edistämiseksi osittain ohjatusti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- toimii rakentavasti erilaisissa työelämän vuorovaikutustilanteissa - kehittää vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen mukaisesti - toimii erilaisissa ryhmätilanteissa oman työtehtävän ja työpaikan toimintakulttuurin mukaisesti - käyttää tarkoituksenmukaista psykologista tietoa oman ja työyhteisön hyvinvoinnin edistämiseksi
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- toimii rakentavasti ja joustavasti erilaisissa työelämän vuorovaikutustilanteissa ottaen muut huomioon - kehittää aktiivisesti vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen mukaisesti - toimii luontevasti erilaisissa ryhmätilanteissa oman työtehtävän ja työpaikan toimintakulttuurin mukaisesti - käyttää tarkoituksenmukaista psykologista tietoa oman ja työyhteisön hyvinvoinnin edistämiseksi ja kehittämiseksi.

Opiskelija selvittää oman alansa työtehtäviä kansallisilla ja kansainvälisillä työmarkkinoilla.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- etsii tietoa oman alansa työpaikoista kansallisilla ja kansainvälisillä työmarkkinoilla osittain ohjatusti - löytää itselleen soveltuvia työpaikkoja kansallisilta ja kansainvälisiltä työmarkkinoilta osittain ohjatusti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- etsii itsenäisesti tietoa oman alansa työpaikoista kansallisilla ja kansainvälisillä työmarkkinoilla - löytää itselleen soveltuvia työpaikkoja kansallisilta ja kansainvälisiltä työmarkkinoilta
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- etsii itsenäisesti ja monipuolisesti tietoa oman alansa työpaikoista kansallisilla ja kansainvälisillä työmarkkinoilla - löytää itselleen soveltuvia työpaikkoja kansallisilta ja kansainvälisiltä työmarkkinoilta.

Opiskelu- ja urasuunnitteluvalmiudet

Pakolliset osaamistavoitteet, 1 osp

Opiskelija osaa

- tunnistaa omia kiinnostuksen kohteitaan, mahdollisuuksiaan ja tuen tarpeitaan
- tehdä tutkintoaan ja uraansa koskevia valintoja
- hankkia tutkinnon suorittamisen aikana tietoa erilaisista jatkokoulutusmahdollisuuksista ja koulutustarjonnasta
- valmistautua tutkinnon suorittamisen aikana työnhakuun ja oman osaamisensa esittelyyn.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija tunnistaa omia kiinnostuksen kohteitaan, mahdollisuuksiaan ja tuen tarpeitaan.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• selvittää omia vahvuuksiaan, valmiuksiaan ja kehittämiskohteitaan • tunnistaa kiinnostuksensa kohteita ja omia mahdollisuuksiaan ammattialalla tarviton rohkaisua • seuraa satunnaisesti oman oppimisensa edistymistä ja osaamisensa hankkimista • arvioi omaa oppimistaan ja osaamistaan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• selvittää ja tunnistaa omia vahvuuksiaan, valmiuksiaan ja kehittämiskohteitaan • tunnistaa itsenäisesti kiinnostuksensa kohteita ja omia mahdollisuuksiaan ammattialalla • seuraa oma-aloitteisesti oman oppimisensa edistymistä ja osaamisensa hankkimista tunnistuen mahdollisen tuen tarpeen • arvioi omaa oppimistaan ja osaamistaan säännöllisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• selvittää monipuolisesti ja tunnistaa itsenäisesti omia vahvuuksiaan, valmiuksiaan ja kehittämiskohteitaan • tunnistaa kiinnostuksensa kohteita ja arvioi realistisesti omia mahdollisuuksiaan ammattialalla • ottaa vastuun omasta oppimisestaan ja sen edistämisestä • seuraa sitoutuneesti oman oppimisensa edistymistä ja osaamisensa hankkimista dokumentoimalla ja tunnistuen mahdollisen tuen tarpeen • arvioi omaa oppimistaan ja osaamistaan itsenäisesti sekä tekee tarvittavia muutoksia.

Opiskelija tekee tutkintoaan ja uraansa koskevia valintoja.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• perehtyy itselleen sopiviin uravaihtoehtoihin hyödyntäen tietolähteitä ja sähköisiä ohjauspalveluja • perehtyy oman tutkinnon muodostumiseen, tutkinnossa vaadittaviin suorituksiin ja valinnan mahdollisuuksiin, jotka edistävät omaa työelämäänsä sijoittumista • seuraa tutkinnon suorittamisen edistymistä ohjatusti • tunnistaa ja kokeilee erilaisia oppimisympäristöjä osaamisen hankkimisessa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• selvittää itselleen sopivia vaihtoehtoja oman urasuunnitelmansa tueksi käyttäen erilaisia tietolähteitä ja sähköisiä ohjauspalveluja • tietää oman tutkinnon muodostumisen, tutkinnossa vaadittavat suoritukset ja valinnan mahdollisuudet, jotka edistävät työelämäänsä sijoittumista ja omaa urasuunnitelmaa • seuraa tutkinnon suorittamisen edistymistä oma-aloitteisesti • käyttää erilaisia oppimisympäristöjä osaamisensa hankkimisessa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• selvittää monipuolisesti ja itsenäisesti vaihtoehtoja oman urasuunnitelmansa pohjalta käyttäen aktiivisesti erilaisia tietolähteitä ja sähköisiä ohjauspalveluja • tietää oman tutkinnon muodostumisen, tutkinnossa vaadittavat suoritukset ja valinnan mahdollisuudet tehden itsenäisesti uraansa edistäviä valintoja ja päätöksiä • seuraa tutkinnon suorittamisen edistymistä aktiivisesti ja sitoutuneesti • käyttää ja valitsee omaa ammatillista kehittymistään tukevia oppimisympäristöjä.

Opiskelija hankkii tutkinnon suorittamisen aikana tietoa erilaisista jatkokoulutusmahdollisuuksista ja koulutustarjonnasta.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• käyttää jatkokoulutukseen liittyviä tietolähteitä, ohjauspalveluja ja hakujärjestelmiä • hankkii tietoa erilaisista jatkokoulutuksen vaihtoehtoista ja mahdollisuuksista ja suunnittelee omaa urasuunnitelmaansa • perehtyy jatkokoulutuksen pääsyvaatimuksiin, hakumenettelyyn ja valintakriteereihin
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• käyttää sujuvasti jatkokoulutukseen ja tulevaisuuden suunnitteluun liittyviä tietolähteitä, ohjauspalveluja ja hakujärjestelmiä • hankkii monipuolisesti tietoa itselleen sopivista erilaisista jatkokoulutuksen vaihtoehtoista ja tekee urasuunnitelman • perehtyy monipuolisesti jatkokoulutuksen pääsyvaatimuksiin, hakumenettelyyn ja valintakriteereihin
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• käyttää itsenäisesti jatkokoulutukseen ja tulevaisuuden suunnitteluun liittyviä tietolähteitä, ohjauspalveluja ja hakujärjestelmiä • hankkii aktiivisesti tietoa erilaisista jatkokoulutuksen vaihtoehtoista ja hyödyntää tietoa omassa urasuunnitelmassaan • perehtyy aktiivisesti ja oma-aloitteisesti jatkokoulutuksen pääsyvaatimuksiin, hakumenettelyyn ja valintakriteereihin.

Opiskelija valmistautuu tutkinnon suorittamisen aikana työnhakuun ja oman osaamisensa esittelyyn.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- perehtyy erilaisten työpaikkojen tarjoamiin mahdollisuuksiin, työympäristöihin ja uravaihtoehtoihin - tekee omaa osaamistaan esittelevän tuotoksen työnhakua varten ja harjoittelee osaamisensa esittelyä - hakee työpaikkoja tarviten ajoittain ohjausta hakujärjestelmien ja -menetelmien käytössä - päivittää urasuunnitelmaansa työllistymistä varten
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- perehtyy monipuolisesti erilaisten työpaikkojen tarjoamiin mahdollisuuksiin, työympäristöihin ja kartoittaa itselleen sopivia uravaihtoehtoja - tekee omaa osaamistaan esittelevän tuotoksen työnhakua varten ja esittelee osaamistaan kattavasti - hakee työpaikkoja ja käyttää erilaisia hakujärjestelmiä ja -menetelmiä sujuvasti - päivittää omatoimisesti urasuunnitelmaansa työllistymistä varten
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- selvittää systemaattisesti erilaisten työpaikkojen tarjoamat mahdollisuudet, niiden työympäristöt ja realistiset uravaihtoehdot oman suunnitelman pohjalta - tekee persoonallisen ja myyvän omaa osaamistaan esittelevän tuotoksen työnhakua varten ja esittelee osaamistaan innostavasti ja kattavasti - hakee itsenäisesti työpaikkoja ja hyödyntää erilaisia hakujärjestelmiä ja -menetelmiä monipuolisesti ja sujuvasti - päivittää aktiivisesti ja itsenäisesti urasuunnitelmaansa työllistymistä edistäen.

Valinnaiset osaamistavoitteet

Yrittäjyys ja yrittäjämäinen toiminta

Pakolliset osaamistavoitteet, 1 osp

Opiskelija osaa

- toimia yrityksen tavoitteita edistäen
- ideoida liikeidean ja arvioida sen toteuttamismahdollisuuksia.

Arvioinnin kohteet

Opiskelija toimii yrityksen tavoitteita edistäen.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- tunnistaa yritystoiminnan merkitystä yhteiskunnassa - kuvaa organisaation liiketoimintamallin osittain ohjatusti - toimii taloudellisesti tunnistaen toimintansa merkityksen osana työyhteisöä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- kuvaa yritystoiminnan merkityksen yhteiskunnassa - kuvaa organisaation liiketoimintamallin - toimii tehtävissään taloudellisesti ja asiakaslähtöisesti tunnistaen toimintansa merkityksen osana työyhteisöä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- kuvaa alansa yritystoiminnan merkitystä yhteiskunnassa ja ennakoii alan tulevia kehitysnäkymiä - kuvaa organisaation liiketoimintamallin itsenäisesti - toimii tehtävissään oma-aloitteisesti, taloudellisesti ja asiakaslähtöisesti tunnistaen työnsä vaikutukset organisaation tulokseen.

Opiskelija ideoi liikeidean ja arvioi sen toteuttamismahdollisuuksia.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- ideoi liikeidean osittain ohjatusti - löytää yrityksen perustamista tukevia palveluita ja tietolähteitä - selvittää liikeidean edellyttämiä taloudellisia resursseja - kuvaa liikeidean toteuttamiseksi tarvittavia verkostoja - arvioi valmiuksiaan toimia yrittäjänä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- ideoi liikeidean asiakaslähtöisesti - löytää yrityksen perustamista tukevat keskeiset palvelut ja tietolähteet - arvioi liikeidean edellyttämiä taloudellisia ja toiminnallisia resursseja - kuvaa liikeidean toteuttamiseksi tarvittavia verkostoja - arvioi valmiuksiaan toimia yrittäjänä ja tunnistaa yritystoiminnan riskejä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- ideoi liikeidean asiakaslähtöisesti ja arvioi sen toimivuutta - löytää yrityksen perustamista tukevia palveluita ja tietolähteitä hyödyntäen eri kanavia - arvioi liikeidean edellyttämien taloudellisten ja toiminnallisten resurssien saatavuuden - kuvaa liikeidean toteuttamiseksi tarvittavia verkostoja ja arvioi yhteistyömahdollisuuksia - arvioi realistisesti valmiuksiaan toimia yrittäjänä tiedostaen yritystoiminnan riskit.

Valinnaiset osaamistavoittet

Työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitäminen

Pakolliset osaamistavoittet, 2 osp

Opiskelija osaa

- huolehtia terveydestään ja toimintakyvystään
- arvioida toimintaympäristönsä ja toimintansa turvallisuutta ja terveellisyyttä
- edistää liikunnan avulla opiskelu- ja työkykyään sekä hyvinvointiaan
- ehkäistä tapaturmien syntymistä ja antaa ensiapua.

Arvioinnin kohteet

Opiskelija huolehtii terveydestään ja toimintakyvystään.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- etsii osittain ohjattuna tietoa ikäluokkansa terveydestä ja mahdollisuuksista oman terveytensä ja toimintakykynsä edistämiseksi - laatii itselleen toteuttamiskelpoisen suunnitelman oman terveytensä ja hyvinvointinsa edistämiseksi ottaen siinä huomioon mm. liikunnan, ravitsemuksen, palautumisen, unen, mielen hyvinvoinnin, tupakoimattomuuden (sis. kaikki nikotiiniuotteet) ja päihteettömyyden, seksuaaliterveyden sekä ihmissuhteiden merkityksen päivittäisissä toiminnoissa - edistää osittain ohjattuna terveyttään ja hyvinvointiaan suunnitelman mukaisesti ja arvioi tavoitteidensa toteutumista
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- etsii tietoa ikäluokkansa terveydestä ja mahdollisuuksista oman terveytensä ja toimintakykynsä edistämiseksi - laatii itselleen yksilöllisen suunnitelman oman terveytensä ja hyvinvointinsa edistämiseksi ottaen siinä monipuolisesti huomioon liikunnan, ravitsemuksen, palautumisen, unen, mielen hyvinvoinnin, tupakoimattomuuden (sis. kaikki nikotiiniuotteet) ja päihteettömyyden, seksuaaliterveyden sekä ihmissuhteiden merkityksen opiskelu- ja työkyvyn ylläpitämiseksi - edistää terveyttään ja hyvinvointiaan suunnitelman mukaisesti ja arvioi realistisesti oman toimintansa vaikutuksia ja tavoitteidensa toteutumista
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- etsii monipuolista tietoa ikäluokkansa terveyseroista ja mahdollisuuksista oman terveytensä ja toimintakykynsä edistämiseksi - laatii itselleen tilannekohtaisesti päivitettävän ja monipuolisen suunnitelman terveytensä ja hyvinvointinsa edistämiseksi ottaen siinä huomioon liikunnan, ravitsemuksen, palautumisen, unen, mielen hyvinvoinnin, tupakoimattomuuden (sis. kaikki nikotiiniuotteet) ja päihteettömyyden, seksuaaliterveyden ja ihmissuhteiden merkityksen opiskelu- ja työkyvyn ylläpitämiseksi - edistää terveyttään ja hyvinvointiaan aktiivisesti ja arvioi realistisesti suunnitelman toteutumista ja tavoitteiden saavuttamista hyödyntäen arvioinnissa myös muilta saamaansa palautetta.

Opiskelija arvioi toimintaympäristönsä ja toimintansa turvallisuutta ja terveellisyyttä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• toimii sovittujen turvallisuutta ja terveyttä edistävien toimintaohjeiden mukaisesti, yhteistyössä muiden kanssa, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta • ottaa työssään huomioon oman ammatin kuormittavuustekijät ja työkyvyn kehittämisen merkityksen tarviton ajoittain ohjausta • selvittää ohjattuna ergonomian vaikutukset työkykyyn
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• toimii sovittujen turvallisuutta ja terveyttä edistävien toimintaohjeiden mukaisesti yhteistyössä muiden kanssa • ottaa työssään huomioon oman ammatin kuormittavuustekijät ja edistää työkykyään • selvittää ergonomian vaikutukset työkykyyn
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• toimii sovittujen turvallisuutta ja terveyttä edistävien toimintaohjeiden mukaisesti yhteistyössä muiden kanssa ja arvioi toimintatapojensa kehittämistarpeita • ottaa työssään monipuolisesti huomioon oman ammatin kuormittavuustekijät ja edistää työkykyään • selvittää ergonomian vaikutukset työkykyyn erilaisissa työympäristöissä.

Opiskelija edistää liikunnan avulla opiskelu- ja työkykyään sekä hyvinvointiaan.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• hakee tietoa liikkumisen tavallisimmista hyödyistä ja vaatimuksista opiskelu- ja työkyvylle sekä ottaa tiedot joiltain osin huomioon terveyttä ja hyvinvointia edistävässä suunnitelmassaan • harjoittaa joiltakin osin opiskelu- ja työkyvyn vaatimia fyysisiä ominaisuuksiaan ja ergonomiataitojaan • liikkuu liikuntatilanteissa ylläpitäen opiskelu- ja työkykyään
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• hakee tietoa liikkumisen hyödyistä ja vaatimuksista terveydelle sekä opiskelu- ja työkyvylle ja ottaa tiedot huomioon terveyttä ja hyvinvointia edistävässä suunnitelmassaan • kehittää opiskelu- ja työkyvyn vaatimia fyysisiä ominaisuuksiaan ja ergonomiataitojaan • liikkuu monipuolisesti erilaisissa liikuntatilanteissa ylläpitäen opiskelu- ja työkykyään
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• hakee monipuolisesti tietoa liikkumisen hyödyistä ja vaatimuksista terveydelle sekä opiskelu- ja työkyvylle ja ottaa tiedot huomioon fyysisistä toimintakykyä edistävässä suunnitelmassaan huomioiden myös alakohtaiset vaatimukset opiskelu- ja työkyvyn ylläpitoon • kehittää oma-aloitteisesti ja monipuolisesti opiskelu- ja työkyvyn vaatimia fyysisiä ominaisuuksiaan ja ergonomiataitojaan • liikkuu monipuolisesti ja parhaansa yrittäen kaikissa liikuntatilanteissa edistäen opiskelu- ja työkykyään.

Opiskelija ehkäisee tapaturmien syntymistä ja antaa ensiapua.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- ennakoi mahdollisia tapaturmariskejä liikuntatilanteissa - antaa ensiapua tavallisimmissa ensiapua vaativissa tilanteissa, tunnistaa osaamisensa rajat ja hakee lisääpua nopeasti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- ehkäisee toiminnallaan liikuntatapaturmien syntymistä - antaa ensiapua ja hakee tilanteen niin vaatiessa lisääpua nopeasti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- toimii huolellisesti ja ehkäisee liikuntatapaturmien syntymistä - antaa ensiapua ja hakee oikea-aikaisesti lisääpua - estää toiminnallaan lisätapaturmien syntymistä.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- ylläpitää ja edistää työkykyään ja hyvinvointiaan liikunnan avulla
- edistää oppilaitosyhteisön ja opiskelijoiden hyvinvointia ja osallisuutta.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija ylläpitää ja edistää työkykyään ja hyvinvointiaan liikunnan avulla.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- pitää yllä fyysistä toimintakykyään ja osallistuu liikuntatilanteisiin annettujen ohjeiden mukaan ja noudattaa reilun pelin periaatteita - käyttää liikunnan harrastamiseen tarvittavia motorisia perustaitoja - seuraa kuormittumistaan ja työkykyvaatimuksia suhteessa omaan toimintakykyynsä ohjattuna
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- pitää yllä fyysistä toimintakykyään ja osallistuu liikuntatilanteisiin aktiivisesti reilun pelin periaatteita noudattaen - soveltaa monipuolisesti liikunnan harrastamiseen tarvittavia motorisia perustaitoja - seuraa itsenäisesti kuormittumistaan ja työkykyvaatimuksia suhteessa omaan toimintakykyynsä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- seuraa, arvioi ja pitää yllä fyysistä toimintakykyään sekä osallistuu liikuntatilanteisiin aktiivisesti edistäen reilun pelin periaatteiden toteutumista - soveltaa monipuolisesti liikunnan harrastamiseen tarvittavia motorisia perustaitoja ja liikunnan lajitaitoja - arvioi perustellusti kuormittumistaan ja työkykyvaatimuksia suhteessa omaan toimintakykyynsä.

Opiskelija edistää oppilaitosyhteisön ja opiskelijoiden hyvinvointia ja osallisuutta.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	toimii opiskelijaryhmän jäsenenä osallisuutta edistävästi ja osallistuu opiskelijoille järjestettyihin liikunta- ja muihin tapahtumiin sekä tilaisuuksiin
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	toimii aktiivisesti opiskelijaryhmän jäsenenä hyvinvointia edistävästi sekä suunnittelee ja osallistuu opiskelijoiden järjestämiin liikunta- ja muihin tapahtumiin sekä tilaisuuksiin
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	toimii aktiivisesti opiskelijaryhmän jäsenenä sekä suunnittelee ja osallistuu opiskelijoiden järjestämiin liikunta- ja muihin tapahtumiin ja tilaisuuksiin hyvinvointia ja osallisuutta edistävästi.

Kestävän kehityksen edistäminen

Pakolliset osaamistavoittet, 1 osp

Opiskelija osaa

- toimia kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti
- ottaa huomioon elinkaariajattelun periaatteet
- pohtia ratkaisuja eettisistä näkökulmista.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija osaa toimia kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- tietää kestävän kehityksen ekologisen, taloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyiden keskeiset tavoitteet - ymmärtää luonnonvarojen rajallisuuden ja kestävän käytön merkityksen kansallisesti - tunnistaa keskeiset toimintatavat kestävän kehityksen edistämiseen käyttäen apuna asiantuntijoita
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- tietää kestävän kehityksen ekologisen, taloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyiden keskeiset tavoitteet ja näiden vaikutuksen toisiinsa - ymmärtää luonnonvarojen rajallisuuden ja kestävän käytön merkityksen kansallisesti suhteessa globaaliin toimintaympäristöön tuoden esille esimerkkejä näistä - tunnistaa keskeiset toimintatavat kestävän kehityksen edistämiseen itsenäisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- tietää kestävän kehityksen ekologisen, taloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyiden keskeiset tavoitteet ja näiden vaikutuksen toisiinsa kokonaisvaltaisesti - ymmärtää luonnonvarojen rajallisuuden ja kestävän käytön merkityksen kansallisesti suhteessa globaaliin toimintaympäristöön esittäen soveltamiskohteita - tunnistaa keskeiset toimintatavat kestävän kehityksen edistämiseen itsenäisesti ja eri ulottuvuuksien näkökulmasta.

Opiskelija ottaa huomioon elinkaariajattelun periaatteet.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- ymmärtää kiertotalouden periaatteen - tunnistaa tuotteen tai palvelun energia- ja materiaalitehokkuuden - määrittää jonkin tuotteen elinkaaren yleisellä tasolla
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- ymmärtää kiertotalouden periaatteen ja arvioi sen merkitystä - arvioi tuotteen tai palvelun energia- ja materiaalitehokkuuden - määrittää jonkin tuotteen elinkaaren itsenäisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- ymmärtää kiertotalouden periaatteen, arvioi sen merkitystä ja esittää kehittämismahdollisuuksia - arvioi tuotteen tai palvelun energia- ja materiaalitehokkuuden esittäen tarvittavia uudistamistarpeita - määrittää jonkin tuotteen elinkaaren ymmärtäen kokonaisvaikutukset.

Opiskelija pohtii ratkaisuja eettisistä näkökulmista.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- tunnistaa työhön liittyviä joitakin vaiheita ja tilanteita, joihin sisältyy eettisiä valintoja - pohtii omien ratkaisujen vaikutusta eettisestä näkökulmasta yhdessä muiden kanssa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- tunnistaa työhön liittyviä vaiheita ja tilanteita, joihin sisältyy eettisiä valintoja - pohtii omien ja muiden ratkaisujen vaikutusta eettisestä näkökulmasta itsenäisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- tunnistaa monipuolisesti työhön liittyviä vaiheita ja tilanteita, joihin sisältyy eettisiä valintoja - pohtii ja analysoi omien ja muiden ratkaisujen vaikutusta erilaisten eettisten näkökulmien mukaisesti.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- arvioida kestävään kehitykseen vaikuttavat tekijät työssään tai alallaan
- suunnitella kestävä kehityksen edistämiseen liittyviä toimintatapoja
- toimia kestävä kehityksen edistäjänä työssään tai alallaan
- arvioida kestävä kehityksen edistämisen onnistumista työssään tai alallaan.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija arvioi kestävään kehitykseen vaikuttavat tekijät työssään tai alallaan.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• perehtyy työpaikan tai alan toimintaan siten, että osaa arvioida sitä kestävän kehityksen jostakin näkökulmasta (ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen tai kulttuurinen) työyhteisön jäsenten kanssa yhdessä • arvioi keskeiset työpaikan tai alan kestävään kehitykseen vaikuttavat tekijät ohjeiden mukaisesti • valitsee yhdessä työyhteisön jäsenten kanssa, mitä kestävän kehityksen näkökulmaa erityisesti tulisi kehittää
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• perehtyy työpaikan tai alan toimintaan siten, että osaa arvioida sitä kestävän kehityksen eri näkökulmista (ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen) itsenäisesti • arvioi keskeiset työpaikan tai alan kestävään kehitykseen vaikuttavat tekijät • valitsee, mitä kestävän kehityksen näkökulmaa erityisesti tulisi kehittää tehden joitakin aloitteita
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• perehtyy työpaikan tai alan toimintaan siten, että osaa arvioida sitä kestävän kehityksen eri näkökulmista (ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen) kattavasti • arvioi työpaikan tai alan kestävään kehityksen vaikuttavat tekijät kokonaisvaltaisesti • valitsee, mitä kestävän kehityksen näkökulmaa erityisesti tulisi kehittää perustellen ratkaisunsa ja tehden tarvittavia aloitteita.

Opiskelija suunnittelee kestävän kehityksen edistämiseen liittyviä toimintatapoja.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• määrittelee tavoitteet kestävän kehityksen edistämiseen ja ongelmien ratkaisemiseen yhteistyössä työyhteisön jäsenten kanssa • valitsee kestävää kehitystä edistävät keinot ja toimintatavat ohjeiden mukaisesti • aikatauluttaa tehtävät ja määrittää resurssit yhteistyössä muiden kanssa • osallistuu tarvittavan yhteistyön määrittämiseen
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• määrittelee tavoitteet kestävän kehityksen edistämiseen ja ongelmien ratkaisemiseen itsenäisesti • valitsee kestävää kehitystä edistävät keinot ja toimintatavat • aikatauluttaa tehtävät ja määrittää resurssit • suunnittelee tarvittavan yhteistyön
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• määrittelee selkeät ja konkreettiset tavoitteet kestävän kehityksen edistämiseen ja ongelmien ratkaisemiseen • valitsee kestävää kehitystä edistävät keinot ja toimintatavat realistisesti • aikatauluttaa tehtävät ja määrittää resurssit realistisesti • suunnittelee yhteistyön muodot ja osallistamistavat.

Opiskelija toimii kestävän kehityksen edistäjänä työssään tai alallaan.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• toteuttaa suunnitelmaa työyhteisön jäsenten kanssa • toimii itse kestävän kehityksen periaatteita noudattaen • osallistuu yhteistyöhön muiden kanssa pyrkien muiden motivoimiseen
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• toteuttaa suunnitelmaa • toimii itse kestävän kehityksen periaatteita noudattaen välittäen muille tietoa toimintatapojen muutostarpeista • kannustaa ja motivoi muita osallistumaan ennalta määritellyllä menetelmällä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• toteuttaa suunnitelmaa tehden siihen tarvittavat muutokset tilanteen edellyttäessä • toimii itse kestävän kehityksen periaatteita noudattaen, välittää muille tietoa toimintatapojen muutostarpeista ja esittää aktiivisesti muutosehdotuksia • kannustaa ja motivoi muita osallistumaan tilanteeseen sopivia menetelmiä käyttäen.

Opiskelija arvioi kestävän kehityksen edistämisen onnistumista työssään tai alallaan.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• arvioi, miten toimintatavat tai tuotokset ovat muuttuneet prosessin aikana käyttäen apuna tarvittavaa tukea • esittää kehittämistarpeita ja jatkosuunnitelman kestävän kehityksen edistämiseksi
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• arvioi, miten toimintatavat tai tuotokset ovat muuttuneet prosessin aikana, ja vertaa niitä entiseen • esittää selkeät kehittämistarpeet ja jatkosuunnitelman kestävän kehityksen edistämiseksi
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• arvioi, miten toimintatavat tai tuotokset ovat muuttuneet prosessin aikana, ja vertaa niitä entiseen ja arvioi prosessin onnistumista • esittää selkeät ja kehittämistarpeet ja perustellun jatkosuunnitelman kestävän kehityksen edistämiseksi.

2.43. Ympäristökohteiden kunnostaminen ja hoitaminen, 15 osp (106062)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- valita kunnostustarpeessa olevan kohteen kuten valtateiden hirvivaara- ja maisemointialueet, jokivarsien näkymäalueet, kyläraitit ja -keskukset, ravi-, urheilu- tai leikkikenttien ympäristöt ja laskettelurinteet
- lukea paikallisesti valittujen ympäristökohteiden, kuten tie- ja jokivarsien, kyläkeskuksien tai julkisten ulkoalueiden kunnostus- ja hoitosuunnitelmia ja noudattaa työssään niitä
- käyttää työvälineitä ja kulkuneuvoja, kuten moottorisahaa, raivaussahaa, traktoria, jysintä, erilaisia ruohomaisten kasvien leikkuuvälineitä, pieniä maansiirtokoneita tai muita tarvittavia välineitä, joita kohteen kunnostamisessa ja hoidossa tarvitaan
- tehdä suunnitelmien mukaisia kunnostus- ja hoitotoimenpiteitä kohteessa
- noudattaa asetettua kustannuslaskelmaa
- käyttää henkilökohtaisia suojaimia, ottaa huomioon työturvallisuusnäkökohdat ja ylläpitää työkykyä
- edistää kestävän kehityksen toimintatapoja.

1 Työprosessien hallinta

Ympäristökohteen valitseminen, kunnostus- ja hoitotoimenpiteiden suunnittelemisen ja niiden toteuttaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- osallistuu kohteen valintaan asiantuntijan kanssa - lukee tutun ympäristökohteen kunnostus- ja hoitosuunnitelmaa ja toimii ohjatusti ympäristökohteiden kunnostamisessa ja hoidossa.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- valitsee ohjeet saatuaan kohteen - toimii kunnostus- ja hoitosuunnitelman mukaisesti erilaisissa kohteissa saatuaan ohjeita toteuttamiseen.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- esittää valitsemaansa kohdetta - toimii kunnostus- ja hoitosuunnitelman mukaisesti yksin tai ryhmän jäsenenä erilaisissa kohteissa ja erilaisissa olosuhteissa.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Kunnostus- ja hoitosuunnitelmien mukaan toimiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	toimii ohjattuna kohteessa tarvittavien suunnitelmien mukaisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	käyttää ohjausta saatuaan suunnitelmia työnsä etenemisvaiheissa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	käyttää suunnitelmia työnsä eri etenemisvaiheissa

Kohteen kunnostamisessa tarvittavien työvälineiden ja kulkuneuvojen käyttäminen ja huoltaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	käyttää tavallisimpia kunnostustöissä tarvittavia työvälineitä ja kulkuneuvoja ohjausta saatuaan oikein, turvallisesti ja energiaa säästäten
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	laatii työkohteen ajosuunnitelman ja käyttää kunnostustöiden työvälineitä ja kulkuneuvoja ohjausta saatuaan oikein, turvallisesti ja energiaa säästäten
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	laatii työkohteen ajosuunnitelman ja käyttää monipuolisesti erilaisia työvälineitä ja kulkuneuvoja, valitsee itse kohteeseen sopivat välineet ja käyttää niitä oikein, turvallisesti ja energiaa säästäten

Kustannuslaskelmien noudattaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• on mukana työmaan edistymisen seurannassa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• seuraa ohjeet saatuaan oman työaikansa käyttöä ja materiaalien menekkiä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• seuraa sovittujen töiden työaika- ja materiaalimenekkiä

Luonto- ja kulttuuriarvojen mukaisesti toimiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• toimii ohjattuna kunnostus- ja hoitokohteen luonto- ja kulttuuriarvojen mukaisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• toimii ohjausta saatuaan kunnostus ja hoitokohteen luonto- ja kulttuuriarvojen mukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• toimii kunnostus- ja hoitokohteen luonto- ja kulttuuriarvojen mukaisesti

Materiaalien käyttäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• ohjattuna käyttää materiaaleja ympäristövastuullisesti, toimii jätehuolto-ohjeiden mukaisesti ja siistii työnsä jäljet
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• käyttää materiaaleja ohjeiden mukaisesti ja ympäristövastuullisesti, noudattaa jätehuolto-ohjeita ja siistii työnsä jäljet
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• käyttää materiaaleja ympäristövastuullisesti, noudattaa jätehuolto-ohjeita ja siistii työnsä jäljet

Kunnostus- ja hoitotoimenpiteistä raportointi ja työn tulosten arviointi	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• raportoi ohjattuna työn toteutumasta.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• raportoi ohjeet saatuaan työn toteutumasta.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• vertaa raportissa työn toteutumista suunnitelmiin.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Kohteen kunnostamista ja hoitoa koskevien lakien ja viranomaismääräyksiä noudattaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	noudattaa ohjattuna kohteen hoitoa koskevia lakeja ja paikallisia viranomaismääräyksiä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	noudattaa ohjeet saatuaan kohteen hoitoa koskevia lakeja ja paikallisia viranomaismääräyksiä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	noudattaa kohteen hoitoa koskevia lakeja ja paikallisia viranomaismääräyksiä

Kohteen kehitysvaiheiden seuraaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	tunnistaa kohteen ekologiset kehitysvaiheet ja seuraa ohjattuna tilanteen kehittymistä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tunnistaa kohteen ekologiset kehitysvaiheet ja seuraa ohjeet saatuaan tilanteen kehittymistä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tunnistaa kohteen ekologiset kehitysvaiheet ja seuraa tilanteen kehittymistä

Materiaalien tunnistaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	tunnistaa ohjattuna kunnostamisessa tarvittavia erilaisia maa-aineksia ja kovia materiaaleja.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tunnistaa ohjausta saatuaan kunnostamisessa tarvittavia erilaisia maa-aineksia ja kovia materiaaleja.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tunnistaa kunnostamisessa tarvittavia erilaisia maa-aineksia ja kovia materiaaleja.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmanratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	selviytyy perustehtävistä ja toimii ryhmän mukana kunnostustehtävissä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	on oppimishaluinen ja tekee esityksiä kunnostussuunnitelman ongelma- ja muutostilanteissa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	omaksuu uusia menetelmiä, tekee suunnitelmiin muutosesityksiä mahdollisissa ongelmatilanteissa

Terveys, turvallisuus ja työkyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- huomioi ohjattuna ympäristövaikutukset työssään - työvälineiden valinnassa, asennoituu myönteisesti työturvallisuuteen, välttää riskejä työssään, noudattaa työstä annettuja turvallisuusohjeita eikä aiheuta vaaraa itselleen - käyttää ohjeiden mukaisia suojaimeja, työvälineitä ja työmenetelmiä - noudattaa tarvittaessa EAll -ensiapuohjeita sekä työturvallisuuden ja tulityön määräyksiä.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- noudattaa ohjeita niin, ettei ympäristövaikutuksia aiheudu - työvälineiden valinnassa, vastaa toimintansa turvallisuudesta, noudattaa työyhteisön ohjeita ja ottaa huomioon työssään työyhteisön muut jäsenet - varmistaa työvälineiden ja materiaalien turvallisuuden sekä poistaa ja vie huoltoon vialliset työvälineet - noudattaa tarvittaessa EAll -ensiapuohjeita sekä työturvallisuuden ja tulityön määräyksiä.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- toimii työssään niin, ettei ympäristövaikutuksia aiheudu - työvälineiden valinnassa, kehittää toimintaansa entistä turvallisemmaksi havaitsemalla ja tunnistamalla työhönsä liittyvät vaarat ja ilmoittamalla niistä - arvioi suojainten, työvälineiden ja työmenetelmien soveltuvuutta kyseiseen työhön ja huolehtii itsenäisesti työympäristönsä työturvallisuudesta - noudattaa tarvittaessa EAll -ensiapuohjeita sekä työturvallisuuden ja tulityön määräyksiä.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä kunnostamalla paikallisesti sovittavan ympäristökohteen laaditun suunnitelman mukaisesti. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.44. Ympäristön hoitaminen, 35 osp (106063)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- tehdä ympäristön hoito- ja kunnostustöitä
- noudattaa työssään asetettua kustannusarviota
- käyttää tavallisimpia ympäristön kunnostustöissä tarvittavia välineitä ja koneita
- arvioida ympäristövaikutuksia
- tehdä selvitystöitä ympäristön tilasta
- ottaa erilaisia näytteitä ja tehdä mittauksia maasta, vedestä ja ilmasta ympäristön tilan selvittämiseksi
- käyttää maastomittausvälineitä
- ottaa työssään huomioon toiminnan turvallisuuden ja vastuullisuuden
- ylläpitää työterveyttä
- toimia kestävän kehityksen toimintaohjelman laatimistilanteissa.

Arviointi

1. Työprosessin hallinta

Ympäristövaikutusten arviointien, kartoitusten tai kunnostustöiden suunnitteleminen, työhön valmistautuminen ja sen toteuttaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• suunnittelee, valmistautuu ja toteuttaa yhdessä ryhmän ja sen ohjaajan kanssa valitun kohteen työt • toimii yhteistyössä ryhmän ja/tai ryhmän ohjaajan kanssa • noudattaa työaikoja ja toimii ohjattuna työohjeiden mukaisesti • sopeutuu työyhteisöön
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• suunnittelee ja valmistautuu yhdessä ryhmän kanssa valitun kohteen työsuoritukseen • toimii yhteistyössä ryhmän ja/tai ryhmän ohjaajan kanssa ja ottaa vastuuta sovitun osa-alueen toteuttamisesta kustannusarviota seuraten • noudattaa työaikoja ja annettuja ohjeita • arvioi oman työnsä tuloksia ja seuraa ajankäyttöä annettujen ohjeiden mukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• suunnittelee ja valmistautuu yhdessä ryhmän kanssa valitun kohteen työsuoritukseen • toimii yhteistyössä ryhmän ja/tai ryhmän ohjaajan kanssa ja ottaa vastuun jonkin osa-alueen itsenäisestä toteuttamisesta kustannusarvion mukaisesti ja siitä raportoiden • noudattaa työaikoja ja työohjeita sekä neuvottelee mahdollisista poikkeamista • toimii omaa työtään kehittäen työyhteisön tavoitteiden mukaisesti ja seuraa ajankäyttöä annettujen ohjeiden mukaisesti

Kestävän kehityksen (ekologisen, sosiaalisen, taloudellisen ja kulttuurisen näkökulman) huomioon ottaminen omassa toiminnassa ja ympäristön hoitamisessa	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	tunnistaa omien toimintojensa vaikutukset ympäristöön ja toimii kestävien toimintatapojen ohjeiden mukaisesti.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	ottaa kestäväällä tavalla toimiessaan huomioon ympäristövaikutuksia ja vähentää mahdollisia haittoja.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	selvittää toiminnan ympäristövaikutuksia ja toimii niin, että vaikutukset ovat mahdollisimman vähäiset.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Ympäristövaikutusten arvioiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- osallistuu ohjattuna kohteen ympäristövaikutusten arviointiin ja avustaa raportin kirjoittamisessa - tekee arvioinnin perusteella joitakin ehdotuksia ympäristövaikutusten vähentämiseksi
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- osallistuu avustajana hyväksytyn suunnitelman mukaisesti kohteen ympäristövaikutusten arviointiin ja laatii ohjeen mukaisen raportin jostakin arvioinnin osasta - tekee arvioinnin perusteella ehdotuksia ympäristövaikutusten vähentämiseksi
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- avustaa kohteen ympäristövaikutusten arvioinnissa, tekee itsenäisesti sovitun osan arvioinnin ja laatii raportin - tekee arvioinnin perusteella ehdotuksen toimintojen ympäristövaikutusten vähentämiseksi

Maanmittaus ja kartoittaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	toimii mittamiehen apulaisena ja käyttää tavallisimpia maanmittauslaitteita ohjattuna
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tekee ohjauksen saatuaan suunnitelman mukaisia maanmittaustöitä erilaisilla laitteilla ja laatii ohjauksen mukaisen kartan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tekee kohteelle sopivan maanmittaus- ja kartoitussuunnitelman, tekee mittaukset erilaisia maanmittauslaitteita käyttäen ja laatii kartan

Ympäristön kunnostustöiden tekeminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• tekee ympäristön kunnostustöitä ohjattuna • seuraa ohjattuna kustannusten muodostumista • käyttää tavallisimpia työvälineitä ja koneita turvallisuus- ja työsuojeluohjeita noudattaen
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• tekee ympäristön kunnostustöitä ohjeiden mukaan • toimii budjetin mukaisesti • käyttää työvälineitä ja koneita turvallisuus- ja työsuojeluohjeita noudattaen ja ympäristövaikutuksia arvioiden
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• tekee ympäristön kunnostustöitä ohjeiden mukaan ja neuvottelee soveltuvien työmenetelmien käytöstä • suunnittelee töitä budjetin mukaisesti ja raportoi tuloksista • käyttää valitsemiaan työvälineitä ja koneita turvallisuus- ja työsuojeluohjeita noudattaen ja ympäristövaikutuksia arvioiden

Mittauksien tekeminen ja näytteiden ottaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• käyttää ohjattuna mittausvälineitä ja ottaa näytteitä ympäristön tilan selvittämiseksi
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• käyttää ohjausta saatuaan mittausvälineitä ja ottaa näytteitä ympäristön tilan selvittämiseksi
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• valitsee näytteenottokohteen selvittyä mittausvälineet, käyttää välineitä ja ottaa näytteitä ympäristön tilan selvittämiseksi

Ympäristönhoitosuunnitelman, jätehuoltosuunnitelman sekä viranomaismääräysten ja lainsäädännön mukainen toiminta	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• ottaa ohjattuna selvää erilaisista toimintaa koskevista viranomaismääräyksistä ja laeista ja toimii niiden mukaisesti.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• ottaa ohjausta saatuaan selvää erilaisista toimintaa koskevista viranomaismääräyksistä ja laeista ja toimii niiden mukaisesti.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• ottaa selvää erilaisista toimintaa koskevista viranomaismääräyksistä ja laeista ja toimii niiden mukaisesti.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Ympäristöongelmien havaitseminen ja ratkaisumahdollisuuksien löytäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	havaitsee lähiympäristöstään tavallisia ympäristöongelmia ja ohjattuna löytää ongelmiin ratkaisuehdotuksia
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	havaitsee ympäristöstään tavallisia ympäristöongelmia, tietää niiden kytkökset maailmanlaajuisiin ongelmiin ja löytää niihin ratkaisuehdotuksia
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	havaitsee ympäristöstään ympäristöongelmia, tietää niiden kytkökset maailmanlaajuisiin ongelmiin ja löytää ratkaisuja ongelmiin

Ympäristöongelmien syiden ja seurausten määrittäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	löytää tavallisimpien ympäristöongelmien kemiallisia ja fysikaalisia syitä ja seurauksia
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	löytää ympäristöongelmien kemiallisia ja fysikaalisia syitä ja seurauksia ja määrittää niitä sovitusta kohteesta ohjausta saatuaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	löytää useiden ympäristöongelmien kemiallisia ja fysikaalisia syitä ja seurauksia ja määrittää niitä sovitusta kohteista

Yhdyskuntateknisten ratkaisujen vertaileminen ja ympäristövaikutusten arvioiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	arvioi ohjattuna yhdyskuntateknisten ratkaisujen ympäristövaikutuksia
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	vertailee annettuja yhdyskuntateknisiä menetelmiä ja arvioi ohjausta saatuaan ratkaisujen ympäristövaikutuksia
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	vertaa kohteessa käytettyjä yhdyskuntatekniikan työmenetelmiä ja arvioi niiden ympäristövaikutuksia

Asioiden hoitaminen ympäristöhallinnon viranomaisten kanssa	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• lähestyy ohjattuna asiaa hoitavaa viranomaista
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• tarvittaessa hakee apua eri viranomaisilta
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• on tarvittaessa yhteistyössä asianomaisten viranomaisten ja yhteistyötahojen kanssa

Lainsäädännön toteutumisen seuraaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• ohjattuna seuraa tavallisimpia ympäristölakien ja -määräyksen sisältöjen ja merkityksien toteutumista
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• arvioi ohjausta saatuaan ympäristölainsäädännön määräyksen ja ohjeiden noudattamista sovitussa kohteissa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• arvioi tavallisimpien ympäristösäädösten noudattamista sovitussa kohteessa

Kaavakarttojen tulkitseminen ja kaavoituksen seuraaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• tulkitsee kaavakartan merkintöjä ja ohjattuna osaa arvioida kaavoituksen ympäristövaikutuksia.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• ohjausta saatuaan lukee kaavakarttoja ja arvioida kaavan ympäristövaikutuksia.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• lukee kaavakarttoja ja arvioi kaavan ympäristövaikutuksia.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmanratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• tunnistaa tavallisia ympäristöongelmia ja ohjattuna löytää ratkaisuehdotuksia
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• tunnistaa ympäristöongelmia ja löytää niihin ratkaisuehdotuksia
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• tunnistaa ympäristöongelmia ja niiden syitä ja löytää ratkaisuja ongelmiin

Vuorovaikutus ja yhteistyö	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• toimii yhteistyössä työryhmän jäsenten kanssa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• toimii rakentavassa yhteistyössä erilaisten henkilöiden kanssa ja työryhmässä aktiivisena jäsenenä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• toimii rakentavassa yhteistyössä erilaisten ihmisten kanssa ja työryhmässä aktiivisena jäsenenä sekä edistää työryhmän toimintaa

Terveys, turvallisuus ja työkyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• asennoituu myönteisesti, välttää riskejä työssään, noudattaa työstä annettuja turvallisuusohjeita eikä aiheuta vaaraa itselleen • käyttää turvallisesti ohjeiden mukaisia suojaimia, työvälineitä ja työmenetelmiä.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• vastaa toimintansa turvallisuudesta, noudattaa työyhteisön ohjeita ja ottaa työssään huomioon työyhteisön muut jäsenet • varmistaa työvälineiden ja materiaalien turvallisuuden, poistaa ja vie huoltoon vialliset työvälineet.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• kehittää toimintaansa entistä turvallisemmaksi, havaitsee ja tunnistaa työhönsä liittyvät vaarat ja ilmoittaa niistä • arvioi suojainten, työvälineiden ja työmenetelmien soveltuvuutta kyseiseen työhön ja huolehtii itsenäisesti työympäristönsä työturvallisuudesta.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä laatimalla ympäristövaikutusten arvioinnin valitusta kohteesta ja ottamalla tarvittavia näytteitä arvioinnin tueksi. Hän käyttää mittausvälineitä, paikallistaa kohteen kaavakarttojen avulla ja tekee valitun kohteen ympäristönkunnostus- ja -hoitotöitä. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.45. Ympäristön tilan selvittäminen, 15 osp (106064)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- tehdä mittauksia ja havaintoja esimerkiksi vesistöistä, maaperästä, ilman laadusta, melusta tai kasvillisuuden kunnosta
- käyttää mittauksien tekemiseen kulkuneuvoja
- käyttää mittauslaitteita ja näytteenottimia kohteen tilan selvittämiseen ja haastattelee kohteen henkilöitä
- analysoida näytteitä kohteen tilanteen selvittämiseen
- tulkita saatuja mittaustuloksia

- laatia saatujen mittaustulosten perusteella raportin kohteen tilasta
- ottaa työssään huomioon toiminnan turvallisuuden ja vastuullisuuden
- edistää kestävä kehityksen toimintatapoja
- käyttää henkilökohtaisia suojaimia, ottaa huomioon työturvallisuusnäkökohdat ja ylläpitää työkykyä.

Arviointi

1. Työprosessin hallinta

Näytteiden oton suunnitteleminen, organisoiminen ja tulosten tulkitseminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• on mukana suunnittelemassa näytteenottoa sovitusta kohteesta • noudattaa ohjattuna yleisiä ja kohteen tarkentamia työsuojelu- ja turvallisuusmääräyksiä • on mukana suunnittelemassa ryhmän työtehtäviä • ottaa huomioon ohjattuna luonnon ja rakennetun ympäristön kulutuskestävyyden.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• osallistuu näytteenoton suunnitteluun ja valitsee avustettuna apuvälineitä käyttäen paikan • ohjeet saatuaan noudattaa yleisiä ja kohteen tarkentamia työsuojelu- ja turvallisuusmääräyksiä välineiden käytössä ja kemikaalien käsittelyssä • suunnittelee ohjattuna ryhmän ajankäyttöä ja kulku- ja työvälineitä • ottaa ohjausta saatuaan huomioon luonnon ja rakennetun ympäristön kulutuskestävyyden.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• osallistuu itsenäisesti näytteenoton suunnitteluun ja valitsee ohjeiden mukaisen paikan • noudattaa yleisiä ja kohteen tarkentamia työsuojelu- ja turvallisuusmääräyksiä välineiden käytössä ja kemikaalien käsittelyssä • suunnittelee ryhmän kanssa ajankäyttöä ja kulku- ja työvälineitä • ottaa monipuolisesti huomioon luonnon ja rakennetun ympäristön kulutuskestävyyden.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Näytteiden ottaminen ja mittauslaitteiden, näytteenottimien sekä kulkuneuvojen käyttäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- ottaa näytteitä käyttämällä ohjattuna tavallisimpia mittauslaitteita ja näytteenottimia ohjeiden mukaan turvallisella tavalla ja onnettomuuksia välttäen - käyttää kulkuneuvoja ohjausta saatuaan oikein ja turvallisesti tavanomaisissa olosuhteissa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- ottaa näytteitä käyttämällä mittauslaitteita ja näytteenottimia laitteiden ohjeiden mukaisesti ja turvallisuusmääräyksiä noudattaen - käyttää näytteenotossa tarvittavia kulkuneuvoja ohjausta saatuaan oikein, turvallisesti erilaisissa olosuhteissa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- ottaa näytteitä ja valitsee kohteeseen soveltuvia erilaisia välineitä ja käyttää niitä oikein, turvallisesti ja laitekohtaisten ohjeiden mukaisesti ja noudattaa turvallisuusmääräyksiä - käyttää näytteenotossa tarvittavia kulkuneuvoja, turvallisesti vaihtelevissa olosuhteissa

Selvitystiedon kerääminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	on mukana haastattelemassa alueen käyttäjiä ja tekemässä havaintoja
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	haastattelee asiantuntijan kanssa alueen käyttäjiä ja tekee ohjeiden mukaisia havaintoja
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	haastattelee ohjeet saatuaan alueen käyttäjiä ja tekee sovittuja havaintoja

Mittauskohteen paikantaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	käyttää karttaa ja paikannuslaitteita ja löytää paikkansa ohjausta saatuaan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	käyttää karttaa ja paikannuslaitteita ja paikantaa itsensä luotettavasti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	valitsee tilanteeseen sopivan kartan ja paikannuslaitteen ja luotettavasti paikantaa itsensä

Näytteiden analysointi ja saatujen tulosten tulkitseminen

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• tekee ohjeiden mukaisen yksinkertaisen näyteanalyysin • vertaa ohjattuna saatuja tuloksia annettuihin ohjearvoihin ja arvioi niiden oikeellisuutta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• tekee ohjeiden mukaisen näyteanalyysin • vertaa ohjausta saatuaan tuloksia ohjearvoihin, tulkitsee niitä ohjeiden mukaisesti ja arvioi niiden oikeellisuutta
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• tekee ohjeiden mukaisen näyteanalyysin • vertaa saatuja tuloksia ohjearvoihin, valitsee tarvittaessa itse vertailukohteet ja arvioi mahdollisia virhetilanteita

Raportin laatiminen

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• avustaa kohteesta saatujen tulosten raportoinnissa.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• laatii tuloksista raportin valmiin mallin mukaisesti.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• laatii tuloksista raportin.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Erilaisten näytteenottotapojen sekä havainto- ja haastatteluperiaatteiden hallitseminen

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• hallitsee ohjattuna näytteenoton perusasioita ja terminologiaa • ohjattuna havainnoi ympäristöä ja haastattelee kohteen käyttäjiä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• hallitsee näytteenoton perusasioita ja terminologiaa • ohjeet saatuaan havainnoi ympäristöä ja haastattelee kohteen käyttäjiä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• hallitsee näytteenoton perusasiat ja terminologian ja niiden käyttömahdollisuudet eri olosuhteissa • havainnoi ympäristöä, haastattelee kohteen käyttäjiä ja tulkitsee tuloksia

Kemiallisten, fysikaalisten ja biologisten ilmiöiden ympäristövaikutusten tunnistaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	tunnistaa ohjattuna erilaisia ympäristöön vaikuttavia kemiallisia, fysikaalisia ja biologisia ilmiöitä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tunnistaa kohteessaan erilaisia ympäristöön vaikuttavia kemiallisia, fysikaalisia ja biologisia ilmiöitä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tunnistaa ja arvioi kohteessaan erilaisia ympäristöön vaikuttavia kemiallisia, fysikaalisia ja biologisia ilmiöitä ja niiden merkitystä

Kartoitusten, tutkimusten, rekistereiden, tietokantojen ja selvitysten hyödyntäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	hyödyntää ohjattuna erilaisia kartoituksia, tutkimuksia, rekistereitä ja tietokantoja ja käyttää niitä alueen ympäristön tilan pohjatietoina.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	hyödyntää erilaisia kartoituksia, tutkimuksia, rekistereitä ja tietokantoja ja käyttää niitä kohteen tilan arvioinnissa.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	hyödyntää erilaisia kartoituksia, tutkimuksia, rekistereitä ja tietokantoja ja selvityksiä ja soveltaa niiden tietoja kohteen tilan arvioinnissa.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmanratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	selviytyy perustyövaiheista moitteettomasti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tekee ohjausta saatuaan havaintoja ympäristön tilasta ja oppii haastattelu- ja arviointitilanteista uusia asioita
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	arvioi tilanteen itsenäisesti, tekee esityksiä ongelmien ratkaisemiseksi ja omaksuu haastattelu- ja arviointitilanteista uusia asioita

Vuorovaikutus ja yhteistyö	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	toimii erilaisissa näytteenottotilanteissa yhteistyössä työryhmän jäsenten kanssa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	toimii rakentavassa yhteistyössä erilaisten henkilöiden kanssa ja työryhmässä aktiivisena jäsenenä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	toimii rakentavassa yhteistyössä erilaisten ihmisten kanssa ja työryhmässä aktiivisena jäsenenä sekä edistää työryhmän toimintaa

Terveys, turvallisuus ja työkyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- välttää riskejä työssään, noudattaa työstä annettuja turvallisuusohjeita eikä aiheuta vaaraa itselleen - käyttää turvallisesti ohjeiden mukaisia suojaimia, työvälineitä ja työmenetelmiä - toimii ensiaputilanteissa ohjattuna, EAll -ohjeiden mukaisesti.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- vastaa toimintansa turvallisuudesta, noudattaa työyhteisön ohjeita ja ottaa huomioon työssään työyhteisön muut jäsenet - varmistaa työvälineiden ja materiaalien turvallisuuden sekä poistaa ja vie huoltoon vialliset työvälineet - toimii ensiaputilanteissa EAll -ohjeiden mukaisesti.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- kehittää toimintaansa turvallisemmaksi, havaitsee ja tunnistaa työhönsä liittyvät vaarat ja ilmoittaa niistä - arvioi suojainten, työvälineiden ja työmenetelmien soveltuvuutta kyseiseen työhön ja huolehtii itsenäisesti työympäristönsä turvallisuudesta - toimii ensiaputilanteissa EAll -ohjeiden mukaisesti.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä osallistumalla näytteenoton suunnitteluun, ottamalla näytteitä sovitusta kohteesta, tekemällä tarvittavat analyysit ja tulkitsemalla tuloksia. Hän raportoi kohteen ympäristön tilasta saatujen tulosten perusteella. Kohde voi olla paikallisesti valittu vesistö, maaperän laatuun kohdistuva ympäristön tilan arviointi tai ilman laatuun, meluun tai kasvillisuuden kuntoon liittyvä arviointi. Työolosuhteiden vuoksi ammattitaidon osoittajalta vaaditaan EAll – ensiaputaidot. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.46. Ympäristöviestintään ohjaaminen, 15 osp (106065)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- hankkia ympäristötietoa ja arvioida sitä
- käyttää ympäristöviestinnän menetelmiä neuvontatilanteissa
- järjestää tilaisuuksia ja tapahtumia, jotka edistävät ympäristöviestintää
- tuottaa esite- ja tiedotusmateriaalia ja käyttää sitä ympäristöneuvonnassa
- ottaa työssään huomioon toiminnan turvallisuuden ja vastuullisuuden
- edistää kestävän kehityksen toimintatapoja.

Arviointi

1 Työprosessien hallinta

Ympäristötiedon tuottaminen ja suunnitteleminen sekä tiedon levittäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• suunnittelee ja tuottaa asiantuntijan avulla tai ryhmän kanssa ympäristöviestintämateriaalia ja osallistuu tiedon levittämiseen • arvioi työn onnistumista.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• suunnittelee ja tuottaa alkuohjauksen jälkeen ympäristöviestintämateriaalia ja osallistuu tiedon levittämiseen vastaten jostakin osakokonaisuudesta • arvioi työn onnistumista ja perustelee kulloinkin käytetyt työmenetelmät.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• suunnittelee ja tuottaa itsenäisesti monipuolista ympäristöviestintämateriaalia ja tiedottaa siitä tarkoituksenmukaisessa tapahtumassa • tekee havaintoja työn laadusta ja tekee johtopäätökset tarvittavista toimenpiteistä.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Ympäristöviestinnän materiaalin laatiminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• hankkii ympäristötietoa hänelle osoitetuista lähteistä ja ohjeistettuna arvioi tietojen oikeellisuutta • ohjattuna käyttää tarvittavia laitteita ja tietokoneohjelmia ympäristömateriaalin laatimiseen
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• hankkii ympäristötietoa erilaisista lähteistä ja arvioi tietojen oikeellisuutta • hallitsee alkuohjauksen jälkeen tarvittavien laitteiden ja tietokoneohjelmien käytön ympäristömateriaalin laatimiseen
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• hankkii monipuolisesti ympäristötietoja erilaisista lähteistä ja arvioi tietoja kriittisesti luotettavuuden mukaan • hallitsee tarvittavien laitteiden ja tietokoneohjelmien käytön ympäristömateriaalin laatimiseen

Ympäristöviestinnän menetelmien käyttäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• käyttää ohjattuna tavallisimpia ympäristöviestinnän menetelmiä • tuottaa ymmärrettävän viestin, jonka sisältö ja toteutustapa sopivat käytettävään viestintävälineeseen
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• käyttää ohjausta saatuaan erilaisia ympäristöviestinnän menetelmiä • tuottaa ymmärrettävän viestin, jonka sisältö ja toteutustapa sopivat käytettävään viestintävälineeseen
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• käyttää ympäristöviestinnän menetelmiä monipuolisesti • viestittää yksinkertaisesti, selkeästi ja kiinnostavasti niin, että sisältö ja toteutustapa sopivat hyvin käytettävään viestintävälineeseen

Neuvonta- ja ohjaustilaisuuden tai tapahtuman järjestäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• osallistuu tapahtuman tai tilaisuuden järjestämiseen.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• osallistuu aktiivisena jäsenenä tapahtuman tai tilaisuuden järjestämiseen.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• järjestää tapahtuman tai tilaisuuden ja valitsee viestintäkeinot.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Ympäristötiedon soveltaminen viestintämateriaalin tuottamisessa	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• perehtyy annetun kohteen ympäristöasioihin ja ohjattuna soveltaa tietoa viestintämateriaalin tuottamisessa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• perehtyy hyvin ympäristöasiaan, josta ohjausta saatuaan tuottaa tilanteeseen soveltuvaa viestintämateriaalia ja järjestää neuvontaa tai tapahtuman
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• on monipuolisesti perehtynyt ympäristötiedon taustoihin, soveltaa tietoa käsiteltävään asiaan ja järjestää aiheesta neuvontaa tai tapahtuman

Viestiin vaikuttaminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	tunnistaa ohjattuna, miten valitut viestintäkeinot vaikuttavat.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	tunnistaa ohjausta saatuaan valittujen viestintäkeinojen vaikutukset.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	tunnistaa tilanteeseen soveltuvien viestintäkeinojen vaikuttavuuden.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmanratkaisu	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	selviytyy perustehtävistä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	on oppimishaluinen ja selvittää viestinnän ongelmatilanteita
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	omaksuu uusia viestintämenetelmiä ja tekee kriittisiä muutosesityksiä ongelmatilanteissa

Vuorovaikutus ja yhteistyö	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	toimii yhteistyössä työryhmän jäsenten kanssa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	toimii ohjausta saatuaan rakentavassa vuorovaikutuksessa osallistujien kanssa ja työryhmässä aktiivisena jäsenenä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	toimii rakentavassa vuorovaikutuksessa osallistujien kanssa ja työryhmässä aktiivisena jäsenenä

Ammattietiikka	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	huomioi ohjattuna työkohdetta koskevat arvot
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	huomioi materiaalia tuottaessaan ja viestintää järjestäessään työkohdetta koskevat arvot
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	huomioi materiaalia tuottaessaan ja viestintää järjestäessään työkohdetta koskevat arvot, alan arvot ja ihanteet

Terveys, turvallisuus ja työkyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• asennoituu myönteisesti turvalliseen toimintaan sekä tunnistaa turvallisuusriskit neuvontakohteessaan.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• tunnistaa ja arvioi turvallisuusriskejä neuvontakohteessaan.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• kehittää toimintaansa turvallisemmaksi ja huomio neuvonnassa turvallisuusvaatimukset.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä valmistamalla ympäristöviestintämateriaalia ja järjestämällä tapahtuman, ohjaus- tai neuvontatilaisuuden. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.47. Ympäristöä säästäviin kulutusvalintoihin ohjaaminen, 15 osp (106066)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- tehdä ympäristöä säästäviin kulutusvalintoihin ohjaavia suunnitelmia ja neuvoa tekemään niitä
- neuvoa tekemään kohteen mukaisia valintoja esimerkiksi jätehuollossa, energiahuollossa, materiaalien valinnassa, rakentamisessa tai hankinnoissa
- neuvoa asiakkaita
- käyttää ympäristöviestinnän erilaisia menetelmiä
- laatia neuvontamateriaalia
- hyödyntää tietotekniikkaa ja seurata alan tutkimusta tietojen hakemisessa.

Arviointi

1 Työprosessien hallinta

Suunnitelmien laatiminen ja neuvonnan järjestäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• avustaa suunnitelmien laadinnassa tutussa kohteessa • on mukana ja avustaa neuvonnassa ja valintojen tekemisessä tutussa kohteessa.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• tekee ohjeiden mukaisesti suunnitelmia ja neuvoo tekemään niitä tutussa kohteessa • järjestää ohjeiden mukaisesti valintoja koskevaa neuvontaa tutussa kohteessa.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• tekee ohjeiden mukaisesti ja yhdessä toimijoiden kanssa suunnitelmia ja neuvoo tekemään niitä erilaisissa kohteissa • järjestää ohjeiden mukaisesti valintoja koskevaa neuvontaa erilaisissa kohteissa.

2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta

Ympäristöviestinnän menetelmien käyttäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• käyttää ohjattuna tavallisimpia ympäristöviestinnän menetelmiä • laatii ohjattuna neuvontamateriaalia
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• käyttää ohjausta saatuaan erilaisia ympäristöviestinnän menetelmiä valitussa säästökohteessa • laatii ohjausta saatuaan kohteen tilanteeseen soveltuvaa neuvontamateriaalia
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• käyttää monipuolisesti ympäristöviestinnän menetelmiä valitussa säästökohteessa toimijoiden kanssa • laatii kohteen kanssa sovittua neuvontamateriaalia

Materiaalivirtalaskelmien ja elinkaariarvioinnin tekeminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	- tekee ohjattuna pienimuotoisia materiaalivirtalaskelmia ja elinkaariarviointeja - hyödyntää asiantuntijan avulla materiaalivirtalaskelmien ja elinkaariarviointien määrittämisessä yksinkertaisia saatavilla olevia laskureita.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	- tekee ohjeiden mukaan yksinkertaisia materiaalivirtalaskelmia ja elinkaariarviointeja tutuille kohteille - ohjeet saatuaan hyödyntää materiaalivirtalaskelmien ja elinkaariarviointien määrittämisessä erilaisia saatavilla olevia laskureita.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	- tekee ohjeiden mukaan yksinkertaisia materiaalivirtalaskelmia ja elinkaariarviointeja - hyödyntää materiaalivirtalaskelmien ja elinkaariarviointien määrittämisessä erilaisia saatavilla olevia laskureita monipuolisesti ja tekee niiden pohjalta vertailuja.

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta

Toiminnan lainsäädännön ja viranomaismääräysten hyödyntäminen ympäristöviestinnässä	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	hakee perusasioita ympäristöä säästävää toimintaa koskevista laeista ja viranomaismääräyksistä ja hyödyntää tietoa työssään
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	hakee keskeisiä asioita ympäristöä säästävää toimintaa koskevista laeista ja viranomaismääräyksistä ja hyödyntää tietoa työssään monipuolisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	hakee monipuolisesti ja tehokkaasti tietoa ympäristöä säästävää toimintaa koskevista laeista ja viranomaismääräyksistä ja soveltaa tietoa työssään monipuolisesti

Ympäristövaikutusten vähentämiskeinojen määrittäminen	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	määrittää asiantuntijan avulla perusasioita ympäristövaikutusten vähentämisestä tutussa kohteessa.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	ohjeet saatuaan määrittää perusasioita ympäristövaikutusten vähentämisestä ja soveltaa niitä tuttuun kohteeseen.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	määrittää keskeisiä asioita ympäristövaikutusten vähentämisestä ja soveltaa niitä erilaisiin kohteisiin.

4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Oppiminen ja ongelmanratkaisutaidot	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• valitsee ohjatusti säästövaihtoehdon ja esittelee sen kohteelle
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• tekee erilaisista vaihtoehdoista ongelmatilanteessa ratkaisuesityksen
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• tekee ongelmatilanteessa itsenäisesti laskelmiin perustuvia ratkaisuesityksiä ja pohtii eri vaihtoehtojen vaikutuksia

Vuorovaikutus ja yhteistyö	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• toimii yhteistyössä kohteen kanssa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• toimii rakentavassa yhteistyössä kohteen kanssa ja vertaa erilaisia näkemyksiä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• toimii rakentavassa yhteistyössä kohteen kanssa, edistää yhteistyötä ja vertaa erilaisia näkemyksiä

Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• asennoituu myönteisesti turvalliseen toimintaan sekä tunnistaa turvallisuusriskit neuvontakohteessaan.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• tunnistaa ja arvioi turvallisuusriskejä neuvontakohteessaan.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• kehittää toimintaansa turvallisemmaksi ja huomio neuvonnassa turvallisuuden vaatimukset.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä laatimalla kohteelle suunnitelman esimerkiksi ympäristöä säästävistä hankinnoista, laatii neuvontamateriaalia ja neuvoa valintojen teossa. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.48. Yrityksessä toimiminen, 15 osp (400009)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- suunnitella yrityksen liiketoimintaa
- rakentaa liiketoimintaa edistäviä yhteistyöverkostoja

- harjoittaa yritystoimintaa
- arvioida ja kehittää yrityksen toimintaa.

Arviointi

Opiskelija suunnittelee yrityksen liiketoimintaa.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• hankkii yrityksen liiketoiminnan eri osa-alueiden suunnittelussa tarvittavaa tietoa • hyödyntää tietoa yritystoimintaa tukevista palveluista • asettaa yritykselle strategisia tavoitteita • tunnistaa yritystoimintaan liittyviä riskejä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• täsmentää yritykselle strategiset tavoitteet ja niille asiakaslähtöisen toimenpidesuunnitelman • laatii budjetit ja rahoitussuunnitelman tiedostaen yrittäjän aseman • tunnistaa yritystoimintaan liittyvät keskeiset riskit
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• täsmentää ennakoivasti ja perustellen yritykselle strategiset tavoitteet ja niille asiakaslähtöisen suunnitelman ja toteuttaa suunnitelmaa tavoitteiden saavuttamiseksi • laatii budjetit ja rahoitussuunnitelman itsenäisesti tiedostaen yrittäjän aseman • tunnistaa ja arvioi yritystoimintaan liittyvät riskit.

Opiskelija rakentaa liiketoimintaa edistäviä yhteistyöverkostoja.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• täsmentää toiminnan kannalta keskeisiä yhteistyökumppaneita • suunnittelee yhteistyötä keskeisten kumppaneiden kanssa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• hankkii yksin tai ryhmän jäsenenä keskeisen yhteistyökumppanin • sopii yhteistyön muodosta hankkimansa yhteistyökumppanin kanssa • solmii tarvittaessa yhteistyösopimuksen vastuut ja velvollisuudet huomioiden
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• hankkii yksin tai ryhmän jäsenenä yhteistyökumppaneita ja sopii yhteistyön muodoista • solmii yhteistyösopimuksia vastuut ja velvollisuudet huomioiden.

Opiskelija harjoittaa yritystoimintaa.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• harjoittaa yritystoimintaa yksin tai osana yhteisöä • hoitaa sovittua liiketoiminnan osa-aluetta • ratkaisee asiakaslähtöisesti yrityksen toimintaan liittyviä ongelmatilanteita, mutta tarvitsee jonkin verran tukea • toimii toimialan lainsäädännön mukaisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• harjoittaa yritystoimintaa yksin tai osana yhteisöä • hoitaa itsenäisesti sovittua liiketoiminnan osa-aluetta • ratkaisee asiakaslähtöisesti yrityksen toimintaan liittyviä ongelmatilanteita • toimii toimialan lainsäädännön mukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• harjoittaa yritystoimintaa yksin tai osana yhteisöä • hoitaa itsenäisesti eri liiketoiminnan osa-alueita osoittaen toiminnassa joustavuutta ja hyvää ajankäytön hallintaa • ratkaisee asiakaslähtöisesti yrityksen toimintaan liittyviä ongelmatilanteita varmistaen asiakastyytyväisyyden • toimii toimialan lainsäädännön mukaisesti.

Opiskelija arvioi ja kehittää yrityksen toimintaa.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• arvioi omaa toimintaansa yrityksessä osana kokonaisuutta • arvioi yksin tai ryhmän jäsenenä yrityksen toimintaa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• arvioi toimintaansa ja asettaa toiminnalleen tavoitteita yrityksen strategisten tavoitteiden mukaisesti • tekee yksin tai ryhmän jäsenenä ehdotuksia yrityksen toiminnan kehittämiseksi huomioiden asiakkaiden ja sidosryhmien odotukset sekä laatu- ja kustannustavoitteet
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• arvioi toimintaansa yrityksessä suhteessa yrityksen strategiaan tavoitteisiin • tekee aktiivisesti perusteltuja ehdotuksia, valintoja ja päätöksiä yritystoiminnan kehittämiseksi strategisten tavoitteiden suuntaisesti.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä harjoittamalla yritystoimintaa. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.49. Yritystoiminnan suunnittelu, 15 osp (400008)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- arvioida omia vahvuuksia ja osaamistaan
- etsiä ja ideoida liiketoimintamahdollisuuksia
- kehittää liikeidean ja laatia sille liiketoimintasuunnitelman
- verkostoitua sidosryhmien kanssa
- laatia yrityksen perustamiseen liittyvät asiakirjat.

Arviointi

Opiskelija arvioi omia vahvuuksiaan ja osaamistaan.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• kartoittaa omia vahvuuksiaan toimia yrittäjänä • tuo esiin oman osaamisensa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• kartoittaa omat vahvuutensa toimia yrittäjänä • esittelee yritystoiminnassa tarvittavan osaamisensa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• tuo esiin omat vahvuutensa ja niiden hyödyntämismahdollisuudet yrittäjänä toimittaessa • arvioi omaa osaamistaan ja kehittymistarpeitaan.

Opiskelija etsii ja etsii liiketoimintamahdollisuuksia.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• kartoittaa omien vahvuuksiensa pohjalta, millaisia liiketoimintamahdollisuuksia on löydettävissä • kartoittaa valitsemallaan alalla toimivia yrityksiä ja asiakkaita tarviton ajoittain ohjausta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• kartoittaa valitsemallaan alalla toimivia yrityksiä ja asiakkaita • arvioi kartoituksen pohjalta liiketoimintamahdollisuuksia
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• arvioi itsenäisesti, millaisia innovatiivisia liiketoimintamahdollisuuksia markkinoilta on löydettävissä • esittelee yhden tai useamman yritysideoan tai liiketoimintamahdollisuuden.

Opiskelija kehittää liikeidean ja laatii sille liiketoimintasuunnitelman.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• selvittää markkinoiden ja kilpailutilanteen kehitysnäkymiä • kehittää toteuttamiskelpoisen liikeidean • esittää suunnitelman yrityksen toiminnoista, mutta tarvitsee jonkin verran ohjausta • selvittää yritystoiminnan käynnistämisen vaatimaa rahantarvetta • ottaa suunnittelussa huomioon toimialan lainsäädännön
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• selvittää ja ennakoi markkinoiden ja kilpailutilanteen kehitysnäkymiä • esittää liikeidean pohjalta suunnitelman eri toimintojen hallinnoinnista ja resursoinnista • laskee yritystoimintaan liittyviä kustannuksia ja suunnittelee rahoitusta • ottaa suunnittelussa huomioon toimialan lainsäädännön
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• ennakoi ja analysoi markkinoiden ja kilpailutilanteen kehitysnäkymiä • esittää liikeidean pohjalta realistisen ja perustellun suunnitelman eri toimintojen hallinnoinnista ja resursoinnista • laatii budjetit ja rahoitussuunnitelman • tekee yrityksen riskienhallinta-analyysin ja turvallisuussuunnitelman • ottaa suunnittelussa huomioon toimialan lainsäädännön.

Opiskelija verkostoituu sidosryhmien kanssa.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• tunnistaa yritystoimintaansa liittyviä sidosryhmiä • esittelee yrityksen toimintamallin jollekin sidosryhmälle
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• valitsee oman toimintansa kannalta keskeisiä sidosryhmiä • esittelee havainnollisesti ja myyvästi yrityksen toimintamallin jollekin keskeiselle sidosryhmälle
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• tekee aloitteellista yhteistyötä valittujen sidosryhmien kanssa • esittää havainnollisesti ja perustellen yrityksen toimintamallin valituille sidosryhmille.

Opiskelija laatii yrityksen perustamiseen liittyvät asiakirjat.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	• valitsee ohjattuna yritykselle yritysmuodon • laatii ohjattuna yrityksen perustamisasiakirjat
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	• valitsee sopivan yritysmuodon • selvittää yrityksen keskeiset perustamisasiakirjat ja laatii ne
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	• valitsee itsenäisesti ja perustellen yritysmuodon • laatii itsenäisesti yrityksen perustamisasiakirjat ja muut tarvittavat sopimusasiakirjat.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä laatimalla yksin tai ryhmän kanssa liiketoimintasuunnitelman kehittämälleen liikeidealle. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

3. Arviointiasteikko

T2 = Opiskelijan osaamisen taso ylittää selkeästi T1-tason, mutta ei yllä H3-tasolle.

H4 = Opiskelijan osaamisen taso ylittää selkeästi H3-tason, mutta ei yllä K5-tasolle.